

Doktori (PhD) értekezés

Józsa Attila
2021. május 15.

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

A BELSŐ

Józsa Attila

**A városfejlesztés magyarországi és romániai tervezési eszközeinek
összehasonlító elemzése az erdélyi Barót Város fejlesztési tervei
tükrében**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. Bajnai László PhD

.....

Budapest, 2021. május 15.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK.....	3
BEVEZETŐ.....	7
I. HIPOTÉZISEK ÉS KUTATÁSMÓDSZERTAN	11
II. AZ URBANISZTIKA, VÁROSFEJLESZTÉS, TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ROMÁN, MAGYAR ÉS NEMZETKÖZI KORTÁRS SZAKIRODALMÁNAK ÉS TUDOMÁNYOS MŰHELYEINEK ÁTTEKINTÉSE.....	13
II.1 ROMÁNIAI ÁTTEKINTÉS.....	14
II.2 MAGYARORSZÁGI ÁTTEKINTÉS.....	15
II.3 NEMZETKÖZI ÁTTEKINTÉS	18
III. A TERVSZERŰ VÁROSFEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE	19
III.1 A TERVSZERŰ VÁROSFEJLESZTÉS SZÜKSÉGES?.....	19
III.2 A TERVSZERŰ VÁROSFEJLESZTÉS SZÜKSÉGES.....	22
III.2.1 a tervszerű városfejlesztés szükséges	22
III.2.1.1 A városfejlesztés általános érvényű céljai az urbanisztika elmélete alapján	27
III.2.1.2. A városfejlesztés általános érvényű céljai a fenntartható fejlődés kihívásai alapján	28
III.2.1.3. A városfejlesztés általános érvényű céljai néhány további európai megközelítés és Magyarország Alaptörvénye alapján	28
III.2.1.4 A városfejlesztés általános érvényű céljainak összefoglalása	30
III.2.2 A tervszerű városfejlesztés szükségessége a városfejlesztés általános céljaiból következik	31
III.2.2.1 A tervszerű városfejlesztés szükségessége a szép városi környezet kialakítása érdekében az urbanisztika történetéből levonható tanulságok tükrében	37
III.2.2.2 Miért kell a szép városi környezet általános érvényű célkitűzését konkrét helyi fejlesztési célkitűzésre „lefordítani” és hogyan válik ehhez kapcsolódva szükségessé a városfejlesztési tervezés? .	43
III.2.2.3 Miért kell a többi kilenc általános érvényű városfejlesztési célkitűzést konkrét helyi fejlesztési célok meghatározásával „lefordítani” és hogyan válik ehhez kapcsolódva szükségessé a városfejlesztési tervezés?.....	46
III.2.2.4 A városfejlesztés arról szól, hogy a tíz általános városfejlesztési célkitűzést egyszerre kell valóra váltani, amikor adott helyen és időben a városi szövet átalakítása történik. Ennek következményei a tervszerű fejlesztés szükségességével kapcsolatban.....	46
IV. A VÁROSFEJLESZTÉS, TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS TERVEZÉSRE VONATKOZÓ SZABÁLYOK ÉS ESZKÖZÖK AZ EURÓPAI UNIÓBAN, ROMÁNIÁBAN ÉS MAGYARORSZÁGON.....	48
IV.1 EURÓPAI UNIÓS SZABÁLYOK	48
IV.1.1 AZ EURÓPAI UNIÓS REGIONÁLIS POLITIKÁJA ÉS A NUTS RENDSZER	54
IV.1.2 A ROMÁNIÁT, ILLETVE MAGYARORSZÁGOT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI SZEMPONTBÓL ÉRINTŐ EURÓPAI UNIÓS PROGRAMOK.....	56
IV.2 ROMÁNIAI JOGSZABÁLYOK	68

IV.2.1 a településfejlesztésre vonatkozó jogi szabályozás	68
IV.2.2 a településfejlesztésre és a településfejlesztést magában foglaló területfejlesztésre vonatkozó szabályozás fogalmai	73
IV.2.3. A Romániai törvényi szabályozás érvényesülése a helyi közigazgatási és közszerkezési gyakorlatban	75
IV.3 MAGYARORSZÁGI JOGSZABÁLYOK	95
IV.4 NÉHÁNY KIEGÉSZÍTŐ GONDOLAT A ROMÁNIAI ÉS A MAGYARORSZÁGI JOGSZABÁLYI KÖRNYEZETRŐL	95

V. ESETTANULMÁNY A ROMÁNIAI STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI TERV (SFT) KÉSZÍTÉSÉRE BARÓT PÉLDÁJÁN 100

V.1 BARÓT VÁROS HIVATALOS FEJLESZTÉSI TERVE	100
V.1.1 A fontosabb helyi mutatók elemzése	102
V.1.1.1 Demográfia	102
V.1.1.2 Oktatás	103
V.1.1.3 Egészségügyi és szociális ellátás	104
V.1.1.4 Közigazgatás és igazgatási kapacitás	104
V.1.1.5 Művelődés	105
V.1.1.6 Civil társadalom, egyesületek	106
V.1.1.7 Sport	106
V.1.1.8 Turizmus	107
V.1.1.9 E-ügyintézés	107
V.1.2 A stratégiai keret elemzése	108
V.1.2.1 Európai szintű dokumentumok	109
V.1.2.2 Országos szintű dokumentumok	110
V.1.2.3 Regionális szintű dokumentumok	113
V.1.2.4 Megyei szintű dokumentumok	114
V.1.2.5 Helyi szintű dokumentumok	114
V.1.3 Gazdasági elemzés	116
V.1.3.1 A gazdaság	116
V.1.3.2 Tevékenységi területek, ágazatok	116
V.1.3.3 A helyi gazdasági ágazatok teljesítményének elemzése	118
V.1.3.4 A helyi költségvetés elemzése	119
V.1.4 Barót összehasonlító elemzése Sepsiszentgyörgy és Kézdivásárhely megyei jogú városokkal, illetve Kovászna és Bodzaforduló városokkal	120
V.1.5 A baróti életminőség elemzése	121
V.1.6 Barót város SWOT elemzése	124
V.1.7 Barót város stratégiai profilja	126
V.1.7.1 Jövőkép	126
V.1.7.2 Stratégiai problémák	127
V.1.7.3 Kulcsfontosságú stratégiai tényezők	127
V.1.7.4 Stratégiai lehetőségek	128
V.1.8 Operatív programok a 2015-2020 időszakra	128

V.2 AJÁNLÁS BARÓT VÁROS FEJLESZTÉSI TERVÉNEK AKTUALIZÁLÁSÁRA A SAJÁT KUTATÁSOK ALAPJÁN A ROMÁNIAI JOGSZABÁLYI ELŐÍRÁSOK ALAPJÁN A FENTIEK SZERINT KIALAKULT GYAKORLAT KERETEI KÖZÖTT 136

V.2.1 A TÁRSADALOM ÉS A GAZDASÁG ÁLLAPOTÁNAK MENNYISÉGI JELLEMZÉSE BARÓTON142

V.2.1.1 Népesedési folyamatok.....	142
V.2.1.1.1 A népesség száma és korösszetétele	142
V.2.1.1.2 A lakosság megoszlása nemzetiség és családi állapot alapján	145
V.2.1.1.3 A lakosság természetes szaporodása	146
V.2.1.1.4 A belső vándorlás mérlege: 2017–2019	147
V.2.1.1.5 A népesség aktivitása és foglalkoztatottsága.....	148
V.2.1.2 A CIVIL SZERVEZŐDÉSEK.....	150
V.2.1.2.2 EGYHÁZAK	151
V.2.1.2.3 ISKOLÁK	151
V.2.1.3 A HELYI GAZDASÁG PROBLÉMA-ORIENTÁLT BEMUTATÁSA	155
V.2.1.3.1 ERDŐVIDÉK GAZDASÁGI ÉLETE	155
V.2.1.3.2 GAZDASÁGI VÁLLALKOZÁSOK	155
V.2.1.3.3 BÁNYÁSZAT	159
V.2.1.3.4 MEZŐGAZDASÁG.....	163
V.2.1.4 A SZEGÉNYSÉG ÉS SZOCIÁLIS GONDOSKODÁS PROBLÉMÁJA	165
V.2.1.4.1 SZOCIÁLIS TÁMOGATÁSOK.....	165
V.2.1.4.2 FŰTÉSTÁMOGATÁS	166
V.2.1.5 AZ INFRASTRUKTURÁLIS ELLÁTÁS ÉS SZOLGÁLTATÁSOK HELYZETE	167
V.2.1.5.1 AZ ÉPÜLETEK SZÁMA A BEFEJEZÉS ÉVE SZERINT	168
V.2.1.5.2 AZ ÉPÜLETEK, CSALÁDI HÁZAK FELSZERELTSÉGE	169
V.2.1.6 A VÁROS BEVÉTELEI ÉS KIADÁSAI.....	170
V.2.1.6.1 BEVÉTELEK.....	170
V.2.1.6.2 KIADÁSOK.....	171
V.2.2 BARÓT SWOT ELEMZÉSE.....	172
V.2.2.1 FÖLDRAJZI ADOTTSÁGOK, TELEPÜLÉSSZERKEZETI VISZONYOK	172
V.2.2.2 HUMÁN ERŐFORRÁS, DEMOGRÁFIAI VISZONYOK.....	173
V.2.2.3 KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG, CIVIL TÁRSADALOM	174
V.2.2.4 GAZDASÁGI SZERKEZET, MAKROGAZDASÁGI VISZONYOK.....	174
V.2.2.5 TURIZMUS	175
V.2.2.6 INFRASTRUKTÚRA	176
V.2.3 PROBLÉMAFA	176
V.2.4 CÉLFA	178
V.2.5 BARÓT FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA	180
V.2.5.1 ERDŐVIDÉK ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ.....	180
V.2.5.2 ERDŐVIDÉKEN FELHASZNÁLHATÓ EURÓPAI ALAPOK.....	182
V.2.6 JÖVŐKÉP ÉS A FEJLESZTÉS TANULSÁGAI	187

VI. A BARÓT PÉLDÁJÁN BEMUTATOTT ROMÁNIAI STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI TERV (SFT), MINT A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS TERVEZETÉNEK ESZKÖZE ÖSSZEHASONLÍTVA A MAGYARORSZÁGI INTEGRÁLT TELEÜLÉSFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁVAL (ITS).....	188
--	------------

VII. ÖSSZEGZÉS ÉS HIPOTÉZISEK KIÉRTÉKELÉSE.....	207
--	------------

IRODALOMJEGYZÉK.....	218
-----------------------------	------------

FÜGGELÉK.....	231
----------------------	------------

I. MAGYAR JOGSZABÁLYOK.....	231
------------------------------------	------------

II. EU-S JOGSZABÁLYOK.....	235
-----------------------------------	------------

III. A TÉRSÉGI FEJLESZTÉSI TANÁCS JOGKÖRE	236
IV. KORMÁNYRENDELETEK ÉS –HATÁROZATOK	238

BEVEZETŐ

Dolgozatom témája a településfejlesztés tervezésének módszertana és eszköztára Romániában és Magyarországon, amit Barót város településfejlesztési terveinek tükrében elemzek.

Értekezésemben Barót város hivatalos településfejlesztési tervét, valamint annak általam továbbgondolt és továbbfejlesztett változatát esettanulmányként vizsgálom meg romániai településfejlesztési esettanulmányként, és ennek a konkrét példának a tükrében végzem el a településfejlesztési tervek készítésére vonatkozó romániai és a magyarországi szabályozás összehasonlító elemzését. Ezáltal négy szempontú elemzést alkalmazok dolgozatomban, amelyben a két európai uniós tagállam településfejlesztési tervezési módszertanának és eszköztárának számtalan hasonlóságával és mély különbségeivel szembesülve a településfejlesztés néhány alapvető kérdésének felvetését, és – a rájuk vonatkozó releváns európai uniós tudományos szakirodalom, valamint a saját értekezésem kidolgozása során végzett kutatásaim alapján történő – megválaszolásának kísérletét, illetve megtárgyalását sem kerülhetem meg. Az említett alapvető kérdések lényege az, hogy egyáltalán szükség van-e tervszerű városfejlesztésre, és ha igen, akkor miért, és a szükségességének okaiból milyen következtetések adódnak a városok és a községek fizikai valóságának átalakítására irányuló fejlesztési tevékenység – a városfejlesztés, illetve a településfejlesztés – tervezésének célravezetően alkalmazható módszereire és eszközeire vonatkozóan. Ennek a kutatási és elemzési szempontnak a létjogosultsága magától értetődő és nyilvánvaló a közös európai kulturális, elvi és szemléleti alapok tisztázása, meghatározása érdekében, amikor a jelen esetben két ezer szállal összekapcsolódó és ugyanakkor ezernyi szempontból különböző európai uniós tagállam közszervezési gyakorlatának egy nagyon bonyolult, igen sajátos természetű, sokrétű interdiszciplináris tevékenységi területének az elfogulatlan összehasonlító elemzését kívánjuk elvégezni a gyakorlatból vett esettanulmány példája tükrében a két eltérő szabályozás összevetésével. Természetesen az említettek mellett is fel lehetne vetni, hogy részletesen bizonyítani kellene ennek az elemzési szempontnak a létjogosultságát, ezt azonban olyan axióma jellegű alapelvnek tekintjük, aminek részletesebb tárgyalása önmagában is egy másik – csak erre irányuló – tudományos értekezés kidolgozását tenné szükségessé, amire a jelen dolgozat adott keretei nem biztosítanak lehetőséget.

Az említett alapkérdések vizsgálatával jelen értekezés a két tagállami szabályozás és az európai uniós szabályozás mellett egy újabb réteggel egészül ki, amit a tudományos és szakmai

diskurzus szempontjából, az értekezés fő témájához kapcsolódva, alapvető jelentőségű téziseket és üzeneteket fogalmaz meg a nemzetközi szakirodalom, az újabb európai és azon belül többek között a magyarországi tudományos kutatási eredmények alapján.

Értekezésemben az említett alapkérdések vizsgálata, az európai uniós, a romániai és a magyarországi szabályozás áttekintése után a magyarországi 314/2012-es kormányrendelet és a 215/2001 romániai kormányrendelet – mint azt a romániai jogi szabályozást, ami a magyarországi kormányrendelet megfelelőjeként a településfejlesztés tervezésére vonatkozó romániai szabályozásként azonosítható be – hasonlítom össze.

A romániai és a magyarországi törvényi háttér elemzése kapcsán megállapítható, hogy léteznek törvényi előírások a területfejlesztési és területrendezési tervezésre, valamint a településfejlesztési és településrendezési tervezésre egyaránt.

A településfejlesztési tervezés eszközére vonatkozóan a romániai törvényi szabályozás azt határozza meg, hogy Stratégiai Fejlesztési Tervet (SFT) kell készítenie minden önkormányzatnak, de nem határozza meg a tartalmi követelményeket. Ezért az, hogy Romániában hogyan, milyen tartalommal készül egy ilyen településfejlesztési stratégia, nem ismerhető meg önmagukban a jogszabályoknak az elemzésével, hanem csak esettanulmányok tükrében elemezhető, értékelhető. A magyarországi 314/2012. sz. kormányrendelet 1., illetve 2-es számú melléklete a romániai szabályozással szemben jóval részletesebben meghatározza a településfejlesztési terv elkészítésének tartalmi követelményeit, és egyes lényeges vonásai tekintetében alapvető szemléletében is eltér tőle. Ebből következően olyan tudományterületekhez tartozó tevékenységeket is előíranyoz a tervek készítése során, amelyeket a romániai jogszabály nem. Ebből adódik, hogy a két jogszabályban foglaltak – miközben nyilvánvalóan számtalan lényegi hasonlóságot, sőt azonosítást mutatnak, ami a közös kulturális gyökerek folytán törvényszerű – nagyon sok különbséget, köztük alapvetőket is tartalmaznak. Az említett lényegi különbségek jelentős hangsúlyeltolódásokhoz vezetnek, és leképeződnek a gyakorlatban, amit az esettanulmányban foglalt és a rá épülő elemzések tesznek jól láthatóvá.

A 314/2012-es magyar kormányrendeletnek az ITS-re vonatkozó részeit vizsgáljuk, főképp a két fentebb említett melléklete az érdekesebb, az egyik ugyanis a megalapozó vizsgálat tartalmi elemeit rögzíti, a másik pedig a stratégia tartalmi elemeit rögzíti. A megalapozó vizsgálat tartalmi követelményrendszere egy hosszú, részletes lista, amit meghatároz a magyar rendelet, és ez egy jó sorvezető, és alkalmazták is Magyarországon, így a baróti léptékű települések esetében is érvényesíthető kisebb-nagyobb eltérésekkel. A megalapozó vizsgálat úgy tagolódik, hogy van helyzetfeltárás és elemzés, plusz a másik rész a helyzetértékelés, és hogy mi mindent kell vizsgálni és elemezni, azt felsorolja ennek a kormányrendeletnek a melléklete, előrevetítve a

fent említett lényegi különbségeket is. A fejlesztési tervre magára vonatkozó előírásokban már sokkal egyértelműbben és világosabban látható az elágazás és különbség. A romániai szabályozás a helyzetfeltárás helyzetelemzés szempontjából a magyarországihoz hasonló felépítésben és mélységben irányozza elő a település társadalmi, gazdasági valóságának vizsgálatát, de a magyarországihoz képest sokkal kisebb figyelmet fordít a település műszaki fizikai adottságainak, és az ebből adódó településfejlesztési feladatoknak a vizsgálatára.

Az egyetlen, ami keletkezik Romániában, az a SWOT analízis, ami Magyarországon is gyakran készül, bár nem írja elő általános kötelezettségként a 314-es kormányrendelet. A romániai gyakorlat viszont megelégszik a jogszabályban meghatározott településfejlesztési tervezés eredményeként keletkező településfejlesztési dokumentumokra vonatkozóan kötelező jelleggel előírt tartalmi elemek tekintetében egy SWOT elemzéssel. Ebben kvalitatív jelleggel szövegesen le lehet írni, hogy mi a probléma, és mi a fejlesztés lehetséges iránya, de a városfejlesztési gondolkodás és tervezés elválaszthatatlan részét képező térbeli tervezés, és annak eredményeként a fejlesztés eredményeként elérni kívánt térbeli, műszaki-fizikai célállapotra vonatkozó képalkotásra, és a célállapot elérésére irányuló fejlesztési tevékenység jellemző paramétereinek megjelenítésére irányuló követelményeknek - az akár csak utalás szintű - megjelenítése is teljes mértékben hiányzik belőle.

Barót vizsgálata azt célozza, hogy esettanulmányként vizsgáljuk meg, hogy az említett romániai jogi szabályozás, ami nem határozza meg a stratégiai terv tartalmi követelményeit, hogyan érvényesül a gyakorlatban a tényleges stratégiai tervezés során egy Barót nagyságrendű kisváros esetében. Azért választottam Barótot, mert erre vonatkozóan rendelkezem részletes adatokkal, ismerem a hátterét, és itt készült egy professzionális stratégiai terv, amit a kolozsvári cég, a Cluj Management and Planning Group¹, továbbiakban CMPG készítette. A CMPG a neves Babeş-Bolyai Tudományegyetem Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Karának neves munkatársaiból álló elismert szakemberek által működtetett cég, amely többek között Kolozsvár fejlesztési stratégiáját is készítette, tehát tevékenysége jellemző romániai településfejlesztési tervezési gyakorlatot tükröz.

A baróti esettanulmány két szálon fut előre. Az egyik Barót helyzetértékelő elemzése és a stratégiai tervezése, a másik ennek a konkrét tervnek, mint a romániai törvényi szabályozásban meghatározott településfejlesztési tervezési eszköznek, a Stratégiai Fejlesztési Tervnek (SFT), és a hozzá tartozó módszertannak a vizsgálata.

Az elemzésben egyúttal a magyarországi stratégiai fejlesztési eszköztárnak az esetleges romániai alkalmazási lehetőségét is vizsgálja a kutatás szakmai és tudományos megközelítésből.

¹ Cluj Management and Planning Group honlapja: <https://cmpg.ro/> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

Látható az elemzésből, hogy a két országban a jogi szabályozásban és a gyakorlatban a településfejlesztés tervezésének módszertanára és eszköztárára vonatkozóan érvényesülő interpretációk jelentős különbségeket tartalmaznak, miközben számottevő azonosságok is tapasztalhatóak.

A dolgozat szerkezetileg hét fejezetből áll. Az első fejezetben a hipotézisek megfogalmazására, illetve a kutatási módszertan ismertetésére kerül sor. A második fejezetben az urbanisztika, a városfejlesztés, a településfejlesztés román, magyar, és nemzetközi kortárs szakirodalmának és tudományos műhelyeinek áttekintésére kerül sor. A harmadik fejezetben a tervszerű városfejlesztés szükségességét vitatom meg. A negyedik fejezetben kerül sor a városfejlesztésre, a település fejlesztés tervezésre vonatkozó szabályok és eszközök bemutatására az Európai Unióban, Romániában és Magyarországon. Az ötödik fejezetben előbb sor kerül a romániai stratégiai fejlesztési terv bemutatására esettanulmányként Barót város példáján, majd utána pedig ajánlások megfogalmazására és Barót város fejlesztési tervének aktualizálására a saját kutatások alapján. A hatodik fejezetben a Barót példáján bemutatott romániai stratégiai fejlesztési terv összehasonlítását végzem el, amelyet a magyarországi integrált településfejlesztési stratégiával hasonlítok össze. Elemzésem kiindulópontja Barót város hivatalos településfejlesztési stratégiája, ezt összehasonlítom a saját kutatásom eredményeivel, figyelembe véve a magyarországi és a romániai törvényi előírásokat is, így négy szempontú megközelítést alkalmazok. A hetedik fejezetben kerül sor az összegzésre és a hipotézisek kiértékelésére.

I. HIPOTÉZISEK ÉS KUTATÁSMÓDSZERTAN

Hipotézisek

- 1. hipotézis:** *Barót esete arra utal, hogy a fenntartható urbanizáció kihívása Románia hasonló léptékű városai esetében is érvényes.*
- 2. hipotézis:** *Barót esete arra utal, hogy az integrált településfejlesztési stratégiának (ITS) a magyarországi jogi szabályozásban – 314/2012 (XI. 8.) Korm. rendelet – alkalmazott megközelítése Barót és a Baróthoz hasonló léptékű romániai városok esetében is használható lenne a fenntartható urbanizáció tervezéséhez.*
- 3. hipotézis:** *Barót esete arra utal, hogy a Baróthoz hasonló léptékű romániai városok integrált helyi fejlesztési stratégiáinak kidolgozásakor használható az a módszertan, amely a város középtávú stratégiai céljainak és operatív városfejlesztési beavatkozásainak a helyi adottságok és elképzelések alapján történő meghatározására épül.*
- 4. hipotézis:** *A stratégiai szintű településfejlesztési tervezésre vonatkozó romániai jogi szabályozás alapjaiban hasonló a magyarországihoz, így megvannak az alapok a Magyarországon sikerrel alkalmazott, Romániában kevésbé elterjedt, bevált európai megközelítések alkalmazásához.*

Kutatásmódszertan

Az értekezésben kidolgozott elemzés elsősorban felfedező és kvalitatív jellegű. Azt a célt követte, hogy a kutatások keretében történő összehasonlító elemzések eredményeként olyan megállapításokat és ajánlásokat fogalmazzak meg a fenntartható urbanizáció Romániában alkalmazható tervezési módszereire és eszközeire, amelyek a módszertan és az eszköztár fejlesztésére irányuló további munkálatokban, illetve az erre irányuló későbbi tudományos kutatásokban is hasznosulhatnak.

Kutatásom egyik része kvalitatív, szekunder jellegű volt. Arra szolgált, hogy jobban megérthessem a fenntartható urbanizáció kihívásainak megválaszolását szolgáló városfejlesztési tervek készítésének módszertana és megvalósításának eszközei tekintetében Romániában fennálló jelenlegi helyzetet. Ennek alapvető jelentősége abból adódott, hogy hipotézisem szerint a fenntartható urbanizáció kihívásainak megválaszolása Romániában is megkerülhetetlen a városok és a községek számára. Márpedig, ha ez így van, akkor Romániában is nélkülözhetetlen a tudatos és tervszerű városfejlesztés, aminek a hiányában ez nem képzelhető el. Ez pedig olyan településfejlesztési tervezési eszköztárat feltételez, amelynek használatával – a bevált európai gyakorlat során szerzett, és a tudományos szakirodalom révén megismerhető tapasztalatok szerint – a tervszerű településfejlesztés megvalósítható. A városok és községek fejlesztésére irányuló településfejlesztési tevékenység a közszéfer kompetenciája. Ennek megfelelően eszköztárát jogszabályok határozzák meg. Ezért ahhoz, hogy jobban megismerhetővé, és érthetővé váljanak a tervezés eszközei, nélkülözhetetlennek bizonyult jogszabályi alapjaik európai kitekintésben történt vizsgálata, elemzése is. A jogi szabályozás által meghatározott tervezési eszközök részletesebb vizsgálata esettanulmány keretében történt. Az esettanulmány lehetőségét egy kisebb, átlagos helyzetű erdélyi város hivatalos településfejlesztési terveinek vizsgálata, elemzése, és az abban foglaltak tovább gondolása szolgáltatta. Az európai kitekintés lehetőségét a világra szóló eredményeket felmutató, másfél évszázados operatív városfejlesztési múltra visszatekintő, nyugat-európai gyökerű magyarországi településfejlesztési eszköztár és annak gyakorlati alkalmazása, valamint és a rá vonatkozó jogi szabályozás tanulmányozása és elemzése biztosította. Hipotéziseim érvényességét a magyarországi és a romániai jogi szabályozás összehasonlító elemzésével vizsgáltam, amihez Barót Város fejlesztési terveinek elemzése és tovább gondolása szolgált empirikus kutatási alapként.

II. AZ URBANISZTIKA, VÁROSFEJLESZTÉS, TELEPÜLÉS- FEJLESZTÉS ROMÁN, MAGYAR ÉS NEMZETKÖZI KORTÁRS SZAKIRODALMÁNAK ÉS TUDOMÁNYOS MŰHELYEINEK ÁTTEKINTÉSE

Már az ókortól kezdődően fontos volt a tervezés, a városi települések racionális fejlesztése a hatékonyabb gazdasági-társadalmi és közösségi élet megszervezhetősége érdekében. Az alábbiakban először néhány alapfogalmát tekintjük át mindannak, amit a városfejlesztés rejt, hogy utána rá tudjunk térni ennek forrásainak, szakirodalmának ismertetésére. Európában a hatvanas évektől kezdődően jelenik meg regionális politikák keretében a tudatos területfejlesztés is kutatási témaként. Ezt több megközelítésben is meg lehet figyelni, pl. politikai, közigazgatási és gazdasági szempontokból.²

Romániában a településfejlesztés a területfejlesztésre vonatkozó törvény hatálya alá tartozik. A területfejlesztés tudományára, és nagymértékben gyakorlatára is, jellemző az inter- és multidiszciplinaritás. Ha alapjai a terület- és humán földrajzban gyökereznek is, egy sor más szakterület ismeretanyagát és eredményeit is figyelembe kell vennie mind a természettudományokból származó gyakorlati tudományok, mind pedig a társadalomtudományok területéről. Így például adott esetben jelentősek lehetnek egy területfejlesztési szakdolgozat számára a különböző műszaki tudományok – építészet, hidrológia –, az ökológia által nyújtott források, akárcsak a társadalomtudományok eredményei is. Ekképp nagyon hasznos lehet a történettudományokból a várostörténet – például várostörténeti monográfiák esetében –, de a szociológia, antropológia, közgazdaságtudományok, olykor a filozófia, művészettörténet és esztétika is jelentős szerepet játszhat. Ennek kapcsán ezúttal – idő- és terjedelem hiányában – egyetlen véleményt idézünk, és pedig Ilyés Sándor felvezetőjét a városi antropológia szerepéről a területfejlesztés kapcsán, a városszociológia tudományágát megteremtő Chicagói Iskola kutatásaiból kiindulva³: „A városantropológia csupán az 1960-as évekre intézményesült, együtt alakult az általánosan megnevezett antropológiával. Előzményei a (...) várostörténet és a városszociológia, kezdve a Chicagói Iskola városi kutatásaival. A városszociológia története olyan paradigmák egymásutániságát jelenti, amelyek fokozottan mozdultak el a struktúrától a funkció felé. Az ökológiai elméletek a város térszerkezetének bizonyos törvényszerűségek szerinti alakulását kutatják, különféle térbeli modelleket alkotva ezek megjelenítésére. A neomarxizmus és a városi politikai gazdaságtan a várost a gazdasági és politikai szféra és érdekek helyszínékként, egyben lenyomataként értelmezi.

² Bodó, 2003. 9.

³ Isaac, J. – Grafmeyer, Y., 2004

A gazdaság prioritása és jellege határozza meg a város struktúráját és a városi lét irányvonalait. Az urbanizációs elméletek a demográfiai aspektusok hangsúlyozásával és sokszor dominanciájával tekintenek a városi folyamatokra, életvilágokra. A posztmodern városelméletek pedig az előző elméletek bizonyos fokú dekonstrukcióját végzik el, ismertetik a modern és posztmodern város jellemzőit, feltérképezve a termelésről a fogyasztásra való átfordulás folyamatát. A vizsgált problémák az ökológiai szerkezetek és folyamatok sorát ölelik fel (szegregáció, invázió, szuburbanizáció), a városi életformákat, hatalmi struktúrákat, a városépítés problémáit, a tér használatának és percepciójának kérdéseit – minduntalan hangsúlyozva, hogy ami az amerikai városokra érvényes, az az európai, és főként a kelet-európai városokra nem mindig alkalmazható, ekképpen rendkívül fontos a kontextus felvázolása, a sajátosságok prioritása. A szociológiai megközelítésnek ugyan megvannak a jól bejáratott témái – kezdetben a deviancia és deviáns szubkultúrák, a városi életvilágok mozaikja, az ökológiai kérdések, a tér szervezése és használata, a szegénység, az etnikai negyedek és így tovább –, de a lokális közösségek problémáinak kapcsán mégiscsak jobban kiemeli az emberi dimenziót, érzékeltetve az urbánus létezés sokféle szerveződési lehetőségét, az egyéni és csoportidentitások megélésének helyszíneit, egyben alakuló feltételeit.”⁴

II.1 ROMÁNIAI ÁTTEKINTÉS

Úgy véljük, hogy szólnunk kell a területfejlesztés igencsak gazdag szakirodalmáról néhány jellegzetes példán keresztül. Romániában Bukarestben, Jászvásárban, Nagyszében, Craiován és Kolozsváron is komoly területfejlesztési iskolák alakultak olyan professzorok irányítása alatt,⁵ mint Radu Sageata,⁶ Alexandru Ungureanu,⁷ Octavian Groza,⁸ Ionel Muntele,⁹ Ioan Ianoș¹⁰ és Alexandru Boengiu,¹¹ hogy csak néhány nevet említsünk. Erdélyi magyar vonatkozás-

⁴ Ilyés, 2013. 25.

⁵ Mivel e dolgozat olvasói és elbírálói elsősorban magyar szakemberek lesznek, akiket érdekelhet a román szellemi műhelyek területfejlesztés terén elért eredményei, ugyanakkor nyelvi okokból kifolyólag ez nehézségekbe ütközhet, a felsorolandó román szakembereket rövid lábjegyzetben is méltatjuk.

⁶ Román Tudományos Akadémia, a Földrajz Intézet kutatója. Főbb művei: *Models of political-Administrative Regionalisation of the Territory; European Regions. Methodology of Regional Analysis; Organisation of the Geographical Space and Territorial Planning* stb.

⁷ Egyetemi tanár, jászvásári egyetem. Főműve: *Orașele din Moldova. Studiu de geografie economică.*

⁸ Egyetemi tanár, jászvásári egyetem. Főbb publikációk: *Trupul țării: determinism și exceptionalism geografic sau România de la astfel la altfel.*

⁹ Egyetemi tanár, Jászvásár. Főbb művei: *Populația Moldovei în ultimele două secole; Geografia economică; Moldova. Populația, forța de muncă și așezările umane în tranziție; Geografia mediului. Omul și natura la început de mileniu; Geografia populației; Geografia turismului. Concepte, metode și forme de manifestare spațio-temporală* stb.

¹⁰ Egyetemi tanár, Bukarest. Főbb művei: *Dinamica urbană (Aplicații la orașul și sistemul urban românesc); Sisteme teritoriale. O abordare geografică; Orașele și organizarea spațiului geografic.*

¹¹ Egyetemi tanár, Craiova. Főbb művei: Boengiu–Ionoș–Marinescu, *Man-Made Changes of the Relief Due to the Mining Activities within Husnicioara Open Pit*; Licurici–Ionoș–Popescu–Vlăduț A.–Boengiu S.–Simulescu, *Eva-*

ban megkerülhetetlen Benedek József,¹² kolozsvári egyetemi tanár neve, aki lényegében iskolát alapított e téren. Elmondható, hogy a területfejlesztési munkák elsősorban földrajzosok tollából születnek, mivel komoly érdeklődés van a településföldrajz és a társadalomföldrajz iránt a romániai egyetemeken; ugyanakkor nem ritka, hogy értékes adalékok születnek közgazdászok – mint például Vincze Mária agrárközgazdász –, szociológusok – Magyar Tivadar, Veres Valér – vagy politológusok – Bodó Barna, Bakk Miklós – tollából is.

II.2 MAGYARORSZÁGI ÁTTEKINTÉS

Magyarország viszonylatában – ahol a településfejlesztésre vonatkozó jogi szabályozás a kezdeteitől fogva a városrendezésről és az építésügyről szóló törvények egymást követő három generációjának a hatálya alá tartozik – a helyzet talán még jobb. Az iskolák, tudományos műhelyek száma és sokfélesége nagyobb, jelentősebb. Ez a Magyar Tudományos Művek Tárában, az értekezésemben érvényesülő megközelítésben felfogott urbanisztika, városfejlesztés, településfejlesztés komplex témakörében, valamint az ahhoz tartozó műszaki tudományok területén, és a hozzájuk kapcsolódó állam-, illetve közigazgatás-tudományi, földrajztudományi, társadalomtudományi és regionális tudományi területeken az MTMT-ben publikációs listákkal szereplő szerzők munkásságában is tükröződik, és az alábbiakban – nem kimerítő jelleggel – részletezett összképet mutatja.

Az urbanisztika szerteágazó interdiszciplináris tudományos területe szempontjából különösen a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Budapesti Corvinus Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, valamint a Szent István Egyetem műhelyei jelentősek. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem tekintetében külön ki kell emelnem Gazdag Ferenc, Kaiser Tamás és Nyikos Gyöngyi nevét, akik rendkívül sokat tettek azért, hogy az Európai Unió jogrendjét, közpolitikáit és fejlesztési intézményeit magyar közegben is alaposabban meg lehessen ismerni, Tózsá Istvánt, akinek a BCE és az Nemzeti Közszolgálati Egyetem keretei között folytatott munkássága döntő jelentőségű szerepet játszott az Nemzeti Közszolgálati Egyetemen folyó, nemzetközi szinten is ismert és elismert, korszerű urbanisztikai oktató és kutató tevékenység kialakításában, valamint Bajnai Lászlót, akinek ebben az Nemzeti Közszolgálati Egyetemen oktatójaként és kutatójaként a jó

luarea și reducerea hazardelor naturale și tehnologice; Tomescu–Golea–Boengiu–Șoșa, Didactica geografiei; Piemontul Bălăciței. Studiu de geografie stb.

¹² Egyetemi tanár, az MTA külső tagja, Kolozsvár. Főbb művei: *A társadalom térbelisége és térszervezése; Organizarea spațiului rural în zona de influență apropiată a orașului Bistrița; Amenajarea teritoriului și dezvoltarea regională; Területfejlesztés és regionális fejlődés; A társadalom térbelisége és térszervezése. A romániai regionális egyenlőtlenségek társadalomföldrajzi vizsgálata.*

önkormányzat elválaszthatatlan részét képező jó településfejlesztés ismérveire, valamint a fenntartható városfejlesztést szolgáló integrált településfejlesztési stratégiákra és a megvalósításukat lehetővé tevő operatív városfejlesztés módszertanára és eszköztárára vonatkozó kutatási eredményei alapvető jelentőségűek a fenntartható urbanizáció kihívásainak magyarországi megválaszolása szempontjából. Pécssett a PTE Műszaki Kara és a Breuer Marcell Doktori Iskola folytat a településmérnökök Meggyesi Tamás, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem professzora által a magyarországi rendszerváltás idején kezdeményezett, és a közreműködésével Bachmann Zoltán¹³, Hübner Mátyás¹⁴, Gömörly János¹⁵ és Tóth Zoltán¹⁶ által elindított, ma is működő első magyarországi képzése, és a városfejlesztő szakemberek továbbképzése keretében jelentős, külföldön is ismert oktató, kutató és tudományos szakirodalmi publikációs tevékenységet Hübner Mátyás és Bachmann Bálint¹⁷ szakmai irányításával.

Az urbanisztika, városfejlesztés, településfejlesztés komplex tudományos tématerületének elválaszthatatlan részét képező építészmérnöki és műszaki tudományok terén működő magyarországi iskolák közül magasan kiemelkedik a BMGE keretei között a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem megalapításától kezdve az építészmérnöki képzés keretében folyó urbanisztikai és építészetelméleti kutató és oktató tevékenység. A tudományterület egymást követő generációinak gondolkodását rendszereken és kurzusokon átívelő módon azonos alapértékek mentén tudományos meghatározó, máig ható, és a jövőbe mutató iskola jelentőségét, magyar urbanisztika és építészettörténet olyan klasszikusainak nevei fémjelezzik, mint Warga László¹⁸, Kotsis Iván¹⁹, Korompay György²⁰, Perényi Imre²¹, Pogány Frigyes²², Hajnóczi Gyula²³, Szentkirályi Zoltán²⁴ és Meggyesi Tamás²⁵, akik szilárd európai alapokat teremtettek a ma-

¹³ A Pécsi Tudományegyetem egyetemi tanára, az építészképzés elindítója és a Breuer Marcell Doktori Iskola megalapítója volt.

¹⁴ A Pécsi Tudományegyetem professzor emeritusa, Meggyesi Tamással és Tóth Zoltánnal a településmérnöki képzés elindítója.

¹⁵ Pécs Megyei Jogú Város volt főépítésze.

¹⁶ A Pécsi Tudományegyetem egyetemi tanára, Meggyesi Tamással és Hübner Mátyással a településmérnöki képzés elindítója volt.

¹⁷ A Pécsi Tudományegyetem egyetemi tanára, a Breuer Marcell Doktori Iskola vezetője.

¹⁸ A magyarországi urbanisztikai képzés elindítója a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen, egyetemi tanár.

¹⁹ Egyetemi tanár a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen.

²⁰ Építészmérnök, a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem oktatója a városfejlesztési-városrendezési szakterületen.

²¹ A Budapesti Műszaki Egyetemen a Warga László által alapított tanszék vezetője, és a magyarországi urbanisztikai oktatás, valamint az urbanisztika elméletének magyarországi alakítása meghatározó alakja az 1945 utáni évtizedekben; egyetemi tanár.

²² A Budapesti Műszaki Egyetem egyetemi tanára; építészek generációi számára az újkori és a legújabb kori építészettörténet, városépítéset-történet és építészetelmélet meghatározó jelentőségű tudósa.

²³ A Budapesti Műszaki Egyetem egyetemi tanára; építészek generációi számára az ókori építészettörténet, városépítéset-történet, az építészetelmélet és a térelmélet meghatározó jelentőségű tudósa építészek generációi számára.

²⁴ A Budapesti Műszaki Egyetem egyetemi docense; építészek generációi számára az újkori építészettörténet, városépítéset-történet, az építészetelmélet és a térelmélet meghatározó jelentőségű tudósa építészek generációi számára.

gyar urbanisztikai, városfejlesztési és településfejlesztési gondolkodás jelene és jövője számára (Bajnai, 2021). Tudományos publikációikkal, egyetemi oktató és alkotó tevékenységükkel ők hozták létre azt a szellemi alapzatot, amin az urbanisztika, városfejlesztés, településfejlesztés interdiszciplináris tudományterülete kibontakozott, és amire a fenntartható urbanizáció tervezése és megvalósítása épülhet Magyarországon. Az irodalomjegyzékben is szereplő tudományos publikációik ma is az urbanisztikai, városfejlesztési és településfejlesztési egyetemi képzés alapjaihoz tartoznak.

A közmű- és útépitési mérnöki tudományok szempontjából ki kell emelni a Thököly úti iskola, jelenlegi formájában a Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kara jelentőségét, ahol az elődök munkásságát folytatva Dima András képezte az elmúlt négy évtizedben Magyarország városait és községeit építő mérnökök egymást követő generációit, és Macsinka Klára folytatja munkásságát.

A földrajz-tudományi megközelítésben felfogott település-és területfejlesztéssel foglalkozó iskolák közül ki kell emelni az ELTE keretei között kifejlődött tudományos műhely központi szerepét, amit olyan alapító klasszikusok neve fémjelez, mint Mendöl Tibor és Bulla Béla, akik földrajztudósok és tanárok generációival ismertették meg az urbanizáció világát a geográfia tudományának megközelítésében, és tanítványaik révén jelentős szerepet játszottak a vidéki iskolák kialakulásában. Ennek megfelelően jelentős földrajz-tudományi megközelítésű terület- és településfejlesztési iskolák és műhelyek működnek vidéken is. Pécsen a rendszerváltozás idején, 1989-ben Bulla Béla ösztönzésére Lovász György és Tóth József által megalapított, nagy hatású geográfus iskola működik Dövényi Norbert, Trócsányi András, Papp Norbert, Faragó László és kollégáik jóvoltából. Szegeden Kovács Zoltán és Pál Viktor, Miskolcon Kociszky György, Kocsis Károly, Benedek József, Beluszky Pál és Sikos T. Tamás munkásságának köszönhetően tevékenykedik hasonló megközelítésű tudományos műhely.

A regionális tudomány megközelítésében a Rechnitzer János által alapított és vezetett győri regionális tudományi doktori iskola folytat kiemelkedő jelentőségű kutatási és oktatási tevékenységet a társadalom és a gazdaság változásai térbeli folyamatainak elemzése, és a területfejlesztés tudományos megalapozása érdekében alapítója, valamint Korompai Attila, Somlyódiné Pfeil Edit, Szörényiné Kukorelli Irén, Reisinger Adrienn és kollégáik jóvoltából.

Az urbanizáció, városfejlesztés és településfejlesztés interdiszciplináris tudományterületének társadalomtudományi megközelítése szempontjából kiemelkedik az ELTE keretei között Wesely Anna, a Magyar Szociológiai Társaság elnöke körül az elmúlt két évtized folyamán kiala-

²⁵ A Budapesti Műszaki Egyetem professzor emeritusa, a PTE-n folyó településmérnöki képzés kezdeményezője és megalapítója Hübner Mátyással, Bachmann Zoltánnal és Tóth Zoltánnal.

kult városszociológiai, módszertani és kultúraszociológiai iskola, amit központi alakja mellett László Miklós, Csanádi Gábor és Éber Márk Áron munkássága fémjelez.

II.3 NEMZETKÖZI ÁTTEKINTÉS

Nemzetközi viszonylatban a tudományos kutatások eredményei és az őket közlő szakirodalom is természetesen sokkal gazdagabb. Az urbanisztika elméletével és történetével foglalkozó kortárs szerzők sorából kimagaslik Françoise Choay, a Sorbonne professzor emeritusa, aki világviszonylatban új alapokra helyezte az urbanisztika, a városfejlesztés, településfejlesztés tudományos alapkérdéseire irányuló gondolkodást az 1980-ban megjelent *La règle et le modèle* című művével. Mellette feltétlen meg kell említeni még egy rövid felsorolásban is Pierre Merlin és Michel Micheau, valamint Jean-François Drevet nevét. Pierre Merlin a Francia Urbanisztikai Intézet megalapításának vezéralakja, a Sorbonne volt professzora, a [*Le Dictionnaire de l'urbanisme et de l'aménagement*](#) megalkotásának kezdeményezője, szerkesztésének és kiadásának irányítója Françoise Choay-vel. Michel Micheau az urbanisztika európai Harvardja, a Sciences Po urbanisztikai képzésének létrehozója és évtizedeken át vezetője. Jean-François Drevet az EU Bizottságának regionális politikáját és annak városi dimenzióját tudományos és szakmai tevékenységével megalapozó, az EU XVI. Regionális Politikai Főigazgatóság égisze alatt a stratégiai tervezés tudományos megalapozása, valamint az Europe 2000 és az Europe 2000+, az EU regionális fejlesztési alapkérdéseinek kidolgozása érdekében folyó kutatásokat szervező és irányító földrajztudós, a brüsszeli európai uniós regionális politikai gondolkodás szellemi központjának földrajztudományi szempontból meghatározó alakja. Az urbanisztika kérdéseinek a kontinentális európaiktól jelentősen eltérő angol-amerikai kultúrkörön alapuló megközelítésének világából felsorolásképpen említem meg olyan szerzők neveit, mint Kevin Cox, David Storey, Harvey Armstrong, Andy Pike, Capello Roberta, Michael Krisholm, Michael Keating, John Friedmann, Marcus Power, Victoria Lawson, Sylvia Chant, Katie Willis, abból a célból, hogy megmutassuk: mennyire sokféleképpen interpretálható az elméleti tudományos megközelítések szempontjából, és milyen gazdag bibliográfiával rendelkezik az urbanizáció, városfejlesztés, településfejlesztés tematikája.

III. A TERVSZERŰ VÁROSFEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE

III.1 A TERVSZERŰ VÁROSFEJLESZTÉS SZÜKSÉGES?

A magyarországi tapasztalatok szerint a rendszerváltozás után több mint egy évtizedig egyáltalán nem volt evidens, hogy a piacgazdaságban szükség van-e tervszerű városfejlesztésre, és hogy az lehetséges-e piaci körülmények között. A parancsuralmi alapon működő szocialista tervgazdaság béklyóitól frissen megszabadva, az 1990-es években az a nézet uralkodott a közvéleményben, hogy a szabad, demokratikus jogállam körülményei között működő piacgazdaságban nem szükséges a közsféra tervszerű beavatkozása a város fizikai valóságának alakításába. Ez az általános nézet nem csak a laikus közvéleményt jellemezte. Áthatotta a városfejlesztéssel kapcsolatban a közpolitikai döntéseket, valamint a tudományos és a szakmai közélet jelentősebb hatású megnyilvánulásainak jó részét is. A piac mindent megold, a városfejlesztést is, vallotta a többség.

A piac mindenhatóságába vetett hitet Magyarországon az Európai Unióhoz történt csatlakozás rombolta le. A szemlélet megváltozása látszólag egyik pillanatról a másikra történt. 2004-től az elvek szintjén mindenki egyetértett azzal, hogy a közsféra egyik fontos feladata a városi szövet tudatos, tervszerű alakítása. Az általános érvényű, gyors és radikális szemléletváltás valószínűleg nem volt független attól, hogy a városfejlesztés, városrehabilitáció a 2004-es EU-csatlakozás első pillanatától kezdve az EU társfinanszírozásával történő magyarországi fejlesztések egyik jelentős támogatásokban részesített, kedvezményezett területe lett, és – a felhasznált források folyamatos, nagyon jelentős mértékű növekedése mellett – maradt azóta is. A települések fizikai valóságának átalakítására irányuló integrált helyi fejlesztési akciók ösztönzése, és az Európai Unió, valamint a Kormány jelentős összegű forrásaival történt támogatása nem a véletlen műve volt. Nem is előzmények nélkül, önmagában az EU-csatlakozás megvalósulásából következően – valamiféle domináns európai uniós közpolitika érvényesülésének automatikus következményeként – történt így. Ez már abból is látható, hogy nem mindegyik 2004-ben csatlakozott Közép-, illetve Kelet-Európai ország jutott már az EU tagság első éveitől kezdve számottevő összegű, rendszeres támogatásokhoz települési önkormányzatai komplex településfejlesztési, településrehabilitációs elképzeléseinek megvalósítása érdekében. Sőt, a magyarországi fejlesztéspolitika alakulásának ez a sajátos iránya inkább kivételes jellegűnek tűnik.

Romániában például, ahol a városfejlődés az 1989-es rendszerváltást követően átmenetileg lelassult, az európai uniós pályázati lehetőségeknek köszönhetően több helyütt zajlottak je-

lentős felújítások. Erre Nagyvárad szecessziós belvárosa a legbeszédesebb példa, ahol a lakossági dinamizmussal járó lakásigényt különböző programokkal – mint például az NAL lakásprogram – igyekeztek enyhíteni. Az utolsó Phare program forrásainak kifejezetten településfejlesztési célra történő – előcsatlakozási alapként való – felhasználásával azonban nem indult Romániában országos fejlesztési program a csatlakozás idején, abban az időben, amikor Magyarországon ez megtörtént.

Ugyanakkor nyilvánvalóan a román jogrendszerre is nagy hatással voltak az uniós követelmények. Így például a 151/1998 regionális fejlesztésről szóló törvény Romániában kifejezetten az uniós intézmények kérésére született meg. A törvény csak a megyei tanácsoknak nyújt lehetőséget arra, hogy regionális struktúrákat hozzanak létre. Ugyanakkor a helyi tanácsok számára is megvan a lehetőség, hogy a megyei tanáccsal társulva mikroregionális fejlesztési tervet dolgozzanak ki. Ezeknek jogi személyi formája lehet az alapítvány vagy egyesület. Ennek a jelentőségét az adja, hogy amint az alábbiakban részletesebben is láthatóvá válik, Romániában a városfejlesztés, településfejlesztés a regionális fejlesztés törvényi szintű szabályozási körébe tartozik, ami jelentős eltérés a magyarországi jogi szabályozáshoz képest, ahol az épített környezet alakításáról és védelméről szóló törvény hatálya alá tartozik. Ez a magyarországi helyzet pedig nem az EU csatlakozással jött létre, hiszen az említett törvény hat évtizedre visszanyúló törvényhozási, és másfél évszázadra visszatekintő operatív városfejlesztési előzményekre támaszkodik. Ezen belül a magyarországi törvényi szintű szabályozás történelmi előzményeit konkrétan az építésügyről és városfejlesztésről szóló 1937 évi VI. törvénycikk, valamint a helyébe lépő, az építésügyről szóló 1964. évi III. törvény jelenti.

Azt a kérdést vizsgálva, hogy milyen tényezőkre vezethető vissza a magyarországi fejlesztéspolitikának a csatlakozás idején történt említett, sajátos alakulása – amely a városfejlesztés ügyének kedvezett – az látható hogy az EU-tagsággal látszólag egyik pillanatról a másikra bekövetkező szemléletváltás és a közsféra városfejlesztési tevékenységének az utolsó Phare Program forrásaiból való támogatása Magyarországon számottevő részben annak a kitarató operatív városfejlesztési, és vele összhangban végzett módszertani fejlesztési tevékenységnek köszönhető, ami az előző tizennégy év során az ország európai integrációs folyamatának részeként megtörtént a társulási szerződés 1992-es aláírását követően.

Az elmúlt három évtized magyarországi városfejlesztési tapasztalatai ugyanakkor arra is utalnak, hogy 17 évvel az EU-csatlakozás után, az EU 2021–2027 időszakra vonatkozó, új, többéves pénzügyi keretének elindulásakor újra érdemes lehet feltenni néhány alapvető kérdést.

Az újabb források felhasználásáért a közsféra entitásai között is érvényesülő verseny és a tapasztalható készülődés körülményei közepette Magyarországon és Romániában egyaránt felmerülhet a kérdés, miszerint túl azon, hogy az EU forrásainak városfejlesztésre, városrehabilitációra, településfejlesztésre történő megszerzéséhez – leegyszerűsítve: a forrásszerzéshez – formálisan tervekre van szükség, és ez feltételez egy költségvetési tervezési szintű tervszerűséget, valójában szükség van-e az urbanizáció természetének megfelelő, tényleges városfejlesztési tervek alapján történő – az urbanizáció természetének megfelelő, igazi városfejlesztési terveken alapuló – tervszerű városfejlesztésre? Vannak-e valós, mélyebb okai a tervszerű városfejlesztés szükségességének, vagy valóban pusztán néhány pénzügyi tervezési dokumentumra lenne „csak” szükség? A városok és a községek fizikai valóságának átalakítására irányuló településfejlesztés tervszerűségével szemben elégséges lehetne esetleg azoknak a finanszírozási forrásoknak a folyósításában megnyilvánuló tervszerűség, amelyek településfejlesztésre kerülnek felhasználásra, bármit is jelentsen az a szó, hogy településfejlesztés? A közsféra által végzett helyi építési tevékenység megtervezésének feladatát valóban megoldottnak lehetne tekinteni önmagában már attól, hogy költségvetési tervezési szinten elkészül egy-egy város építési beruházásainak projektlistája az egyes projektek prognosztizált forrásigényének felsorolásával? A tervszerű fejlesztéshez valóban nem is lenne szükség arra, hogy ezeknek a projekteknek a térbeli, műszaki-fizikai és funkcionális jellemzőit, valamint az említetteknek megfelelő pénzügyi tartalmát (a szükséges városfejlesztési kiadásokat és a lehetséges közvetlen városfejlesztési bevételeket) előzőleg a konkrét fizikai, társadalmi, gazdasági adottságokra és lehetőségekre reagálva egy a településfejlesztési tervezés korszerű szakmai követelményeinek megfelelő városfejlesztési terv megalapozza? Az építési projektek vázlatos felsorolásán túlmenő érdemi városfejlesztési tervezés valamiféle luxus lenne, és tulajdonképpen felesleges is volna, ha az EU és tagállami irányító hatóságai nem kötnék integrált városfejlesztési, térségfejlesztési stratégiákhoz, és bizonyos minimumkövetelményekhez a helyi építési projektekre megszerezhető támogatások odaítélését? Ebben az összefüggésben, kicsit más megközelítésben ugyanez a kérdés a következőképpen is felmerülhetne. Tulajdonképpen indokolt-e az EU 2021–2027 időszakra szóló többéves pénzügyi kerete felhasználásának tagállami szintű tervezése során a városfejlesztést, településfejlesztést, területfejlesztést a Magyarországon az EU-csatlakozás időszaka óta, tizenhét éve bevált gyakorlatnak megfelelően elkülönülő területként kezelni – ugyanúgy, mint például a közlekedést, a gazdaságfejlesztést, vagy a klímavédelmet, hogy hozzájuk hasonló jelentősége alapján „saját jogon” részesüljön támogatásokban a strukturális alapokból? Egyáltalán olyan horderejű kérdés-e a településfejlesztés, városfejlesztés, városrehabilitáció, amely szükségessé teszi, hogy például a közlekedés- vagy

a gazdaságfejlesztéshez hasonló szintű, kiemelt figyelemben részesüljön az európai uniós és kormányzati források allokálása során?

A tervszerű városfejlesztés témájának különös aktualitást ad, hogy elindult az EU 2021–2027 fejlesztési időszaka. Az ebben rejlő lehetőségeknek a közjó érdekében történő maximális kihasználása érdekében is célszerű lehet számot vetni a jelenlegi helyzettel.

A jelen értekezésnek természeténél fogva nem is lehetne célja, hogy az említett kérdésekre válaszoljon, akár a teljesség igénye nélkül, egy-egy részlet tekintetében is. Azonban amikor a magyarországi és romániai településfejlesztési tervezési eszköztárat tanulmányozzuk nem lehet megkerülni a megemlítésüket, hiszen a maga szerény keretei között a jelen értekezésben megjelenített kutatásnak mégiscsak az volt a célja, hogy az adott lehetőségeknek megfelelő mértékben elősegítse, hogy a fentebb megfogalmazott kérdésekre is a lehető legjobb válaszok születhesse-
nek Magyarországon és Romániában egyaránt, a gondolatoknak és tapasztalatoknak a tudományos életben történő cseréje révén pedig talán néhány más európai uniós tagállamban is.

III.2 A TERVSZERŰ VÁROSFELJESZTÉS SZÜKSÉGES

III.2.1 A TERVSZERŰ VÁROSFELJESZTÉS SZÜKSÉGES

A fenti bevezető gondolatokban megfogalmazott alapkérdésre, hogy szükséges-e a tervszerű városfejlesztés, a tudományos szakirodalom alapján egyértelmű a válasza: igen, szükséges.

Nem csak azért szükséges, mert a forrásszerzéshez jogszabályokban előírt dokumentumokat kell elkészíteni és benyújtani a jogszabályok által meghatározott eljárásoknak megfelelően. A városok és községek fejlesztési terveken alapuló tervszerű fejlesztésének szükségessége valójában már önmagában abból a költségvetési tervezési igényből is levezethető, hogy a településfejlesztésnek nevezett tevékenység forrásainak biztosítása tervszerűen történjen.

Az előző fejezetben megfogalmazott bevezető gondolatoknak megfelelően értelmezett tervszerű városfejlesztés azonban ennél sokkal mélyebb és összetettebb okok miatt szükséges. Éppen ezért ennél sokkal bonyolultabb feladat, mint országos vagy területi szintű költségvetési tervezési tevékenység keretében és kizárólagosan annak szemléletével megalkotott forrásallokációs listák összeállítása.

A tervszerű városfejlesztés – és ennek szolgálatában az érdemi városfejlesztési, településfejlesztési tervezés – ugyanis az említetteken túl főként azért szükséges, mert a városfejlesztésnek, településfejlesztésnek olyan alapvető célok valóra váltását kell előmozdítania a városi szövet alakításával, amelyek komplexitása, bonyolultsága, az elérésükhöz szükséges tevékenység térbeli kiterjedtsége, tartalmi összetettsége, az urbanizációs célállapot elérését lehetővé tevő operatív városfejlesztési tevékenység hosszú időtartama, finanszírozásának nagy volumene és bonyolultsági foka eleve feltételezi, hogy csak tervszerű tevékenységgel valósítható meg. Ezt a tervszerű tevékenységet csak a közszféra tudja a közérdekű célkitűzések komplex rendszerének valóra váltásával elvégezni. A városfejlesztési tervekben megjelenített urbanizációs célállapot elérése nem várható a magánszféra építő, illetve ingatlanfejlesztő vállalkozásaitól. Ugyanakkor nem érhető el a közreműködésük nélkül sem. Különösen piacgazdasági körülmények között. Az állam és az önkormányzatok nem vehetik át a magánszféra ingatlanfejlesztő vállalkozásainak szerepét. Az utóbbiak viszont nem fognak önmagában a piac törvényeinek érvényesülése eredményeként a közjó szempontjainak, illetve a közérdeknek megfelelő városi szövetet létrehozni. Hiszen a bonyolult, nagyon hosszú megtérülési idejű közmű-építési, és a megtérülési szempontból eleve még náluk is nehezebben értelmezhető útépitési feladatok elvégzése még az egyszerűbb esetekben is kívül esik a magánszféra ingatlanfejlesztő, illetve építési vállalkozásainak pénzügyi lehetőségein. És akkor még nem említettük a bonyolultabb és költségesebb közterületfejlesztési, vagy komplex közterület-rehabilitációs feladatok elvégzését. Azon kívül, hogy a magánvállalkozásoknak jellemző esetben, egy általános út- vagy közműépítési feladat szempontjából nincs erre pénzük, nincs hozzá kompetenciájuk sem. Sem szakmai, sem – különösen – jogszabályi értelemben. Hiszen a közművek építéséhez, üzemeltetéséhez és tulajdonlásához kapcsolódó jogosultságokat az EU többi tagállamához hasonlóan Magyarországon és Romániában is jogszabályok sokasága szabályozza. A bonyolult jogi szabályozás eredőjeként pedig egy magánvállalkozásnak – néhány jól körülhatárolható jellemzővel leírható, a szabályt erősítő kivételt jelentő esettől eltekintve – még akkor sem érne meg általános értelemben jelentkező út és közműépítési feladattal foglalkozni, ha valamilyen különleges körülmény következtében meg tudná azt finanszírozni.

Annak érdekében, hogy az érdemi városfejlesztési terveken alapuló településfejlesztés szükségességére vonatkozó állítás helyességét be lehessen látni, a következőkben a szakirodalom alapján először áttekintjük, hogy melyek azok az urbanizáció természetének megfelelő, általánosan érvényes célkitűzések, amelyek valóra váltását a városfejlesztésnek a lehető leghatékonyabban elő kell segítenie. Az ezután következő részben foglaltak szerint a tervszerű városfejlesztés

szükségessége abból adódik, hogy az említett általános célok már önmagukban is bonyolultak. A konkrét műveletekkel történő helyi valóra váltásukra irányuló erőfeszítések során pedig gyakran bebizonyosodik, hogy egymásnak ellentmondó követelmények érvényesítését igényelnék egy térben, időben és finanszírozási szempontból is zárt logikai rendszer keretei között.

A városfejlesztés általános érvényű – alapvető – céljainak meghatározásával Magyarországon a Pécsi Tudományegyetemen és a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen folytatott kutatások²⁶ foglalkoznak, amelyek az urbanisztika és az építészet elméletének Françoise Choay által megújított alapjaira²⁷ épülnek. Az említett kutatásokból levont következtetések szerint létezik néhány olyan általános cél, amelyek konkretizálásával gyakorlatilag szinte minden esetben meghatározhatóak a helyi adottságoknak megfelelő legfontosabb konkrét célkitűzések.

Az általános célokból levezethető konkrét célokon kívül annyi – az alapcélokból esetleg nem feltétlenül levezethető – eseti jellegű konkrét városfejlesztési cél határozható meg amennyit az adottságok alapján a döntéshozók indokoltnak tartanak. A konkrét városfejlesztési célok köre ezáltal a gyakorlatban elvileg szinte a végtelenségig tovább bővíthet. Az általánosból levezethető konkrét célokat kiegészítő, eseti jellegű konkrét célkitűzések bősége – és gyakran egymásnak is törvényszerűen ellentmondó jellege – csak tovább fokozza a tervszerű városfejlesztés szükségességét. A szakirodalom szerint²⁸ ugyanakkor a gyakorlati tapasztalatokból, és a konkrét fejlesztési tervek ismeretéből az tűnik ki, hogy az általános célokból a helyi adottságok alapján levezethető konkrét célok a gyakorlatban felmerülő reális városfejlesztési célkitűzések túlnyomó többségét alkotják. Ezért ennek megfelelően az alábbiakban majd az általános célok tükrében kerül bemutatásra a tervszerű városfejlesztés szükségessége.

Amint arra Bajnai László kutatásai rámutatnak, az említett általános célok a városfejlesztés természetéből, történetéből, elméletéből és gyakorlatából²⁹, valamint az utóbbi fél évszázad fenntartható fejlődéssel kapcsolatos – napjainkhoz közeledve egyre súlyosabb – globális felismeréseiből adódnak. Ennek az alaphelyzetnek megfelelően a kezdetektől fogva áthatják a városfejlesztésre, településfejlesztésre és építésügyre vonatkozó magyarországi törvényi szabályozást is.³⁰ A nemzetközi tudományos szakirodalom, az elméleti háttér és a gyakorlat vizsgálata alapján, kutatásainak eredményeként³¹ Bajnai László által megfogalmazott tíz célból az első három egyetemes jellegű, a nyugati civilizáció és urbanizáció öt évezredre visszatekintő történetének,

²⁶ Az említett kutatásokat Bajnai László végezte 2011-ben, illetve 2018-ban, lásd: Bajnai, 2011., 2020a, 2020b.

²⁷ Choay, 1980. 11-368.

²⁸ Bajnai, 2021.

²⁹ Bajnai, 2021.

³⁰ Ua.

³¹ Bajnai: 2021.

illetve előtörténetének, azon belül különösen a XV. századi itáliai reneszánsz által elindított újkori és legújabb kori évszázadokban végbement fejlődésének eredménye. Ezek az általános célok elválaszthatatlanok az európai kultúra lényegétől, ezért minden európai uniós országban relevánsak. Az általános célok második csoportját a környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból fenntartható fejlődés urbanizációs dimenziója, a fenntartható urbanizáció – elmúlt fél évszázad folyamán az egész világ előtt fokozatosan egyre jobban felismert – kihívásának megválaszolására vonatkozó három célkitűzés alkotja.³² A harmadik csoportba azok az általános érvényű magyarországi városfejlesztési célkitűzések tartoznak, amelyek az előzőkkel összhangban az Alaptörvényből adódnak, és az európai jogharmonizációból az következik, hogy valamilyen formában az Európa Tanács, illetve az Európai Unió minden tagállamának jogi szabályozásában megjelennek, legfeljebb a magyarországitól eltérő szinten, különböző mélységben, vagy más módon.³³

Ugyanakkor kiemelkedően fontos ebben a kontextusban a szakirodalom³⁴ alapján annak a megállapítása, hogy Magyarország Alaptörvényét, valamint az építésre és városfejlesztésre vonatkozó törvényi szintű szabályozását – amely az egész országra érvényes jogi szabályozás szintjén az 1937. évi VI. törvénycikk megalkotásával kezdődött meg – kezdettől fogva teljesen áthatja az első három, egyetemes jellegű általános célkitűzés. Ez az áthatás olyan mélységű és mértékű, hogy nem csak az említett általános célokból vezethető le a városfejlesztésre, településfejlesztésre, építésügyre vonatkozó magyarországi törvényi szabályozás tartalmának jelentős része, hanem fordítva: a magyarországi jogszabályok három generációjából is levezethető a három általános cél.³⁵ Ezzel összefüggésben az a megállapítás adódik következtetésként, hogy bár Magyarország esetében is igaz, hogy az Európai Közösségekkel kötött 1992-es társulási szerződést megelőző és követő időszakban megvalósított jogharmonizáció, valamint a jogi szabályozásnak az EUCsatlakozás megtörténtét követő fejlődése számtalan új elemmel gazdagította, illetve finomította a városfejlesztés céljainak megfogalmazására és érvényesítésére irányuló magyarországi gyakorlatot a jogi szabályozásban, a tevékenység elméleti háttérében és gyakorlati szintjén egyaránt, az itt említett általános célok megfogalmazódása, és az érvényesítésükre irányuló átfogó törekvés nem az európai integráció hozadékaként jelent meg Magyarországon, és épült be a jogi szabá-

³² Ua.

³³ Uo.

³⁴ Bajnai: 2016

³⁵ Bajnai: 2020

lyozásba, valamint a mindennapi gyakorlatba additív jelleggel, hanem már annak a rendszerváltozás pillanatában is hozzátartozott annak lényegéhez, amint az a szakirodalomból³⁶ is kitűnik.

Jelen értekezés szempontjából azonban még az említett összefüggések jelzésénél is fontosabb annak a megállapítása, hogy az általános célok azokból az előzményekből erednek, amelyeket a

- Leon Battista Alberti és Morus Szent Tamás által fél évezreddel ezelőtt lerakott elméleti alapok,
- a rájuk építve a XVI-XVIII. század nyomán kibontakozott elméleti fejlődés során, valamint az ehhez kapcsolódva a városfejlesztési gyakorlatban elért eredmények, és az említettek folytatásaként
- Ildefonso Cerdá teoretikus³⁷ és gyakorlati, valamint III. Napóleon és Haussmann prefektus operatív városfejlesztő tevékenysége és eredményeik jelentenek.

Jogszabályaink Európa szerte ennek a megalapozó fejlődési folyamatnak a termékei, eredményei, és nem fordítva. Bár valószínűleg nem lehet a véletlen műve az sem, hogy a két elméleti alapvetés megalkotója, Leon Battista Alberti és Morus Szent Tamás jogász volt. Az ehhez kapcsolódva felmerülő kérdések és válaszok kutatása mellett érdekes lehetne annak a bemutatása is, hogyan épül egymásra az általános városfejlesztési célok és a jogi szabályozás rendszere Magyarországon, Romániában és más európai országokban? Hogyan határozzák meg az egyetemes érvényű alapelvek és célok a Magyarország Alaptörvényéből levezethető általános városfejlesztési célkitűzések jogszabályi megjelenítését? A jelen értekezésnek azonban nem ezeknek a kérdéseknek a vizsgálata képezi a tárgyát. Azért tárgyalja az általános célokat, hogy azok tükrében világosabban láthatóvá tegye a tervszerű városfejlesztés megkerülhetetlen szükségességét, és ezáltal értelmét a közszervezésben, a közszféra – az állam és az önkormányzatok – számára Magyarországon és Romániában egyaránt.

³⁶ Ua.

³⁷ Cerdá, 1867

III.2.1.1 A városfejlesztés általános érvényű céljai az urbanisztika elmélete alapján

A városfejlesztés, településfejlesztés általános érvényű, alapvető céljai, amelyek az urbanisztika elméletéből³⁸ és eszmetörténetéből³⁹, valamint Françoise Choay kategorizálása szerint

– az urbanisztika fogalmának és elméletének megjelenését⁴⁰ megalapozó Értekezésekből⁴¹ és Utópiákból⁴², továbbá az őket követő

– értekezésekből és utópiákból, valamint

– értekezés és utópia jellegű, urbanisztikai és urbanisztikai jellegű elméletekből

és a városépítészet mintaadó, maradandó vívmányait megtestesítő alkotásaiból⁴³, valamint Magyarországra vonatkozóan a városrendezésről és építésügről (1937), az építésügről (1964) és az épített környezet alakításáról (1997) szóló törvények betűjéből és szelleméből levezethetőek, az alábbiak szerint fogalmazhatóak meg.

A városfejlesztés, településfejlesztés általános érvényű, alapvető célja a

– szép,

– egészséges (higiénikus),

– kényelmesen használható, jól funkcionáló

városi környezetet alkotó városi szövet létrehozása.⁴⁴

A városi szövet⁴⁵ fogalmát itt abban az értelemben használjuk, ahogyan előző tanulmányunkban⁴⁶ tettük és ahogyan Magyarországon a városfejlesztésre vonatkozó szakpolitikai iránymutatás, a Városfejlesztési kézikönyv⁴⁷ is használja. Az említettek szerint a városi szövet az épületek és az épületek által meghatározott épített terek együttese, a helyi társadalom életének és működésének fizikai kerete, a városi élet anyagi hordozója.⁴⁸

³⁸ Cerdá, 1867; illetve Choay, 1980

³⁹ Choay, 1965, illetve 1980

⁴⁰ Cerdá, 1867

⁴¹ Alberti, 1485

⁴² More, 1516

⁴³ Pogány, 1965; Claval, 2014; Lacaze, 1995

⁴⁴ Bajnai, 2011

⁴⁵ Bajnai, 2009

⁴⁶ Bajnai–Józsa, 2018

⁴⁷ Aczél–Bajnai é.m., 2009

⁴⁸ Bajnai, 2009

III.2.1.2. A városfejlesztés általános érvényű céljai a fenntartható fejlődés kihívásai alapján

A legutóbbi években publikált kutatási eredmények⁴⁹ alapján megfogalmazható az állítás, hogy a fenntartható fejlődés és a fenntartható urbanizáció érdekében a városfejlesztés célja a város, a település épített fizikai valóságának átalakításával

- a környezeti szempontból fenntartható fejlődés,
- a társadalmi szempontból fenntartható fejlődés,
- a gazdasági szempontból fenntartható fejlődés

kihívásainak megválaszolása.

III.2.1.3. A városfejlesztés általános érvényű céljai néhány további európai megközelítés és Magyarország Alaptörvénye alapján

Magyarország Alaptörvényének P) cikke kimondja, hogy – más, ott felsorolt értékekkel egyetemben – a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége. Európa kulturális öröksége gazdagságának és sokféleségének semmi mással nem helyettesíthető kifejeződését alkotja az építészeti örökség.⁵⁰ Az építészeti örökség védelmére vonatkozóan Magyarország a rendszerváltás után, 1991-ben csatlakozott az Európa Tanács 121. számú, az Európai Építészeti Örökség Védelméért megkötött Egyezményéhez, amelyet az Európa tanács tagállamai Granadában, 1985. X. 3-án írtak alá. Az Egyezmény 10. cikkében minden egyes aláíró Fél vállalja, hogy az építészeti örökség integrált megőrzése érdekében olyan közpolitikákat fogadnak el, amelyek megfelelnek az Egyezményben foglaltaknak. Ebből következően a városi szövet egy új vagy megújult darabjának előállítására, vagyis a városfejlesztésre irányuló állami és önkormányzati tevékenység általános érvényű célja az építészeti örökség integrált védelme, ami Magyarországon nem csak az általános európai alapelvekből és európai egyezményekből, hanem az alaptörvényből is egyenesen következik.

A piacgazdasági alapon működő fejlett demokratikus jogállamokban érvényes gazdálkodási alapelvnek megfelelően Magyarország Alaptörvényének N) cikke (1) bekezdése megállapítja, hogy „Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét érvényesíti”, (3) bekezdése pedig kimondja, hogy „Az Alkotmánybíróság, a bíróságok, a helyi önkormányzatok és más állami szervek feladatuk ellátása során az (1) bekezdés szerinti elvet kötelesek tiszteletben tartani.

⁴⁹ Bajnai, 2016, 2018a,b

⁵⁰ ET 121. egyezmény, 1985

Ebből következik, hogy a városi szövet egy új vagy megújult darabjának előállítására, vagyis a városfejlesztésre⁵¹ irányuló állami és önkormányzati költségvetési gazdálkodási tevékenységnek is meg kell felelnie annak a célnak, hogy érvényesítse a

- kiegyensúlyozott,
- átlátható és
- fenntartható

költségvetési gazdálkodás elvét.

Románia jelenleg is érvényben levő Alkotmánya első címének harmadik cikkelye szól az ország területéről, az ötödik fejezet második részének 120–123-as cikkelyei a helyi közigazgatás szerveiről, a hatodik cím 148-as cikkelye pedig az ország európai integrációjához szükséges lépésekről – ideértve az *acquis communautaire* elfogadását is; ugyanakkor külön nem rendelkezik a területfejlesztési programok szükségességéről. Ezzel együtt létezik egy sor törvény, ami a területfejlesztésre általánosságban vonatkozik; ilyenek például a következők:

- közlekedési útvonalak (71/1996-ossz. törvény),
- vizek (171/1997-es sz. törvény),
- védett területek (152/2000 sz. törvény),
- a településhálózat (351/2001 törvény),
- természeti kockázati területek (575/2001-es törvény).

Ehhez kapcsolódva érdemes, a teljesség igénye nélkül, a felsorolt törvényeknek néhány passzusát kiemelni, illusztrálva ezek komplex tartalmát, amiben jelentős előremutató elemek találhatóak. A területrendezésről és az urbanizációról szóló 350/2001-es törvény első cikkelye például arról beszél, hogy Románia egész területe igényeli annak a fenntartható fejlődésnek az elősegítését, amelynek haszonélvezője az ország minden állampolgára, míg a kettes cikkely kötelezőnek írja elő az ország területével való törődést a közösségek érdekében.

A negyedik cikkely értelmében az urbanizáció, a városfejlesztés, mint folyamat és tevékenység operatív, integráló és normatív (szabályozó). A 13-as cikkely az urbanizációs folyamatok fő célkitűzésében a következőket határozza meg:

- az életminőség javítása;

⁵¹ Bajnai, 2009; Aczél–Bajnai é.m., 2009

- speciális feltételek biztosítása gyerekek, idősek és fogyatékkal élők számára;
- a területek hatásosan történő kihasználása;
- a természeti és épített örökség megvédése és értékesítése;
- a természetes és mesterséges környezet minőségének garantálása;
- a települések megvédése a természeti katasztrófák hatásaitól.

Látható, hogy az urbanizációra, városfejlesztésre vonatkozó romániai törvényi szabályozásban ugyanúgy megjelennek a városfejlesztés általános érvényű céljai, mint a magyarországi-
ban.

A második 21–24-es cikkelyei rendelkeznek a megyei hatóságok, a 25–27-es cikkelyek pedig a helyi közigazgatás szerveinek az urbanizációs kompetenciáiról. A későbbiekben született meg a 27/2008-as kormányrendelet a 350/2001-es törvény kiegészítése céljából, amely rendelkezik a törvény gyakorlatba ültetésének több aspektusáról, így például a kötelező dokumentáció meglétéről és arról, hogy ennek összeállítása mely szervek kötelessége.

III.2.1.4 A városfejlesztés általános érvényű céljainak összefoglalása

Az urbanisztika elmélete, a fenntartható fejlődés kihívásai, valamint néhány további európai megközelítés és Magyarország Alaptörvénye alapján a szakirodalom szerint⁵² városfejlesztés általános célja Magyarországon az, hogy a városfejlesztés eredményeként a városi szövet:

1. szép,
2. egészséges (higiénikus),
3. kényelmesen használható, jól funkcionáló

városi környezetet alkosson;

a kihívásokra válaszolva a városfejlesztés segítse elő

4. a környezeti,
5. társadalmi,
6. gazdasági

szempontból fenntartható urbanizációt;

a városfejlesztés érvényesítse

⁵² Bajnai: 2020

7. a műemlékek és az építészeti örökség integrált védelmét, valamint
8. a kiegyensúlyozott,
9. az átlátható és
10. a fenntartható

költségvetési gazdálkodás elvét.

III.2.2 A TERVSZERŰ VÁROSFEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE A VÁROSFEJLESZTÉS ÁLTALÁNOS CÉLJAIBÓL KÖVETKEZIK

Az emberiség történetében ötezer éve van jelen a tudatos és tervszerű városfejlesztés, városépítés. A városok építésének, fejlesztésének, fejlődésének és működtetésének története, vagyis az urbanizáció története, összefonódik a civilizáció történetével.⁵³ Ennek a történetnek a során az adott korban és helyen, a korszakra és a helyszínre jellemző politikai, társadalmi és gazdasági adottságoknak, fejlettségi szintnek és tendenciáknak megfelelően a civilizált társadalmak különböző mértékben, módszerekkel és eszközökkel törekedtek arra, hogy épített városi környezetüket a saját világképüknek és kultúrájuknak megfelelően alakítsák. A Városfejlesztés és városfejlődés egymásba fonódó folyamatában voltak korszakok és helyszínek, ahol a tervszerű városfejlesztés jobban érvényesült, sőt dominált, és voltak olyan esetek, amikor kevésbé. Az ókori rómaiak kultúrájának például a lényegéhez tartozott a tervszerű urbanizáció, csakúgy mint Nagy Sándor birodalmának és a hellénisztikus államoknak, amelyek esetében a római, illetve a görög (eredetű) államhatalom és civilizáció terjesztésének és fenntartásának egyik meghatározó jelentőségű eszköze volt. A felületes megközelítésben keletkező látszattal ellentétben a várak, erődített városok, bánya- vagy kereskedővárosok alapítása és építése érdekében folytatott tervszerű urbanizáció a történelem meghatározott pillanataiban és helyszínein a középkorban is jelen volt Európa szinte minden országában, illetve régiójában. Elegendő ezzel kapcsolatban a mai Magyarország, Erdély és Szlovákia tekintetében Szent István és IV. Béla ország-, vár-, és városépítő tevékenységére⁵⁴ gondolni – az utóbbi tekintetében különösen Buda, az új főváros felépítésére, a három évtized alatt végrehajtott Árpád-kori városfejlesztési akció operatív városfejlesztési műveleteire – a távolabbi vidékek tekintetében pedig felidézni az ibériai félszigeten a reconquista fél évezrede során épített városokat, a tengertől elhódított németalföldi területeken a semmiből létrehozott települé-

⁵³ Cerdá, 1867

⁵⁴ Bajnai-Józsa, 2020

seket, a franciaországi erődített városokat, a bastide-okat vagy az alapított kereskedővárosok német példáját Freiburgot. Az említett ókori és középkori példák esetében azt láthatjuk, hogy a tudatos és tervszerű városfejlesztés mozgatórugói az esetek jelentős részében hatalmi, államszervezési, területi stratégiai tényezőkkel is szoros összefüggésben voltak. Egyes esetekben, mint például Buda megépítése, kifejezetten egymásba fonódó államszervezési és védelmi stratégiai megfontolások eredményei voltak. Az említett stratégiai jellegű megfontolások a későbbi évszázadokban is végigvonultak a tervszerű urbanizáció történetén, hiszen XIV. Lajos korszakalkotó párizsi városfejlesztéseinek hátterét is áthatották,⁵⁵ ami nélkül a XIX. század második felében nem alakulhatott volna ki az ipari forradalom, a társadalmi és gazdasági fejlődés kihívásaira válaszoló korszerű urbanizáció elmélete és gyakorlata. Ugyanakkor Leon Battista Alberti és Morus Szent Tamás fellépésétől kezdve a városok építésének és fejlesztésének gyakorlatát, a rájuk vonatkozó, illetve a hozzájuk kapcsolódó elméleteket egyre jobban áthatották azok az esztétikai, közegészségügyi és funkcionális megközelítések, amelyek az urbanizáció tervezésével és megvalósításával foglalkozó, tudományos igényű végzett, interdiszciplináris, illetve transzdiszciplináris szakmai tevékenységet és tudományos gondolkodást ma áthatják.

Ennek a folyamatnak a során, amelyben helyszínenként és időszakonként váltakozó mértékben érvényesült a tervszerű városfejlesztés, az államok és a társadalmak két egymással összefüggő rendszert alkotó, elválaszthatatlanul egymásba fonódó eszköztárat alkalmaztak városfejlesztési alképzéseik megvalósítására, illetve érvényesítésére. A korszerű urbanizáció – városfejlesztés, településfejlesztés – elméletének és gyakorlatának kialakulásához vezető fél évezredes európai történelmi folyamatot az elmúlt négy évtized külföldi, és az utóbbi évek magyarországi tudományos szakirodalma tárta fel. Külföldön mindenekelőtt Françoise Choay munkásságát kell kiemelni, Fabian Estapé, Jean-Paul Lacaze, Pierre Merlin, Jean-Luc Pinol, Alfredo Fierro, Christian Topalov és társaik munkásságát kell itt megemlítenünk, amikor a teljesség igénye nélkül, a jelen értekezés adta keretek között van alkalmunk felidézni transzdiszciplináris témánknak ezt a XX. század végi, XXI. század eleji tudománytörténeti dimenzióját. Françoise Choay és az említettek, továbbá szerző- és munkatársaik, valamint tanítványaik – például a Choay-tanítvány Antonio Lopez de Aberasturi, aki 1979-ben elkészítette Cerdá alapművének francia fordítását – munkássága az urbanisztika történetének alakulására vonatkozóan az elmúlt öt évtizedben végzett európai tudományos kutatások fősodráját jelöli ki. Choay korszakalkotó alapműve a *La règle et le modèle*, amely ezt a folyamatot – az urbanisztika és az építészet elméletére és történetére

⁵⁵ Bajnai, 2021

irányuló európai gondolkodás teljes megújulását – elindította, 1980-ban jelent meg először.⁵⁶ Magyarul rövidebb szövegek jelentek meg a tollából, *Az urbanizáció általános elmélete*⁵⁷ 2005-ös franciaországi kiadásának bevezetéseként és előszavaként Cerdá alapműve első magyar nyelvű fordításának magyarországi közreadásakor 2013-ban. Choay egyik meghatározó jelentőségű hozzájárulása az urbanisztika elmélete és története tárgyában világszerte folyó tudományos diskurzushoz Ildefonso Cerdá elméleti korszakalkotó munkássága horderejének felismerése és bizonyítása volt.⁵⁸ „Urbanisztikai elméletekről ugyanis Cerdá óta beszélünk. Cerdá már úgy írt az általa urbanizációról, mint ami minden olyan szükséges feltétellel rendelkezik, amely lehetővé teszi, hogy önálló helyet foglaljon el a tudományok között, amelyek az embert a tökéletesedés útján előreviszik. Ez egy igazi tudomány.”⁵⁹ Ennek a tudománynak a beavató alapműve Cerdá *Az urbanizáció általános elmélete* című írása (a továbbiakban: Teória), amelyről a szerző maga úgy nyilatkozott, hogy „Az olvasót az emberi gondolkodás teljesen új [..] tárgykörének tanulmányozásába fogom bevezetni [.....] egy új világot kínálok fel a tudománynak.”⁶⁰ A magyarul is olvasható alapmű 2013-ban jelent meg⁶¹ Budapesten a Scolar Kiadó gondozásában a Kosztolányi Könyvtámogatási Program keretében, a Magyarországi Francia Intézet támogatásának és a Városfejlesztés Zrt segítségével köszönhetően, Bajnai László lektorálásával – és részben fordításával – valamint a közlekedéssel kapcsolatos kifejezéseket közlekedéstudományi szempontból ellenőrző Macsinka Klára szakmai közreműködésével. *Az urbanizáció általános elmélete* – amelynek az *urbanizáció* szót is köszönhetjük, hiszen ez a neologizmus Cerdá szóalkotása⁶² – a várost és a falut egységesen, összefüggő rendszerben közelíti meg a Teóriában úgy is mint az urbanizáció folyamatának tárgyát és ennek a folyamatnak a célállapotát. Ez a korszakalkotó – napjainkban is érvényes – megközelítés hatja át az egész Teóriát, melynek mottójában így fogalmazza meg ezt a gondolatot:

„Az egyén függetlensége otthonában

Az otthon függetlensége a városban

A mozgás függetlensége a városi életben

A vidék megjelenése a városban

A város megjelenése a vidéken

⁵⁶ Choay, 1996

⁵⁷ Cerdá, 1867

⁵⁸ Choay, 1980

⁵⁹ Merlin - Choay, 2010.

⁶⁰ Cerdá, 1867

⁶¹ Cerdá, 2013

⁶² Choay, 1996

Replete terram”

Ebben az értelmezésben, amely ma is áthatja az urbanizáció tervezését és megvalósítását – a városfejlesztést, településfejlesztést – a városok és a községek fejlesztésével ugyanazzal a megközelítéssel kell foglalkozni. Ugyanazzal a logikával és ugyanabban az összefüggő rendszerben kell készíteni a településfejlesztési terveket akár nagyobb, akár kisebb városról, akár községről van szó. Az urbanisztika – mint az urbanizáció tervezésére és megvalósítására irányuló, illetve hozzájuk kapcsolódó, tudományos igénnyel végzett interdiszciplináris jellegű szakmai tevékenység – elméletének és történetének kutatásában Françoise Choay munkásságához kapcsolódva alakult ki a tudományos és szellemi élet fősodra Európában. Ennek részeként jelent meg Magyarországon *Az urbanizáció általános elmélete*, majd a kapcsolódó magyarországi kutatások újabb eredményeként további szakkönyvek *Bevezetés az urbanisztikába*⁶³ és *Fenntartható urbanizáció*⁶⁴ címmel. Az említett franciaországi és magyarországi szakirodalom, valamint a későbbiekben hivatkozott, illetve az irodalomjegyzékben szereplő eszmetörténeti, építészettörténeti és várostörténeti alkotások tükrében rajzolódik ki az a folyamat, amelynek eredményeként mai formájában alakult ki Európában a tudatos és tervszerű városfejlesztés – településfejlesztés – módszertana és eszköztára, amely a Cerdá által elsőként megfogalmazott urbanizációs alapelvek megfelelően falura és városra – nagyobb és kisebb városra – egyaránt érvényes.

Az így ismertebbé váló történelmi folyamatból látható még világosabban mindaz, ami már Choay, Lacaze, Fierro és maga Cerdá munkássága tükrében is körvonalazódott az elmúlt fél évezred operatív városfejlesztési műveleteiben megnyilvánuló egyre tudatosabb és tervszerűbb városfejlesztési tevékenység főáramaként az európai kontinensen a XVI. századi Róma, a XVI. és XVIII. századi Párizs, a XIX. századi Párizs és Barcelona fejlesztésében. Ezt a folyamatot magyar nyelven *Bevezetés az urbanisztikába*⁶⁵ és *Fenntartható urbanizáció*⁶⁶ című tudományos szakkönyvek mutatják be a legteljesebben, a témához tartozó legújabb kutatási eredményekkel és ismeretekkel is felvértezve.

A fentebb ismertített nyugat-európai és magyarországi szakirodalom áttekintéséből, illetve a szakirodalomban bemutatott jelenségek elemzéséből az alábbi következtetések adódnak. Az a tevékenység, amit

- a pápai állam a pápák vezetésével a XVI. századi római sugárutak megépítése során végzett,

⁶³ Bajnai, 2016

⁶⁴ Bajnai, 2021

⁶⁵ Bajnai, 2016

⁶⁶ Bajnai, 2021

- amit a francia állam a királyok, régensek és főminiszterek sorának személyes részvételén alapuló, közvetlen irányításával I. Ferenctől kezdve IV. Henriken és XIV. Lajoson át a XVI., XVII., és XVIII. században Párizs beépített területének megnövelésével a város fizikai valóságának szebbé és nemesebbé tétele érdekében, valamint funkcionális szerkezetének és közegészségügyi helyzetének javítása céljából végbevitt,
- amit III. Napóleon császár és Haussmann prefektus Párizs korszerű világvárosként történő kiépítése során 1852 és 1870 között megvalósított, valamint
- amit Ildefonso Cerdá tervei alapján 1859 és a század vége között Barcelonában a város korábbi beépített területének a sokszorosát kitevő városbővítés során megvalósítottak

a XX. század kezdete előtti öt évszázad folyamán, az mind a közszféra által kézben tartott operatív városfejlesztés volt a közszféra korabeli céloknak megfelelő városfejlesztési elképzeléseinek megvalósítása érdekében.

Róma, Barcelona és Párizs városi szövetének a XIX. század végére kialakult szerkezete és morfológiai jellemzői az előző előtti évtizedekben, illetve – Párizs és Róma esetében – évszázadokban tudatosan és tervszerűen megvalósított operatív városfejlesztési műveletek végrehajtása eredményeként jött létre. Az a Párizs, amely többek között a XIX. század végi, XX. század eleji Bécs, Budapest és Chicago világvárossá történő kiépítéséhez szolgáltatva a mintát, a korábbi évszázadokban és évtizedekben tudatosan és tervszerűen megvalósított operatív városfejlesztési műveletek végrehajtása eredményeként alakult ki,⁶⁷ és nyerte el arculatát. Másképp fogalmazva ez azt is jelenti, hogy a XVI. század kezdetétől a XIX. század végéig tartó tudatos és tervszerű városfejlesztés eredményei döntő szerepet játszottak abban, hogy Párizs fizikai valósága úgy alakult, ahogy ez megtörtént. A tudományos szakirodalomban⁶⁸ végig követhető az a folyamat, ahogy a XVI. század eleje és a XVIII. század eleje között a korabeli állam tudatos és tervszerű beavatkozásainak eredményeként kialakultak azok a térformálási minták és térszervezési, szervezési, jogi és finanszírozási eszközök, amelyeket Párizsban III. Napóleon, Haussmann és Cerdá már nagy mennyiségben, nagy területen, általánosan alkalmazott a korabeli városfejlesztési célok valóra váltása érdekében. Márpedig nyilvánvaló, hogy az 1528 (Párizs tényleges fővárossá nyilvánítása) és 1870 (III. Napóleon és Haussmann párizsi városfejlesztési tevékenységének befejeződése) közötti időszakban a városfejlesztési célok, és megoldandó feladatok – bár a kezdeti

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ Uo.

jellegükhöz képest mind városépítészeti dimenziójuk, mind esztétikai, közegészségügyi, mind közlekedési és lakó funkcióik tekintetében sokkal összetettebbé, bonyolultabbá váltak – sokkal kevésbé összetettek, bonyolultak voltak, mint az a tíz általános célkiűzés, amelyek a korszerű tudományos szakirodalom alapján a fentiek szerint láthatóak, és amelyek olyan kihívásokat jelentenek napjainkban mindenki számára, amelyeket a következő évtizedekben meg kell választani. Ha az egyszerűbb, napjaink kihívásainak megválaszolásához képest kevésbé bonyolult célkitűzések városainkban történő megválaszolását a tudatos és tervszerű városfejlesztés tette lehetővé, akkor a városi szövet mai korszerű funkcionális célállapota esztétikai és műszaki, valamint jogi, gazdasági szempontból sokkal összetettebb, ezért nyilvánvaló, hogy ha az egyszerűbb célállapot eléréséhez nélkülözhetetlen volt a tudatos és tervszerű, operatív városfejlesztés, akkor a bonyolultabb célállapot eléréséhez még sokkal inkább nélkülözhetetlen a tudatos és tervszerű városfejlesztés. Ezt az alapigazságot szemléltetik az alábbiak az egyes alapcélok esetében.

A tízből kiválasztott alapcél a legrégebbi és – látszólag – a legegyszerűbb, mégpedig az első, amely szerint a városfejlesztés általános célja az, hogy eredményeként a városi szövet szép városi környezetet alkosson.

A következőkben az urbanisztika történetéből levonható tanulságok tükrében bemutatjuk, hogy abban a történelmi korszakban és azon a helyszínen, amikor és ahol kifejezetten a város megszépítése volt a mai kifejezéssel városfejlesztésnek nevezett tevékenység általános értelemben vett uralkodó célja, a cél elérése hosszú időn át tartó, folyamatos tervszerű cselekvéssel vált lehetővé. Ugyancsak bemutatjuk, hogy miért kell a szép városi környezet általános érvényű célkitűzését konkrét helyi fejlesztési célkitűzésre „lefordítani”, és hogyan válik ehhez kapcsolódva szükségessé a tervszerű fejlesztés.

Annak a tárgyalásától terjedelmi okok miatt szintén el kell tekintenünk, hogy mikor, hogyan, miért szűnt meg az általános egyetértés annak a kérdésnek a tekintetében, hogy mit tekintünk szép városi környezetnek a nyugati civilizáción, vagy szűkebben értelmezve a nyugat- és közép-európai kultúrán belül. Meg kell azonban jegyezni, hogy még a városi környezet szépségének mibenlétére vonatkozó közmegegyezés történelmi időszakában, a XIX. század utolsó évtizedei előtti időkben került erre sor.

III.2.2.1 A tervszerű városfejlesztés szükségessége a szép városi környezet kialakítása érdekében az urbanisztika történetéből levonható tanulságok tükrében

A mai fogalmaink szerinti urbanisztika és városfejlesztés kialakulását megalapozó négy évszázados időszakon belül lehatárolható egy időszak és egy helyszín, amelynek tanulmányozása alapján laboratóriumi tisztaságban látható be, hogy a szép városi környezet a városi szövet tervszerű átalakításával hozható létre, a szándék önmagában még nem elég a megteremtéséhez. Ez az időszak a XVI. század utolsó és a XVIII. század első évtizedei közötti mintegy másfél évszázad, a helyszín pedig Párizs.

A tervszerűséget ebben az összefüggésben természetesen nem értelmezhetjük egészen pontosan a városfejlesztési tervezés mai fogalmai szerint, hiszen azok a tárgyalt időszaknál később és többek között éppen az itt elemzett korszakban elért eredményeknek köszönhetően alakultak ki a mai tartalmi gazdagságukban és terjedelmükben. Ezért a jelen tanulmány történeti elemzéseiben azokat az urbanisztika fogalmának kialakulása előtt történt beavatkozásokat nevezzük tervszerűnek, amelyekben érvényesült a tervszerű városfejlesztés lényege. Ennek az értelmezésnek megfelelően a jelen tanulmányban a tervszerű városfejlesztésre hozott történelmi példák között az alábbi városfejlesztési műveletek jelennek meg:

- épületegyüttesek, királyi terek, bulvárok, sugárutak, utak, utcák, parcellázások, parkok, promenádok, amelyeknek kialakítása és beépítése konkrét terveknek, illetve meghatározott szabályozási vonalaknak megfelelően valósult meg lebontott városfalak, épületegyüttesek helyén vagy beépítetlen területeken a király, a királyné, vagy a főminiszter (Richelieu, Mazarin) elképzelése alapján;

- az említettekhez kapcsolódva megvalósított közterületi beavatkozások (új utcák kialakítása beépítetlen területen vagy meglévő beépítés lebontásával, meglévő utcák szélesítése, szabályozása, stb.) és hozzájuk kapcsolódó parcellázások.

A XVI. század utolsó és a XVIII. század első évtizedei közötti időszakban Párizsba tevődött át annak a városépítő tevékenységnek a legnagyobb hatású helyszíne, amely a városok megnevesítése és megszépítése érdekében az itáliai reneszánsz építészeti alapelveinek⁶⁹ megfelelően a XVI. században bontakozott ki Firenzében és Rómában⁷⁰. Párizs, ahol a XII. század francia építőmesterei a leghíresebb gótikus katedrális, a Notre Dame-ot építették fel, a XV. század vége óta az itáliai reneszánsz hatása alatt állt.⁷¹

⁶⁹ Wittkower, 1949

⁷⁰ Claval, 2014

⁷¹ Pogány, 1965

A firenzei reneszánsz XVI. századi párizsi érvényesülését közvetlenül segítette elő Lorenzo Medici unokája, I. Ferenc fiának, II. Henrik francia királynak a hitvese, Medici Katalin királyné, IV. Henrik első felesége, Marguerite de Valois anyja, aki 1564-ben Philibert Delorme megbízásával elindította a Tuilériák palotájának építését. A Louvre középkori várkastélyától több száz méterre, a városfalon kívül megépült palotát néhány évtizeddel később a IV. Henrik által épített Nagy Galéria kapcsolta a megújult királyi székhely épületegyütteséhez. Tovább erősítette a közvetlen firenzei hatást IV. Henrik második felesége, Medici Mária királynő. Régensként a Luxembourg palotát és kertjét építtette meg 1615 és 1621 között Salomon de Brosse-al, megteremtve ezáltal „a díszudvar és a kert között” kialakított XVII. és XVIII. századi párizsi paloták alaptípusát⁷², amivel Párizs elegáns részei épültek be a következő másfél évszázadban, mint például a Faubourg Saint-Germain.⁷³

Az I. Ferenc, a reneszánsz uralkodó által megkezdett, a középkori Párizs XVII. és XVIII. századi átépítéséhez vezető folyamat legnagyobb hatású alakja azonban maga IV. Henrik volt ebben az időben. Medici Máriával kötött házasságából származó gyermeke, XIII. Lajos, és unokája, XIV. Lajos ezt az örökséget vitte tovább Párizsban és Versailles-ban. A XII. és a XIII. század fordulóján Fülöp Ágost és másfél évszázaddal később V. Károly építési tevékenysége még a védelemre, erősített városfalak megvalósítására összpontosult, míg a falakon belüli város fizikai valóságának átfogó alakítása nemigen foglalkoztatta őket.

IV. Henrik és utódai azt az utat folytatták, amelyet az idős Leonardo da Vincit Loire menti székhelyére, Amboise-ba befogadó I. Ferenc kezdett meg azzal, hogy Loire-völgyi kastélyai helyett Párizst jelölte ki az állam fővárosául 1528-ban⁷⁴ és elindította a középkori Louvre reneszánsz átépítését 1546-ban Pierre Lescot megbízásának kiadásával.

A firenzei reneszánsz neoplatonista gondolkodásának és építészeti alapelveinek⁷⁵, a projektív geometria – a perspektíva és a kartográfia – korabeli tudományos vívmányainak eredményeként IV. Henrik és utódai már tárgyiasult épített világgként tekintettek a városra, amelynek épületeit és épített tereit világgépüknek és a szépségről alkotott fogalmaiknak megfelelően tudatosan át akarták formálni, mégpedig kifejezetten azzal a céllal, hogy beavatkozásaikkal szebbé és ezáltal nemesebbé tegyék.⁷⁶ Törekvésük teljes szemléletváltást jelentett ahhoz képest, ahogy a középkori fejedelmek és városi polgárok viszonyultak a város fizikai valóságának alakulásához

⁷² Claval, 2014

⁷³ Pogány, 1965

⁷⁴ Fierro, 1996

⁷⁵ Wittkower, 1949

⁷⁶ Claval, 2014

és átalakításához. A reneszánsz és az utána következő barokk korszak új szemléletének kialakulását és érvényesülésének dinamikáját részletesen feltárja Paul Claval *Breve histoire de l'urbanisme* című könyvében.⁷⁷ Az itáliai és franciaországi reneszánsz és barokk térszervezésének belső logikáját a magyar nyelvű szakirodalomban Szentkirályi Zoltán⁷⁸ világítja meg a legjobban.

Az itt tárgyalt korszak egyik legfontosabb indító mozzanata az volt, hogy a XV. században az itáliai származású francia királynék elődei, a firenzei Mediciek új stratégiát találtak hatalmuk legitimizálására. Tekintélyüket a humanisták társaságából merítették, és életük fizikai kereteinek látványos megformálását új szereplőre bízta, aki egyszerre volt művész, építész és mérnök: a projektív geometria új tudományának ismerete, építészeti és mérnöki tudása és ízlése ugyanúgy lehetővé tette számára egy város erődítését, mint egy palota megépítését vagy egy ünnepség megrendezését. A perspektíva használata és az antik műemlékek arányainak tisztelete garantálta alkotásai minőségét. Rövidesen minden fontos személyiség a Medicieket utánozta: hogy nemesebbé tegyék egzisztenciájukat, látványosan megszépítették épített környezetüket, mely a nyilvánosság előtt folyó életük színpadi kereteit alkotta. Ez a paradigmikus változás az épületek, utak, utcák, terek, kertek, városnegyedek, városok tervezésének új módját hozta magával. Ez volt az eredete az esztétika által inspirált városépítészetnek, aminek Alberti (1485)⁷⁹ lett az első teoretikusa⁸⁰, valódi filozófiai és építészeti alapelveit pedig Wittkower⁸¹ tárta fel, egyidejűleg megcáfolva a reneszánszsal foglalkozó írásokban időnként még napjainkban is felbukkanó téves interpretációkat.

A korszak francia királyai az itáliai reneszánszból örökölt szellemiségben kifejezetten annak érdekében alakították másfél évszázadon át Párizs fizikai valóságát, hogy szebbé és ezáltal nemesebbé tegyék azt. A mai fogalmaink szerinti urbanisztika összetett közegészségügyi, funkcionális és szociológiai szempontrendszer az ő idejünkben még csak kezdeti állapotában létezett és a XIX. század második felében kristályosodott ki mai komplexitásában, ami azonban nem történhetett volna meg az ő nagy városépítési alkotásaik nélkül. Ezáltal lehetőségünk nyílik mélyebben is megismerni és megérteni, hogy mi és hogyan történt abban az időszakban, amikor a városi szövet alakítását kifejezetten az a cél vezérelte, hogy megszépítsék a városi élet fizikai kereteit.

⁷⁷ Claval, 2014

⁷⁸ Szentkirályi, 1983

⁷⁹ Alberti, 2004

⁸⁰ Claval, 2014

⁸¹ Wittkower, 1949

A királyi hatalom az állam által szervezett és irányított városépítési tevékenység – mai kifejezéssel operatív városfejlesztés – keretében a királyi palota, a Louvre épületegyüttesének átalakításával, bővítésével, királyi terek építésével, majd az erődített városfalak lebontásával, sugárutak, bulvárok, promenádok, fasorok, hidak, rakpartok építésével, új városi utak és beépíthető építési telkek kialakításával, meglévő utcák szélesítésével, rendezésével, kertek, parkok létesítésével törekedett céljának elérésére.

A XVI. század második felében a párizsi építkezésekhez kapcsolódva jelent meg a tervszerű, vagyis a szabályozáson alapuló, és az operatív városfejlesztés legrégebbi eszköze: a szabályozási vonal meghatározása.⁸² Az első erre vonatkozó ediktum 1554. május 14-én jelent meg; ezt követte az 1560. januári, az 1600. szeptember 22-i, majd az 1607. decemberi rendelet. Az utóbbinak a 3. 4. és 5. cikke a következő három évszázadban is fennmaradó alapvető rendelkezéseket állapít meg.⁸³ Az utak által elfoglalt közterületet az azt szegélyező többi ingatlantól elválasztó szabályozási vonalak meghatározását új utak, utcák, terek kialakítására vagy beépített területen történő megnyitására, a meglévők szélesítésére, illetve a keresztmetszetükbe belógó, a közlekedést gátló akadályok megszüntetésére használták. Jóváhagyásuk királyi rendeletekkel (pátens levéllel) illetve a királyi tanács rendeleteivel történt. Az egész városra szóló szabályozási terv készítését csak két évszázaddal a szabályozási vonalak esetről esetre történő meghatározásának kezdete után, 1765-ben határozta el a királyi tanács. Az átfogó szabályozási terv Edme Verniquet munkája, amely a forradalom előestéjén készült el, és utána 1797. április 2-án a Direktórium léptette hatályba.

A szöveges és kartográfiai források⁸⁴ elemzéséből kétséget kizáróan megállapítható, hogy a városi szövetbe való, az előzőekben is említett operatív városfejlesztési beavatkozások és szabályozások tervszerűen történtek.

A Dauphine tér és a Pont neuf (Új híd), a Vogézek tere, a Place des Victoires és a Place Vendome megépítése, a Louvre bővítése, a Szent Lajos-sziget beépítése, V. Károly és XIII. Lajos városfalainak lebontása, a Grands Boulevards, a Tuileriák kertje, a Champs Élysées parkjai és sugárútja nagytengelyének kialakítása, a mai Concorde Tér, a Palais Bourbon és a mai Rue Royale keresztmetszete kijelölése, a bal parton a Dauphine utca kialakítása, a Luxembourg palota és parkja, az Invalidusok dómja, valamint az említettekhez kapcsolódó utcanyitások, parcellázások több forrásból ismert, dokumentált tervezői munka eredményei. Ugyanakkor a szak-

⁸² Merlin–Choay, 2010

⁸³ Fierro, 1996

⁸⁴ Bajnai, 2021

irodalom interpretációi alapján inkább az a kép alakul ki⁸⁵, mintha a korszak említett, az esztétika által inspirált városépítészeti alkotásai nem igazán eredményeztek volna valóban számottevő változást a hatalmas kiterjedésű város épülettengerének egészében, mivel az említett megközelítés szerint túlságosan kis terjedelműek és szigetszerűek voltak, s így hatásuk végül elenyészett a nagyváros egészében. Az újabb kutatások eredményei⁸⁶ azonban ennek éppen az ellenNemzeti Közszolgálati Egyetemzőjét mutatják. Az derül ki belőlük, hogy a mai Párizs kialakulásában – és a világ leglátogatottabb városturisztikai célpontjának mai szépségében is – döntő jelentőségű szerepet játszott az a hatalmas városépítő munka, ami a tárgyalt másfél évszázadban a város megszépítése és megnemesítése érdekében végbement. A digitalizáció és az informatika fejlődésének köszönhetően ugyanis ma már egyszerűen hozzáférhetőek és elemezhetőek azok a térképi és szöveges források⁸⁷, amelyek megismerése és elemzése korábban nehezkesebb, magyarországi kutatóknak pedig szinte lehetetlen volt. Amint az említett forrásokra támaszkodó újabb kutatási eredményekből⁸⁸ látható, az itt tárgyalt korszak városépítészeti alkotásai igen jelentős mértékben növelték meg a város beépített területét – még ha kezdetben alacsonyabb intenzitású beépítéssel is – és döntő hatást gyakoroltak Párizs egészének fejlődésére. A kutatás során készült elemzések az 1735-ös, axonometrikus ábrázolással készült Turgot-térképen ábrázolták a IV. Henrik, XIII. Lajos és XIV. Lajos nevéhez fűződő, közvetlenül a király által megterveztetett és megépítetett városépítészeti alkotásokat. Ezeket az 1615-ös Merian-féle térképen ábrázolt városi szövettel összevetve, valamint a szakirodalom⁸⁹ alapján azonosították be (a továbbiakban „A” csoport). Ugyancsak ábrázolták azokat a beépítéseket, utcanyitásokat, -bővítéseket, parcellázásokat, amelyek az előzőekhez kapcsolódva valósultak meg, a királyi építkezések nélkül pedig egyáltalán nem vagy csak sokkal rosszabb feltételek mellett kapcsolódhattak volna a városi szövet többi részéhez (a továbbiakban „B” csoport). Az így kidolgozott képen jól elkülöníthető a Place Dauphine és a Place des Vosges, az első királyi terek elkészülte előtt, már 1600-ban is – alapvetően még a középkori épületállománnyal beépített – meglévő város és azoknak az új városnegyedeknek a területe, amelyek az „A” csoport és a „B” csoport részeként valósultak meg 1600 és 1730 között. A minőségi változásoktól eltekintve, mennyiségi szempontból jól látható, hogy már a bő évszázadnyi idő alatt megvalósított „A” csoport is hatalmas változást jelent. Az ebbe tartozó új városi szövet kiterjedése megfelel az egykori falak által határolt, több mint másfél ezer év alatt kiépült középkori város területe 38%-ának, még ha átlagos beépítési intenzitása

⁸⁵ Claval, 2014

⁸⁶ Bajnai, 2019

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ Uo.

⁸⁹ Pogány, 1965; Lacaze, 1995; Fierro, 1996; Claval, 2014

alacsonyabb is annál, a „B” csoport által lefedett új városi terület összes kiterjedése pedig az eredeti városi szövet által elfoglalt terület 31%-ának. Vagyis egy bő évszázad alatt 69%-al növekedett a több mint másfél ezer év alatt kialakult város területe.

Mindeközben az 1600-ban már beépített terület városi szövege is teljesen megváltozott minőségi szempontból. A nagyrészt kicserélődött épületállomány jellemző szintszáma négy-öt szintre emelkedett az 1615-ös Merian térképen ábrázolt két-három szinthez képest. Az új épületek építészeti kialakítására nagy hatást gyakorolt a szabályozás és a királyi építkezésekben követett építészeti stílus. A királyi hatalom operatív városfejlesztési műveletei tehát önmagukban is nagyon jelentős mértékben változtatták meg a város térbeli kiterjedését és szerkezetét. A hatáskra megvalósult utcanyitások és parcellázások a királyi építkezések által teremtett új beépítési lehetőségeket használták ki a központi hatalom által végrehajtott beavatkozások által létrehozott új városszerkezeti keretek között. A városi szövet telkenkénti átépülésének folyamán az új épületek formálását a szabályozás és az állami építkezések építészeti stílusának hatása határozta meg.

A Louvre három évszázad alatt megvalósult bővítése, a Grands Boulevards nyugati szakaszainak vonalvezetése, a Champs Élysées tengelyének kialakítása és kiindulópontja, a későbbi Concorde Tér helyének kijelölése a másik négy királyi tér körül a város szerkezetének ugyanolyan tudatos és tervszerű átformálásáról tanúskodik, mint korábban Fontana városépítési munkái, amelyekkel tudatosan átalakította Róma szerkezetét a város megszépítése és megnemesítése érdekében, mintát szolgáltatva ezáltal a párizsi építkezésekhez. A különbség az, hogy a rómainál sokkal nagyobb léptékű városszerkezeti átalakításokat három generáció valósította meg egy bő évszázadnyi idő alatt: IV. Henrik, XIII. Lajos és XIV. Lajos. Az egészre vonatkozó, mai fogalmaink szerinti konkrét városrendezési-városfejlesztési tervek műfaja abban az időben még nem létezett; az csak az urbanisztika fogalmának és elméletének kialakulásával jelent meg a XIX. század közepén Párizsban és Barcelonában. Az a városépítészeti eredmény, amit a párizsi városfejlesztés során 1600 és 1730 között elértek, mégis generációkon átívelő, hosszútávon tervező városfejlesztési gondolkodásról és következetes városépítési tevékenységről tanúskodik. A hosszútávú városfejlesztési gondolkodást bizonyítja az az 1600 körül készült freskó is, amely a fontaineblau-i kastélyban a Galérie des Cerfsben található és IV. Henriknek a Louvre kiépítésére vonatkozó nagy tervét ábrázolja.⁹⁰ A képen madártávlatban, a városközpont felől nyugati irányba nézve látható a befejezett Cour Carrée, a kis galéria, a nagy galéria, a Tuilériák palotája, valamint az utóbbi és a Cour Carrée közötti terület összefüggő parkkal és a palota épületegyütteséhez kapcsolódó épületszárnyakkal. A kép készítésekor a felsoroltakból a Cour Carrée negyede volt

⁹⁰ Bajnai, 2021

készen, XIII. Lajos építette tovább és XIV. Lajos fejezte be. A kis galéria már állt. A nagy galéria később, még IV. Henrik életében elkészült. A Tuilériák palotája már állt. A Cour Carrée és a Tuilériák palotája közötti részt azonban a Nagy Galériára merőleges utcák mentén kiépült városi szövet – a „Faubourg” du Louvre – foglalta el⁹¹, amit III. Napóleon nagy városfejlesztési-városrendezési munkái során bontottak le az 1852–1866-os időszakban.

III.2.2.2 Miért kell a szép városi környezet általános érvényű célkitűzését konkrét helyi fejlesztési célkitűzésre „lefordítani” és hogyan válik ehhez kapcsolódva szükségessé a városfejlesztési tervezés?

A dolgok természetének megfelelően még a városi környezet szépségének ismerveire vonatkozó közmegegyezés létezésének történelmi időszakában, a XIX. század utolsó évtizedei előtti időkben is eltérő volt a szép városi környezet mibenlétének kérdésére adott válasz. Attól függött például, hogy nagy- vagy kisvárosról, magas vagy alacsony intenzitással beépített területről volt-e szó. A címben foglalt kérdés általános érvényű megválaszolásához azonban egy időre el kell hagynunk a történelmi példák világát. A városfejlesztés alapvető fogalmaiból és azok tartalmi összefüggéseiből kell kiindulni, amint azt az alábbiakban tesszük.

Tegyük fel, hogy van egy közmegegyezésen alapuló általános elképzelésünk arról, hogy milyen a szép városi környezet. Amint fentebb említettük, a XIX. század vége óta nincs ilyen közmegegyezés még a városi szövet elvileg összehasonlítható kategóriái – mint például a magas intenzitással beépített nagyvárosi városközponti terület vagy az alacsonyabb intenzitással beépített nagyvárosi zöldövezeti villanegyed – tekintetében sem. Az alábbi érvelés azonban nem a szépség fogalmára vonatkozó közmegegyezés hiányára épül, hanem éppen azt mutatja meg, hogy a szép városi környezet konkrét mibenléte még a szép városi utcák, terek és épületek fogalmának általános értelmezésére vonatkozó közmegegyezés esetén is egyedi meghatározás tárgya volna a városfejlesztés alapfogalmaiból és alapvető összefüggéseiből kiindulva. Ez még inkább így van abban az esetben, amikor a szép városi környezet fogalmának általánosan elfogadott jelentésére vonatkozóan sincs már közmegegyezés.

A városfejlesztés releváns alapfogalmait és alapvető összefüggéseit tekintve az alábbiak láthatók.

⁹¹ Bajnai, 2021

A magyarországi szakpolitikai iránymutatás⁹² és az ebben a tekintetben annak alapjául szolgáló publikációk⁹³ fogalom meghatározása szerint a városfejlesztés a városi szövet egy új vagy megújult darabjának előállítására. A városi szövet az épületek és az épületek által meghatározott épített terek együttese, a helyi társadalom életének és működésének fizikai kerete, a városi élet anyagi hordozója⁹⁴, amellyel kölcsönhatásban létezik.⁹⁵

A definícióból az vonható le, hogy a következőkben részletezett okok miatt különböző városokban vagy egy városon belül nem lehet lehatárolni két olyan területet, amelyen a városi szövet azonos volna. Még fizikai, építészeti-műszaki szempontból azonos városi szövettel beépített területeket vagy fizikai szempontból azonos, üres, beépíthető területeket sem tudunk lehatárolni. A talaj műszaki-fizikai, geotechnikai, a terepszint fizikai és geodéziai adottságai, felszíni környezeti kontextusa, ehhez kapcsolódva a terület egészének és részeinek domborzati jellemzői, benapozási viszonyai, konkrét elhelyezkedésétől és térbeli kontextusától függő széljárás viszonyai, funkcionális kapcsolatai a város egészéhez és környező részeihez területről területre változnak valamely említett összetevőjük szempontjából. Ez a változás pedig törvényszerűen vonja maga után a megvalósított vagy megvalósítható beépítések kisebb-nagyobb eltéréseit. A műszaki-fizikai és funkcionális szempontból eltérő adottságok műszaki és funkcionális szempontból eltérő beépítéseket idéznek elő, még akkor is, ha például egy meglévő városi szövet építészeti kialakítása tekintetében a megvalósítás során a legszélsőségesebb uniformizálási törekvések érvényesültek. Ez utóbbi szándékok tárgyiasult megnyilvánulására jó példát jelentenek a második világháború után Európa-szerte felépített lakótelepek. Látszólagos egyformaságuk ellenére azonban, az említett fizikai és műszaki valamint a következőkben bemutatásra kerülő funkcionális okok miatt városi szövetük korántsem egyforma fizikailag. Magyarországi viszonylatban jól mutatják ezt az újabb kutatások⁹⁶ szerint azok a morfológiai tervek is, amelyek megyei jogú városokban készültek a 2014-ben jóváhagyott integrált településfejlesztési stratégiák megalapozó vizsgálatainak során.⁹⁷ Azonban a különböző lehatárolható városi területek szövete nem csak fizikailag tér el egymástól az alapdefinícióból következően. A városi szövet mint fogalom és fizikai valóság ugyanis nem pusztán önmagáért érdekes a városfejlesztés szempontjából. Önmagukban is értelmezhető fizikai tulajdonságai mellett legalább ugyanilyen érdekes az a lényegétől elválaszthatatlan szerepe, amit a városi élet anyagi hordozójaként, a helyi társadalom életének és

⁹² Nemzetfejlesztési és Gazdasági Minisztérium

⁹³ Bajnai, 2009

⁹⁴ Uo.

⁹⁵ Nemzetfejlesztési és Gazdasági Minisztérium, 2009

⁹⁶ Bajnai, 2018

⁹⁷ Bajnai et al., 2014b, 2014c, 2014d

működésének fizikai kereteként betölt. Márpedig, ha a helyi társadalom életének és működésének – azon belül például a helyi gazdaság működésének – kereteként, a helyi társadalommal és annak működésével – például a helyi gazdasággal – kölcsönhatásban levő fizikai valóságként tekintjük a városi szövetet, akkor ennek a fizikai valóságnak az elvárt minőségi illetve mennyiségi jellemzői nem határozhatóak meg attól a helyi társadalomtól és működésétől függetlenül, amelynek életét hordozza és amellyel kölcsönhatásban létezik. Ebből pedig az következik, hogy két lehatárolt városi terület városi szövetét csak akkor tekinthetnénk azonosnak, ha a fizikai azonosságon túl az általuk hordozott városi élet, vagyis a fizikai kereteik között élő emberekből álló helyi társadalom és annak működése is helyről helyre azonos volna. Márpedig minden tapasztalat és tudományos ismeret azt mutatja, hogy ép ésszel nem lehet kételkedni abban, hogy gyakorlatilag kizárható annak az esetnek az előfordulása, hogy le lehetne határolni két olyan városi területet, ahol az ott élő helyi társadalmak semmiben sem különböznenek egymástól. Nem különböznenek biológiai, demográfiai, szociológiai, etnikai, kulturális összetételük, szokásaik, erkölcsük, vallási vagy politológiai jellemzőik, helyi társadalomként vagy a magasabb szintű társadalmi szerveződés részeként való működésük vagy a társadalmi jellemzők változása és azok dinamikája szempontjából. A helyi társadalom életének és működésének egyik meghatározó jelentőségű dimenzióját, a helyi gazdaságot tekintve ugyanígy nem lehet feltételezni, hogy két különböző lehatárolt városi terület városi szövetének fizikai keretei között működő helyi gazdaság minden tekintetben azonos lenne. A különböző városi területek helyi gazdaságának eltérései visszahatnak a helyi társadalomra, példalózó jelleggel felsorolt jellemzőire is és önmagukban is azzal a következménnyel járnak, hogy még a látszólag azonos helyi társadalmak is különböznek egymástól a valóságban.

Mivel a városi szövet által hordozott városi élet – a helyi társadalom élete – is különbözik területről területre, nyilvánvaló, hogy különbözik az a kölcsönhatás is, ami a városi szövet mint a városi élet anyagi hordozója és az általa hordozott városi élet között van. Mindez azt jelenti, hogy mások a konkrét helyi társadalom igényei a városi szövet meglévő állapotával és átalakításával kapcsolatban az egyik városi területen, mint a másikon. Kulturális és társadalmi, gazdasági adottságainak megfelelően mást tart konkrétan fontosnak a helyi társadalom a szép városi környezet céljának valóra váltása szempontjából az egyik helyszínen, mint a másikon. Következésképpen azt, hogy a szép városi környezet általános érvényű célkitűzésének a városi szövet adott darabjának milyen meglévő állapota vagy átalakításával elérhető célállapota felelhet meg konkrétan, csak a tényleges helyi fizikai, társadalmi és gazdasági valóság szükséges mértékű ismeretére épülő városfejlesztési tervek készítésével lehet megválaszolni.

III.2.2.3 Miért kell a többi kilenc általános érvényű városfejlesztési célkitűzést konkrét helyi fejlesztési célok meghatározásával „lefordítani” és hogyan válik ehhez kapcsolódva szükségessé a városfejlesztési tervezés?

Az előző pontban foglaltak tükrében látható, hogy még egy olyan „egyszerű” általános célkitűzést, mint a szép városi környezetet jelentő városfejlesztési célállapotot is csak a konkrét fizikai, társadalmi és gazdasági valóságra reagáló városfejlesztési tervezés eredményeként lehet meghatározni.

A 2.1.4. pontban összegzett tíz általános városfejlesztési cél közül a következő kilenc mindegyike az urbanizáció mai fogalmának és elméletének kialakulásához vezető úton, illetve az urbanisztika elméletének XX. századi fejlődése során később alakult ki és bizonyos szempontból sokkal bonyolultabb célkitűzést jelent, mint a látszólag egyszerű szép városi környezet. Ennek a kilenc célnak a természetét az irodalomjegyzékben felsorolt szakirodalom⁹⁸ részletesen bemutatja. Az adott terjedelmi keretek között itt ennek a hatalmas témának még a vázlatos áttekintése sem lehetséges. Velük kapcsolatban fokozottan érvényesek az előző pontban arra vonatkozóan leírtak, hogy miért szükséges a szép városi környezet céljának tényleges valóra váltásához az általános célkitűzés konkrét, a helyi adottságoknak megfelelő célokra való lefordítása és ehhez kapcsolódva hogyan válik szükségessé a városfejlesztési tervezés. Hiszen, ha azt a célkitűzést, ami a mai kifejezéssel városfejlesztésnek nevezett tevékenység leghosszabb idejének – több mint négy évszázada – rendszeresen érvényesített „egyszerűbb” célja csak tervszerű városfejlesztéssel lehet megvalósítani, akkor nyilván a bonyolultabb célkitűzések valóra váltása sem lehetséges a célállapotot konkrétan meghatározó városfejlesztési tervek és a megvalósításukra irányuló, tervszerűen végrehajtott városfejlesztési beavatkozások nélkül.

III.2.2.4 A városfejlesztés arról szól, hogy a tíz általános városfejlesztési célkitűzést egyszerre kell valóra váltani, amikor adott helyen és időben a városi szövet átalakítása történik. Ennek következményei a tervszerű fejlesztés szükségességével kapcsolatban

A fentiekben bemutatásra került a városfejlesztés tíz általános érvényű célkitűzése. Ugyancsak láthatóvá lett, hogy a tíz általános célkitűzés nem válik valóra magától konkrétan egy adott városi területen adott időben történő beavatkozások során. Az eddigiekben az említettek tárgyalása célonként elkülönített megközelítésben történt. A városfejlesztés mindennapos gyakorlatában azonban ezeket a célokat nem egymástól elkülönítve, esetleg válogató jelleggel kell értelmezni. Ennek a tíz általános célnak az az értelme, hogy amikor városfejlesztési tevékenység

⁹⁸ Cerdá, 1867; Choay, 1964; Choay, 1980; Merlin–Choay, 2010; Bajnai, 2016

történik, akkor egy adott területen, adott időszakban mindegyiket, egymással párhuzamosan, illetve kölcsönhatásban, egyidejűleg kell érvényesíteni. Mégpedig lehetőség szerint nem egymás rovására. Ezt megnehezíti, hogy az általános célok helyi adottságoknak megfelelő konkrét interpretációi törvényszerűen rendszeresen ellentmondásba kerülnek egymással. Az erre vonatkozó példák a gyakorlatból és a szakirodalomból egyaránt jól ismertek, ezért itt felesleges a konkrét ismertetésük, már csak azért is, mert még vázlatos áttekintésük is meghaladná a jelen tanulmány rendelkezésére álló kereteket. A téma itt egyébként is abból a szempontból merül fel, hogy szükség van-e tervszerű városfejlesztésre. Szükség van-e a városfejlesztés célállapotát meghatározó tervekre és szükség van-e a célállapot valóra váltásához tervszerű, összehangolt városfejlesztési tevékenységre? Ha abból indulunk ki, hogy

- egy eklatáns történelmi példa elemzése mutatja meg, hogy a tíz általános célkitűzés közül a legrégebbi és a „legegyszerűbb” sem valósul meg magától, tervek és tervszerű cselekvés nélkül és

- a többi kilenc, később kialakult, bonyolultabb városfejlesztési célkitűzés még kevésbé válhat valóra tervek és tervszerű cselekvés nélkül,

... akkor várhatjuk-e logikusan és reálisan, hogy az egymásnak kezdetben törvényszerűen ellentmondó tíz célkitűzés egy időben, egy helyen történő lehető legnagyobb mértékben történő valóra váltása megtörténjen az ellentmondásokat feloldó vagy kezelő, a szükséges kompromiszumokat megkötő, és így a tervezett célállapotban mind a tíz alapcél a lehető legnagyobb mértékben érvényesítő komplex városfejlesztési tervek és a megvalósításukra irányuló tervszerű cselekvés nélkül?

Nem mondhatjuk. A tervszerű városfejlesztés szükséges ahhoz, hogy a városfejlesztés tíz általános célkitűzését a konkrét helyi adottságoknak megfelelően érvényesíteni lehessen.

IV. A VÁROSFELJESZTÉS, TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS TERVEZÉSRE VONATKOZÓ SZABÁLYOK ÉS ESZKÖZÖK AZ EURÓPAI UNIÓBAN, ROMÁNIÁBAN ÉS MAGYARORSZÁGON

IV.1 EURÓPAI UNIÓS SZABÁLYOK

Az Európai Unió jogrendje, melyhez mint *acquis communautaire*-hez a tagállamok kötelezően csatlakoztak, meglehetősen terjedelmes, mivel több intézmény is lehet a jogi rendelkezés forrása és rengeteg párhuzamos, olykor egymásnak is ellentmondó közpolitikai iránymutatás és jogi szabályozás van érvényben. Az európai uniós szintű törvényalkotásnak saját, jól meghatározott és viszonylag egyszerű menete van, ezeket mégis rengeteg ajánlás és elvalkalmazás egészíti ki, melyek egy részét pedig a csúcsszerveknek alárendelt intézmények is kibocsáthatják. Ez teszi az európai uniós szabályozást rendkívül bonyolulttá és szövevényessé.

Azt, hogy hogyan zajlik elviekben az EU jogalkotás menete és miként látják a hivatalos szervek az uniós jogalkotás működésének átláthatóságát, az alábbi hivatalos szövegrészlettel illusztráljuk, amelynek forrása az Európai Unió hivatalos honlapja:

„Az EU általános szabály szerint a rendes jogalkotási (korábban az együttdöntési) eljárással hozza meg döntéseit. Ez azt jelenti, hogy a közvetlenül választott Európai Parlament a (27 uniós tagállam kormányait képviselő) Tanáccsal együtt hagyja jóvá az uniós jogszabályokat.

Uniós jogszabályok szövegezése

A Bizottság az új kezdeményezésekre irányuló javaslatokat megelőzően értékeli azok **gazdasági, társadalmi és környezeti** hatásait. Erre hatásvizsgálat elkészítésével kerül sor, amelyben megállapítják a szakpolitikai lehetőségek előnyeit és hátrányait.

A Bizottság emellett konzultációt folytat az érdekelt felekkel is, például a nem kormányzati szervezetekkel, a helyi hatóságokkal, illetve az ipar és a civil társadalom képviselőivel. Egyes szakértői csoportok technikai kérdésekkel kapcsolatos tanácsokat adnak. A Bizottság így tudja biztosítani, hogy a jogalkotási javaslatok megfeleljenek a legfontosabb érdekelt felek igényeinek, illetve hogy a bürokratikus eljárások a szükséges minimumra korlátozódjanak.

A polgárok, a vállalkozások és egyéb szervezetek a konzultációs eljárásban a nyilvános konzultációkkal foglalkozó weboldalon keresztül vehetnek részt.

A tagállami parlamentek hivatalos fenntartással élhetnek, ha véleményük szerint valamely kérdést célszerűbb nemzeti, mint uniós szinten kezelni.”⁹⁹

⁹⁹ Az Európai Unió hivatalos honlapja: https://europa.eu/european-union/eu-law/decision-making/procedures_hu. Utolsó megtekintés: 2019. február 25.

A közösségi fejlesztési politikák kialakulása

Ahhoz azonban, hogy megértsük, hogyan kapcsolódhatott a romániai és a magyarországi tudatos és integrált területfejlesztés kérdése az uniós jogszabályok alapján történő harmonizációhoz, érdemes dióhéjban áttekinteni az Európai Közösségek, majd a Maastrichti Szerződéssel megszülető Európai Unió idevágó rendelkezéseit is.

Minekután 1949-ben hat nyugat-európai tagország szerződéses viszonyt létesített egymással, létrejött az Európai Szén- és Acélközösség, melyet Montánuniónak is neveznek, és amely elsősorban a szén- és acéltermékek forgalmazásáról, illetve a termelés közös hatóság alá helyezéséről szólt. 1957-ben még két közösségi szerződés született Rómában: az Euratom egyezmény és a Gazdasági Közösség, mely utóbbi közös Európai Piacként is ismertté vált. A három közösség tagállamai ugyanazok lévén, egyre inkább összehangolták a közösségi fejlesztési politikákat is, melyek alapját a Strukturális Alapok képezték.

A Római Szerződést (1957) követően a Strukturális Alapok mechanizmusa és forrásai határozták meg döntően a fejlesztési támogatások rendszerét. A Strukturális Alapok általános céljai a következők voltak:

- a fejlődési különbségek csökkentése és az Unió keretein belül a társadalmi és gazdasági kohézió erősítése;
- a közösségi strukturális támogatások hatékonyságának fokozása a koncentráció erősítésével és az elosztás egyszerűsítésével, a prioritások szűkítése révén.

A Strukturális Alapok működésének alapjai a szolidaritás, a méltányosság és az igazságosság elvei, valamint ezekből fakadóan a regionális egyenlőtlenségek, a tagállamok és régióik közötti fejlettségbeli különbségeinek mérséklése, az elmaradottabb térségek felzárkóztatása észszerű programok révén.¹⁰⁰

Ennek megfelelően mind a mai napig a pályázás során a tagállamok régiói számára követendő alapelvek a következők:

- szubszidiaritás,
- decentralizáció,
- partnerség,
- programozás,
- addicionalitás,
- koncentráció,
- monitoring és ellenőrzés,
- versenyképesség.

¹⁰⁰ Baranyi Béla, 2013. 28.

Mivel a Strukturális Alapok a regionális politika döntő jelentőségű eszközei, fontos volt első pillanattól kezdődően ezek szabályozása és a következő aleggységekre osztása:

- Európai Szociális Alap, mely 1960-ban kezdte meg létezését; fő területei a szakképzések, átképzés, munkahelyteremtés támogatása;

- ebből 1964-ben továbbfejlesztve az agrárpolitika irányába orientált projektek (EMOGA), mely a mezőgazdaság racionalizálását, korszerűsítését és szerkezetváltását ösztönző támogatások:

- az Európai Regionális Fejlesztési Alap (1975),
- Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap (1975),
- halászati Orientációs Pénzügyi Eszközök (1975).¹⁰¹

Az Egységes Európai Okmányt 1986-ban írták alá, 1987-ben lépett érvénybe és az Európai Közösség – az EU jogelődjé – egyik elsődleges jogforrásává vált. Lényege a négy szabadság: a tőke, a munkaerő, az áruk és a szolgáltatások szabad áramlása és a belső piac létrejötte. Ugyanakkor, mivel a gazdasági és szociális kohéziót a Közösség egyik alapcéljaként deklarálta, ez jelentette a regionális támogatási politika közösségi politikaként történő elismerését. Ezt követték más, hasonló rendelkezések.¹⁰²

A felzárkóztatás másik nagy forrása a Kohéziós Alap (1993) volt. Ezt azért hozták létre, mert az unió szegényebb tagállamainak (ekkor még Írország, Görögország, Spanyolország és Portugália) életszínvonala és GDP-je messze elmaradt a tagországoktól és a különbségek kiküszöböléséhez nem tűnt elegendőnek a regionális támogatások rendszere. Ennek megfelelően 15 milliárd ECU értékű kezdeti befektetéssel – ennek tömege az évek során állandóan nőtt – hozták létre a Kohéziós Alapot, mely a nemzeti (tagállami) szinten összehangolt nagy infrastruktúrális és környezetvédelmi beruházásokat volt képes finanszírozni. Kezdetben kizárólag az akkori négy legszegényebb tagország (Írország, Görögország, Spanyolország és Portugália) részesülhetett támogatásban. A keleti bővítést követően azonban a Kohéziós Alap által jelentett támogatást kiterjesztették a 12 új tagországra is. A kohéziós politika céljai közé tartozott az európai közösségek gazdasági és társadalmi kohéziójának erősítése, a közösség részeinek és egészének harmonikus fejlődése, a különböző régiók közötti különbségek mérséklése, a kevésbé előnyös helyzetben lévő régiók különböző fokú elmaradottságainak leküzdése.¹⁰³

A maastrichti szerződés 1992-es elfogadását követően az integrációs folyamatok az Unión belül felgyorsultak és ez magával hozta a harmonikus, egész uniós közösségre kiterjedő regi-

¹⁰¹ Uo. 29.

¹⁰² Uo. 27.

¹⁰³ Uo. 29.

onális politika érvényesítésnek – de nem a francia iskola alapján és fogalmai szerint az integráció előrehaladásával, tagállami szinten az országhatárokon belül Romániában és Magyarországon is értelmezett és kibontakozott területfejlesztés – igényét is, a lefektetett irányelveknek megfelelően. Annál is inkább, mivel a korábbi évtizedek társadalmi átalakulásai jelentősen átformálták a nyugat-európai városok egy jelentős részének társadalmi-gazdasági és ezáltal fizikai valóságát is. Különösen így történt ez a hagyományos nehéziparnak és textiliparnak a korabeli Európai Közösségekbe tartozó, jellemzően az *objectiv 2* regionális politikai fejlesztési célcsoport régióinak városaiban, Magyarország közelében Németország, Franciaország és Észak-Olaszország hagyományos ipari régióiban. Az említett átalakulások – amelyek meghatározó jelentőségű hányada az európai ipari termelés jelentős részének Kelet-Ázsia olcsó termelési költségekkel vonzó térségeibe történt kihelyezése következtében jelentkezett – többségükben az érintett régiók, urbanizált térségek és városok súlyos helyi társadalmi-gazdasági válságait hozták magukkal, és akkor még nem is beszéltünk a volt szocialista, ekkor – az 1990-es években és a 2000-es évek elején – még csak tagjelölt országok problémáiról, amelyeket a hagyományos iparágak jelentős részének európai válsága mellett poszt-szocialista átmenet és a privatizációs folyamatok következményeinek nehézségei is sújtottak.

Az európai városfejlesztési gyakorlat jogforrásai

Az európai városfejlesztési gyakorlat forrásainak halmaza rengeteg jogszabályt és egyezményt tartalmaz, nagyon gyakran egy-egy tágabb körű intézkedés keretében, részletként. Majdnem lehetetlen egy kompendiumban áttekinteni az összeset – éppen ezért csak egy párat emelünk ki azok közül, melyek fontosak lehetnek a közeljövőben szűkebb témánk, Barót fejlesztési stratégiái kapcsán.

1996-ban született meg a Corki Nyilatkozat¹⁰⁴, mely különösen nagy hangsúlyt fektet a vidéki térségek és települések környezetminősége megóvásának és javításának szükségességére, valamint a következő pontokban definiálja a vidékfejlesztés fő céljait, kihívásait:

- a vidéki térségből történő elvándorlás megelőzése;
- a szegénység elleni küzdelem;
- a munkahelyteremtés serkentése;
- esélyegyenlőség kialakítása;
- az egészség, biztonság, személyiségfejlődés, pihenés és vidéki jólét területein való megfelelés a növekvő igényeknek.¹⁰⁵

¹⁰⁴ The Cork Declaration, http://www.terport.hu/webfm_send/545 Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

¹⁰⁵ Baranyi, 50.

A fenntartható városokról szóló **Lipcsei Charta**¹⁰⁶ aláírására 2007-ben került sor Lipcsében. Aláírói a következő köteleességeket vállalták:

- szakpolitikai vitákat fognak kezdeményezni és folytatni saját tagországokban arról, hogyan lehet a Chartában lefektetett alapelveket és stratégiákat integrálni a nemzeti, regionális és helyi szintű fejlesztési politikákba;

- az integrált városfejlesztés eszközeinek gyakorlatba ültetése, a releváns közigazgatási intézmények bevonása a tervek végrehajtásába, valamint a nemzeti szinten – értjük alatta egy adott ország keretein belül – a szükséges keretek (elsősorban a jogi és közigazgatási keret) megteremtése;

- az európai policentrikus városhálózaton alapuló – ami különösen fontos az egyenletes fejlődés érdekében – kiegyensúlyozott területi fejlődés támogatása.

Ezek alapján különösen a hátrányos helyzetű városi területek esetére fontos stratégiák a következők:

- a konkrét fizikai környezet fejlesztésére, javítására, átalakítására irányuló stratégiák kidolgozása és gyakorlatba ültetése;

- a helyi gazdaság erősítése, különös figyelemmel a szociális határfokkal is rendelkező befektetésekre, amelyek: a helyi munkaerőpiacot is erősítik, csökkentik a munkanélküliséget és megteremtik a lehetőséget a munkaerő képzésére;

- az egyéni érvényesülés elősegítése érdekében proaktív oktatási és képzési politikák gyakorlatba ültetése tanulók és fiatalok számára, általában véve iskolán kívüli képzésekkel;

- hatékony, költséghatékony és megfizethető városi közlekedési hálózat működtetésének elősegítése.¹⁰⁷

A Lipcsei Charta gyakorlatba ültetéséhez több, miniszteri és más magas szinten megfogalmazott nyilatkozat járult hozzá. Ezek közül az alábbiakat tartom érdemesnek kiemelni:

A **Marseille-i Nyilatkozat**¹⁰⁸ a városfejlesztésért felelős miniszterek 2008-as találkozásán született meg. Ehhez kapcsolódik a Lipcsei Charta megvalósítását segítő eszközrendszer kidolgozásának gyakorlatban történő, kormánypolitikák szintjén megkezdett kidolgozása. Ezt követően két évre Toledóban találkoztak az Unió városfejlesztésért felelős miniszterei, melynek

¹⁰⁶ Lipcsei Charta a fenntartható európai városokról, https://2010-2014.kormany.hu/download/d/fd/30000/lipcsei_charta.pdf Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

¹⁰⁷ Baranyi, 50.

¹⁰⁸ Marseille-i Nyilatkozat: https://www.eib.org/attachments/jessica_marseille_statement_en.pdf Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

következtében született meg a 2010-es **Toledói Nyilatkozat**¹⁰⁹. Ez már jóval részletesebben fogalmaz, mint Marseille-i elődje; fő témája az integrált városfejlesztés koncepciója, az ekkor már javában tomboló globális gazdasági válság hatásait is figyelembe véve, melyek sok fennakadást okoztak az addigi fejlesztési tervek számára is. Szó esett ugyanakkor olyan más, a válástól függetlenül is létező kihívásokról, mint a globalizáció, klímaváltozás (globális felmelegedés), migráció, a lakosság elöregedése és a demográfiai változások. Mindezek nagyobb odafigyelést eredményeznek/igényelnek, elsősorban a kockázatmenedzsment terén, tervezéskor.

Annak érdekében, hogy magyar érdekeltségű eseményt is kapcsoljak az uniós gyakorlat alakulásának történetébe, a sort a **Budapesti Nyilatkozattal**¹¹⁰ zárjuk, mely 2011-ben született meg a városfejlesztésért felelős főigazgatók erőfeszítéséből, a magyar fővárosban tartott tanácskozás eredményeképpen. Ugyanakkor született meg a Területi Agenda 2020¹¹¹, melynek előzménye a legalább ugyanakkora jelentőségű Agenda 2000 program volt – ennek megfelelően ezt is érdemesnek tartjuk röviden ismertetni.

A Területi Agenda 2020 keretében az Európai Unió számára hat területi fejlesztési prioritást határoztak meg, amelyek a következők voltak: „(1) a többközpontú és kiegyensúlyozott területi fejlődés segítése, (2) az integrált fejlesztés ösztönzése urbánus és rurális környezetben, valamint a sajátos adottságú régiókban, (3) a határokon átnyúló és transznacionális funkcionális régiók területi integrációja, (4) a régiók erős helyi gazdaságokon nyugvó globális versenyképességének biztosítása, (5) a területi összeköttetés javítása az egyének, a közösségek és a vállalkozások érdekében, (6) a régiók ökológiai, táji és kulturális értékeinek kezelése és összekapcsolása.”¹¹²

A 2007-ben aláírt Lipcsei Charta hatására gyorsult fel Magyarországon az a folyamat, amely 2012-ben a településfejlesztési tervek – a településfejlesztési koncepció és az integrált településfejlesztési stratégia – készítésére, tartalmi követelményeire, közigazgatási és partnerségi egyeztetésének, valamint elfogadásának szabályaira vonatkozó 314/2012-es kormányrendelet megalkotását eredményezte az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. Törvény végrehajtási rendeleteként: a 2012-es jogszabályt megalapozó szakpolitikai

¹⁰⁹ Toledói Nyilatkozat:

https://www.eukn.eu/fileadmin/Lib/files/HU/2010/2010_06_22_TOLEDOI_NYILATKOZAT_approved_HU.pdf

Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

¹¹⁰ Budapesti Nyilatkozat:

<https://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/download/a/a4/b0000/Ter%C3%BCleti%20Agenda%202020.pdf> Utolsó

megtekintés: 2021. április 16.

¹¹¹ Az Európai Unió Területi Agendája 2020,

<https://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/download/a/a4/b0000/Ter%C3%BCleti%20Agenda%202020.pdf> Utolsó

megtekintés: 2021. április 16.

¹¹² Magyarország Kormányának hivatalos honlapja: Területi Agenda 2020:

<https://regionalispolitika.kormany.hu/download/4/73/10000/Ter%C3%BCleti%20Agenda%202020.pdf> Utolsó meg-

tekintés: 2021. április 17.

iránymutatásként 2007-ben kidolgozásra került a Városrehabilitációs kézikönyv, 2009-ben pedig megjelent annak javított kiadásaként a Városfejlesztési kézikönyv.

IV.1.1 AZ EURÓPAI UNIÓS REGIONÁLIS POLITIKÁJA ÉS A NUTS RENDSZER

Az uniós területfejlesztési politikák a következő szabályok szerint működnek:

A területfejlesztés szabályozása a következő elveken alapszik:

- a decentralizáció elve, vagyis hogy az intézményi rendszer vonatkozásában a központosított döntéshozatal helyett többlépcsős és decentralizált döntéshozatal valósul meg;

- a szubszidiaritás elve, mely szerint az alacsonyabb szintű testületek minden olyan feladatot el is vállalnak, amit képesek ellátni;

- a partnerség elve, mely szerint a széles körű, demokratikus döntéshozatal során be kell vonni a fejlesztésben résztvevő és érdekelt feleket mind az előkészítésbe, mind pedig a döntéshozatali folyamatokba;

- az addicionalitás elve, mely azt jelenti, hogy a térségben megszületett fejlesztési elképzelések, továbbgondolások forrásaik egy jelentős részét saját maguknak kell előteremteniük, azzal együtt, hogy ezek mellé jelentős támogatásokat is kaphatnak;

- a programfinanszírozás elve, melynek értelmében nem az egyes elszigetelt fejlesztési beruházások vannak előnyben, hanem azok, melyek egy előzetesen szakszerű és hosszútávra megtervezett program kereteibe illeszkednek be;

- az interregionalitás elve, mely szerint a nemzetközi együttműködés két szinten valósul meg: egyrészt az Európai Unió mint közösség regionális politikájához való illeszkedésben, másrészt pedig a határmenti térségek összehangolt fejlesztésének előmozdításában;

- a fenntartható fejlődés elve, mind a helyi társadalom és gazdaság, mind a környezet természeti és épített elemeinek a fennmaradását magában foglalja. Az EU jövőbeni stratégiáját a környezetvédelem, a gazdasági növekedés és a szociális előrehaladás kombinált szempontrendszerére, hármas egységére kell építeni.¹¹³

Maastricht következményeképpen az Eurostat kidolgozta a régiók ún. NUTS rendszerét, mely az EU regionális politikájának statisztikai alapjait képezi. A NUTS szintek a következők:

¹¹³ Tóth. 52.

- **NUTS 0:** uniós szuverén tagország, mérettől függetlenül. Ennek megfelelően Németország, csakúgy, mint Luxemburg is, NUTS 0-nak számít.

- **NUTS 1:** tartományok illetve régiócsoportok, kivéve Németországot, ahol szövetségi államként ez a szint a tartományi szintnek felel meg. Így például Magyarország esetében három NUTS 1 régió létezik: Közép-Magyarország, Dunántúl és Kelet-Magyarország. Romániában négy makrorégió van, melyek NUTS1-nek felelnek meg; ezek oszlanak a maguk során további fejlesztési régiókra. Így például Kovászna megye az 1-es számú romániai makrorégió részese, amely keretén belül a Közép-romániai fejlesztési régióhoz tartozik (a NUTS 1, amelybe tartozik, egy másik fejlesztési régiója az Észak-nyugati).

- **NUTS 2:** tartományi szint, mely a régióknak felel meg. Magyarországon ezek száma hét volt, Románia esetében nyolc.

- **NUTS 3:** megyei szintű területfejlesztési egység mind Magyarország, mint pedig Románia esetében.

- **NUTS 4:** kistérségi szint.

- **NUTS 5:** települések mint önálló, autonóm közigazgatási egységek.

Ugyanakkor a NUTS 1, NUTS 2 és NUTS 3 számára, lakosságszám szerint, maximális és minimális átlagos méretnagyságot is megadott az osztályozási módszer: a NUTS 1-es régió – ideális esetben – legtöbb hétmillió, de legkevesebb hárommillió lakossal kell rendelkezzen, a NUTS 2 legkevesebb nyolcszáz ezer, legtöbb hárommillió, a NUTS 3 pedig százötvenezer lakostól nyolcszáz ezer lakosig terjed. Ugyanakkor ezt a besorolást a történelmi és a meglévő közigazgatási realitások felülírhatják (így például egy nagyváros és agglomerációja, attól még, hogy lakossága meghaladja a hétmilliót, még lehet egységes NUTS 1 régió, nem kell egyes részeit más NUTS 1-es régióba beosztani).¹¹⁴

A regionalizmus, a területfejlesztésnek a regionalizációval történő szinkretizmusa kapcsán az ún. „mezo” szint – vagyis a központi kormányzat és a helyi szintű önkormányzatok közötti közvetítő, integráló szint – lehet formális vagy informális, intézményi vagy egyszerűen eljárásjogi vonatkozás. Tóth Tamás, megvizsgálván az európai gyakorlatot, a mezo-szint megerősödése kapcsán a következő modelleket különbözteti meg:

1. Bizonyos államokban egy új, kormányzati szint alatti hivatalos bevezetés formájában következett be. Ilyenek például Franciaország, Spanyolország, Olaszország és Portugália.

¹¹⁴ Bővebben lásd az Eurostat beosztását a NUTS régiókról: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>
Utolsó megtekintés: 2019. február 5.

2. Másról az alsó önkormányzati középszint a megyék megerősítésével, új hatáskörök megjelenésével és a helyi szintre ruházásával történik. Ilyen példák Norvégia, Svédország, Dánia vagy a Német Szövetségi Köztársaság egyes tartományai.

3. esetenként speciális igazgatási-tervezési körzetek megjelenésével;

4. olykor a hagyományos adminisztratív egységek új hatáskörökkel történő felruházásával.¹¹⁵

IV.1.2 A ROMÁNIÁT, ILLETVE MAGYARORSZÁGOT TELEPÜLÉS- FEJLESZTÉSI SZEMPONTBÓL ÉRINTŐ EURÓPAI UNIÓS PROGRA- MOK

Amint fentebb már említettük, az integrációt elősegítendő, a volt szocialista országok számára külön programokat dolgoztak ki. Ezek közül a városfejlesztések szempontjából kettőt érdemes kiemelni: a PHARE és a SAPARD programot.

PHARE: egyes szakirodalmi források és visszaemlékezések szerint eredetileg Lengyelország és Magyarország, mások szerint általános értelemben a fejlődő világ földrészei, például a mediterrán térségben és délebbre fekvő afrikai országok, számára került kidolgozásra, majd kiterjesztették a többi poszt szocialista országra is. Két fő irányvonala létezett:

1. intézményi fejlesztés *acquis communautaire* átvétele érdekében,

2. vissza nem térítendő támogatások felhasználásával olyan befektetések elősegítése, melyek révén a gazdasági tevékenységet és az infrastruktúrát az érintett országok harmonizálhatják az EU-s standardokkal.¹¹⁶ Magyarországon a volt szocialista országokhoz képest eltérő fejleményt jelentett, hogy az utolsó, 2002-2003 évi PHARE programot már teljes egészében kifejezetten komplex településfejlesztési akciók megvalósításának finanszírozására fordították „*Integrált helyi fejlesztési akciók ösztönzése*” címmel, kifejezetten abból a célból, hogy a módszertan és az eszköztár fejlesztése szempontjából megalapozzák az ERFA városrehabilitációs és városfejlesztési beavatkozásokra történő felhasználását a 2004-2006 és az azt követő hét éves fejlesztési időszakok ERFA-ból finanszírozott városfejlesztési, településfejlesztési és városrehabilitációs beavatkozásainak módszertani megalapozása érdekében. Erről a magyarországi fejlesztési programról még máshol szó esik az értekezésben.

¹¹⁵ Tóth, 9.

¹¹⁶ Norton, 1994. 99.

Meg kell állapítani, hogy az 1990-es években az Európai Közösségek fejlesztéspolitikájában, illetve közpolitikájában még nem érvényesült arra irányuló törekvés, hogy az EK általános értelemben, az *objectiv 2* külön esetétől függetlenül, széles körben támogassa az ERFA vissza nem térítendő forrásaival az akkoriban a tagjai közé tartozó – nyugat- és dél-európai – országok városainak helyi önkormányzatait városfejlesztési elképzeléseik megvalósítása érdekében. Az EU közpolitikáinak úgynevezett városi dimenziója ebben az időben még a regionális politika irányelveiben érvényesülő, olyan általános jellegű megfogalmazásoknál tartott, mint például az, hogy a kis és közepes városok fejlődése-fejlesztése az európai térbeli és társadalmi-gazdasági fejlődés motorja. Ez az Európai Közösségek Bizottságának XVI. Regionális Politikai Főigazgatósága A1 Stratégiai tervezési igazgatósága által a főigazgatóság égisze alatt folytatott tudományos kutatások eredményeként megfogalmazott tézis már önmagában is nagyon jelentős előrelépés volt a 70-es évek és a 80-as évtized első fele bizottsági gondolkodásához képest, és azoknak az intelligens európai városoknak, akik megértették, jelentős eredményeket hozott a tagállami szintű városfejlesztési tervezési és megvalósítási támogatási rendszerük keretei között kifejtett tevékenységük során. A városi önkormányzatoknak városfejlesztési célra juttatott, általánosan elérhető közösségi forrásokról azonban ekkor még szó sem volt az 1990-es évtized első felében, Magyarország társulási szerződésének aláírását követő néhány év folyamán.

Más, hasonló programok voltak:

A **SAPARD** program kimondottan mezőgazdasági, halgazdálkodási és vidéki infrastruktúra fejlesztésére irányult.¹¹⁷

Az 1999-ben elfogadott **ISPA** program a környezetvédelmi és szállítási infrastruktúra javítását tűzte ki célul.¹¹⁸

A Világbank ugyancsak kiírhat pályázatra terület- és városfejlesztési programokat, mint ahogy az ENSZ, az Európai Unió, és a nemzetállamok több szerve is. Ilyen például a Világbank által finanszírozott Romániai Társadalmi Fejlesztési Alap, melyet a Világbank azért indított, hogy olyan szegényvidéki települések gondjain legyen hivatott segíteni, amelyek nem képesek társadalmi problémáikat önerőből megoldani.¹¹⁹

Az Agenda 2000

1999. márciusában Berlinben elfogadták az **Agenda 2000** nevű reformcsomagot, mely jelentős mértékben átalakította a strukturális és kohéziós alapok finanszírozásának rendszerét.¹²⁰

¹¹⁷ Uo. 119.

¹¹⁸ Uo. 121.

¹¹⁹ Ana Caras, 2010. 66.- ez nincs benne az irodalomjegyzékben

¹²⁰ Baranyi, 36.

Az Agenda 2000¹²¹ az Unió stratégiáját fogalmazta meg az EU globális játékosá válásának tükrében: ennek értelmében szól olyan kérdésekről, mint a gazdasági növekedés, a világgazdasági versenyképesség erősítése, a foglalkoztatási helyzet, a kulcsfontosságú közösségi politikák hatékonyságának javítása és a közösség keleti határainak kiterjesztése.¹²²

Ennek a hat fő célkitűzése a következő volt:

1. A fejlődésben elmaradott területek támogatása. Ilyeneknek azokat a régiókat tekintették, ahol az egy főre eső GDP a közösségi átlag 75%-a alá került és más mutatói is (munkanélküliség, közbiztonság) rosszak.

2. Az iparilag hanyatló (szaknyelven: depressziós) térségek támogatása, különös tekintettel a kimerült bányavidékekre és nehézipari konglomerátumtérségekre, ahol a gazdasági átalakulás, társadalmi szerkezetváltás prioritássá vált.

3. A hosszútávra szóló és a fiatalok munkanélküliségét mérséklő programok támogatása, elsősorban azokban a régiókban, ahol máskülönben is magas volt a fiatalkorúak – és ezzel együtt a potenciális munkanélküliek – aránya.

4. A munkavállalók átképzésének, a változáshoz való alkalmazkodás elősegítésének előmozdítása. Ez a célcsoport kimondottan fontosnak bizonyult a felnőttképzés terén.

5. A mezőgazdasági termelés és a halászat különböző szektorainak modernizálását szolgáló támogatás, mely egyrészt a termelési szerkezetüket átalakításra kényszerülő agrártérségekbe, másrészt pedig azokba a rurális térségekbe irányult, melyek jellemzői közé tartoztak az alacsony fejlettségi szint, magas szintű társadalmi erózió, kedvezőtlen földrajzi fekvés és gyenge városhálózat.

6. Alacsony népsűrűségű – 8 fő négyzetkilométerenként vagy ez alatti – területek benépesítése, jobb kihasználása, értékesítése. Ehhez kimondottan csak az északi skandináv régiók tartoztak.¹²³

Az Agenda 2000 azonban három fontos kihívással szembesítette az EU-t:

1. az Unió megerősítése és a közösségi politikák reformja, amelyek lehetővé teszik a további bővítést és eleget tesznek a fenntartható fejlődés, a magas foglalkoztatottság és a javuló életszínvonal folyamatos biztosításának;

2. a csatlakozási tárgyalások megkezdése az arra leginkább felkészült jelentkező országokkal;

¹²¹ Európai Bizottság: Agenda 2000. For a stronger and wider Union; Brüsszel.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l60001&from=EN> Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

¹²² Baranyi, 41.

¹²³ Uo. 41-42.

3. megoldások keresése arra vonatkozóan, hogy mi módon lehet a kibővítés finanszírozását úgy megoldani, hogy az a Közösség egészének számára előnyös legyen és egyúttal fejlessze a belső politika rendszerét is.¹²⁴

Ennek megfelelően négy fontos új prioritás fogalmazódott meg:

1. a fenntartható növekedés és a magas szintű foglalkoztatás feltételeinek megteremtése, melynek során a Közösség támogatja a stabilitást, a piaci hatékonyságot és a befektetéseket;

2. a tudásalapú politikák, vagyis a kutatás, műszaki fejlesztés, oktatás és szakképzés terén induló programok támogatása, a tagállamok közötti mobilitás és az információs hálózatok intézményeinek fejlesztése;

3. a foglalkoztatási rendszerek modernizálása, ami egyszerre teszi lehetővé a gazdasági növekedést, a versenyképesség javítását és az új munkahelyek teremtését;

4. az életkörülmények javítása, más szóval a gazdasági növekedés haszonélvezőinek számának növelése. Ennek keretében nagyobb figyelmet kapott a közegészségügy, a környezetvédelmi szabályozások jobb végrehajtása, a környezetvédelmi szempontok integrálása a közösségi politikákba, továbbá pedig ez kiterjedt a mozgásszabadságot, belbiztonságot és az igazságügy jó működését szolgáló intézmények fejlesztésére is.¹²⁵

Az URBAN és URBACT, illetve más közösségi kezdeményezések

A városi környezet rehabilitálásának és élhetőbbé tételének igényére válaszul született meg egyfajta kísérleti projektként, a későbbi szélesebb körű támogatási rendszer kifejlesztését megalapozó prototípusként, speciális feltételekkel, és kis összegű finanszírozási kerettel az **URBAN I** közösségi kezdeményezés, melynek kifutási ideje 1994 és 1999 között volt.

Az URBAN I¹²⁶ fő célkitűzése a városi rehabilitáció, vagyis az egykoron jobb állapotban lévő városrészek – mint például az Unió számára egyre inkább fővárossá váló Brüsszel sokat látott, és jobbra érdemes belvárosa – helyrehozatala, az ezeket degradáló szociális folyamatok megállítása, és visszafordítása. Ugyanakkor ezen is túlmutatott a következő célkitűzés: a lakókörnyezet és a lakosság integrált fejlesztése, a helyi források gyarapítása, a lakosság igényei és konstruktív kreativitása. Az utólagos kimutatás szerint az URBAN I 118 városi térséget érintett; többek között olyan jelentős európai városokat, mint Aalborg, Brüsszel, Bécs, Siracuza, León, Bréma, Rotterdam, Lisszabon, Cork, Marseille, Magdeburg, Helsinki és mások. Összesen 900 millió eurónyi forrást – a 2014-2020 fejlesztési időszak magyarországi Terület- és Településfej-

¹²⁴ Ua.

¹²⁵ Uo. 42.

¹²⁶ Az URBAN I-ről bővebben lásd: Az Európai Bizottság hivatalos honlapja: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/urban/urban_expost_evaluation_9499_en.pdf. Utolsó megtekintés: 2018. november 7.

lesztési Operatív Program kereténél jóval kisebb összeget – sikerült gyűjteni a fejlesztési tervek-re, és 1,8 milliárd eurót tett ki a teljes tényleges befektetések összege. Az anyagi források 45%-a került szétosztásra leromló belvárosi területek rehabilitációjára, 20% történelmi városközpontok felújítására és épített örökségének konzerválására, 33% pedig a városi perifériák – mint a közép-osztály és munkásság által benépesített lakótelepek, elhagyott és aktív ipari övezetek – problémáinak kezelésére. Az URBAN I egyik mellékszála volt az *Aalborgi Charta*, mely a fenntartható városi fejlődésről szóló első összeurópai, a dániai Aalborg városában tartott konferenciáján született meg.¹²⁷ Bővebb, teljes és hivatalos címe a Chartának magyarul: az Európai Városok Chartája a Fenntarthatóság Felé, mely alapjává vált az Európai Fenntartható Városok Kampány elnevezésű folyamatnak, amely a mai napig él. A Chartát több mint 40 ország több mint 3000 városi helyhatósága/ helyi önkormányzata írta alá a jelen pillanatig, és a mozgalom komoly eredményekkel büszkélkedhet.

A 2002–2006 közötti költségvetési időszakban az egyre inkább az EU kormányaként viselkedő Európai Bizottság megnövelte a közösségi kezdeményezések európai dimenzióját a politikák gyakorlatba ültetése terén megvalósítandó nagyobb összhang és harmónia érdekében. Ugyanakkor, annak érdekében, hogy a rendelkezésre álló, végső soron tetemes összeget jelentő, de mennyiségét tekintve mégiscsak véges pénzügyi források felhasználása minél hatékonyabban menjen végbe, a keretprogrami kezdeményezések számát négyre redukálta – ezeket viszont átfogóbban igyekeztek megfogalmazni. Ez a négy kezdeményezés a következő volt:

INTERREG, vagyis a határokon átnyúló együttműködés, elsősorban határmenti régiók számára;

URBAN, témája a városok és városrészek gazdasági és társadalmi rehabilitációja, megújítása;

LEADER, mely a vidékfejlesztésre koncentrál, különös tekintettel a versenyhátrányba került mezőgazdasági régiókra;

EQUAL, vagyis a munkaerő-piaci diszkrimináció és hátrányos megkülönböztetés elleni, nemzetek és régiók közötti együttműködés.

Ennek kapcsán az is megfigyelhető, hogy az egyes pénzügyi eszközök alkalmazása és felhasználása más-más NUTS szintjén érvényesülnek.¹²⁸

¹²⁷ Lásd: European Union Sustainable Cities Platform: <http://www.sustainablecities.eu/the-aalborg-charter/>. Utolsó megtekintés: 2018. december 5.

¹²⁸ Baranyi, 44.

Így a Kohéziós Alap elsősorban a NUTS 1, a Strukturális Alapok a NUTS 2 és NUTS 3, az INTERREG a NUTS 3, a LEADER a NUTS 4, az URBAN pedig a NUTS 5 szintjén biztosít forrásokat.

Az URBAN I Közösségi Kezdeményezés sikerét követően született meg az URBAN II program¹²⁹, mely a 2000–2006-os időszakot ölelte fel. Ennek legfontosabb céljai a következők voltak:

- a lakosság közvetlen környezetének, vagyis a lakókörnyezetnek a fejlesztése (zöld felületek számának növelése, közösségi tér hasznossá tétele például szabadtéri sportolási, kellemes időtöltési lehetőségek által);
- munkahelyek teremtése, lehetőleg fenntartható módon;
- a szociálisan hátrányos helyzetű lakosság integrálása az oktatásba, helyi szinten, helyi megoldások által;
- környezetbarát, ugyanakkor fenntartható és racionális közlekedési rendszerek kiépítése;
- az energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások hasznosítása, ezek bevonása a közösségi energiaellátásba; így például ekkor került előtérbe a napelemekkel történő energia-gazdálkodás is;
- a számítógépes technika, IT és bizonyos szinten csúcstechnológia – ha ebben az időszakban még egyáltalán beszélhetünk ilyesmiről – használata.¹³⁰

A célokon és stratégiákon kívül külön meghatározásra kerültek a célterületek is, melyek közül a következők kaptak prioritást ez időszakban:

- az elszegényedő, hátrányos helyzetű területek, melyekre a következő jelenségek voltak jellemzők:
- alacsony vagy katasztrofálisan csökkenő gazdasági aktivitás, melynek következtében állandósult a gazdasági és szociális hanyatlás (*slum* jelenség);
- magas arányú strukturális munkanélküliség, szegénység és társadalmi kirekesztés, mely az adott helyen lakók érvényesülési lehetőségeit beszűkíti;
- objektív vagy szubjektív okokból kifolyólag alacsony színvonalú oktatás és képzés van jelen, melyhez hozzájárul a nagyarányú iskolai kimaradás is;

¹²⁹ Európai Bizottság: URBAN II. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2000-2006/european/urban-ii-urbact Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

¹³⁰ Európai Bizottság hivatalos honlapja: URBAN II. http://publications.europa.eu/resource/cellar/d101709b-1157-41ed-8a2b-ed83ea869c9d.0004.02/DOC_2 Utolsó megtekintés: 2021. április 17.

- egyfajta rossz értelemben vett, konfliktuális „multikulturális mikrouniverzum kialakulása, hátrányos helyzetű, diszkriminált bevándorló vagy kisebbségi csoportok gettósodása;
- ennek következtében statisztikailag is megnövekedő negatív bűnözési statisztikák születnek és megnő a környéken a társadalmi normák szempontjából a deviáns magatartási esetek száma;
- mindezekkel együtt jár, de ettől függetlenül is felléphet – mondjuk, környezeti, egészségügyi helyzetekből kifolyólag – a demográfiai trend kedvezőtlen alakulása;
- ezzel együtt jár a károsodó környezet, melynek ökológiai következményei a későbbiekben fognak lecsapódni.¹³¹

Amint a felsorolásból is látszik, elsősorban reális, sürgető és akár napjainkban is aktuális problémák orvoslására kereste ez a keretprogram a választ a maga több mint 70 célterületével, melyekre 730 millió euró értékben lettek EU-s pénzforrások felhasználva. 2002-től kezdődően az URBACT¹³² keretében – mely az URBAN II-vel párhuzamosan zajlott – a jó gyakorlatok terjesztésére fektetett elsősorban hangsúlyt. Ennek továbbfejlesztése volt az URBACT II¹³³, mely a 2007–2013-as költségvetési időszakban teljessé vált ki.

2009-ben jelent meg, Fabrizio Barca olasz közgazdász irányítása alatt a Barca-jelentés, mely a regionális politika átalakulását célozta meg. Két fő célként az EU kohéziós politikája kapcsán az alacsony hatékonyság és a társadalmi kirekesztődés felszámolását célozta meg. Ennek kapcsán a források kihasználatlansága, az ebből fakadó alacsonyan maradó jövedelmek, valamint a jóléti szint alatt élők nagy száma merült fel problémaként. Ezek kapcsán a jelentés a 2013-at követő gazdasági politika számára tíz pillért állított fel, melyek a következők:

1. kulcsprioritásokra való koncentráció és konzervatív területi elosztás;
2. új stratégiai keret a kohéziós politikának;
3. új szerződés, eredményorientált végrehajtás és jelentéstétel;
4. megerősített kormányzás a kulcsprioritások területén;
5. kiegészítő, innovatív és rugalmas jellegű támogatás;
6. kísérleti projektek támogatása és a helyi szereplők mozgósítása;
7. a tanulási folyamat ösztönzése, elmozdulás a hatásértékelés irányába;
8. az Európai Bizottság szerepének újrafogalmazása és megerősítése;

¹³¹ Ua.

¹³² Európai Unió Regionális Fejlesztési Alap, URBACT I: <https://urbact.eu/files/urbact-i-programme> Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

¹³³ Európai Bizottság: URBACT II, https://ec.europa.eu/regional_policy/hu/atlas/programmes/2007-2013/crossborder/operational-programme-urbact-ii, Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

9. pénzügyi végrehajtás és ellenőrzés;

10. a hatásköri megosztás magas szintű politikai megerősítése.¹³⁴

Ennek megfelelően a Strukturális Alapok kapcsán is új célkitűzések fogalmazódtak meg, a hatékonyság javítása és valósabb kohézió megteremtése érdekében. Ezek a célkitűzések a következők voltak:

1. Az előző időszakhoz hasonlóan elsősorban a fejlődésben elmaradt régiókra koncentrál, főleg a strukturális, rendszerszintű átalakítást, a területi politika céljait, a felzárkóztatást szolgálja.

2. Lényegében új célkitűzésről van szó, mely a szerkezetváltással küszködő térségekben a gazdasági és társadalmi átalakulás támogatását szolgálja.

Olyan területeket ölel fel konkrétan, ahol az ipari és szolgáltatói szektorokban jelentős gazdasági, társadalmi átalakulások mennek végbe, valamint ahol hanyatló, mezőgazdasági, városi és halászattal foglalkozó elmaradott területek vannak.

3. Ez a korábbi harmadik és negyedik célkitűzést foglalja össze és az oktatási, képzési és foglalkoztatási rendszerek és politikák adaptálását, valamint modernizálását támogatja, kimondottan az 1-es célkitűzésnek nem hatásköre alá eső területeken.¹³⁵

A 2007–2013-as költségvetési ciklusra a következő Közösségi Stratégiai Irányelveket fogadták el az Unió szervei:

I. Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából kell vonzóvá tenni. Ennek alpontjai a következők:

1. a közlekedési infrastruktúrák kiterjesztése és fejlesztése;
2. a környezetvédelem és a növekedés közötti együttműködés erősítése;
3. megfelelő válasz találása a hagyományos energiaforrások intenzív európai felhasználásának kérdésére.

II. A növekedést szolgáló tudás és innováció fejlesztése:

1. kutatási technológiai fejlesztésébe történő beruházás növelése és fejlesztése;
2. az innováció megkönnyítése és a vállalkozói szellem ösztönzése;
3. a mindenki számára megvalósuló információs társadalom ösztönzése;
4. a pénzeszközökhöz való hozzáférés fejlesztése;

III. Több és jobb munkahely:

1. több ember bevonása és megtartása a foglalkoztatásban, valamint a szociális rendszerek korszerűsítése;

¹³⁴ Baranyi, 59–62.

¹³⁵ Uo. 42.

2. a munkavállalók és vállalkozások alkalmazkodóképességének fokozása és a munkaerőpiac rugalmassága;
3. a humán erőforrásba történő befektetések megnövelése, ami az oktatás és szakképesítés fejlesztése által valósul meg;
4. igazgatási kapacitás hatékonyságának növelése;
5. az egészséges munkaerő fenntartásában – nemcsak átvitt értelemben, hanem szó szerint is (lásd a munkavédelmi intézkedések fontosságát) – nyújtott segítség.¹³⁶

A 2007–2013-as időközben újabb elemekkel és lehetőségekkel bővült a regionális politika eszköztára, amelyből külön érdemes kiemelni a következőket:

JASPERS program, vagyis az európai régiók beruházásait támogató közös program, melynek célja fejleszteni az Európai Bizottság, az Európai Beruházási Bank és az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank közötti együttműködést a szaktudás egyesítése és a tagállamoknak, régióknak a legfontosabb projektek előkészítéséhez nyújtott támogatás érdekében.

JEREMIE program, vagyis a mikro-, kis- és középvállalkozások támogatását biztosító források, az Európai Bizottság, az Európai Beruházási Bank és az Európai Beruházási Alap közös kezdeményezése a célból, hogy a fentebb említett vállalkozások számára megkönnyítse a pályázati pénzekhez való hozzáférést.

Témánk szempontjából az egyik legérdekesebb program a **JESSICA program**, mely közös európai – vagyis uniós költségvetésből származó – támogatást jelent és, hasonlóan az előbbihez, az Európai Bizottság kezdeményezése, együttműködésben az Európai Beruházási Bank ill. az Európa Tanács Fejlesztési bankjával, célja pedig a városi területeken történő fenntartható beruházások elősegítése.¹³⁷ Ennek az új eljárásnak az értelmében az Európai Unió tagállamai lehetőséget kapnak arra, hogy uniós támogatási forrásaik egy részét, a Strukturális Alapokat felhasználják visszafizetendő beruházásokra a fenntartható városfejlesztés integrált tervének részét képező projektekbe. Ezeknek megvalósítását az elképzelések szerint vagy tőkeinjekcióval, vagy kölcsönök és / vagy garanciák formájában, és ha szükséges, holdingalapokon keresztül juttatják el a városfejlesztési projektek számára.¹³⁸ Magyarországon 2007-ben, a 2007-2013 fejlesztési időszak elindulásakor indult meg bevezetésének a nagy várakozásokat keltő előkészítése, ami azonban még abban a hét éves költségvetési periódusban elakadt, és azóta sem történt meg.

A kisebb összegű, speciális feltételek szerint működtetett, leginkább a jó gyakorlatoknak nevezett megoldásokkal kapcsolatos szakértői és önkormányzati tapasztalatcserék lebonyolításá-

¹³⁶ Uo. 45.

¹³⁷ Uo. 49.

¹³⁸ Európai Beruházási Bank hivatalos honlapja: JESSICA program: <https://www.eib.org/en/publications/jessica#>, Utolsó megtekintés: 2021. április 17.

nak finanszírozását szolgáló **URBACT II**, az URBACT és az addigi URBAN keretprogramok egyéb, a kohéziós alapokat érintő tapasztalatok alapján kristályosodtak ki, akárcsak az URBACT III prioritásai, melyet a városfejlesztés integrált megközelítése kulcsszavakkal lehetne leginkább összefoglalni. Ennek lényege, hogy a felelős városi vezetők és kezdeményezők saját helyi, általuk jól ismert problémáikra alakítanak ki partnerséget másokkal és integrált megoldásokat keresnek, melyeknek gyakorlatba ültetését pályázati pénzből, szigorú és átlátható elszámolás kíséretében valósítják meg. Fontos az URBACT II elvei értelmében az információ- és tapasztalatcsere céljából létrehozott hálózatok megléte, melyek a pályázás során is komoly előnyt jelenthettek.

Az Európai Unió 2014–2020-as időszakát lefedő program összefoglaló neve az URBACT III¹³⁹. Ennek legfőbb jellemzői a következő városfejlesztési tendenciák:

Tanulva a korábbi programok, az URBACT I és URBACT II, objektív problémáiból, melyeknek gyakori forráshiányból vagy ezek elapadásából fakadóan – amely főleg a gazdasági válság idejére volt jellemző – átalakult a koncepció. Azok a projektek kerültek előtérbe, melyeket a városi önkormányzatok civil szervezetek kezdeményezésére dolgoztak ki és tökéletesítettek, mintegy alulról jövő kezdeményezéseként, gyakran egy jövőbeni nem biztos, de konstruktív cél elérése érdekében (például egy város felkészítése a kulturális főváros címének megpályázására) úgynevezett *soft* projektek keretében.

Rugalmas feltételrendszerek kerültek megteremtésre, kidolgozásra, melyek az innovációt, az alulról jövő kezdeményezéseket, az együttműködésben megvalósuló, sokszor komplementáris célokat szolgáló fejlesztési projekteket egyre inkább előtérbe helyezték.

Az integrált tervezés és végrehajtás mellett nagyobb hangsúlyt kapott az integrált forrásfelhasználás és ennek módszertana is.

A helyi igényekre adott válaszok elvileg inkább előtérbe kerültek azzal a perspektívával együtt, hogy 2020-at követően a fejlesztésre szánt források erős mértékben csökkenhetnek. Különösen nagy hangsúlyt kap a Smart City, valamint a fenntartható (Green City) város fogalma; Európa-szerte munkacsoportok, intézmények, civil szervezetek dolgoznak ezeknek a fogalmaknak előmozdításán és gyakorlatba ültetésén. Így például az egyik legismertebb a hamburgi Hafen City egyetemen működő bizottság, mely a fenntartható városi fejlődés kutatásával és a vele kapcsolatos megoldáskeresésekkel foglalkozik.¹⁴⁰

¹³⁹ Európai Regionális Fejlesztési Alap, URBACT III, <https://urbact.eu/files/urbact-iii-operational-programme>, Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

¹⁴⁰ Pop–Dan, 2012. 25.

URBACT III: az elődjéhez hasonló logikák szerint működtetett programban a Kohéziós Alapok felhasználása és az egyéb uniós költségvetési forrásfelhasználások alapján a következő általános városfejlesztési stratégiai alapelvek léteztek a 2014–2020-as költségvetési ciklusban:

- a kohéziós politika központi prioritása a városfejlesztés, a városok társadalmi-gazdasági fontossága és az őket ért kihívások;
- megnövekedett kerettel gazdálkodhatnak a kedvezményezettek: csak a közvetlenül integrált stratégiákba fektetendő keret összege 10 milliárd euró értékben lett meghatározva;
- a szakmaiság terén újabb, bürokratikus elemek kerültek be a projektek átláthatóságának javítása érdekében: a pályázáshoz az Integrált Településfejlesztési Stratégia kidolgozása szükségessé vált.

Ugyanakkor a szervezeti, intézményi rendszer fejlesztése nagyobb szerepet kapott, mint maga a konkrét, látványos fizikai megújulás. A szervezeti és információs infrastruktúra megteremtése – gondolhatták a döntéshozók – alapjául szolgálhat a későbbi önerőből történő fejlesztéseknek, a helyi struktúrák és stratégiák életképessé válásának.

Következtetések: az európai uniós szabályozásból és közpolitikák elemzéséből levonható legfontosabb következtetések értekezésünk szempontjából az alábbiak.

Az Európai Unióban regionális politika létezik az ahhoz kapcsolódó közpolitikákkal és eszköztárral, területfejlesztés az EU szintjén nincs. A területfejlesztés a tagállamok szintjén létezik.

Az EU nem szabályozza a tagállamok területfejlesztési tevékenységét sem a tagállami területfejlesztési tevékenység tartalmának, tematikus kiterjedésének, sem a tervezése során alkalmazásra kerülő tervfajtáinak és tervezési módszereinek, eljárásainak, tervfajtákra lebontott tartalmi követelményeinek, sem megvalósítási módszereinek, eljárásainak, szervezeteinek, eszközeinek meghatározásával. Ez minden egyes tagállam saját kompetenciájába tartozik.

Az EU a tagállamok területfejlesztési tevékenységét az uniós szintű regionális politikával és más, a tagállamok területfejlesztési tevékenysége szempontjából releváns közpolitikáival és azok eszköztárával orientálja.

Az EU regionális politikájának elválaszthatatlan, és az 1990-es évtized kezdete óta az eddigi évtizedek során eszköztárában folyamatosan gazdagodó úgynevezett városi dimenzió, amely az 1990-es évek eleje regionális politikájának elvi tematikus, valamint transzregionális és makroregionális térszervezési iránymutatásaitól a 2000-es évekre arra a szintre fejlődött, hogy a központi brüsszeli programok és a tagállami szintű operatív programok keretei között az egymást követő, hét évre szóló Többéves Pénzügyi Keretek felhasználása során sokmillió euró vissza nem térítendő támogatás kerül kifizetésre településfejlesztési és területfejlesztési programok ke-

retében helyi önkormányzatok településfejlesztési elképzeléseinek megvalósítását szolgáló beavatkozások finanszírozására a strukturális alapok forrásaiból. Az EU regionális politikájának, illetve más releváns közpolitikáinak városi dimenziója keretében.

Az EU közpolitikáinak városi dimenziója az EU regionális politikájának integráns részeként a tagállami területfejlesztéstől függetlenül, vele párhuzamosan fejlődött ki az EU urbanizációját alkotó városok és községek önkormányzatainak nyomására, az urbanizáció jelentősége következtében. Ezt a városi dimenziót az EU regionális politikája és annak eszköztára alakítja folyamatosan, állandó közvetlen kontaktusban az európai városok világával, a tagállami területfejlesztési politikákkal párhuzamosan, azokat is orientálva, és ennek az európai uniós politikai, térbeli és finanszírozási orientációnak a részeként értelmezhető folyamatos bonyolult kölcsönhatásban, anélkül hogy a saját politikáinak városi dimenzióját annak lényegét tekintve a tagállamok államhatárokra belüli területfejlesztési politikáitól tenné függővé.

Az EU az urbanizáció tervezésére és megvalósítására, vagyis a városfejlesztésre, településfejlesztésre vonatkozóan még kevésbé állapít meg központi szabályokat, mint a tagállami területfejlesztésre vonatkozóan. Az Európai Unió nem szabályozza központilag sem a településfejlesztés tartalmi, fogalmi kérdéseit, sem térszervezési módszereit, sem tervezésének és megvalósításának megközelítéseit és eszközeit. Ennek megfelelően az EU nem határozza meg központilag az egyes tagállamok településfejlesztési terveinek készítésére vonatkozó jogi szabályozás helyét és összefüggéseit egy-egy tagállam alkotmányos rendszerén és törvényein belül. Vagyis az EU nem állapít meg sem kötelező előírásokat, sem ajánlásokat arra vonatkozóan, hogy a településfejlesztésre, városfejlesztésre vonatkozó törvényi szabályozást például a területfejlesztésről szóló törvények, vagy az épített környezet alakításáról (építésügyről) szóló törvények integráns részeként, vagy teljesen külön álló urbanisztikai kódexként kell-e megalkotni, és hogy az utóbbi esetben mihez kapcsolódjon – esetlegesen – erősebben, például a területfejlesztéshez, vagy az építésügyhöz. Ennek megfelelően különösképpen nem szabályozza az EU központilag azt, hogy az egyes tagállamok településfejlesztési tervezésről szóló jogszabályai milyen kötelezettségeket állapítsanak meg az érintettek számára a településfejlesztési tervek fajtáira, tartalmi követelményeire, készítésük módszereire, eljárásaira, eszközeire és megvalósításuk módszeraira, eszköztárára, a területfejlesztéshez való kapcsolódásukra vonatkozóan.

Az EU központi szabályozó rendszerében a tagállamok településfejlesztési tevékenységével kapcsolatban egyetlen kemény kötelezettség található – bár tisztán jogi szempontból ez is csak azokra érvényes, akik ezt a lehetőséget választják – nevezetesen az, hogy ha egy európai uniós város önkormányzata az EU strukturális alapjaiból pénzt szeretne kapni a helyi fejlesztési elképzelések megvalósításához, akkor integrált helyi fejlesztési stratégiával kell rendelkeznie.

Ezt hívják Magyarországon integrált településfejlesztési stratégiának (ITS), Romániában stratégiai fejlesztési tervnek (SFT).

Tartalmi és módszertani szempontból az egyetlen, iránymutatás szintű orientáló intézkedés, ami az EU dokumentumaiban megtalálható az említett integrált helyi fejlesztési stratégiákra vonatkozóan, az Lipcsei Charta. Az integrált településfejlesztési stratégiákra vonatkozó magyarországi jogi szabályozás az ismert magyarországi előzményekre építve egyértelmű és teljesen transzparens szakmai előkészítési és jogalkotási folyamat eredményeként a Lipcsei Charta alapján jött létre.

A magyarországi folyamat mérföldkövei jól ismertek a tudományos szakirodalomból. A romániai folyamat mérföldkövei jelenleg még kevésbé láthatóak a tudományos szakirodalomban.

IV.2 ROMÁNIAI JOGSZABÁLYOK

IV.2.1 A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSRE VONATKOZÓ JOGI SZABÁLYOZÁS

Amint az alábbiakban látható, Romániában a településfejlesztés jogi szabályozása jelenleg a területfejlesztésre vonatkozó jogszabályok keretei között történik. Ebben az a romániai megközelítés tükröződik, amely a településfejlesztést, városfejlesztést a településrendezéssel, városrendezéssel együtt nem olyan, az építésüggyel szorosan összefüggő, vele szerves egységet alkotó szabályozási területnek fogja fel, mint ahogy azt a magyarországi jogi szabályozás teszi. Magyarországon ugyanis az 1937. évi VI. törvénycikkkel kezdődően, kurzusokon és rendszereken átítelve a törvényi szabályozás három egymást követő, a politikai körülményektől függetleníthető, szakmai jellegű tartalmi elemek – vagyis a törvény nagyobb része – tekintetében kontinuumot alkotó generációja elválaszthatatlan egységben kezeli a városok és a községek fejlesztését (a városfejlesztést az 1937-es törvény fogalomhasználata, a településfejlesztést, a hatályos törvény fogalmi szerint) és rendezését az építésüggyel. A kontinentális európai jogrendszer egyik jellemző európai példájával összevetve az látható, hogy ez a jogi szabályozási felfogás sokkal jobban hasonlít a franciaországi urbanisztikai kódexére (*code d'urbanisme*) mint a romániai.

1989 után az 50/1991-es számú romániai törvény volt az első olyan jogszabály, mely területfejlesztési dokumentációk előállításának szükségességét írta elő. Ez azonban még nem volt elég egyértelmű és hatékony, ezért egyrészt az elmúlt évek során többször kiegészítették ezt a

törvényt¹⁴¹, másrészt pedig az európai uniós csatlakozás előkészítésének jegyében 2001-ben új, erre vonatkozó törvényt fogadtak el, ez volt a 350/2001-es törvény. Itt meg kell említenem még a 215/2001. számú törvényt is, amely a helyi önkormányzatok működési rendszerét határozza meg, és szabályozza szervezeti és működési rendjüket, illetve jogaikat és kötelezettségeiket.¹⁴² Ez a törvény helyi szinten a településfejlesztést a helyi önkormányzatok hatáskörébe utalja. Viszont nem határozza meg azt pontosan, hogy a településfejlesztési tervnek milyen formai követelményeknek kell megfelelnie. A településnek az adott állapotra vonatkozó helyzetelemzést kell végeznie (pl. SWOT) elemzés, de hogy ezt milyen stratégiának a keretében milyen célok elérésének szolgálatában milyen beavatkozásoknak kell követnie a fejlesztési elképzelések valóra váltása céljából, arra nincs kötött szabályozás a törvényben, csak arra, hogy mindennek meg kell felelnie a törvényes kereteknek.¹⁴³

Természetesen a romániai jogrendre is nagy hatással voltak az európai uniós követelmények. Így például a 151/1998-as, regionális fejlesztésről szóló törvény Romániában kifejezetten az uniós intézmények kérésére került kidolgozásra. A törvény csak a megyei tanácsoknak nyújt lehetőséget arra, hogy regionális együttműködési struktúrákat hozzanak létre. Ugyanakkor a helyi tanácsok számára is megvan a lehetőség, hogy a megyei tanáccsal társulva mikroregionális fejlesztési terveket dolgozzanak ki. Ezeket jogi személyiséggel rendelkező entitásként tehetik meg, alapítványi vagy egyesületi formában.¹⁴⁴ Az alábbiakban a 350/2001-es törvényt¹⁴⁵ fogjuk röviden ismertetni, amelyet azóta számos kiegészítéssel láttak el. Ez a törvény egyértelműen a központi vagy a helyi önkormányzatok felelősségi körébe sorolja a településüzemeltetési és urbanisztikai feladatokat.¹⁴⁶

A törvény meghatározza, hogy a helyi településfejlesztési stratégiának kiindulópontja és alapja a *Románia fejlesztési stratégiája* c. dokumentum, amely egy stratégiai dokumentum, és a fejlesztési törekvéseket tartalmazza az elkövetkező 20 évre vonatkozóan, regionális, interregionális szinten, figyelembe véve a nemzeti és nemzetközi vonatkozásokat is, a gyakorlati megvalósítás során követendő elveket. Románia fejlesztési stratégiájának gyakorlati megvalósítása során figyelembe kell venni a vonatkozó az Európai Unió szintű trendeket is.¹⁴⁷

¹⁴¹ Románia Kormánya, Állami Építésügyi Hivatal:

[https://isc.gov.ro/files/2020/Legislatie/Lege%2050%201991\(r2\).pdf](https://isc.gov.ro/files/2020/Legislatie/Lege%2050%201991(r2).pdf) Utolsó megtekintés: 2021. április 18.

¹⁴² Románia Hivatalos Közlönye, 215/2001. számú törvény

<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/79638?isFormaDeBaza=True&rep=True> Utolsó megtekintés: 2021. április 18.

¹⁴³ Uo.

¹⁴⁴ Balogh–Pop, 2010. 50.

¹⁴⁵ Románia Hivatalos Közlönye: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/29453> Utolsó megtekintés: 2021. április 18.

¹⁴⁶ Uo. I. fejezet, 6. §

¹⁴⁷ Uo. II. Fejezet 14. §

Ez a törvény pontokba szedve, precíz lebontásban a területfejlesztésre vonatkozóan a következő településfejlesztési dokumentumtípusokat írja elő¹⁴⁸:

A Nemzeti Területfejlesztési Terv (NTT), amely a hosszútávú ágazati (szektorális) programok szintézisét képezi.

Az Övezeti Területfejlesztési Tervet (ÖTT) a különböző területi szintekre dolgozzák ki, altípusai pedig a következők:

- Regionális (RTT) vagy Megyei (MKTT), megyéket vagy megyék részeit foglalja magába;

- Községi (KKTT) vagy Városi (VKTT) – ezt az alapszintű területi-közigazgatási egységek alkotják: községek és városok;

- Határmenti Területfejlesztési Terv (HTT);

- a nagyobb önkormányzatokra és városokra vonatkozóan a nagyváros (metropolisz) és várostérség terve (VTT);

- a Megyei Területfejlesztési Terv (MTT): a megyék területfejlesztésének alapszintű dokumentumát képezi

- a Stratégiai Fejlesztési Tervet (SFT) 215/2001-es törvény határozza meg.

A területfejlesztés egyik legkompetensebb romániai szakembere, Benedek József professzor a *Területfejlesztés és regionális fejlődés* című tanulmányában kitér a romániai területfejlesztési jogalkotásra is. Szavai szerint Romániában 1989 után az 50/1991-es számú törvény volt az első olyan jogszabály, mely előírta a területfejlesztési dokumentációk előállításának szükségességét a közigazgatási szervek és intézmények számára. Ez azonban, a kihívások diverzifikálódásának körülményei között, önmagában véve még nem volt elég egyértelmű és hatékony, ezért az európai integráció előkészítésének jegyében is 2001-ben a fent említett új törvényt fogadták el.

Ezúttal érdemes, a teljesség igénye nélkül, a felsorolt törvényeknek néhány passzusát kiemelni, mintegy illusztrálva ezek komplexitását. A 350/2001-es törvénynek az urbanizációról szóló első cikkelye például arról beszél, hogy Románia egész területe igényli annak a fenntartható fejlődésnek az elősegítését, amelynek haszonélvezője az ország minden állampolgára, míg a kettes cikkely kötelezőnek írja elő az ország területével való törődést a közösségek érdekében.

Benedek József elemzéséből kitűnik, hogy a romániai jogszabály negyedik cikkelye értelmében az urbanizáció – amely a fogalom jelentése szerint állapotot és folyamatot egyaránt jelent – mint tevékenység, vagyis mint folyamat (azaz városfejlesztés, településfejlesztés): integráló, operatív, és normatív (szabályokat érvényesítő).

¹⁴⁸ Uo. IV. Fejezet., illetve 1. sz. melléklet

A 13-as cikkely az urbanizációs folyamatok fő célkitűzéseinek a következőket határozza meg:

- az életminőség javítása;
- speciális feltételek biztosítása gyerekek, idősek és fogyatékkal élők számára;
- a területek hatékonyan történő kihasználása;
- a természeti és épített örökség megvédése és értékessé tétel;
- a természetes és mesterséges környezet minőségének garantálása;
- a települések megvédése a természeti katasztrófák hatásaitól.

A második 21–24 cikkelyei a megyei hatóságokról, míg a 25–27-es cikkelyek a helyi közigazgatás szerveinek urbanizációs kompetenciáiról rendelkeznek.¹⁴⁹ A későbbiekben született meg a 27/2008-as kormányrendelet a 350/2001-es törvény kiegészítése céljából: ez rendelkezik a törvény gyakorlatba ültetésének több aspektusáról, így például a kötelező dokumentáció meglétéről és arról, hogy ennek összeállítása mely szervek kötelessége.

Az 5/2000-es törvény esetében, mely az ország területének védett területeire vonatkozik, a hetedik cikkely rendelkezik arról, hogy a védett területek megőrzése a megyék, municípiumok, városok és községek vezetőségének is kötelessége. A 363/2006-os törvény harmas cikkelyének értelmében, mely az ország területének szállítási hálózataira vonatkozik, azok a szállítási hálózatok, melyek a helyi közigazgatás elsőfokú kompetenciájába tartoznak, ezek költségvetéséből lesznek finanszírozva a megfelelő előzetes hatástanulmányok alapján. Ezeket a munkálatokat részben vagy teljes egészében finanszírozhatja a szakminisztérium, és forrásokat lehet szerezni rájuk hitelekkel, nem visszatérítendő külső forrásokból és más törvényes finanszírozási lehetőségekből. Amennyiben új, az előzetes tervekben előre nem látott munkálatok merülnek fel a fentebb említett szállítási hálózatokra vonatkozóan, ezek elvégzését kormányulésen határozzák el.

Különösen fontosnak érzem a 171/1997-es törvényt, mely az ország területének vízügyi kérdéseire vonatkozik és amelynek negyedik cikkelye rendelkezik arról, hogy a vízforrásokat védeni szükséges a kimerüléstől, szennyezéstől és minőségromlástól ugyanakkor ezeket az intézkedéseket szükséges összehangolni a lakosság, ipar és mezőgazdaság legitim igényeivel. Ennek előzményeihez azt kell tudni, hogy bár Románia egy vízben viszonylag gazdag ország, ez az erőforrás távolról sem kimeríthetetlen, és nem megfelelő felhasználása vagy éppenséggel a kezelés elmulasztása a múltban már komoly károkat okozott. Ezt már a kommunista időszak felelősei is érzékelték, melynek következtében az igencsak egyszerű elnevezéssel bíró vizek törvényét 1974-ben szavazta meg a kommunista rendszer parlamentjének szerepét betöltő Nagy Nemzet-

¹⁴⁹ Az urbanizáció kifejezés mind a román, mind a magyar nyelvben hasonló definícióval rendelkezik.

gyűlés.¹⁵⁰ Ennek preambulumból kiderül, hogy korántsem feltétlenül csak egy, „a korral haladó” intézkedésről van szó, komoly kiváltó okot jelentettek megfogalmazására az elmúlt évek árvizei is. 1970 és 1975 között éves rendszerességgel különösen erős árvizek sújtották Romániát. A legsúlyosabb az első év: 1970 nyarán, a május-június hónapokban következett be,¹⁵¹ amikor az adott időszakhoz képest is szokatlanul kemény téllal együtt járó, nagy mennyiségű havas csapadék leolvadt a Kárpátokból az ugyancsak szokatlanul forró nyári hőség következtében. Ehhez járultak hozzá a nyári esők, valamint az erős szél is. Az árvíz nem csak a hegyvidékkörnyéki településeket érintette, hanem az olyan vízzel rendelkező, de a magas hegyek lábaitól távol eső városokat is, mint Szatmárnémeti, Arad, Dézs vagy Segesvár. Statisztikák szerint 209 halott személyt sikerült azonosítani és 41 000 lakóhely pusztult el az egész ország területén.¹⁵² Év végéig az árvíz összesen 1 500 települést érintett, 10 milliárdos lej kárt okozott, 45 000 ház dőlt össze következtében és 200 ember vesztette életét.¹⁵³ A következő években az árvizek intenzitása átlagban véve kisebb volt ugyan, de helyenként ezek is komoly pusztításokat okozhattak. Így például Marosvásárhely nagy része 1975-ben került víz alá.¹⁵⁴ Ez akkorra sokkot jelentett, hogy az ország vezetése szükségesnek érezte szigorúbban szabályozni a vízgazdálkodást. És habár napjainkban hasonló katasztrófák nem fenyegetnek, a vízgazdálkodás mind a mai napig komoly kihívásokat okoz.

Dolgozatomban ezekre a későbbiekben még visszatérek. Ahhoz azonban, hogy tudjam elemezni és kritikus hozzáállást mutatni a romániai törvénykezéssel szemben, legalább dióhéjban szükséges egy referenciapont ismertetése. Erre a magyarországi törvényalkotásnak a kérdésre vonatkozó elemeit szemléljük meg, szelektív módon, mintegy analógiát fogalmazva meg a román jogi folyamatok elemzéséhez. E sorok szerzője nem hivatásos jogász, ugyanakkor fontosnak érezte, hogy azok a jogszabályok, amelyek meghatározhatják a romániai területfejlesztési lehetőségeket – különös tekintettel Barót városának helyzetét bemutató esettanulmányra, mely a doktori dolgozat fő elemét alkotja –, bemutatásra kerüljenek. Ugyanakkor a bemutatás szelektív módon történik – azt emeltem ki, ami a későbbiekben meghatározó lehet: a helyi közigazgatási szervek közigazgatási-jogi kompetenciáit, valamint azokat az alapvető, romániai törvényekben

¹⁵⁰ 8/1974-es törvény a vizekről.

¹⁵¹ Erről bővebben lásd az alábbi tanulmányt: Gheorghe I., 2008–2009. 310–322.

¹⁵² A romániai árvizek iránti nemzetközi figyelmet jól illusztrálja a *New York Times* cikksorozata is, amely ma is elsődleges forrásnak számít az árvizek rekonstruálása esetében. 2014-ben egy dézsi újság, a *Dejeanul*, dokumentumfilmet készített az 1970-es dézsi pusztulásokról, amely megtekinthető az alábbi liNemzeti Közzolgálati Egyetemn: <https://www.youtube.com/watch?v=81FvxRzwHWY>.

¹⁵³ Iustinian, 1993. 108.

¹⁵⁴ Beczásy, 1995. 152.

fellelhető elveket, gondolatokat, hivatkozásokat, melyek a területfejlesztéshez kapcsolódó beruházások lehetőségeit és korlátait meghatározzák.

IV.2.2 A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSRE ÉS A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉST MAGÁBAN FOGALALÓ TERÜLETFEJLESZTÉSRE VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁS FOGALMAI

Az alábbiakban a területfejlesztés egyik Székelyföldi úttörőjének, Vofkori Lászlónak néhány fogalom-meghatározását idézem fel:

Területfejlesztés: egy térségre kiterjedő, tudatos, tervszerű tevékenység, ami terveken keresztül és koordináció (összehangolás) révén érvényesíti céljait. Lényeges a társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatok figyelése, értékelése, a szükséges tervszerű beavatkozási irányok meghatározása (fejlesztési célok, koncepciók és intézkedések meghatározása, összehangolása és megvalósítása). A területfejlesztés fő eszköze a területfejlesztési koncepció.¹⁵⁵

Területfejlesztési politika: az ország és az egyes térségek területi fejlődése fő irányainak, fejlesztési stratégiai céljainak és ezek elérését segítő legfontosabb eszközöknek hosszabb időtávra szóló meghatározása és érvényesítése.

A helyi fejlesztés a következő területeken nyilvánulhat meg:

- szolgáltatások bevezetése vagy a meglévők minőségének javítása,
- a humán erőforrás fejlesztése,
- a közösségi tulajdonnak és a közösség gazdasági erejének fejlesztése,
- az adófizető cégek számának növelése.

A gazdasági, kulturális és társadalmi fejlődés integrálása és harmonizálása:

- társadalmi biztonság elérése,
- környezetvédelmi lépések.¹⁵⁶

Területfejlesztési koncepció: egy térség átfogó távlati fejlesztését megalapozó és befolyásoló tervdokumentum, ami meghatározza a térség hosszútávú, átfogó fejlesztési céljait, továbbá a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges irányelveket és információkat biztosít az ágazati és kapcsolódó területi tervezés és a területfejlesztés szereplői számára.

Területfejlesztési program: a területfejlesztési koncepció alapján kidolgozott középtávú cselekvési terv, amely stratégiai és operatív programokra épül.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Vofkori, 1997. 12–13.

¹⁵⁶ Uo. 27.

¹⁵⁷ Vofkori. 1997. 14.

Területrendezés: Egy térségre kiterjedő terület felhasználási rendje, a területhasználat szabályainak megállapítása (az erőforrások feltárása, a táj lehetőségeinek és terhelhetőségének meghatározása, ezek együttes értékelése, az előrejelzések elkészítése; a területi adottságok célszerű hasznosítási javaslatainak kidolgozása; fejlesztési koncepciók és programok térbeli-műszaki rendszerének meghatározása).

A területrendezést idegen kifejezéssel a romániai szaknyelv szisztematizálásnak is nevezi, mely a latin *systema* szóból ered és gyűjtőnévként egy sor olyan – jogi, technikai és gazdasági jellegű – intézkedést fed, melyek egy térség erőforrásainak jobb kihasználását jelentik.¹⁵⁸

A szisztematizálás szónak azonban Romániában különösen keserű, negatív konnotációja van, mivel a Ceaușescu-korszak terület-átalakítási terveit jelenti sokak számára, ez által pedig olyan sebeket, melyek mind a mai napig nem hegedtek be.

Cristian Culiciu egyik tanulmányában két egymást követő szakaszt különböztet meg a sajátos romániai szocialista urbanizáció esetében: az első szakasz az ötvenes-hatvanas évekre jellemző elsősorban, melynek során a hatóságok nem szívesen nyúltak a meglévő struktúrákhoz és az új, szocialista tömbházakat igyekeztek a városok szélén felhúzni; a második szakasz a hetvenes évektől kezdődik, amikor is legtöbbször a belváros történelmi épületeit sem kímélte a hatalom.¹⁵⁹ Dinu C. Giurescu összegzésében rámutatott, hogy a szisztematizálás következtében 29 város esetében 85–90 százalékos volt az átalakítás aránya, melynek során a hagyományos városképet, bel- és külvárosokat eltüntették, helyükbe tömbháznegyedeket építve – ezek legnagyobb része az Ókirályság területén volt megtalálható; kivétel a máramarosi Nagybánya. 37 másik várost pedig kisebb mértékben ugyan de látványosan érintett a szocialista urbanizáció.¹⁶⁰ Tény az is, hogy ezt a fajta „szisztematizációt” abszolút számokban nézve Bukarest sínylette meg a leginkább, de művészet- és környezetromboló hatása nem került el az erdélyi városokat sem; sőt, ha a rendszer fennmarad, a kilencvenes évek közepére sok történelmi belváros esett volna áldozatául. Ugyanakkor, ha tényszerűen nézzük az eseményeket, sok ókirályságbeli város összképe jobban megsínylette a szisztematizálást, mint erdélyi megfelelőik, ahol a történelmi épületek jelentős része megmaradt. Különösen súlyos folyamatok zajlottak le Bukarestben, amit fiatal történészek – a levéltári anyagok elérhetetlensége mellett illetve ennek ellenére – próbálnak dolgozataikban feltárni.¹⁶¹ Nem feledkezhetünk meg ugyanakkor a lerombolt falvak lakóinak viselkedéséről sem, nemzetiségüktől függetlenül.¹⁶²

¹⁵⁸ Căndea–Bran. 82.

¹⁵⁹ Culiciu, 2016. 88–106.

¹⁶⁰ Boia, 2016. 152.

¹⁶¹ Egy ilyen tanulmány: Gheorghe, 2009. 236–241. Jól összefoglalja Bukarest szisztematizálását – sajnos egy lábjegyzete sincs, terepmunkára épül az egész írás. Egy másik, hasonló jellegű tanulmány: Mitchievici, 2006. 234–

Területrendezési terv: egy térség hosszútávú műszaki szerkezetét meghatározó és befolyásoló tervdokumentum, amely biztosítja a területi adottságok és erőforrások hosszútávú hasznosítását és védelmét, az ökológiai elvek érvényesítését, a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt elhelyezését és a terület felhasználási rendszerét, optimális hosszútávú területi szerkezetét.

IV.2.3. A ROMÁNIAI TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁS ÉRVÉNYESÜLÉSE A HELYI KÖZIGAZGATÁSI ÉS KÖZSZERVEZÉSI GYAKORLATBAN

A következőkben azt fogom megvizsgálni, milyen intézmények és jogszabályok határozzák meg a területfejlesztési folyamatokat Romániában. Ez azért is fontos, mert mielőtt bármilyen területfejlesztési kérdés felmerül, szükséges ismerni az ennek megvalósulásához szükséges jogi kereteket is. A román törvénykezés törekszik is az átláthatóságra; így például a 2007–2013-as nemzeti fejlesztési terv is külön fejezetet szán a helyi közigazgatási szervek kompetenciájának leírására.¹⁶³ Ugyanakkor mindezt mindössze vázlatosan tudom megtenni. Természetesen igyekeztem a romániai helyi közigazgatás működésére vonatkozóan a legalapvetőbb információkat összefoglalni, amelyek ismerete feltétlenül szükséges a döntési mechanizmusok megértéséhez is.

Mivel a bemutató magyarországi szakembereknek készül, akik jól ismerik a hazájukban fellelhető közigazgatási helyzetet, ugyanakkor lehet, hogy a romániai közigazgatás egyes elemei újdonságot jelenthetnek, ezúttal a romániai közigazgatás néhány elemét mutatom be, szelektív részletességgel. Bemutatómat e fejezetben a román Alkotmány által meghatározott helyi közigazgatási szervekre szűkítem le. A polgármesteri hivatal és a vele együttműködő helyi tanács, a megyei tanács és elnöke, valamint a prefektusi hivatal megkerülhetetlen tényezők bármiféle területfejlesztési kezdeményezésben, legyen szó állami vagy civil kezdeményezésről. A következő oldalakon arra mutatok rá, miért is van ez így.

Románia jelenlegi alkotmánya az 1989-es forradalmat követően került elfogadásra 1990-ben, helyettesítendő az 1965-ös szocialista Alkotmányt. Ahogy arra az „Alkotmány Atyjának” is tartott Antonie Iorgovan is rámutatott, a román alkotmány ebből a szempontból nem a legterjedelmesebben határozza meg a helyi közigazgatás fogalmát. Így például Spanyolországban, Olaszországban és Portugáliában az alkotmányban a helyi közigazgatás alapelveinek lefektetése

250. Ebben Bukarest esetében a szerző kimutatja a szisztematizálás felgyorsulását az 1977. március 4-i földrengést követően. Szintén Bukarest szisztematizálásáról szól: Oțoiu, 2009. 175–180.

¹⁶² Lakatos, 2018. 184–185.

¹⁶³ 2007–2013-as nemzeti fejlesztési terv, 217–230 o.

külön fejezetekben történik, de még így is terjedelmesebb, mint például a francia alkotmány, mely egyetlen egy cikkelyben – a 72.-es számú cikkelyében – foglalja össze a normákat, melyekre az organikus törvények felépítik a közigazgatás működésének fogalmát.¹⁶⁴

Ennek megfelelően a román alaptörvény terjedelmileg nem túl hosszú, és minimális szerepet játszanak szövegében az elméleti megfogalmazások, indoklások; a szöveg inkább tömör, és kijelentései, minden általános jelleg ellenére, célratoróek. Másrészt viszont ez azt is eredményezte, hogy habár az alkotmány mai napig érvényben van, az ország EU-csatlakozását követően is minimális módosításokat szenvedett el. Ugyanakkor viszonylag gyakran változhatnak azok a törvények, melyek az alaptörvény rendelkezéseit egészítik ki.

A román állam jogrendszerét tekintve erősen centralizált; a hétköznapi életben az ország relatív nagy területe és népességszáma, valamint a relatíve nagy távolságok, infrastrukturális hiányosságok és regionális különbségek viszonylag nagy mozgásteret biztosítanak a helyi és regionális közigazgatási szerveknek. Éppen ezért szükséges külön-külön megvizsgálnunk a helyi közigazgatás szerveinek jelentőségét a román Alkotmány és a szaktörvények tükrében, mielőtt dolgozatunk fő témájára, a romániai területfejlesztés fő problémáira és Barót város esettanulmányára rátérhetnénk.

Ahogy azt Tăraș Silviu is írja egyik tanulmányában, Romániában a kommunista parancsuralmi rendszer megszűntét követően a helyi döntéshozatal jelentősége megnőtt.¹⁶⁵ Románia Alkotmányának¹⁶⁶ ötödik fejezete szól a közigazgatás megszervezéséről. Az első cikkben esik szó a központi közigazgatás szerveiről, beleértve a kormányt és az ennek keretében működő minisztériumokat is, míg a második cikkely foglalkozik a helyi közigazgatás szerveivel – ezek kompetenciái napjainkig alapvetően nem sokat változtak. A 119-es cikkely két elvet foglal magába: a helyi autonómia fogalmát és a közügyek decentralizációjának elvét. Ugyanakkor nem tévesztendő össze a helyi közigazgatás fogalma az Alkotmány által is ismertetett helyi közigazgatási szervekkel,¹⁶⁷ egyrészt mert maga a fogalom jóval túlmutat az alapvető szervek autoritására és kompetenciagyakorlásán, másrészt pedig ezeknek alárendelve vagy tőlük függetlenül létrehozhatóak más, közigazgatási szerepeket betöltő intézmények is, a törvények betartásával.

¹⁶⁴ Iorgovan, 2001. 449.

¹⁶⁵ Tăraș, 2017. 191–209.

¹⁶⁶ Románia Alkotmánya – magyar fordításban elérhető az alábbi liNemzeti Közszozlógálati Egyetem: http://jog.sapientia.ro/data/hallgatok/letoltesek/Romania_alkotmánya_HU.pdf Utolsó megletekintés: 2020. november 28.

¹⁶⁷ Iorgovan, *i. m.*, 449 o.

Ilyenek például a kormány közvetlen alárendeltségébe tartozó különböző regionális fejlesztési hatóságok.¹⁶⁸

A második cikkely első szakaszában – ami az Alkotmány 120-as számú szakaszát jelenti – lefekteti azokat az elveket, amelyek a helyi közigazgatás működése alapul. Ezek a decentralizáció, a helyi autonómia és a közszolgáltatások dekoncentrációja, melyek megvalósulása ugyanakkor sokak szerint mind a mai napig sok kívánni valót hagy maga után. Ezt követi az összefoglalása maguknak a szervezeteknek, amelyek esetében hármastagoltság figyelhető meg: községi és városi hatóságok mint a közvetlen helyi problémákkal foglalkozó helyi közigazgatás szervei, a megyei szintű ügyek kezelésével foglalkozó megyei tanács és a prefektus intézménye, amely egyfajta átmenetet képez a központi és a helyi közigazgatási szervek között: a központi szervezet, vagyis a kormányt képviselő prefektus intézménye. Iorgovan szerint sem szabad elfelejtenünk azt, hogy a város és a község helyi közigazgatási egység, de a törvényen túl, mely jogi közigazgatási egységként kezeli őket, egyúttal közösségek is, és a helyi autonómia elvének megfelelően, normális esetben a helyi és megyei tanácsok, valamint a polgármesterek nincsenek alárendeltségi viszonyban az állam más, központi szerveivel szemben mint a köztársasági elnök hivatala, kormány vagy parlament;¹⁶⁹ ugyanakkor egyfajta függőségi, alárendeltségi viszony megléte, legalábbis részben, tagadhatatlan.

Annak megértéséhez, hogy minek alapján sorolják be törvényileg Románia településeit különböző kategóriákba, szükséges a helységek hálózatáról, a települések rangjának besorolásáról rendelkező 351/2001-es törvény ismerete is. A törvény második cikkelye értelmében a települések 0 és V közötti rangoknak felelnek meg. 0 ranggal rendelkezik Bukarest, mint főváros, I-es ranggal bírnak a nemzeti fontosságú municípiumok, II-es ranggal a megyei és regionális jelentőségű municípiumok,¹⁷⁰ III-as ranggal a városok, IV-es ranggal a községszékhelyként működő falvak és V-ös ranggal a községekhez, municípiumokhoz és városokhoz tartozó közigazgatási központ szerepét nem betöltő falvak.¹⁷¹ A törvény azt is előírja, hogy egy státusz megváltoztatásához törvény szükségeltetik, melyet a Parlament hoz meg a helyi tanács javaslatára, amelyet a szóban forgó közigazgatási egység lakossága népszavazás útján támogat.

¹⁶⁸ A romániai regionális fejlesztési szervek kialakulására vonatkozóan lásd: Lakatos, 2004. 6–8.

¹⁶⁹ Iorgovan, *i. m.*, 450 o.

¹⁷⁰ A municípium a román közigazgatási nyelvben a megyei jogú városnak felel meg. A fogalmat 1968-ban, az 1965-ös Alkotmány módosításával hozták létre. Nem létezik kidolgozott szabályrendszer arra vonatkozóan, hogy mitől válik egy város municípiummá, de általában a 15 000 fő feletti városok szoktak municípiumi rangot kapni, amennyiben ezt igényelik. A municípium és a város között a különbség az, hogy a municípium megyei jogú város, míg a városok nem mindegyike bír ezzel a státussal.

¹⁷¹ Barót város alárendeltségébe a következő öt falu van rendelve: Bibarcfalva, Bodos, Felsőrákos, Köpec és Miklósvár.

Az Alkotmány 121-es szakasza röviden rendelkezik a polgármesterek és helyi tanácsok feladatairól, s ezek kidolgozását a későbbi organikus törvényekre bízza. Az első bekezdésben kifejti, hogy a helyi tanácsok és a választott polgármesterek jelentik a községek és a városok helyi autonómiáját megvalósító közigazgatási hatóságokat, valamint a második bekezdés ráerősít az autonómia fogalmára mint a helyi közigazgatás működésének alapelve: *a helyi tanácsok és a polgármesterek a törvény feltételei között, autonóm közigazgatási hatóságokként működnek, megoldva a községek és a városok közügyeit.* Ugyanakkor az organikus törvényekből kiderül, hogy ez az autonómia távolról sem teljes: a 215/2011-es sz., a helyi közigazgatásról szóló törvény negyedik cikkelye kiemeli, hogy a helyi autonómiát kimondottan csak az adminisztratív és pénzügyi térre kell érteni¹⁷² és a helyi autonómia nem kerülhet szembe az ország törvényeivel, a törvényesség öre pedig a közigazgatási jogrend alkalmazásában megyei szinten a prefektus.¹⁷³ A harmadik szakasz megendi a lehetőséget, hogy az első bekezdésben említett hatóságok – helyi tanácsok és polgármesteri hivatalok – létrehozhatóak a municípiumok területi-közigazgatási alegységeiben is. Tulajdonképpen ez a lehetőség a garanciája annak, hogy amennyiben egy város metropolisszá¹⁷⁴ duzzad – miként történt az a kétmillió lakosú főváros, Bukarest esetében is – önálló jogi személyekként, közigazgatási intézményekként ennek alegységei alakuljanak, választott polgármesterekkel és helyi tanácsokkal, amelyek a szóban forgó, általuk képviselt helyi közösségek és az általuk lakott terület helyi jellegű problémáinak megoldásáért felelnek. Így Bukarestben a municípium főpolgármesteri intézményén és tanácsán kívül működik a hat szektor mindegyikében polgármesteri hivatal és a szektoroknak saját helyi tanácsuk is van. A kisebb, pár százezres nagyvárosokban, általában a dekoncentráció jegyében, a különböző negyedekben elhelyezett, a város polgármesteri hivatalának és tanácsának alárendelt hivatalok működnek, mint például Kolozsváron is.

A közigazgatás központi szerveivel ellentétben a helyi közigazgatás szerveinek jogköre csakis saját közigazgatási egysége területén érvényesül.¹⁷⁵ Dana Tofan szerint a decentralizáció 3 eleme a következő:

- jogi személyiség.
- saját ügyek intézése.
- a helyi autonómia elve.¹⁷⁶

¹⁷² Iorgovan, i. m., 451 o.

¹⁷³ Iorgovan, i. m., 454 o.

¹⁷⁴ Metropolis jelentése: világváros (metropolisz): 1–10 millió fő.

¹⁷⁵ Apostol Tofan, 2003. 216.

¹⁷⁶ Id. 219.

Jelenleg Romániában a helyi választottak státusára vonatkozó 393/2004-es törvény rendelkezik a helyi választottakról. A törvény második cikkelye meghatározza, hogy kik tartoznak a helyileg választottak soraiba: helyi és megyei tanácsosok, polgármesterek, beleértve Bukarest főpolgármesterét is, alpolgármesterek, a megyei tanácsok elnökei és alelnökei.

A helyi választottak státusához sorolandó a falusi küldött is, aki abból a faluból kerül ki, amely ugyan egy községnek a részét képezi, de területéről mégsem lett megválasztva egyetlen tanácsos sem. A harmadik cikkely értelmében a helyi választottak az őket megválasztó közösség szolgálatában állnak. Magyar viszonylatban – itt a magyarországi helyzettel történő összehasonlítást értjük – érdemes azt megjegyezni, hogy a kisebbségi közösségek nem delegálnak saját jogon képviselőket a helyi tanácsokba és ugyanazon választási szabályok értelmében kerülnek a soraikból kikerülő tanácsosok megválasztásra, mint a politikai pártok listáin induló és a független jelöltek is.

A 17-es cikkely értelmében a polgármester, amennyiben mandátuma gyakorlásának idején lemond funkciójáról, köteles írásban értesíteni a helyi tanácsot és a megye prefektusát. A helyi tanács első ülésén tudomást vesz a kialakult a helyzetről, és jegyzőkönyvbe foglalja. A prefektus rendelet révén vesz tudomást a lemondásról, amit felettes szervének, a közigazgatási és belügyminisztériumnak küld el és amelyhez csatolja a tanácsülési jegyzőkönyv kivonatát is.

A 19-es cikkely értelmében a falusi küldött megválasztása pillanatától fogva gyakorolja mandátumát, ami az új falusi küldött megválasztásával ér véget. A falugyűlés bármikor megvonhatja a bizalmat a falusi küldöttől és helyébe más személyt választhat. A falusi küldött szavazata a tanácsüléseken konzultatív jelleggel bír, nem számítódik a döntést befolyásoló szavazatok közé.

A 28-as cikkely rendelkezik a polgármester, alpolgármester, megyei tanácselnök és megyei tanács alelnök munkaszerződésének felfüggesztéséről, amely munkahelyet mandátumának lejártát követően újra elfoglalhatja.

A 33. cikkely rendelkezik arról, hogy a helyi választottaknak kezdeményezési joguk van közigazgatási döntések elfogadtatására; a kezdeményezés joga lehet egyéni vagy csoportos.

Ahhoz, hogy a helyi tanácsok működésének mechanizmusait és döntéshozói kompetenciáinak közeget megérthessük, szükséges megismerni az ezeket szabályozó jogszabályokat is. 1989-et követően Romániában a helyi tanácsok tanácsosoknak nevezett önkormányzati képviselőkől állnak. Ezt a szóban forgó adminisztratív egység választójogú polgárai választják meg. Az

alkotmány és a 70/1991-es törvény értelmében ahhoz, hogy Romániában egy jelöltet megválaszthassanak, annak az alábbi feltételeket kell teljesítenie:

- választópolgár kell legyen maga is;
- be kell töltsse a 23. életévét;
- lakhelye abban a községben vagy városban kell legyen, amelynek tanácsáért indul;
- a jelöltség pillanatában és a mandátum gyakorlása idején nem dolgozhat az igazságszolgáltatásban bíróként vagy ügyészként, nem tölthet be aktív szerepet a hadseregben vagy más hasonló katonai típusú szervezetben, valamint nem lehet olyan köztisztviselő sem, akinek munkaköri feladatai megtiltják, hogy aktívan részt vegyen a politikai életben. Ilyen esetben összeférhetetlenség áll fenn, amit lemondással lehet megszüntetni. Ily módon a tanácsos nem lehet jelöltsége és mandátumának gyakorlása idején prefektus, alprefektus, a helyi közigazgatási apparátus köztisztviselője vagy a kormánynak tagja.

Léteznek ugyanakkor más esetek is, amikor egy betöltött pozíció nem inkompatibilis a jelöltséggel, ugyanakkor a tanácsosi mandátum megszerzését követően összeférhetetlenség esete áll fenn, amit a mandátum jóváhagyását követő tíz napon belül lemondással kell rendezni. Elsősorban funkciójukat betöltő polgármesterek, valamint képviselők, szenátorok, kormánytagok esetére érvényes ez. Amennyiben az ily módon összeférhetetlenségi helyzetbe került személy nem rendezi összeférhetetlenségét, vagy a felelős szervek tudomására hozza, hogy nem hajlandó funkciójáról lemondani a tanácsosi mandátum kedvéért, a legközelebbi tanácsülésen az ülésvezető elnök a listán öt követő személy mandátumának jóváhagyását fogja javasolni.¹⁷⁷ Ugyanakkor ugyanaz a személy nem lehet két különböző helyi tanács tagja, akkor sem, ha két külön helységben tulajdonnal rendelkezik.¹⁷⁸

A legnagyobb tanácsosi létszámmal Bukarest municípium rendelkezik: hetvenöt tanácsossal.¹⁷⁹ A kisebb települések esetében a tanácsosok létszáma arányosan csökken, a törvény előírásainak megfelelően. Barót város esetében például a tanácsosok száma 15.

A helyi tanács megalakulásának a helyhatósági választásokat követő 20 napon belül meg kell történnie. A 215/2001-es számú törvény kijelenti, hogy az alakuló gyűlés törvényes és érvényes, ha a választási eredmények következményeképp megválasztott tanácsosok legalább kétharmada jelen van. Amennyiben ez a feltétel nem teljesül, három nap múlva újra megtartják az alakuló gyűlést. Amennyiben a második összehívás alkalmával sem tud megalakulni a tanács, a

¹⁷⁷ Iorgovan, 2001. 462–463.

¹⁷⁸ Id. 461.

¹⁷⁹ Gionea–Pavel, 1998. 283.

prefektus hív össze három nap múlva gyűlést. Ezen a harmadik alkalmon a prefektus üresnek nyilvánítja azoknak a megválasztott tanácsosoknak a helyeit, akik igazolatlanul hiányoztak, és elrendeli a helyek betöltését a választási listán őket követő személyekkel; ha viszont ez különböző okokból kifolyólag nem lehetséges, úgy harminc napon belül e helyek betöltésére új, részleges választásokat kell kiírni.¹⁸⁰

A tanács alakuló ülésén az alakuló ülés munkálatait ülésvezetőként mindig a legidősebb tanácsos vezeti, őt segíti a két legfiatalabb megválasztott tanácsos, politikai színezettől függetlenül. Az első lépés a megválasztottak mandátumának jóváhagyása, melyet egy három–öttagú bizottság vizsgál meg, és javasolja a gyűlésnek a jóváhagyást. A törvény harminckettes cikkelyének negyedik bekezdése értelmében csak abban az esetben lehet javasolni egy megválasztott tanácsos mandátumának jóvá nem hagyását, amennyiben felmerül a gyanú, hogy a szóban forgó tanácsost választási csalás útján választottak meg. A szavazás nyílt; az a személy, akinek mandátumát éppen jóváhagyják, nem vesz részt a szavazásban.

A jóváhagyott mandátummal rendelkező tanácsosok ezt követően leteszik a hivatali esküt. Amennyiben valamelyik megtagadja az eskü letételét, mandátumáról lemondottnak kell tekinteni. A helyi tanács gyűlései rendesek, rendkívüliek vagy azonnaliak. Rendes gyűlést minden hónapban a polgármester összehívására tartanak, rendkívüli ülésre pedig a tanácsosok egyharmadának kezdeményezésére kerül sor. Az összehívás írásban történik, és az írott meghívót legalább öt nappal a rendes és legalább három nappal a rendkívüli gyűlések előtt ki kell küldeni a 215/2001-es törvény 40. számú bekezdése szerint. A meghívók kiküldéséért a polgármester mellett a közigazgatási egység titkárát terheli a felelősség. A meghívó kötelező elemei a gyűlés időpontja és helyszíne, valamint a napirendi pontok. A napirendnek az állampolgárok tudomására hozatalát ugyancsak a 40-es cikkely 6. bekezdése írja elő; ez történhet sajtón keresztül vagy más információs felületeken is.¹⁸¹ Amint láthatjuk, a romániai törvények lehetőséget nyújtanak a választópolgárok számára; ugyanakkor ezzel kevés választópolgár él a gyakorlatban, nagy többségük pedig szinte soha.

Az azonnali gyűlés összehívása csakis nagyon sürgős közérdekű esetekben indokolt. A helyi tanács döntésképes, amennyiben jelen van a mandátummal rendelkező tanácsosok többsége (fele plusz 1). A választott tanácsosok számára a gyűléseken való részvétel kötelező. Jelen pillanatban a tanácsülések dokumentációi kötelező módon román nyelven kerülnek elkészítésre. Ha a

¹⁸⁰ Iorgovan, 2001. 480.

¹⁸¹ Id. 486–487.

kisebbségi képviselők száma 20% felett van, ezek kérésére a gyűlésen anyanyelvük használata is lehetséges; a fordítást ez esetben a polgármesteri hivatal apparátusa végzi.¹⁸²

A tanács elé terjesztett határozattervezetek vitája elmarad abban az esetben, ha ezek kísérő dokumentációjában nincsenek ott a kötelező szakvélemények, amiket a törvény előír vagy amelyek a végrehajtói apparátus egységeinek kompetenciájába tartoznak.¹⁸³

A helyi költségvetést, valamint az ezt alkotó helyi adókat és egyéb jövedelmeket és kiadásokat a funkcióban levő tanácsosok egyszerű többségével hagyják jóvá. Amennyiben ezt nem sikerül megtenni első alkalommal, úgy hét napon belül újabb gyűlést kell összehívni ennek elfogadására. Ha ez sem sikerül, a pénzügyi gyakorlat az előző évi költségvetés elvei szerint működik tovább.

Amennyiben egyes problémákban összeférhetlenség vagy érdekellentét merül fel egyes tanácsosok esetében, úgy ezeknek tartózkodniuk kell a vitában és a szavazásban való részvételtől. Összeférhetlenség áll fenn akkor is, amennyiben nem személyesen a tanácsos, hanem annak rokonsága, egészen a negyedik fokú rokonokkal bezárólag erkölcsileg vagy anyagilag érintett a kérdésben. Amennyiben az összeférhetlenségi helyzetben található tanácsos mégis részt vesz a döntéshozatali folyamatok lezajlásában, a többiek tudomásával vagy anélkül, az elfogadott határozat érvénytelen lesz. Ennek érvénytelenségét a közigazgatási bíróság határozza el, benyújtott kereset alapján, amit bárki érintett személy benyújthat.¹⁸⁴

A tanács ülésein határozatokat hoznak, melyek többségét egyszerű többségi szavazással hagyják jóvá; kivétel, amikor a törvényesség kétharmados többséget igényel. Ez utóbbiak közé tartoznak a területrendezési és fejlesztési határozatok is, valamint társulások jóváhagyása más, a helyi tanácstól és polgármesteri hivaltaltól független közintézményekkel, nem kormányzati egységekkel, valamint romániai vagy külföldi, a magánjog alapján működő jogi személyekkel.¹⁸⁵

A tanácsnak jogában áll úgy dönteni, hogy egyes határozatait titkos szavazással fogadja el.¹⁸⁶

Amennyiben egy határozat megszavazásakor a mellette és ellene szóló szavazatok száma megegyezik, a határozat nem kerül elfogadásra. A helyi tanácsok ülései nyilvánosak, kivéve akkor, ha a tanács többségi határozattal úgy dönt, hogy ezek titkosak kell legyenek.¹⁸⁷

¹⁸² Tofan, 2003. 238.

¹⁸³ Giunea–Pavel, 1998. 285.

¹⁸⁴ Iorgovan, 2001. 488–489.

¹⁸⁵ Id. 488.

¹⁸⁶ Tofan, 2003. 242.

A 215/2001-es törvény 8. cikkelye előírja, hogy döntéshozatal előtt a helyi közigazgatás szervei konzultálnak a megfelelő kompetenciával rendelkező struktúrákkal. Ugyanakkor ez a megfogalmazás meglehetősen tág teret enged az értelmezésnek, és ennek megfelelően lehetőséget nyújt arra, hogy az együttműködés mindössze konzultatív jellegű legyen, a szükséges véleményezés pedig ne garantálja feltétlenül az ennek megfelelő döntés megszületését.¹⁸⁸

Különösen fontos a helyi tanácsok nemzetközi kapcsolatainak és a határokon túl átnyúló, kölcsönös előnyökkel járó együttműködések számára az, hogy a törvény 13. cikkelye megengedi, hogy a határmenti területeken található helyi és megyei tanácsok együttműködési szerződéseket kössenek a határ túloldalán található hasonló szerepet betöltő szervezetekkel a törvények által megengedett keretek között, és csakis kizárólag azokon a területeken, melyek törvényileg is az érintett helyi és megyei tanácsok hatáskörébe tartoznak.¹⁸⁹ Ezzel a lehetőséggel elég sokszor élnek a határmenti települések; különösen a román–magyar határ mentén több virágzó együttműködés is létrejött.¹⁹⁰ A határtól távolabb eső települések nemzetközi kapcsolati tőkéje a testvértelepülési/testvérvárosi hálózatokon keresztül fejleszthető. Az esettanulmányunk tárgyát képező Kovászna megyei Barót városa öt magyarországi, egy szlovákiai és egy romániai testvérvárossal rendelkezik.

A 215/2001-es sz. törvény 41-es cikkelyének második bekezdése előírja, hogy a tanácsosok jelenléte a gyűléseken kötelező, és amennyiben egy tanácsos két egymást követő alkalommal igazolatlanul hiányzik, szankcionálható.

A tanács a 24/1996-os törvény alapján mandátuma lejártá előtt is felosztható, amennyiben a következő három esetből bármelyik fennáll:

- Nem kerül sor három egymást követő hónapban egyáltalán tanácsgyűlés összehívására.
- Sor került ugyan tanácsgyűlés összehívására, de három egymást követő rendes gyűlésen nem került elfogadásra egyetlen egy határozat sem.
- Amennyiben a funkciót betöltő tanácsosok száma a törvényesen előírt helyek lének száma alá csökkent, és nem áll fenn a lehetősége annak, hogy a választási listákról behívott helyettesítőkkal töltsék be a megüresedett helyeket.¹⁹¹

¹⁸⁷ Gionea–Pavel, 1998. 280.

¹⁸⁸ Podaru, 2004. 18–19.

¹⁸⁹ Id. 25.

¹⁹⁰ Erre vonatkozóan lásd: Nagy, 2015.

¹⁹¹ Iorgovan, 2001. 495.

Amennyiben a három eset közül bármelyik felmerül, a polgármester kötelessége a felmerült helyzetről írásos jelentést tenni a prefektus felé. A prefektus rendelet révén vesz hivatalosan tudomást a felmerült helyzetről, elrendeli a működésképtelen tanács felosztatását és egyúttal javaslatot is tesz a kormány felé új választások kiírására. A prefektusi rendeletet a közigazgatási bíróságon tíz napon belül támadhatják meg az érintett tanácsosok. A közigazgatási bíróság döntéséig a folyamat felfüggesztésre kerül. Amennyiben a közigazgatási bíróság a felperesek javára dönt, a tanács felosztatására nem kerül sor. Amennyiben viszont megállapítja a felosztatás jogszerűségét, úgy harminc napon belül új választásokat kell kiírni.

Nem áll fenn a lehetősége annak, hogy működő tanácsok mandátumgyakorlása időszakában népszavazás döntsön a bizalom megvonásáról. Amennyiben sor kerül a tanács működésképtelenségének megállapítására, új választások írandók ki.

A törvénytörtő tevékenységeket végző tanácsosok felfüggeszthetők és a prefektus kérésére mandátumuktól megfoszthatóak kormányrendelet által. Ennek menete a következő: a prefektus rendelettel függeszti fel azt a helyi tanácsost, akinek mandátumtól történő megfosztását a kormánytól kéri, és azt a rendeletet az érintett tanácsos tudomására hozzák, aki a rendeletben foglalt indoklás alapján ezt megtámadhatja a közigazgatási bíróságon. Ha a bíróság érvényteleníti a prefektusi rendeletet, ennek minden hatása megszűnik. Abban az esetben, ha a közigazgatási bíróság a prefektusi indoklást megfelelőnek ítéli, a kormány rendelete révén a szóban forgó tanácsost mandátumától megfosztja.¹⁹²

Egy tanácsos mandátuma csak abban az esetben függeszthető fel, amennyiben sor került előzetes letartóztatására. A helyi tanács akkor is felosztható a 215/2001-es törvény 57. cikkelye alapján, amennyiben működésének tetszőleges hat hónapos intervallumában legalább 3 olyan határozatot hozott, amelyet a közigazgatási bíróság megsemmisített. Ez esetben a prefektus kormányülés elé terjeszti megindokolt javaslatát, melynek dokumentációjához kötelezően csatolandók a szóban forgó bírósági döntések is. A prefektus javaslatára a kormány elrendeli a tanács felosztatását. Ugyanakkor bármelyik érintett tanácsos a határozatnak a Hivatalos Közlönyben történő megjelentetést követő 10 napban megtámadhatja azt a közigazgatási bíróságon. A kormány nem köteles elfogadni a prefektus javaslatát – ez esetben mérlegelési joggal rendelkezik.¹⁹³

A helyi közigazgatás kulcsfigurája a települést vezető polgármester, aki a helyi tanáccsal is kötelező módon együttműködik. Romániában 1864 óta írja elő törvény a polgármesternek kö-

¹⁹² Gionea–Pavel, 1998. 286.

¹⁹³ Tofan, 2003. 245.

zösség által történő megválasztását.¹⁹⁴ Az első világháborút követő évekig a szavazás cenzusos alapon működött, az 1923-as Alkotmány rendelkezései óta azonban, kisebb-nagyobb megszakításokkal napjainkig, a választójog Romániában is univerzális. A polgármesternek feladatköréből fakadó kötelessége révén szorosán együttműködik a tanáccsal, ugyanakkor inkompatibilitás áll fenn a polgármesteri és a tanácsosi funkció egyidejűleg történő betöltése kapcsán.¹⁹⁵

A 8/1990-es törvényrendelet írta elő a polgármesteri hivatalok megalakulását, melyek a törvény értelmében a helyi közigazgatás vezető szervének szerepét látták el az ez előtt is meglévő közigazgatási egységek területén.¹⁹⁶ A politikai kampány csatározásait leszámítva kijelenthető, hogy az 1992-es helyhatósági választások óta életben levő rendszer mindmáig megfelelő módon működött, amennyiben adminisztratív szempontból nézzük a dolgokat, a kirívó eseteket leszámítva, amelyekért azonban önmagában véve a törvényes-adminisztratív normák keretrendszerre nem tehető felelőssé.

A helyhatósági választások során megválasztott polgármester mandátumának szentesítésére a választásokat követő 20 napon belül kerül sor a bírói hatóság által. Amennyiben a megválasztást követően felmerül az eredményt befolyásoló választási csalás lehetősége, vagy megállapításra kerül, hogy a megválasztott polgármester megválasztásra nem jogosult, a törvényszék által kijelölt bíró megsemmisíti a választás eredményét. A döntést a megválasztott polgármester a közigazgatási bíróságon belül öt napon belül támadhatja meg a meghozatalt követően. A közigazgatási bíróság harminc napon belül köteles végleges döntést hozni.

A jóváhagyott mandátumú polgármester a tanács színe előtt teszi le a polgármesteri esküt. Amennyiben ezt elmulasztja vagy erre nem hajlandó, lemondottnak kell tekinteni. Ha a polgármester megválasztását követően funkcióját nem töltheti be, a prefektus javaslatára a kormány harminc napon belül új választásokat kell kiírjon. A polgármester mandátuma négy éves, és az újonnan megválasztott polgármester esküjének letételével szűnik meg. Két esetben – háború vagy súlyos természeti katasztrófa esetében – meghosszabbítható. Ugyanakkor az elnyerhető mandátumok számát illetően nem létezik korlátozás.

A polgármesteri funkció, akárcsak a helyettesét képező alpolgármesteri, összeférhetlenséget jelent bármely más megválasztott tisztviselői mandátummal, köztisztviselői állással, bármely vezető funkcióval az állami vállalatokban, valamint a köztisztviselői állással is. Az össze-

¹⁹⁴ Iorgovan, 2001. 497.

¹⁹⁵ Id. 499.

¹⁹⁶ Tofan, 2003. 217.

férhetetlenség nem áll fenn oktatási állások vagy non-profit civil alapítványok vagy szervezetek keretében betöltött állásokkal.¹⁹⁷

A prefektus elrendelheti egy polgármester felfüggesztését abban az esetben, ha a szóban forgó polgármester ellen bírósági eljárás van folyamatban. A prefektusi rendeletben foglalt indoklás alapján az érintett polgármester a rendeletet közigazgatási bíróságon támadhatja meg.¹⁹⁸

Amennyiben a polgármester nem töltheti be szerepét, jogkörének gyakorlását az alpolgármester veszi át. Ha két vagy több alpolgármester van, ideiglenesen az veszi át a polgármesteri teendők ellátását, amelyiket a tanácsosok többsége erre titkos szavazással kijelöl.

Az alpolgármestert a tanácsosok soraiból választják, mandátumának hossza azonos a tanács mandátumával, leváltása csak a tanács szavazatával lehetséges, amit a polgármester vagy a tanácsosok egyharmada kezdeményezhet. Az alpolgármester megválasztásához egyszerű többség elegendő, leváltásához a szavazatok kétharmada szükséges.¹⁹⁹ Amint láthatjuk, ha a törvény erről nem is rendelkezik, a gyakorlatban az alpolgármester nemcsak a polgármester helyettese és legmagasabb rangú segítője, hanem egyúttal az őt megválasztó tanács – még pontosabban a tanács többségét adó párt vagy pártszövetség – delegáltja is a tanácstól függetlenül megválasztott polgármester mellett, és ha jogköre a polgármestertől, funkciója jóval inkább a tanácstól függ.

A polgármester bizonyos területeken egyéni kezdeményezési joggal rendelkezik, másrészt viszont végrehajtója a helyi tanács határozatainak is. Amennyiben úgy érzi, hogy valamilyik tanácsi határozat illegális, három napon belül kell értesítse a prefektust a megfelelő jogi eljárás beindítása érdekében. A polgármester rendelkezik a polgármesteri hivatal vagyonaival, első fokú átalányozó, az ő felelőssége a helyi költségvetés kidolgozása és felügyelete, valamint ő vezeti a hivatali köztisztviselőkből és más szerződéses alkalmazottakból álló végrehajtó apparátust is.²⁰⁰

Míg a tanács határozatokat hoz, a polgármester funkciójából fakadó jogköréből következően rendeleteket bocsát ki az őt erre felhatalmazó törvények alapján és jogkörének korlátai között. Ezek a rendeletek lehetnek normatívák vagy egyéni helyzetre vonatkozók.²⁰¹

A polgármester munkáját, a tanács és az alpolgármester(ek) mellett a köztisztviselőkből álló közigazgatási apparátus is segíti; ezek közül a tisztviselők közül a titkár (jegyző) személyét

¹⁹⁷ Iorgovan, 2001. 500.

¹⁹⁸ Gionea–Pavel, 1998. 288.

¹⁹⁹ Iorgovan, 2001. 501.

²⁰⁰ Id. 502–503.

²⁰¹ Id. 506.

kell kiemeljük.²⁰² A végrehajtói apparátusból a polgármester legfontosabb segítője a község vagy város titkára, aki köztisztviselői minőséggel rendelkezik és állását versenyvizsga révén tölti be. Elvileg a titkár független a polgármester személyétől és funkciójában stabil. Ebből csak törvényes előírások tiszteletben tartásával lehet elmozdítani. A titkár kinevezését versenyvizsga eredményeképpen a prefektus hajítja végre.

A 69/1991-es törvény 128-as bekezdése értelmében a titkár felsőfokú végzettséggel és szakmákkal kell rendelkezzen. Kivételes esetekben azokban a községekben, ahol nem található ezeket a feltételeket teljesítő jelentkező, ugyanannak a törvénynek 83-as számú cikkelye értelmében községi titkárnak elfogadható akár érettségivel rendelkező személy is.²⁰³

A titkár fő feladatai közé a következők tartoznak:

- részt vesz a tanács gyűlésein, amelynek jegyzőkönyvéért felel;
- vezeti és irányítja a neki alárendelt szervezeti egységeket, különös tekintettel a jogi kompetenciával rendelkezőkre;
- ellenőrzi előzetesen a tanácshatározatok tervezeteit, valamint a polgármesteri rendeletek törvényességét is, aláírással látva el mindazokat, amelyeket törvényesnek ítél meg;
- felel a hivatali levelezés zavartalan és törvényekben megfelelő lebonyolításáért.²⁰⁴

A prefektus hatáskörébe tartozik egy adminisztratív döntés teljes vagy részleges megtámadása. Amennyiben csak egyes elemeit támadja meg közigazgatási bíróságon egy bizonyos határozatnak – mint például egy terjedelmesebb agglomerációfejlesztési terv egyes pontjait – és a közigazgatási bíróság neki ad igazat, úgy csak a megtámadott részek esetében kerül sor eltörlésre, maga a határozat érvényben marad, és többi pontja gyakorlatba ültethető.²⁰⁵

Az Alkotmány 122-ik szakasza viszonylag röviden intézi el a megyei tanácsok jogkörét; mindössze annyit ír elő, hogy a megyei tanács a községi és városi tanácsok tevékenységét a megyei érdekű közszolgáltatások ellátása érdekében egybehangoló közigazgatási hatóság, valamint a törvényes előírásoknak megfelelően választatik meg és működik. Az Alkotmány kidolgozásának pillanatában a megyei tanácsok még nem igazán rendelkeztek komoly feladatokkal; egy rövid ideig jelenlegi feladatkörüknek egy részét a prefektusi hivatalok látták el, majd fokozatosan, a decentralizáció következtében, a megyei tanács hatásköre egyre jobban bővült, a prefektusi hivatalé pedig egyre jobban szűkült.

²⁰² A román közigazgatási nyelvezetben a törvény által is használt kifejezés a *secretar*, vagyis titkár, ugyanakkor a feladatkör a magyar jogrendben inkább a jegyzői jogkörnek felelne meg, melynek román neve *notar*. Ennek megfelelően a dolgozatban következetesen titkárként fogjuk említeni.

²⁰³ Id. 510.

²⁰⁴ Iorgovan, 2001. 510.

²⁰⁵ Podaru, 2004. 49.

A megyei tanács a helyi tanácsokhoz hasonlóan működik, tagjait ugyancsak a helyhatósági választások során választják meg. 1936-ban, a két világháború közötti időszakban a megyei tanács tagjai között voltak választott és jog szerinti tanácsosok; ez utóbbiak egy betöltött funkció révén kerültek be a tanácsba. 1991 óta azonban a megye lakosai mindegyik tagot választás révén juttatnak mandátumhoz. A megyei tanács tagjainak száma függ a szóban forgó megye lakosságának számától: a legkisebb létszám 31, míg a legnagyobb 37 választott tanácsosból áll.²⁰⁶

Hasonló módon a helyi tanácsosok megalakulásához a választásokat követő 20 napon belül alakul meg a megyei tanács, melynek alakuló gyűlését a prefektus hívja össze, majd az ezt követő gyűléseket a megválasztott tanácselnök. A megyei tanácsok fő kompetenciái közé tartoznak a következők:

- a helyi tanácsok tevékenységének összehangolása megyei érdekeltségű célok megvalósítása érdekében;
- vezeti és felügyeli a megyei hatáskörbe tartozó vállalatokat, melyekkel szemben tulajdonosként lép fel; e vállalatok esetében a megyei tanács gyűlése egyúttal a részvényesek közgyűlésének felel meg;
- kérésre a helyi tanácsok és polgármesteri hivatalok tevékenységét anyagi jogi, technikai vagy bármilyen más módon a törvényes lehetőségek függvényében;
- együttműködik a városok és községek vezetőségével olyan közérdekű ügyekben, mint a gazdagág fejlesztése vagy a környezetvédelem;
- saját jogon fejlesztési stratégiákat, programokat és prognózisokat dolgoz ki, és követi ezek megvalósítását, saját jogon vagy együttműködve a helyi tanácsokkal;
- kidolgozza saját költségvetését, melynek esetében a tanácselnök elsőfokú átalányozó;
- kezeli és fejleszti a megye azon területeit, melyek megyei és nem községi hatáskörbe tartoznak (mint például a megyei utak);
- fejleszti és karbantartja a megyei érdekeltségű infrastruktúrát.²⁰⁷

A tanács vezetője az elnök, akit, a hasonló funkciót betöltő polgármesterrel ellentétben, a tanács választ meg saját tagjainak soraiból. Az elnököt a tanács jelen pillanatban saját soraiból választja, mint ahogy az elnök mellé rendelt két alelnököt is. A megyei tanács rendes gyűlései minden két hónapban egyszer szükségesek; emellett rendkívüli gyűlést is össze lehet hívni. A rendkívüli gyűlés kezdeményezője lehet a megyei tanács elnöke, a tanácsosok egyharmada vagy

²⁰⁶ Iorgovan, 2001. 512.

²⁰⁷ Id. 513.

a megye prefektusa. Az összehívást a megyei tanács elnöke és a közvetlen alárendeltségébe tartozó főtitkár végzik el. Akárcsak a helyi tanácsok esetében a tanácsosok legkésőbb öt nappal a rendes és legkésőbb 3 nappal a rendkívüli gyűlések előtt meg kell kapják a meghívót. A megyei tanács határozatokat hoz, a tanácselnök pedig a maga során rendeleteket bocsáthat ki, hasonlóan a helyi tanácsok és a polgármesterek kompetenciáihoz.²⁰⁸

A megyei tanács elnöke és alelnökei megőrzik tanácsosi mandátumaikat. Amennyiben valamelyikük mandátuma idő előtt véget érne, a prefektus kérésére a tanács mandátumának hátralevő részére új vezetőt választ.²⁰⁹ Amennyiben a tanács alelnökét mandátuma kitöltése előtt politikai okokból kifolyólag – a tanácson belül a politikai többség átalakul – szavazással váltják le, tanácsosi mandátumát megtarthatja.

Mind a megyei, mind pedig a városi és a községi tanácsok határozataiban esetében, de még inkább a polgármesteri és tanácselnöki rendeletek esetén, figyelembe kell venni a döntéshozói mechanizmusok folyamatait is. Hivatalosan a választott tisztségviselőket a köztisztviselői státuszban található apparátus segíti, ami a szakmai háttérrel biztosítja; ugyanakkor a döntéshozatali jogkör és az ebből származó felelősség végső soron mégis magukat a választott tisztségviselőket illeti. Ez gyakorlatilag az a jelenség, amelyet Cziprián-Kovács Lóránd a következőképpen foglalt össze: A közigazgatási szervezetek felépítésének hagyományos értelmezése szerint két kategória különíthető el: a vezetőké illetve a beosztottaké.²¹⁰ Ennek megfelelően a meghozott döntések megalapozottak kell legyenek, hiszen a döntéshozó a törvény előtt felel értük. Ennek megfelelően minden egyes olyan döntés kidolgozásánál, amely egyúttal adminisztratív következményekkel is jár, menedzseri szempontból nézve az alábbiakat kell figyelembe venni:

- mivel kapcsolatos,
- milyen a karaktere,
- ki készíti elő,
- ki dönt,
- hol és milyen célra használják fel,
- ki felelős a végrehajtásáért,
- ki felelős az ellenőrzéséért.²¹¹

Ennek megfelelően érdemes csak olyan döntéseket hozni, amelyek következményeit a döntéshozó szerv átlátja és kész érettség vállalni a felelősséget. Egy bizonyos szintű bizonytalan-

²⁰⁸ Id. 516.

²⁰⁹ Id. 517–518.

²¹⁰ Cziprián-Kovács, 2018. 237.

²¹¹ Id. 238.

ságot természetesen lehetetlen kiküszöbölni; ennek megfelelően az ellenőrzés folyamatos, az átláthatóság pedig megfelelő kell legyen. A következményektől való félelem nagyon sok esetben döntéshozatali gátlást jelenthet a felelősök számára, és sok esetben – így például az európai uniós fejlesztési pénzek lehívásakor – bizonyos szintű passzivitást is eredményezhet. Ez akkor is jelen van, ha elvileg a helyi közigazgatás választott szerveit a központi közigazgatás szervei és helyi szintű képviselőjük, a prefektusi hivatal is segíti.

A prefektusi hivatal nagy hagyománynak örvend a román állam modern történelmében – alapvetően a mindenkori kormány kontroll erejét biztosította a megyék felett Órománia és Nagy-Románia történeti szakaszaiban, hogy a kommunista rendszer, annak kiépülését követően, megszűnjön, és lényegében helyét a megyei pártszervezet vegye át. A forradalmat követő többpárt-rendszerben azonban a megszűnt Kommunista Párt megyei első titkársága helyébe fontos volt megtalálni a helyi szint összeköttetését a központi kormányzervekkel. Erre volt hivatott a prefektúra intézménye.

Podaru értelmezése szerint a kormány helyi képviselőjének megléte (prefektus) feltétlenül szükséges egy olyan struktúrában, melyet a helyi autonómia elve határoz meg. Ugyanakkor feleslegessé válik egy tökéletesen dekoncentrált rendszerben, ugyanis, amennyiben a helyi hatóságok részéről nem áll fenn semmiféle alárendeltségi viszony a központi szervek irányába, nem szükséges egyetlen ellenőrző szerv megléte sem.²¹² Tisztában kell lennünk ugyanakkor azzal is, hogy amennyiben nem létezik a helyi szervek felett ellenőrzés, nemcsak a törvénytelenések gyakoribb előfordulására nyílnak lehetőségek, hanem a tudatlanságból, eljárási hibákból fakadó problémákra is. Így például Tăraș Silviu arról ír, hogy Kőkös, Kovászna megyei község, esetében 1990 és 1992 között a polgármesteri rendeletek nem kerültek leírásra. Így ezek hiányoznak a helyi önkormányzat levéltárából is.²¹³ Ennek megfelelően, amennyiben léteztek polgármesteri rendeletek ebből az időszakból, ezek nem kerültek dokumentálására, és a jövőben felmerülhet, hogy valaki egy ilyen rendeletből fakadó legitim jogát nem fogja tudni a megfelelő módon, dokumentumokkal igazolni. Ennek megfelelően ebben a községben az első írott polgármesteri rendeletet a község esetében 1992. augusztus 13-án adták ki, meghatározandó a parlamenti és államfő-választási kampány idején használható plakátozási felületeket.²¹⁴ És ez csak egy példa a sok közül – előfordulhattak ennél sokkal súlyosabb esetek is Románia viszonylatában.

²¹² Podaru, 2004. 46–47.

²¹³ Tăraș, 2018. 193.

²¹⁴ Id. 197.

Az Európai Unió országai nagy részében létezik egy hasonló szerv, ami felügyeli a helyi közigazgatások működésének törvényszerűségét a központi szervek részéről. Mint például Franciaországban, Görögországban, Olaszországban, Hollandiában vagy Dániában.²¹⁵

A prefektus és a helyettesi szerepet betöltő alprefektus esetére Romániában a törvény felsőfokú végzettség kötelezettségét írja elő. A prefektus és alprefektus nem lehetnek képviselők vagy szenátorok, megyei vagy helyi tanácsok tagjai, polgármesterek, nem tölthetnek be funkciójukkal egy időben más köztisztviselői hivatalt vagy más fizetett munkahelyet, állami vagy magánvállalatokban.²¹⁶

Az átmeneti évek zűrzavarában a prefektusi hivatalnak nagy szerepet szántak, mivel a politikai elit jelentős része tisztában volt azzal, hogy a helyi szintű közigazgatás választott szervei számára nem fog könnyen menni az átállás a szocialista jogrendről a demokratikus országokat jellemző jogrendre. „A romániai demokrácia első évtizedében a helyi döntési szituáció jellemzője a beszűkült döntéshozatali tér.” – írta Tăraș Silviu a fentebb már említett és idézett tanulmányában.²¹⁷ Ennek megfelelően, azzal együtt, hogy a prefektus jogkörének meghatározását egy később, az alkotmány alapján kidolgozandó organikus törvény keretébe sorolja, a román alaptörvény 123-as cikkelye öt bekezdésben tárgyalja a prefektus jogkörét, kiemelve azt a két alapvető feladatot, melyre az egész intézmény létének legitimitása épülni fog. Ennek megfelelően egyrészt helyi viszonylatban a kormány képviselője és ő vezeti a minisztériumoknak és a többi központi közigazgatási szervnek a területi-közigazgatási egységekbe dekoncentrált közszolgálatait, másrészt pedig a közigazgatási bíróság előtt megtámadhatja a megyei, a helyi tanács vagy a polgármester valamely aktusát, ha ezt törvényellenesnek véli. Amennyiben erre a lépésre sor kerül, a megtámadott aktus jog szerint felfüggesztettnek tekintendő. Ugyanakkor az alaptörvény megfogalmazója fontosnak érezte kijelenteni azt is, hogy a prefektus, másfelől a helyi tanácsok és a polgármesterek, valamint a megyei tanácsok és ezek elnökei között nem állnak fenn felé- és alárendeltségi viszonyok. Amennyiben az Alkotmány és az organikus törvény értelmében összegezni próbáljuk a prefektus kompetenciáit, a következő három pontban lehetne összefoglalni ezeket:

- a kormány helyi szintű képviselője,
- a megye szintjén a közösségi szolgáltatásokat ellátó intézmények fő koordinátora,
- a közigazgatási törvényesség őre.²¹⁸

²¹⁵ Iorgovan, 2001. 456–457.

²¹⁶ Id. 518.

²¹⁷ Tăraș, 2018. 207.

²¹⁸ Iorgovan (i. m.), 2001. 455.

A 340/2004-es törvény hatodik cikkelyének hatodik bekezdése lehetővé teszi, hogy a prefektusi hivatal nemzetközileg finanszírozott programok pénzforrásainak haszonélvezője lehessen, vagyis pályázhasson ezekre és elnyerhesse őket, amennyiben ezek a programok a közigazgatási reform folyamatainak előmozdításáról szólnak.

A prefektus helyzetét és jogállását a 460/2006-os törvény (a prefektusra és a prefektusi intézményre vonatkozóan), valamint az ezt kiegészítő 460/2006-os rendelet (a 300/2004-es törvény gyakorlatba ültetésére vonatkozóan a prefektus és a prefektusi hivatal esetén) szabályozza. A törvény második fejezete rendelkezik a prefektusi hivatal tisztviselői apparátusának kompetenciáiról, majd ezeket részletesebben magyarázza, értelmezi, kifejti a hozzá kapcsolódó, gyakorlati aspektusokat szem előtt tartó rendelet is. A rendelet szövegének értelmében az első cikkely szerint a prefektus biztosítja az operatív kapcsolatot egy minisztérium és a helyi szinten ennek alárendelt dekoncentrált intézmény vezetősége között. A miniszterek saját döntésük értelmében a prefektusnak bizonyos vezetési és ellenőrzési kompetenciákat delegálhatnak saját kompetenciájuk keretén belül.

A második cikkely rendelkezik az alprefektusok jogköréről, míg a harmadik cikkely előírja, hogy mindegyik ilyen jogkör megállapítása és delegálása a prefektus döntése révén történik, aki ezt rendelet révén delegálja az alprefektusnak. A prefektus hiánya esetén annak hatáskörét az alprefektus veszi át.

Az EU-csatlakozást előkészítő közigazgatási reform keretében felmerült, hogy habár a prefektusok és helyetteseik, az alprefektusok kinevezése politikai támogatással történik ugyan, szükséges a funkciónak bizonyos szintű depolitizálása, mivel elsősorban ezek a tisztviselők közigazgatási funkciót látnak el, és habár jogkörük széles, egy jól működő közigazgatással és világos törvényes keretekkel működő társadalomban mozgásterük, döntési lehetőségük aránylag kicsi. Ennek megfelelően született meg a 188/1999-es törvény (a magas rangú köztisztviselőkre vonatkozóan), mely többek között a prefektusok és alprefektusok magas rangú tisztviselői státuszát rögzíti – ezáltal ezek a tisztviselők a köztisztviselők jogi státuszából fakadó egyéb előnyöket is élvezik, azok kötelességeivel egyetemben. A 11-es cikkely értelmében a prefektus és alprefektus is a magas rangú köztisztviselők kategóriájába tartoznak. A 17. cikkely értelmében a prefektust a kormány, az alprefektust pedig a miniszterelnök nevezi ki. Amennyiben a magas rangú tisztviselői státuszt ezek a tisztviselők versenyvizsga alapján töltik be, funkciójukból csak áthelyezhetőek más, hasonló, magas rangú tisztviselői státuszt biztosító funkcióba, a státusztól való megfosztás azonban csakis jogi úton lehetséges, a Munkatörvénykönyv más dolgozókra is vonatkozó szabályozásának megfelelően. A 340/2004-es számú törvény harmadik fejezete részlete-

sen tárgyalja a prefektusok és alprefektusok, valamint a belőlük álló testületek jogkörét és kötelezettségeit, többek között olyan széleskörű, de részleteiben nem pontosított feladatköröket, mint az együttműködés a helyi közigazgatási szervekkel a természeti katasztrófák megelőzésére, a megyei tanáccsal és a helyi tanácsokkal együttműködve a megye fejlődési prioritásainak meghatározása vagy az európai integrációs folyamatok elősegítése.

A prefektus évenkénti gyakorisággal a kormány elé bizalmas jellegű jelentést terjeszt a megye általános közigazgatási, gazdasági, társadalmi és kulturális helyzetére vonatkozóan.²¹⁹

Az 554/2004-es számú törvény a közigazgatási bíróságról szabályozza a közigazgatási bíróság jogkörét, valamint azt, hogy a prefektusi hivatal mely esetekben járhat el.

Az első cikkely értelmében bármely olyan személy, aki sértve érzi valamely jogát vagy legitim érdekét egy közigazgatási dokumentum kibocsátása kapcsán, a kompetens közigazgatási bírósághoz fordulhat.

A 3-as számú cikkely értelmében a prefektus megtámadhatja azokat a helyi közigazgatási szervek által kibocsátott döntéseket, melyeket törvénytelennek tart, valamint a Köztisztviselők Országos Szövetsége megtámadhatja azokat a döntéseket, melyek sértik a köztisztviselői státusra vonatkozó szabályokat.

Az 5. cikkely előírja, hogy nem vihetők a közigazgatási bíróság elé olyan döntések, melyek a közigazgatási szerveknek a Parlamenttel való kapcsolatát szabályozzák, a katonai jellegű hadiparancsok, azok az intézkedések, melyek számára más jellegű törvényes eljárások szükségesek vagy a szükségállapotban meghozott döntések. Ez utóbbiakat utólag a szükségállapot elmúltával csakis hatalommal való visszaélés fennállása esetében lehet megtámadni.

A 7. cikkely értelmében a prefektus nem köteles előzetesen a megkérdőjelezett döntés visszavonását kérni.

Amint láthatjuk, elvileg a törvény széles jogköröket engedélyez a prefektusoknak, a gyakorlatban azonban az idő teltével, egyrészt a helyi közigazgatási szervek szakmai apparátusának tökéletesedése, fejlődése következtében, másrészt pedig a politikai kontroll következtében – visszaélések esetében a prefektus az őt kinevező kormány által rendelettel elmozdítható – a ténylegesen kirívó eseteket leszámítva aránylag a lehetőségek kis százalékával él a prefektusi hivatal.

A prefektus távolról sem teljhatalmú vezetője a megyének, mozgástere a törvény értelmében meglehetősen korlátozott. Ugyanakkor, a közigazgatási törvényesség őreként, mint láthat-

²¹⁹ Id. 519.

tuk, meglehetősen széles jogkörrel rendelkezik a helyi közigazgatási szervek különböző döntéseinek megtámadásához. Egy, a helyi tanács és a polgármesteri hivatal kezdeményezéseivel ellenséges prefektus nagyon sok kárt okozhat teljesen törvényes úton, a közigazgatási bíróság által nyújtott lehetőségek igénybevételével. Ezt a magyarországi sajtó is érzékeli a Maros, Hargita és Kovászna megyei székelyzászló-ügyek kapcsán, mely esetekben a prefektusi hivatal tölti be a legtöbb esetben a felperes szerepét. Kevésbé látványosak tudnak lenni, de igencsak romboló hatásúak, azok az esetek, melyekben gazdasági ügyek kerülhetnek szóba, így például a prefektusi hivatal által nem támogatott területfejlesztési beruházások is.

Arra a következtetésre jutottam a törvényi háttér elemzése kapcsán, hogy vannak a fent említett törvényi előírások a területfejlesztési és területrendezési tervezésre, valamint vannak a fent említett előírások a településfejlesztési és településrendezési tervezésre.

A 215-ös törvény úgy rendelkezik a stratégiai tervezésről, hogy előírja, hogy kell stratégiai tervet készíteni, de nem írja elő a kötelező tartalmi oldalát, ez teljes mértékben az önkormányzatokra van bízva.

Dolgozatom témája a településfejlesztés tervezése Romániában és Magyarországon. A fenti törvényi háttérből az látható, hogy a településfejlesztési tervezés eszköze a romániai törvényi szabályozás szerint a Stratégiai Fejlesztési Tervet (SFT) 215/2001-es törvény meghatározza, hogy ilyet kell készítenie minden önkormányzatnak, de nem határozza meg a tartalmi követelményeket, ezért az hogy Romániában hogyan, milyen tartalommal készül egy ilyen településfejlesztési stratégia nem ismerhető meg a jogszabályok elemzésével, hanem ez esettanulmányok tükrében elemezhető értékelhető.

Barót vizsgálata azt célozza, hogy egy esettanulmányként vizsgáljam meg, hogy az említett törvény, ami nem határozza meg a stratégiai terv tartalmi követelményeit az hogyan érvényesül a gyakorlatban a tényleges stratégiai tervezés során egy Barót nagyságrendű kisváros esetében. Ehhez az esettanulmányhoz Barótot veszem alapul, azért választottam Barótot, mert erre vonatkozóan rendelkezek részletes adatokkal, ismerem a háttérét, és itt készült egy professzionális stratégiai terv, amit a kolozsvári cég, a Cluj Management and Planning Group, továbbiakban CMPG készített.

A megelőző ismeretanyag, amit eddig tudunk és a kolozsvári CMPG által készített stratégiát olyan interpretációban említettem meg, hogy elvégezem a professzionális stratégiának az értékelését is.

A Baróti tanulmány két szálon fut előre, az egyik az Barótnak a helyzetértékelő elemzése és a stratégiai tervezése, a másik szál magának ennek az eszköznek a vizsgálata, amiben a román törvényi szabályozás és a Stratégiai Fejlesztési Terv (SFT) jellegzetes tartalmi elemei vannak.

IV.3 MAGYARORSZÁGI JOGSZABÁLYOK

Magyarországon a fentebb említetteknek megfelelően a városrendezésről és építésügyről alkotott 1937: VI. törvénycikkben érvényesülő jogalkotási felfogásnak megfelelően az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. Törvény hatálya alá tartozó 314/2012-es kormányrendelet határozza meg a településfejlesztés kulcsfogalmait és a településfejlesztési tervek, a hosszú távú, illetve nagytávlatra szóló településfejlesztési koncepció és a középtávú integrált településfejlesztési stratégia (a továbbiakban ITS) kidolgozásának egyértelmű, részletes tartalmi követelményeit, közigazgatási és partnerségi egyeztetésének, valamint elfogadásának szabályait.²²⁰ A településfejlesztési stratégia elkészítésekor vagy ennek módosításakor első lépésben megalapozó vizsgálat elkészítésére van szükség. A kormányrendelet 1. sz. melléklete tartalmazza a megalapozó vizsgálat tartalmi követelményeit, 2. sz. melléklete pedig a településfejlesztési koncepció és az integrált településfejlesztési stratégia tartalmi követelményeit ismerteti részletesen.²²¹ Ezeket a disszertációm Függeléke teljes egészében tartalmazza.

IV.4 NÉHÁNY KIEGÉSZÍTŐ GONDOLAT A ROMÁNIAI ÉS A MAGYARORSZÁGI JOGSZABÁLYI KÖRNYEZETRŐL

Magyarországon a közigazgatás működése – és ezen belül a területfejlesztési eljárások is – a 2011 áprilisában elfogadott Alaptörvényre épül. A területfejlesztés terén az Alaptörvény csak érintőlegesen fogalmaz; így például előírja, hogy mely állami szervek rendelkeznek döntéshozói és végrehajtói hatókörrel – kezdve a köztársasági elnöktől.²²² A helyi önkormányzatok esetében – talán éppen azért, mert jogkörüket szélesebb kontextusban fogalmazza meg – külön nem tesz róla említést. A magyarországi közigazgatás működését elsősorban a 2004. évi CXL. törvény a

²²⁰ Wolters Kluwer Net Jogtár: 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200314.kor> Utolsó megtekintés: 2021. április 18.

²²¹ Uo.

²²² Magyarország Alaptörvénye, 9-ik cikkely, 4-ik bekezdés, h pont. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól,²²³ valamint a 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról szabályozza, melyek elviekben jól körülhatárolják a döntéshozatali jogok és kompetenciák kérdését, megteremtve az áttekinthető működés lehetőségét. A környező országokhoz viszonyítva relatív korán, 1996-ban fogadott el a magyar országgyűlés szaktörvényt a területfejlesztési kérdésekre vonatkozóan: ez az 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről,²²⁴ melynek preambulumban megfogalmazásra kerül az a tény, hogy a törvény az Európai Unió regionális politikájára, valamint az Unió alapelveihez, eszköz- és intézményrendszeréhez való csatlakozás követelményeire való tekintettel is készült el. A *Területfejlesztés és területrendezés célja és feladata* című bekezdésben a jogszabály a következőket fogalmazza meg:

2. § A területfejlesztés és területrendezés célja:

a) az ország valamennyi térségében a területi kohézió erősítése, a társadalmi és gazdasági növekedés elősegítése, a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése, az innováció térbeli terjedésének elősegítése, a társadalmi, gazdasági és környezeti céloknak megfelelő térbeli szerkezet kialakítása²²⁵;

„Románia területfejlesztési stratégiája, Románia területfejlesztésének stratégiai koncepciója több helyen is megemlíti, hogy Románia területfejlesztésének stratégiája a koncepció alapján készül majd el. Érdekes, hogy a területfejlesztési stratégiát a területrendezési törvény, a 2001/350-es szabályozza. A törvény kimondja, hogy fenntartható fejlesztési stratégiák, programok és politikák területi vonatkozásban mind Románia területfejlesztési stratégiáján alapszanak. A törvény szerint Románia területfejlesztési stratégiája az a hosszútávú dokumentum, amely meghatározza Románia területfejlesztésének irányvonalait és életbe ültetési irányait egy 20 évnél nagyobb időszakra, regionális, régiók közötti és országos szinten, integrálva transznacionális és határon átnyúló aspektusokat is.”²²⁶

b) a főváros és a vidék, a városok és a községek, illetve a fejlett és az elmaradott térségek és települések közötti – az életkörülményekben, a gazdasági, a kulturális és az infrastrukturális

²²³ 2004. évi CXL. Törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól. Elérhető: Wolters Kluwer Net Jogtár: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0400140.TV×hift=20170101&txtreferer=A1100190.TV> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

²²⁴ 1996. évi XXI. Törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről. Elérhető: Wolters Kluwer Net Jogtár: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600021.TV&kif=ter%C3%BCletfejleszt%C3%A9s%2A#xcel> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

²²⁵ U.o

²²⁶ Horváth, 2009.

feltételekben megnyilvánuló – jelentős különbségek mérséklése és a további válságterületek kialakulásának megakadályozása a társadalmi esélyegyenlőség biztosítása érdekében;

- c) az ország térszerkezete, településrendszere harmonikus fejlődésének elősegítése;
- d) a nemzeti és térségi identitástudat megtartása és erősítése.

3. § (1) A területfejlesztés és területrendezés feladatai:

a) a térségi és helyi közösségek területfejlesztési és területrendezési kezdeményezéseinek elősegítése, összehangolása az országos célkitűzésekkel;

b) fejlesztési koncepciók, programok és tervek kidolgozása, meghatározása és megvalósítása a társadalom, a gazdaság és a környezet dinamikus egyensúlyának fenntartása, illetve javítása érdekében;

c) a nemzetközi együttműködés keretében az Európai Unió regionális politikájához való illeszkedés elősegítése, valamint a regionális együttműködésben rejlő kölcsönös előnyök hasznosítása és a határmenti (különösen a hátrányos helyzetű határmenti) térségek összehangolt fejlesztésének elősegítése.

(2) A területfejlesztés feladatai különösen:

a) az ország különböző adottságú térségeiben a társadalom és a gazdaság megújulását elősegítő, a térségi erőforrásokat hasznosító fejlesztéspolitika kidolgozása, összehangolása és érvényesítése;

b) az elmaradott térségek felzárkóztatásának és fejlődésének elősegítése;

c) a gazdaság szerkezeti megújulásának elősegítése az egyes ipari és mezőgazdasági jellegű térségekben, a munkanélküliség mérséklése;

d) az innováció feltételeinek javítása a megfelelő termelési és szellemi háttérrel rendelkező központokban és az innovációk térségi terjedésének elősegítése;

e) a kiemelt térségek sajátos fejlődésének elősegítése;

f) a befektetők számára vonzó vállalkozói környezet kialakítása.

(3) A területrendezés feladatai különösen:

a) a környezeti adottságok feltárása és értékelése;

b) a környezet terhelését, terhelhetőségét és a fejlesztési célokat figyelembe vevő területfelhasználásnak, az infrastrukturális hálózatok területi szerkezetének, illetve elhelyezésének – az ágazati koncepciókkal összhangban történő – megállapítása;

c) az országos és térségi, továbbá a területrendezéssel kapcsolatos településrendezési célok összehangolása.

(4) Az állam területfejlesztési feladatai különösen:

a) az elmaradott térségek felzárkóztatása,

b) a közszolgáltatásokban meglévő területi különbségek mérséklése;

c) az európai integrációs, innovációs területfejlesztési feladatok támogatása, a térségi területfelhasználási célok megvalósításának elősegítése.

4. § A területfejlesztési és területrendezési feladatokat az állami szervek, az önkormányzatok, a természetes személyek és szervezeteik, a gazdálkodást végző szervezetek és az érdekvédelmi szervezetek, valamint más intézmények összehangoltan, egymással együttműködve látják el.²²⁷

A további bekezdésekben kerül sor a területfejlesztési tervek és programok megvalósításáért felelős szervek megnevezésére. A jogalkotó megfogalmazása szerint a központi szervek közül kezdetben három, később pedig négynek a felelőssége és hatásköre kerül megállapítására: ezek az Országgyűlés, a Kormány, az Országos Területfejlesztési Tanács és a területfejlesztésért felelős minisztérium vezetője, vagyis a Miniszter és más miniszterek, akik különböző konjunktúrális esetekben a fejlesztésekben szerepet kaphatnak. A Budapesti Agglomeráció és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet külön is említésre kerül a 9-es cikkelyben. Az Országos Területfejlesztési Tanács külön figyelmet igényel mint kimondottan a területfejlesztés céljáért felelős szakmai-politikai szerv – ennek kompetenciáit Tóth Tamás foglalta össze, melyben a központi állami szervek közül négyet jelöl meg a területfejlesztési és -rendezési feladatok ellátására: az Országgyűlést, a Kormányt, az Országos Területfejlesztési Tanácsot és a területfejlesztésért felelős minisztérium vezetőjét, a Minisztert és más minisztereket. A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (Tftv.) 8. §-a rendelkezik az Országos Területfejlesztési Érdekegyeztető Fórum (OTÉF) működéséről. A korábbi Országos Területfejlesztési Tanácsnak, a

²²⁷ 1996. évi XXI. Törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről. Elérhető: Wolters Kluwer Net Jogtár:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600021.TV&kif=ter%C3%BCletfejleszt%C3%A9s%2A#xcel>

Utolsó megtekintés: 2020. november 28..

Tftv-nek 2013. december 14-én hatályba lépett módosítása révén az megszűnt, melynek helyére az OTÉF került.²²⁸

Helyi és regionális szinten a jogalkotó hat olyan szervet nevezett meg, mely területfejlesztési és -rendezési feladatokat lát el: területfejlesztési önkormányzati társulás, megyei önkormányzat, megyei területfejlesztési tanács, térségi fejlesztési tanács, regionális fejlesztési tanács, valamint a területi államigazgatási szervek. Lényegében ezek felsorolása azonos a helyi közigazgatási szervekével, amelyekhez hozzájárulnak a különböző területfejlesztési tanácsok, melyek kompetenciáit nagyjából elnevezésük is körülírja.

Ezeken a szerveken kívül a törvény előírja még egy sor egyeztető fórum létrehozását is. A törvény napjainkig kisebb-nagyobb módosításokkal érvényben maradt; ezt egészíti ki vagy rendelkezéseit pontosítja egy sor más, kiegészítő jogszabály, kormány- és miniszteri rendelet, országgyűlési határozat, rendelet.

²²⁸ Tóth, 2011. https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0019_Teruletfejlesztes/ch09.html Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

V. ESETTANULMÁNY A ROMÁNIAI STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI TERV (SFT) KÉSZÍTÉSÉRE BARÓT PÉLDÁJÁN

Barót Erdély és a Székelyföld kisebb városai közé tartozik. A közigazgatási területén elhelyezkedő falvak, jellegzetes példáját alkotják a romániai területi/települési önkormányzati és közigazgatási rendszer sajátosságainak. Barót tehát egy vidéki település, amely ténylegesen városkörnyéki falvakból és központi városból tevődik össze. A településfejlesztési terveinek készítésekor emiatt – a Romániában a településfejlesztés tervezésében érvényesülő, fentebb bemutatott területfejlesztési interpretáción belül – a vidékfejlesztés megközelítése is releváns, ami újabb szemponttal gazdagítja a tervezést.

V.1 BARÓT VÁROS HIVATALOS FEJLESZTÉSI TERVE²²⁹

A hivatalos dokumentum első fejezete hat szempontból mutatja be a rendelkezésre álló adatokat, helyszíni megfigyelések összefoglalását és a beszélgetések eredményét a helyi szereplőkkel.

A fontosabb kommunikációs csatornák című részben valójában nem arról ír a stratégiai terv, hogy milyen kommunikációs infrastruktúrával rendelkezik Barót városa, mint ahogyan ezt a cím alapján feltételeznénk, hanem arról, hogy milyen szárazföldi és vasúti összeköttetésekkel rendelkezik Barót városa, Brassóval, Sepsiszentgyörggyel, de Kovászna megyén túl Hargita és Maros megyével is. Ez a rész tehát lényegében ugyanazokra a kérdésekre fókuszálva mutatja be az adottságokat, mint a magyarországi ITS-ekben a megalapozó vizsgálat helyzetfeltáró munkarésze a településhálózati összefüggésekre, a településnek helye a településhálózatban elfoglalt helyére és a közlekedéshálózati térségi kapcsolatokra vonatkozó pontban.

A következő rész, amely Barót és a környező falvak infrastruktúrája címet viseli, Barót és a következő 5 falu (Bibarcfalva – 5 km, Bodos 8 km, Köpec - 6 km, Miklósvár - 10 km, Felsőrákos - 8 km) infrastruktúrális fejlesztési terveit ismerteti, illetve az ezek kivitelezése során felmerült problémákat, példaként említetnénk meg a baróti iskola campusát, amely egy 24 osztályte-

²²⁹ Cluj Management and Planning Group: *Planul strategic de dezvoltare al oraşului Baraolt 2015-2020 (Barót város hivatalos stratégiai fejlesztési terve a 2015-2020 közötti időszakra)*. Az eredeti dokumentum román nyelven készült, a magyar nyelvű fordítás a szerző munkája. Minden, a VI.1.-es fejezetben bemutatott adat forrása ez a hivatalos dokumentum.

remmel rendelkező általános iskolai projekt és 1986-ban indult, ennek ellenére 2015-ig csak 10%-ban valósult meg, ezt tartalmazza Barót város hivatalos stratégiai fejlesztési terve. A szerző kiegészítése, hogy azóta, egészen pontosan 2019-től mai napig a baróti iskola campusa kb. 60%-ban készült el.

Az oktatással foglalkozó részből megtudhatjuk, hogy a Baróti medence és maga Barót város is magas szintű képzési lehetőségekkel rendelkezik, illetve azt is, hogy az itt működő általános iskola, a baróti középiskola, illetve más kisvállalkozásoknál alkalmazott pedagógusok a felsőfokú végzettségű alkalmazottak viszonylag magas koncentrációját eredményezték itt. Ez a rész tehát lényegében ugyanazokra a kérdésekre fókuszálva mutatja be az adottságokat, mint a magyarországi ITS-ekben a megalapozó vizsgálat helyzetfeltáró munkarésze a település humán infrastruktúráján belül az oktatásra vonatkozó pontban.

A közigazgatás és gazdaság témában írt részből megtudhatjuk, hogy hogyan változott Barót város stratégiai szerepe a XIX. századtól kezdve, illetve, hogy mikor és miért kapta meg a városi rangot. A Baróti medencének körülbelül 25 000 lakosa van, a közigazgatási szempontból városi ranggal rendelkező Barót a medence egyetlen városa, és bár Barót többé-kevésbé folyamatosan az azonos nevű medence adminisztratív funkcióit töltötte be, jelenlegi gazdasági helyzetében azonban mindössze latens vagy potenciális központként működik. Ez a rész tehát lényegében ugyanazokra a kérdésekre fókuszálva mutatja be az adottságokat, mint a magyarországi ITS-ekben a megalapozó vizsgálat helyzetfeltáró munkarésze a település helyi gazdaságára és funkcionális térségi kapcsolataira vonatkozó pontban.

A közösségi részvételt illetően megtudhatjuk, hogy Barót lakossága kevésbé összetartó közösség, egyrészt a vallási megosztottság miatt, valamint amiatt, hogy sokan azok közül, akik itt dolgoznak, nem itt élnek, ezért a szellemiségük a származási helyükhöz köti őket, így ők más közösségek részei. Ez a rész tehát lényegében ugyanazokkal a helyi adottságokkal foglalkozik, mint a magyarországi ITS-ekben a megalapozó vizsgálat helyzetfeltáró munkarésze a települési identitást erősítő tényezők kapcsolataira vonatkozó pontban.

A bányászattal foglalkozó részből megtudjuk, hogy a bányavállalat jelenleg is működik, de nehéz helyzetben van. Két vállalkozásra oszlik, ezek közül az egyik életképes (Carbonifera SA), a másik, a SNC Ploiești pedig fizetésképtelen (a brassói, illetve bákói eladósodott, fizetésképtelen kedvezményezett miatt). A szerző kiegészítése, hogy a bányavállalat ma már egyáltalán nem működik.

V.1.1 A fontosabb helyi mutatók elemzése

A következőkben kerül sor a fontosabb helyi mutatók elemzésének rövid ismertetésére, Barót város hivatalos városfejlesztési stratégiája alapján, követve annak szerkezeti felépítését.

V.1.1.1 Demográfia

Ebben a részben megismerhetjük Barót város legfontosabb demográfiai jellemzőit, amelyet több szempontból vizsgál, amelyek a következők: a lakosság alakulását 1990 és 2013 között, a természetes és a migrációs szaporulatot, a lakosság elöregedésének jelenségét, a születési és az elhalálozási arányokat, a házasságok és a válások arányát, az elvándorlás és a bevándorlás jelenségét, illetve a helyi lakosság etnikai és vallási összetételét. Ez a rész tehát lényegében ugyanazokra a kérdésekre fókuszálva mutatja be az adottságokat, mint a magyarországi ITS-ekben a megalapozó vizsgálat helyzetfeltáró munkarésze a település társadalmának demográfiai jellemzőire vonatkozó pontban.

Az itt megfogalmazott legfontosabb következtetések, hogy (1) Barót természetes és migrációs szempontból nézve is lakosokat veszít, ami a település vonzerejének hiányára vezethető vissza; (2) Barót demográfiai problémája a lakosság elöregedése, és, hogy a népesség elöregedési tendenciája Baróton hangsúlyosabb, mint az országos átlag a városok szintjén, (3) 2007 óta a város születési rátája az országos városi szint alá esett, továbbá, 2001 óta a halálozás folyamatosan meghaladja az országos átlagot, sőt az elmúlt két évben (2012, 2013 – a szerző kiegészítése) a teljes országos átlagot is meghaladja. Barót tehát demográfiai szempontból inkább Románia vidéki, mintsem városi részéhez hasonlítható, (4) A házasságok száma 1990 óta állandó jelleggel a városi országos átlag alatt helyezkedik el, illetve a válások szintje ugyanakkor alacsonyabb az országos átlagnál, ez pedig a párok magasabb stabilitását sugallja az országos városi átlaghoz képest. Ez utóbbi jelenségnek az okai nem vizsgálták. (5) Ami az elvándorlást és bevándorlást illeti, az adatok azt sugallják, hogy egyrészt a lakosok „elvesztésének” aránya más országok javára az országos átlag határértékei között helyezkedik el, másrészt, hogy a közösség rendkívül alacsony vonzerejű a külföldi állampolgárok számára, hiszen olyan évek is léteznek, amikor egyetlen külföldi sem telepedett le a közösségben. Ez a rész tehát lényegében ugyanazokkal a helyi adottságokkal foglalkozik, mint a magyarországi ITS-ekben a megalapozó vizsgálat helyzetelemző munkarésze a település társadalmának demográfiai jellemzőire vonatkozó pontban.

V.1.1.2 Oktatás

Az oktatás című fejezet a város lakosságának oktatási jellemzőit, valamint a közösségben elérhető iskolai infrastruktúrát vizsgálja, vagyis a lakosság iskolázottsági szintjét, az iskolai infrastruktúra alakulását, az iskolai népesség arányát, illetve az oktatók számának alakulását 2000 és 2012 között, a számítógépek, sportpályák, és iskolai műhelyek alakulásának számát, továbbá a 2014-es évet illetően az érettségi teljesítményt. Ez a rész lényegében ugyanazokra a kérdésekre fókuszálva mutatja be az adottságokat, mint a magyarországi ITS-ekben a megalapozó vizsgálat helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarésze a település humán infrastruktúráján belül az oktatásra vonatkozó pontban.

A fejezet legfontosabb megállapításai: érzékeny probléma a helyi lakosság iskolázottsági szintje, hiszen a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya egyharmada a városi átlagnak, és csaknem a fele az országos átlagnak, amely nemcsak a városi, hanem a vidéki környezetet is figyelembe veszi. Ezenkívül a lakosság mintegy 45%-a legfeljebb egy általános iskolát végzett, és 23% -a érettségizett.

Ezek az adatok aggasztóak és azt mutatják, hogy a közösség nem képes az olyan, jelentősebb gazdasági tevékenységek bevonására, amelyek magas jövedelmet biztosíthatnának a munkavállalók számára. Ugyanakkor, figyelembe véve a közösség elhagyásának arányát, a demográfiai öregedési mutatókat, valamint a lakosság oktatási profiljának megváltoztatására irányuló nehézségeket, a hátrányos helyzet krónikusnak tűnik és sürgős beavatkozást igényel.

Helyi szinten nincsenek olyan oktatási egységek, amelyek képesek oktatási szolgáltatásokat nyújtani a felnőtt lakosság számára – főiskolák, mesterképző szakiskolák –, ami magyarázatként szolgálhat arra nézve, hogy miért alacsony azoknak az aránya, akik a középiskola vagy a gimnázium elvégzése után folytatták tanulmányaikat. A gazdasági nehézségek miatt a más közösségben folytatott tanulmányok költségei általában túl magasak ahhoz, hogy ez megvalósítható legyen.

Továbbá a diákok rendelkezésére álló számítógépek és a hallgatók számának összehasonlításából úgy tűnik, hogy Barót ebben a tekintetben az ország városi és vidéki átlaga alatt helyezkedik el. Az országos átlag 1 számítógép / 12 diák, Baróton viszont az arány 1:27-hez.

Még megemlítsük, hogy a 2014-es érettségi vizsga eredményeit tekintve a városban a teljesítési arány 46,78% volt, ez azonban elmarad az országos átlagtól, amely 59,2%.

V.1.1.3 Egészségügyi és szociális ellátás

Ez a fejezet a Baróton elérhető egészségügyi szolgáltatásokat és a szociális ellátást vizsgálja meg és mutatja be, a következő szempontokból: az orvosi ellátás, az orvosok számának csökkenése, kórházi ágyak száma, egészségügyi személyzet, illetve a szociális ellátóhálózat. Ez a rész lényegében ugyanazokra a kérdésekre fókuszálva mutatja be az adottságokat, mint a magyarországi ITS-ekben a megalapozó vizsgálat helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarésze a település humán infrastruktúráján belül az egészségügyi és szociális ellátásra vonatkozó pontban.

A legfontosabb megállapításai a következők: Barót egészségügyi infrastruktúrája viszonylag gyengén fejlett, a városnak egyetlen kórháza, egy, a kórházba integrált ambulanciája, négy családorvosi rendelője, három fogorvosi rendelője, három szakorvosi rendelője, három gyógyszerháza, egy óvodája, három orvosi laboratóriuma és két fogtechnikai műhelye van. Nincs poliklinika, az orvosi és iskolai orvosi rendelő kevés. Hiányoznak az egészségügyi magánvállalkozások: két gyógyszerháza és két fogtechnikai műhelyt leszámítva az összes egészségügyi szolgáltatás állami tulajdonban van.

A demográfiai mutatók az orvosi infrastruktúra csökkenéséhez vezettek. Az elmúlt 13 évben a kórházi ágyak száma 96-ról 74-re csökkent, míg az orvosok száma mintegy harmadával, 34-ről 22-re csökkent.

A helyi hatóságok által közölt adatok szerint a 2004 és 2013 közötti időszakban a súlyos fogyatékkal élők átlagos száma 34 volt, a jelentős fogyatékkal élőké 65, a közepes fogyatékkal élőké pedig 50 fő. A szociális segélyben részesülők száma 2004 és 2013 között 495-ről 300-ra csökkent, a kiadások pedig 62 ezer lejről 42 ezer lejre csökkentek. Az inflációs mutatókat figyelembe véve azonban elmondhatjuk, hogy 2013-ban az ellátások átlagos értéke 30% -kal alacsonyabb, mint 2004-ben.

V.1.1.4 Közigazgatás és igazgatási kapacitás

Ez a fejezet a helyi közigazgatás sajátosságait és igazgatási kapacitását mutatja be a következő szempontból: emberi erőforrás, anyagi források, közbiztonság. Ez a rész a magyarországi ITS-ek megalapozó vizsgálata helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarészenek az önkormányzat gazdálkodására, a településfejlesztés eszköz- és intézményrendszerére vonatkozó pontjához hasonló kérdésekkel foglalkozik.

A legfontosabb következtetések pedig az alábbiak: 2013-ban a polgármester apparátusának szervezeti ábrája 124 állást tartalmazott, amelyekből 110 állást töltöttek be. Ezek közül öt köz-, hét pedig szerződéses vezetői pozíciót képviselt. A fent említett munkakörök ellenére a

városnak 2013-ig egyetlen uniós finanszírozású pályázatot sem sikerült nyernie (a költségvetés végrehajtására vonatkozó adatok tükrében).

Az elégtelen adminisztratív kapacitásra az elektronikus adatbázisok használata terén mutatkozó hiányosságok is rámutatnak. A Baróti Polgármesteri Hivatal által közölt adatok azt jelzik, hogy a szakapparátus technikai felszereltsége is hiányos, továbbá technikailag sem megfelelő.

Ami pedig a közbiztonságot illeti, Baróton az 1000 lakosra jutó bűncselekmények aránya magasabb, mint Sepsiszentgyörgyön, elsősorban a betörések, a rombolások, valamint a forgalmi szabályok megszegése tekintetében. Az ilyen jellegű törvénysértések megelőzését és leküzdését a helyi rendőrség hiánya súlyosbítja.

V.1.1.5 Művelődés

Ez a fejezet a helyi kulturális lehetőségeket vizsgálja és mutatja be, egyrészt infrastrukturális szempontból, másrészt ismerteti a rendszeresen megszervezett művelődési és társadalmi eseményeket is. Ez a rész lényegében ugyanazzal a kérdéssel foglalkozik, mint magyarországi ITS-ek megalapozó vizsgálata helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarészában a település humán infrastruktúrájára és humán közszolgáltatásokra vonatkozó pontnak a művelődést érintő része.

Megtudhatjuk, hogy Barót térségében sajnos nem működik egyetlen mozi sem, bár a Baróti Medence Múzeumának kertjében nyaranta szabadtéri filmvetítéseket szerveznek, ezeken átlagosan 30 fő vesz részt.

A szó szoros értelmében vett hangversenytér nem, alkalmi koncerteket azonban a római katolikus templomban (350 férőhely), valamint az unitárius (150 férőhely) és a református (350 férőhely) templomban, továbbá a Városi Művelődési Házban (300-600 férőhely) tartanak.

Barót könyvtárának gyűjteménye több mint 43 000 kötetből áll, amelyet havonta kb. 500 olvasó látogat. Az intézmény internetkapcsolattal rendelkezik, így lehetősége van elektronikus gyűjteményekkel bővülnie. A könyvtári tevékenység mellett az épületben különféle művelődési rendezvényeket is szerveznek.

Baróton működik a régió egyik fontos múzeuma, a Baróti Medence Múzeuma, amely érdekes történelmi, néprajzi, geológiai és paleontológiai gyűjteménnyel rendelkezik.

Következtetésképpen és nagy általánosságban elmondhatjuk, hogy a baróti művelődési élet, bár gazdag, elsősorban mégis a helyi hagyományok kifejezésére és megőrzésére irányul, és kevésbé kapcsolódik a helység gazdasági életéhez (vásárok, turizmus). Nagyobb erőfeszítést igényelne.

nyelne a környező falvak kulturális eseményeinek integrálása, valamint a környező kulturális örökségek (például a miklósvári Kálnoky kastély) kihasználása.

V.1.1.6 Civil társadalom, egyesületek

Ez a fejezet a helyi a civil társadalmat vizsgálja, egyrészt egészében, de tételesen is ismerteti a helyi civil szervezeteket. Ez a rész lényegében ugyanazzal a kérdéssel foglalkozik, mint magyarországi ITS-ek megalapozó vizsgálata helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarészében a települési identitást erősítő tényezőkre vonatkozó pontnak a történeti és kulturális adottságokat, társadalmi életet, szokásokat, hagyományokat, nemzetiségi kötődést, civil szerveződéseket, vallási közösségeket stb érintő része.

Általánosságban véve megállapíthatjuk, hogy Baróton sokrétű a civil szervezetek hálózata, amely a kultúra, oktatás, ifjúság, társadalom és vallás, valamint a környezetvédelem területén működik. Ezek a szervezetek aktívan részt vesznek pl. a művelődési intézmények (pl. Erdővidéki Múzeum) működésében. A Kovászna megyei Civil Szervezetek Szövetsége szerint 19 civil szervezet működik Baróton, többségük a kultúra (8), az ifjúság (3), a szociális (4), a környezetvédelem (2) területén, de más téren is (2).

A legtöbb helyi civil szervezet a helyi hagyományok megőrzésére, illetve a társadalmi-, kulturális- vagy sporthagyományok felé orientálódtak, amely a helyi kulturális élet sajátosságait tekintve arra mutat, hogy a helyiek elhivatottsággal őrzik hagyományaikat, szokásaikat és történelmüket.

V.1.1.7 Sport

Ebben a fejezetben Barótnak és a hozzá tartozó falvaknak a sport infrastruktúrájának a vizsgálatára, illetve a sportegyesületek és sportklubok tételes felsorolására kerül sor. Ez a rész lényegében ugyanazzal a kérdéssel foglalkozik, mint magyarországi ITS-ek megalapozó vizsgálata helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarészében a település humán infrastruktúrájára és humán közszolgáltatásokra vonatkozó pontnak a sportot érintő része.

Következtetésképpen kijelenthetjük, hogy Barótnak jó a sport infrastruktúrája, de a hozzá tartozó falvakban (Bibarcfalva, Bodos, Felsőrákos, Köpec és Miklósvár) a sportolási lehetőségek korlátozottak, hiszen az iskolákban nincs tornaterem, Bodos kivételével csak sportpályáik vannak, és mindegyikük felújításra szorul. Továbbá a városban négy sportegyesület működik, és 50 igazolt sportoló tevékenykedik.

V.1.1.8 Turizmus

Ebben a fejezetben Barót turisztikai jellemzőit ismerhetjük meg. Ez a rész lényegében ugyanazzal a kérdéssel foglalkozik, mint magyarországi ITS-ek megalapozó vizsgálata helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarészeiben a település gazdaságára vonatkozó pontnak a turizmust érintő része.

A vizsgálat során megismerjük a turisztikai infrastruktúrát, vagyis a szálláshelyek számát (2013-ban Baróton egyetlen szálláshely (turisztikai panzió) létezett, amely összesen 26 férőhelyet kínált), a városba érkező turisták számának alakulását, a vendégéjszakák számát, a szálláskapacitás kihasználtságának mértékét, illetve a turisztikai látnivalók tételes felsorolását.

Barót turizmusára vonatkozó legfontosabb következtetések a 2002-2013 közötti időszakra a következők: A szálláskapacitás kihasználtságát nézve az elmúlt 12 évben mind a turisták érkezése, mind az eltöltött éjszakák száma csökkenő tendenciát mutat (az érkezéseknél ez valamivel hangsúlyosabb, mint az éjszakai szállások esetén). Az egyes szállástípusok helyzetét elemezve azt tapasztaltuk, hogy a legdrasztikusabb csökkenést a szállodák regisztrálják, őket a turista villák követik, míg a panziók esetében a tendencia növekvő.

V.1.1.9 E-ügyintézés

Ebben a fejezetben a helyi elektronikus (online) ügyintézés kerül bemutatásra. Ez a rész lényegében ugyanazzal a kérdéssel foglalkozik, mint magyarországi ITS-ek megalapozó vizsgálata helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarészeiben okos város települési szolgáltatásokra vonatkozó pontnak az e-szolgáltatásokat érintő része.

A baróti városháza által megvalósított és kínált online szolgáltatásokat és a felhasználók számát alapul véve elemzés készült az intézmény weboldaláról, amelyben az információk bemutatására használt új technológiák alkalmazását, az állampolgárokkal való kapcsolattartást, valamint az állampolgároknak és vállalatoknak nyújtott szolgáltatásokat vették figyelembe.

Az értékelést négy részre osztották: hozzáférhetőség és használhatóság, az állampolgárokkal folytatott kommunikáció, a bemutatott információk, illetve az online szolgáltatások megvalósítása.

A weboldal elvileg három nyelven (románul, magyarul és angolul érhető el), de a valóságban a román nyelvű, valamint az angol nyelvű oldalon nagyon sok információ magyar nyelven jelenik meg, több menüpont magyar nyelvű és magyar nyelvű oldalakhoz vezet. Ez hangsú-

lyosan érvényes az angol nyelvű oldal esetében. Ez a nyelvi keverék drasztikusan csökkenti a weboldal használhatóságát. Ami az állampolgárokkal folytatott kommunikációt jelenti: a felhasználó nem tud hírlevélre feliratkozni és nincs hozzáférése az RSS hírcsatornához sem. A honlapon nem jelenik meg sem a polgármester, sem az alpolgármester, sem a helyi tanácsosok vagy a szakbizottságok e-mail címe vagy telefonos elérhetősége. Így megállapíthatjuk, hogy a baróti városháza honlapja nagyon korlátozott kommunikációs lehetőségeket kínál a választópolgárok és a köztisztviselők számára. Ami a bemutatott információkat illeti: a webhely meglehetősen kevés információt tartalmaz, továbbá korábban már említettük az oldal szegényes angol nyelvű információs anyagát, valamint azt, hogy a tartalom olykor mind a három nyelvváltozatban keveredik. Ami az elektronikus ügyintézés lehetőségét illeti, a weboldalon az online szolgáltatások menüpont alatt, a *Pénzügy, adók és helyi illetékek* oldalon a baróti polgármesteri hivatal mind az állampolgárok, mind a vállalatok esetében csak pdf formátumban teszi elérhetővé az űrlapok letöltését, nem lehet itt kitölteni űrlapot. A baróti polgármesteri hivatal nincs regisztrálva a ghiseul.ro weboldalon, így az állampolgároknak nincs lehetőségük a helyi adók és díjak interneten történő befizetésére.

Összegzésképpen, a baróti polgármesteri hivatal honlapját értékelve megállapíthatjuk, hogy az e-ügyintézés intézményi szinten jelentős javításra szorul (különösen a felkínált online szolgáltatások, valamint az elérhető információk adatbázis alapú strukturálása szempontjából).

V.1.2 A stratégiai keret elemzése

Ebben a fejezetben azon dokumentumok átfogó stratégiai keretelemzésére kerül sor, amely a Baróra vonatkozó stratégia kidolgozása szempontjából fontos, amelyeket következő lépésben tételesen felsorol, ami után ismerteti a fejezet szerkezeti felépítését, illetve kijelenti, hogy mindegyik elemzett dokumentum esetében megpróbáltuk kiemelni azokat az információkat, amelyek Barót fejlődése szempontjából érdekesekek vagy fontosak. Ez a rész lényegében ugyanazzal a kérdéssel foglalkozik, mint magyarországi ITS-ek megalapozó vizsgálata helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarészában a területfejlesztési dokumentumokkal (Országos Területfejlesztési Konceptióval és a területileg releváns megyei, valamint térségi területfejlesztési koncepciókkal és programokkal) való összefüggések vizsgálatát, a területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálatát, a hatályos településfejlesztési döntések bemutatását tárgyaló pontok.

V.1.2.1 Európai szintű dokumentumok

Ebben a fejezetben az *Európa Stratégia 2020* című dokumentum elemzésére kerül sor. Ez a dokumentum, három, egymással összefüggő elemet azonosít be: 1. Intelligens fejlődés; 2. Fenntartható fejlődés; 3. Inkluzív növekedés.

Az Európa 2020 stratégia ambiciózus célokat tűz ki a következő 7 évre, a dokumentum 5 fő területre összpontosít:

1. Oktatás
2. Kutatás és fejlesztés
3. Gazdasági fejlődés
4. Társadalmi fejlődés
5. Éghajlatváltozás / környezet / fenntartható fejlődés

Az oktatás szempontjából a stratégia célja az egyetem előtti tanulmányok befejezettségének növelése (az iskolai lemorzsolódás csökkentése), illetve ezzel egyidőben a diplomások arányának növelése. Románia esetében a célkitűzések a 11% -os lemorzsolódás (2013-ban 17,3) és a diplomások arányának 26% -ra való növelése. (22,8% 2013-ban).

A gazdasági fejlődés tekintetében a fő célkitűzések a gazdasági kormányzás megerősítése európai makroszinten, a pénzügyi szektor felügyelete és az állami kiadások ellenőrzésének szigorítása a makrogazdasági egyensúlyhiány elkerülése érdekében, a stabilitási és növekedési egyezmény révén. A tagállamok szempontjából a fő érdekelt fél a végrehajtó hatalom, a makrogazdasági politika és a költségvetés felépítésének módja pedig eszköz. Barót szintjén ezeknek az eszközöknek az ellenőrzése rendkívül gyenge, az egyetlen lehetőség a központi szintű politikai támogatás bizonyos, a várost érdeklő projektek számára. A helyi hatóságoknak fontolóra kell venniük a helyi gazdaság azon ágazatainak ösztönzését, amelyek versenyképes potenciállal bírnak és amelyek multiplikátor hatást fejthetnek ki (lásd jelen dokumentum gazdasági elemzését).

A társadalmi fejlődés szempontjából a fő célkitűzések a társadalmi kirekesztésben és a szegénységben élők számának csökkentése, valamint a foglalkoztatás növelése. Románia foglalkoztatási szintje - a 20-64 éves korosztályt tekintve - jelenleg 62% (a cél 70%), a társadalmi kirekesztettségnek kitett vagy szegénységben élő személyek aránya pedig 8,9 millió (2012) (a cél a min. 580 000-rel való csökkentés).

A fenntartható fejlődés és a környezetvédelem szempontjából a stratégia célja az energiahatékonyság növelése, az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése, a megújuló energia előállításának ösztönzése. Országos szinten Romániában a megújuló energia felhasználási aránya

22,9% (2012) - a cél 24%, az üvegházhatásúgáz-kibocsátás indexe pedig 47,96% (2012) - a célt már elérte (megtörtént a 19% -os csökkenés 1990-hez képest). Az Erste tanulmánya (2011) szerint a megújuló energiával kapcsolatos beruházási előrejelzések Romániában 2020-ig 18,2 milliárd eurót tettek ki, a lengyelországi 46 milliárdhoz, illetve a csehországi 19,4 milliárdhoz képest. Emellett az Ernst & Young (2013) tanulmánya szerint Románia európai szinten a 16. (a világon pedig 33.) helyen áll a vonzóerő szempontjából a megújuló energiák területén.

V.1.2.2 Országos szintű dokumentumok

Ebben a fejezetben a Nemzeti Reform Program bemutatására kerül sor. A Nemzeti Reform Program 2011-2013 (PNR) a román gazdaságfejlesztési politikák meghatározásának és végrehajtásának keretrendszer, amely összhangban van az Európai Unió (EU) politikáival, az intelligens, fenntartható és inkluzív gazdaság megvalósításának prioritásaival, a magas szintű foglalkoztatással, termelékenységgel és társadalmi kohézióval.

Az alábbiakban a Nemzeti Reform Program 2011-2013 elért főbb céljait mutatjuk be, valamint a további, még elérendő célkitűzéseket, amelyek nagyrészt tükröződnek a 2014. évi nemzeti reformprogramban.

A stratégia céljaiból kiindulva Románia a 2011–2013-as nemzeti reformprogram révén meghatározta az ország prioritásait és céljait, amelyek a fenntartható gazdasági fejlődés kereteit és irányait határozzák meg. Természetesen a 2011–2013-as nemzeti reformprogram folytatja a 2007–2010-es programban felvállalt reformokat, de olyan új reformokat is javasol, amelyek az Európa 2020 stratégia konkrét célkitűzéseiből származnak. Ebben az összefüggésben a 2011–2013-as Nemzeti Reformprogram az újonnan bevezetett intézkedések mellett azokat is tartalmazza, amelyeknek a kivitelezése már folyamatban van (például azokat, amelyek a Románia és a Nemzetközi Valutaalappal, illetve más nemzetközi pénzügyi intézményekkel megállapodott feltételekkel kapcsolatosak).

A stratégiai dokumentum ésszerű felhasználása – az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek elérésére irányuló erőfeszítésekkel, a szükséges reformok felvállalásával – lehetővé teszi a román gazdaság és társadalom modernizálása érdekében tett nemzeti erőfeszítések összehangolását, illetve támogatja a gazdasági és társadalmi konvergenciát más EU-tagállamokkal.

A stratégiai dokumentumban tételesen felsorolt célok megvalósítása esetén a várható eredmények nincsenek pontosan meghatározva, de összességében a Nemzeti Reform Program a versenyképességre, termelékenységre és az ország növekedési potenciáljára összpontosít, tovább-

bá a társadalmi, területi és gazdasági kohéziót ösztönzi, ezeknek összessége pedig a gazdasági fejlődés terén tapasztalható hiányosságok csökkentését célozza. A program célja az, hogy az országot az Európai Unió többi tagállama által kitűzött célokkal és az Európa 2020 stratégia céljaival összehangolja.

A közigazgatás reformjának kivételével a NRP nagyrészt megfelel az európai szinten megfogalmazott irányvonalaknak. Ebből a szempontból a kormány erőfeszítései az operatív intézkedések foganatosítására irányultak (pl. A PODCA finanszírozási vonalon), amelyek az adminisztratív hatékonyság növelését célozták a VB elemzése alapján (2011-es intézkedés), továbbá a köztisztviselők professzionalizálására, a közigazgatási eljárások egységesítésére, a közigazgatási szabályozás minőségének elemzésére, az európai alapok felhasználásának növelése, az informatikai technológia közigazgatásban és területfejlesztésben történő használatára vonatkoztak.

Az Európa 2020 stratégia nemzeti célkitűzéseinek szemszögéből nézve Románia nagyon jól áll az energia és az éghajlatváltozás terén, ahol a célok nagyon közel helyezkednek el a megvalósításhoz. Másrésztől nehéz lesz elérni az oktatásra vonatkozóan kitűzött célt, a korai iskola-elhagyók 16,7% -ról 11% -ra történő csökkentését, figyelembe véve, hogy 2011 utolsó 3 negyedévében ez a százalék növekedett. Egy másik nehézségekbe ütköző célkitűzés a lakosság (20-65 év) foglalkoztatási rátájára vonatkozik, amelynek a jelenlegi gazdasági viszonyokat figyelembe véve több mint 7% -kal (70% -os cél) kell növekednie. Végül, de nem utolsósorban, a kutatásnak és a fejlesztésnek a GDP 2% -ának megfelelő allokációs célkitűzése nagyon ambiciózus, de nehezen megvalósítható, ha figyelembe vesszük a jelenlegi allokációt, amely nem haladja meg a 0,5% -ot.

A továbbiakban ismertetésre kerül a 2014-es Nemzeti Reform Program (PNR 2014), amely olyan keretrendszer, amely 12 hónapon keresztül (2014. július – 2015. június) meghatározza Románia gazdasági fejlődésének reformjait és prioritásait, összhangban az Európa 2020 stratégiával és a 2014-es Európai Negyedévből származó dokumentumokkal.

A 2014-es NRP kidolgozása és alkalmazása egybeesik a gazdasági fellendüléssel, így a jelenlegi időszakban lehetőség nyílik olyan költségvetési és strukturális reformintézkedések végrehajtására, amelyeknek köszönhetően a román gazdaság könnyebben birkózhat meg a hosszú távú globális versenyképességgel, amely a külföldi befektetések bevonására és a munkahelyek teremtésére vonatkozik.

Bemutatásra kerülnek az Európa Tanács ajánlásai a 2014-es Nemzeti Reform Programra vonatkozóan, és ennek során hangsúlyosan ki vannak emelve a beazonosított problémák és kihívások.

A harmadik országos dokumentum, amely ebben a fejezetben bemutatásra kerül, a gazdasági versenyképességre vonatkozó 2014–2020-es nemzeti stratégia.

A Nemzeti Gazdasági Versenyképességi Stratégia (NGVS) a Gazdasági Minisztérium stratégiai dokumentuma, amelyet a magánszektorral és a kérdésben érintett minisztériumokkal (különösen a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztériummal, a Nemzeti Oktatási Minisztériummal, a Közigazgatási és Regionális Fejlesztési Minisztériummal) együtt dolgoztak ki a versenyképességre irányuló beavatkozások összehangolása érdekében, figyelembe véve az ország erős ágazatait, a területi sajátosságokat és a vidékfejlesztés szempontjait is.

A stratégia kidolgozásának célja az, hogy olyan, a versenyképességre irányuló közpolitikai dokumentumot hozzon létre, amelynek fő pontjai az alábbiak:

- A román gazdaság versenyképessége, amelynek keretében elemzésre kerülnek azok a kihívások, amelyekre a stratégia a 2014-2020 időszakban vonatkozni fog;
- A stratégia elképzeléseinek és prioritásainak, valamint a megvalósítandó célok meghatározása.

E dokumentum adatai alapján készült az egész Romániára vonatkozó SWOT elemzés.

A dokumentumban megfogalmazott jövőkép így hangzik: versenyképes üzleti rendszerkialakítása szükséges, amely stabil szabályozási környezetben alapul, amely a vállalkozói szellemre, az innovációra és a kreativitásra összpontosít, és amely a bizalomra, a hatékonyságra és a kiválóságra alapulva Romániát Európa első 10 gazdasága közé juttatja, ehhez meghatározza a prioritásokat és a célkitűzéseket.

Összegzésképpen: Románia kötelezettséget vállalt, hogy az EU 2020 stratégián keresztül teljesítse a prioritási területeken kitűzött célokat. Ebben a tekintetben a kormánynak ki kell dolgoznia mind a felvállalt (a 2014-es NRP-ben említett) stratégiai dokumentumokat, mind pedig azokat az operatív terveket, amelyek mérhető mutatókon alapuló nyomonkövetési és értékelési mechanizmust tartalmaznak.

Végezetül a gazdasági szempontok mellett megoldást kell találnia a társadalmi kihívások rendezésére, különös tekintettel a szegénységre és a társadalmi kirekesztettségre, a foglalkoztatás szintjére, valamint a lakosság iskolázottsági szintjére (felsőoktatás, iskolai lemorzsolódás).

A negyedik országos dokumentum a Románia – EK partnerségi megállapodás a 2014–2020 közötti időszakra. 2012-ben az Európai Bizottság hivatalos álláspontot fogalmazott meg a 2014–2020 közötti időszakra vonatkozó partnerségi megállapodás kidolgozásáról. Ez a dokumentum meghatározza a fő kihívásokat, számos finanszírozási prioritást javasol és megjelöli azokat a tényezőket, amelyek befolyásolhatják a célok sikeres elérését. Továbbá tételesen felsorolja a konkrét célkitűzéseket is.

V.1.2.3 Regionális szintű dokumentumok

Ebben a fejezetben a Központi Régió fejlesztési terve kerül bemutatásra, amely a 2014–2020 közötti időszakra szól. A Központi Régió Fejlesztési Terve 2014-2020 az a fő tervezési és ütemezési dokumentum, amelyet a Központi Régió döntéshozói regionális szinten dolgoztak ki és vállaltak fel. A cél egy olyan regionális szintű keretdokumentum megalkotása volt, amely meghatározza a fejlesztési jövőképet, az átfogó célokat és az ütemezési időszakok végén elérendő konkrét célokat, javaslatokat tesz a célok eléréséhez szükséges cselekvési irányokra és intézkedésekre vonatkozóan. A Központi Régió Fejlesztési Tervét a Regionális Fejlesztési Minisztérium által kidolgozott módszertani irányelveknek megfelelően alkották meg, beleértve a tartalmat, az egyeztetést, a jóváhagyást és a partnerségi kereteket is. Továbbá figyelembe vették a partnerségi struktúrák létrehozására és működésére vonatkozó regionális szintű szabályozásokat is.

Ennek az általános célja a Központi Régió kiegyensúlyozott fejlődése a tudásalapú gazdasági növekedés ösztönzése, a környezet védelme és a természeti erőforrások fenntartása, valamint a társadalmi kohézió megerősítése által.

Következtetésként megállapíthatjuk, hogy a Központi Fejlesztési Régió szintjén a stratégiai dokumentum nagyrészt az Európa 2020 stratégia fő irányelveire épül. A dokumentum készítői három új stratégiai területet is meghatároznak: a turizmus vonzerejének növelését, a vidékfejlesztést és a kulturális és rekreációs tevékenységek támogatását. Hiányoznak azonban a közszolgáltatásokra és a kormányzásra vonatkozó stratégiai célkitűzések.

V.1.2.4 Megyei szintű dokumentumok

Ebben a fejezetben egyedül a Szociális szolgáltatások fejlesztési stratégiája Kovászna megyében 2014-2020 c. dokumentum kerül ismertetésre.

A stratégia általános célja a meglévő szakosodott szociális szolgáltatások rendszerének fejlesztése Kovászna megye szintjén annak érdekében, hogy biztosítsa a rendszer hozzáférhetőségét, átláthatóságát és koherenciáját azon személyek vagy családok számára, akik kiszolgáltatott, kirekesztett vagy társadalmi szempontból veszélyeztetett helyzetben vannak.

A dokumentum vizsgálata után az alábbi következtetéseket vonhatjuk le: (1.) A Szociális Szolgáltatások Igazgatósága számára a gazdaságilag vagy társadalmilag hátrányos helyzetű csoportok (kisebbségek) részét képező személyek nem képviselnek közvetlen célcsoportot, bár az igényelemzés során sajátos társadalmi igényekkel rendelkező csoportként azonosítják őket. Ez a csoport (hátrányos helyzetű társadalmi csoportok) mind az Európa 2020 stratégia szintjén, mind a regionális szinten kiszolgáltatott csoportként szerepel. (2.) Létezik egy viszonylag fejlett civil szervezeti hálózat Kovászna megyében, amely különféle szociális szolgáltatásokat kínál, a többségük azonban Sepsiszentgyörgyön végzi ezeket a szolgáltatásokat. Ebben az összefüggésben az állami és a nonprofit szektor közötti együttműködés időszerű és fontos tényezővé válhat a lakosság számára nyújtott szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés és azok minőségének javasolt célkitűzéseinek elérésében. A kisebb városokban, például Baróton is, korlátozott a hozzáférés a nonprofit szolgáltatásokhoz (a 10 szervezetből csak 2 nyújt szolgáltatást Baróton).

V.1.2.5 Helyi szintű dokumentumok

Ebben a fejezetben Barót fejlesztési stratégiája 2007-2013 kerül ismertetésre.

Ezen stratégiai dokumentum szerint a Fejlesztési Stratégia a lakosok valós igényei alapján határozta meg a stratégiai célokat. Megállapították azokat a fejlesztési elképzeléseket, amelyeket a köz-, a magán- és a civil szféra képviselőivel folytatott viták után szögeztek le. A priorítás azoknak a célkitűzéseknek a megvalósítása, amelyekhez finanszírozási forrásokat lehet rendelni, tehát amelyek valóságosak és megvalósíthatók. A projektelemek konkrét meghatározása az igények teljes meghatározása után történik.

Következtetésképpen kijelenthetjük, hogy a város fejlődésében a klasszikus piaci mechanizmusok mellett fontos szerepet kapnak a régió szereplői azért, hogy a gazdasági növekedés az összes társadalmi csoport számára biztosíthassa a jobb életkörülményeket.

Annak ellenére, hogy a dokumentum megfogalmazza ezeket, a társadalmi kohézióra, az érdekelt felek közötti együttműködésre, az egészséges esélyegyenlőségre vonatkozó alapelvek egyáltalán nem tükröződnek a város jövőképében, és csak részben (elszórtan) jelentkeznek a stratégia céljaiban és prioritásaiban.

Összegzésképpen, kijelenthetjük, hogy:

1. A stratégia ellentmondásos, töredezett – a város jövőképe nem tartalmazza és nem is utal azokra az elvekre, amelyeket a dokumentum készítői alapvetőeknek neveznek. A meghatározott stratégiai célkitűzésekkel, valamint a meghatározott prioritásokkal és intézkedésekkel való kapcsolat szintén vitatható.

2. A stratégiai célok, prioritások és intézkedések közötti kapcsolat hiánya – nem világos, hogy az egyes stratégiai célok milyen prioritásokat állapítanak meg. Ráadásul a stratégiai célkitűzéseket csak a cím említi, de a dokumentumban nem egyértelműsítik, hogy melyek az általuk követett célok.

3. A prioritások és intézkedések meghatározása hiányos – az egyes (új célként definiált) stratégiai prioritások intézkedései általánosan, félreérthetően vannak megfogalmazva, a kitűzött célok elérése érdekében szükséges tennivalók többféleképpen értelmezhetőek. Ezen túlmenően az intézkedések prioritásokhoz való hozzárendelése hiányos.

4. A stratégia végrehajtása nem értékelhető – a célok, prioritások és intézkedések meghatározása nem teszi lehetővé a stratégia végrehajtásának értékelését. Ezenkívül a dokumentum nem tartalmaz operatív programokat sem a stratégiai célok, sem a prioritások szintjén.

A stratégiai keretet jelentő európai, országos, regionális, megyei és helyi szintű dokumentumainak elemzése alapján ez a legfontosabb következtetés: az európai, nemzeti és regionális stratégiai keretek viszonylag jól meghatározottak, de léteznek befejezetlen dokumentumok – Az EUROPA 2020 stratégia, valamint a nemzeti dokumentumok nagyrészt kiegészítik egymást, jó támogatást nyújtva a helyi szintű stratégiai tervezési erőfeszítésekhez, különösen a prioritások meghatározása során. Az EK 2014 augusztusában jóváhagyta Románia és az EU közötti, a 2014–2020 közötti időszakra szóló partnerségi megállapodást, amely az EUROPA 2020 stratégia célkitűzéseit az országos szintre ülteti át. Még mindig vannak azonban kérdések számos olyan ágazati stratégiai dokumentummal kapcsolatban, amelyek vagy a befejezés ideiglenes szakaszában vannak, vagy nem is léteznek. Ebből a szempontból a helyi hatóságokat kedvezőtlenül érintheti a stratégiai tervezési folyamat, különös a helyi stratégiának a nemzeti stratégiával való komplementaritását, illetve integrálását tekintve.

V.1.3 GAZDASÁGI ELEMZÉS

Ez a rész lényegében ugyanazzal a kérdéssel foglalkozik, mint magyarországi ITS-ek megalapozó vizsgálata helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarészeiben a település gazdaságát tárgyaló pontok.

V.1.3.1 A gazdaság

Ebben a fejezetben a gazdasági kontextust ismerhetjük meg, hangsúlyosan kiemelve a gazdasági problémákat, amelyek a következők: Barót korábban bányaváros volt és a bánya kormány általi bezárása komoly problémákat okozott a településen.

A várost 1999-ben hátrányos helyzetű térségnek nyilvánították, ez azonban 2009-ben véget ér, ezzel együtt pedig a térségben működő vállalkozások számos előnyt elvesztenek.

Jelenleg a Megyei Munkaügyi Hivatal adatai szerint Baróton a munkanélküliség aránya 4,12%, de a helyi hatóságok szerint a munkanélküliség aránya eléri a 20%-ot.

A terület fontos iparága az ásványvíz volt, pontosabban a bibarcfalvi palackozóüzem. Az iparág hanyatlóban van, a korábbi 4-500 alkalmazottól alig 50 maradt.

A helyzet hasonlóan alakult az egyik fontos tejfeldolgozó vállalat esetében is, amely – bár üzleti tevékenységének bővítését tervezte – kivonul a térségből.

A város gazdasági fejlődésének egyik fő problémája a más piacokkal – elsősorban főleg Brassóval való közúti összeköttetés. Az út minősége jó, a probléma az Olton átvezető híd, amelyet a teherforgalom nem tud használni.

Ugyanitt kidolgozásra kerül a gazdasági tevékenységre vonatkozó SWOT elemzés, amelyet nem ismertetünk teljeskörűen, hanem csak egy fejlesztési lehetőséget említünk meg: és ez az idegenforgalmi projekt, amelyre létezik egy aláírt EU projekt egy fürdőkomplexum fejlesztésére – a projekt értéke 10 millió euró –, 5 rehabilitáció alatt álló kastély vesz részt benne.

V.1.3.2 Tevékenységi területek, ágazatok

Ebben a fejezetben az alkalmazottak számának alakulását követhetjük végig, ágazati eloszlásban is, többek között az iparban foglalkoztattok arányának változását, ennek okait, a településen működő gazdasági egységeket, tételesen is felsorolva a legfontosabbakat, a helyi bányászat, és mezőgazdaság ismérveit, a mezőgazdasági gépekkel való ellátottságot, az erdőkből való faipari kitermelés kérdését, és ennek hatékonyságát.

Megállapításra kerül, hogy a helyi gazdaság legtöbb alkalmazottja, 458 fő, a feldolgozóiparban dolgozik, ők a Baróton foglalkoztatottak teljes számának 30%-át teszik ki.

Az egészségügyi és az oktatás kiemelkedő jelentőségű, hiszen összesen 366 főt foglalkoztat, ami a Baróton foglalkoztatottak egynegyedét jelenti. A harmadik legfontosabb ágazat a kereskedelem, amely a teljes munkaerő több mint 10%-át foglalkoztatja.

Jelenleg Baróton és a hozzá tartozó falvakban a gazdasági tevékenység legfontosabb ágazata a textilipar, amely több mint 150 alkalmazottat foglalkoztat, emellett meg kell említeni a fajtékok gyártására, ásványvíz palackozásra (Bibarcfalva) szakosodott vállalkozásokat.

Az egyik fontos gazdasági szereplő, a a görög Olympus csoport brassói tejgyára, amely az egyik legfontosabb munkaadó volt, kivonult Barótról és termelőegységét egy Brassó megyei településre helyezte át. Az Ex-For Kft a helyi gazdaság egyik legfontosabb szereplője, amely évente 200 000 lejt fizet a helyi költségvetésbe, elsősorban ingatlanadókból. A helyi gazdaság másik fontos szereplője a ruhagyártásra szakosodott SC Platanus Kft, amely több mint 300 000 lej ingatlanadóval és illetékkel járult hozzá a helyi költségvetéshez.

A bányavállalat 2014-ben, a stratégiai terv készítésének pillanatában még működött, de nehéz helyzetben volt, ma már nem működik.

Ami a mezőgazdaságot illeti, a helyi hatóságok becslése szerint a mezőgazdaságban a foglalkoztatás aránya körülbelül 60%. Ezek becslések azt mutatják, hogy a mezőgazdasági földterületeket 25% -os arányban használják egyesületi formákban, döntő többségüket, azaz 75%-ot pedig egyénileg.

Barót és a hozzá tartozó falvak 4467 hektárnyi területet borít erdő vagy egyéb, erdei növényzettel borított terület, ami a teljes nem mezőgazdasági terület 80% -át teszi ki. Az OSH adatai alapján a fent említett területnek mindössze 25%-a van magántulajdonban (1147 ha).

Következtetésként pedig az alábbiak jelennek meg: a mezőgazdasági és erdészeti ágazat kivételével a helyi gazdaság fő ágazataiban foglalkoztatottak számának alakulása minden területen csökkenő tendenciákat mutat. Az ipar esetében folyamatosan csökkenő tendencia figyelhető meg, amely igazolja a város gazdaságának strukturális átalakulását.

Az iparban foglalkoztatottak számának drasztikus csökkenésének a fő oka a bányászati tevékenység beszüntetése a térségben. Ami a bányászatot illeti, a fejlesztési terv készítői úgy gondolták, hogy az energia- és üzemanyagpiac stratégiai alakításának (pl. túlzott áremelkedés vagy a gázellátás válsága) szerepe lehetett volna a bányászat újjáélesztésében. A bányászat megszűnése után a mezőgazdaság vált a térség lakóinak fő foglalkozásává. A régióban található mezőgazda-

sági területek termékenységi /előnyösségi mutatója 3, illetve 4. Az erdőalap kiaknázható, de jelenleg a kitermeléssel foglalkozó vállalatok magas pénzforgalmi mutatói nem válnak hozzáadott értéké. A fakitermelés és feldolgozás hatékonysága alacsony, nincs integrált kitermelési-hasznosítási lánc, közösségi szinten a fafeldolgozó tevékenység a játékgyár és néhány kisiparos szintjén merül ki.

V.1.3.3 A helyi gazdasági ágazatok teljesítményének elemzése

Ebben a fejezetben a cél az volt, hogy beazonosítsák azokat az ágazatokat / területeket, amelyek Barót számára versenyelőnyt jelenthetnek, valamint meghatározni a nehéz helyzetben lévő ágazatokat. A helyi gazdaság teljesítményének megállapítására olyan eszközöket használtak, mint a lokációs együttható és az alkalmazottak számának differenciált változója, amelyeket az országos szintű adatokkal hasonlítanak össze.

A lokációs együttható meghatározásához a 2012-es adatokat, a differenciált változó kiszámításához pedig a 2008-as és 2012-es év adatait használták. A két adatkészlet célja az, hogy megállapítsák azokat a területeket, amelyeken a város versenyképes (mint fentebb említettük), illetve azt, hogy az illető ágazatokat mennyire súlyosan érintette a gazdasági válság.

A lokációs együttható vizsgálata után megállapíthatjuk, hogy pozitív az, hogy a város foglalkoztatott munkaerőjének (több mint 1000 fő) 66,5%-a olyan ágazatokban dolgozik, ahol a lokációs együttható egynél nagyobb.

A helyi gazdaság fő ágazatának, a feldolgozóiparnak a lokációs együtthatója alacsony (1,23), annak ellenére, hogy ez az ágazat a helyi gazdaság fő mozgatója, több mint 458 alkalmazottal, ez a szám azonban élesen csökkenő tendenciát mutat (2008-ban még 717 volt az alkalmazottak száma).

Kevésbé örömteli viszont az, hogy az egynél nagyobb LQ-val rendelkező területek közül (amelyek több mint 408 alkalmazottat foglalkoztatnak) 3 a közszférához és nem a magánszférához tartozik, az általuk előállított árut és szolgáltatásokat pedig szinte kizárólag a helyi közösség használja.

Sajnos a pénzügyi közvetítő szektor helyi szinten jelentéktelen, mind az alkalmazottak számát, mind a teljesítményét tekintve. Egy erőteljes pénzügyi szektor valós támogatást jelenthet a helyi gazdaság számára, a 0,59-es helyi együttható azonban azt mutatja, hogy az ágazat Baróton erősen alulreprezentált.

A deficités ágazatokban, amelyeknek rendkívül alacsony a lokációs együtthatója és amelyek elméletileg nem elég aktívak ahhoz, hogy kielégítsék a helyi kereslet „normál szintjét” (ilyen a kitermelőipar, az építőipar, a kereskedelem, a szállítás és a raktározás), a város összes alkalmazottjának 33,5%-a dolgozik.

1187 fő, azaz a Baróton alkalmazottak több mint 75%-a a 0-nál alacsonyabb együtthatójú ágazatokban tevékenykedik, ami azt jelenti, hogy az ágazatok alakulása negatív, azaz versenyképtelenné váltak.

A versenyképesség csökkenése Barót gazdaságának egyik fő problémája. Az elmúlt 20 évben negatív értékű volt a foglalkoztatottak számának változása (a 2014-ben alkalmazottak száma a 1991-ben mért érték 30%-a), továbbá a lehetőségek is lecsökkentek, a vállalatok felhagytak a beruházásokkal és más területekre költöztek, ez pedig negatívan befolyásolta a helyi közösség tagjainak jövedelmi szintjét és a lakosság életszínvonalát;

Vannak olyan ágazatok, amelyekben úgy tűnik, hogy a helyi gazdaság versenyelőnyben van az országos szinttel szemben: ilyen a kitermelőipar, valamint az adminisztratív szolgáltatási tevékenységek, ezek azonban elhanyagolható számú alkalmazottat foglalkoztatnak (70 főt).

A két mutató egymáshoz rendelése után többek között a következő megállapításokra kerül sor: A versenyképes, 0-nál nagyobb lokációs együtthatóval rendelkező ágazatok a az összes foglalkoztatottnak mindössze 18%-át tömörítik. A negatív értékű versenyképességet mutató, átalakulóban levő ágazatok foglalkoztatják a legtöbb alkalmazottat, a teljes létszám csaknem 50%-át. Sok magas lokalizációjú ágazat veszít versenyképességéből (lásd a feldolgozóipart), ami a versenyképességet növelő intézkedéseket tesz szükségessé, hiszen ebben az ágazatban a legmagasabb a foglalkoztatottak száma. A város foglalkoztatottjainak 28%-a hanyatló ágazatokban dolgozik, ez pedig aggodalomra ad okot.

V.1.3.4 A helyi költségvetés elemzése

Ebben a fejezetben a helyi pénzügyi autonómia fokának vizsgálatára kerül sor.

Kijelenthető, hogy a helyi költségvetés elemzéséből az derül ki, hogy Barót költségvetése nagyban függ a központi allokációktól (szubvenciók, transzferek, stb.), hiszen a teljes bevétel több mint 60%-a kormányzati forrásokból származik. Baróton a város saját jövedelem szintje rendkívül alacsony, és ezt a város teljes bevételeihez viszonyított arány is jól illusztrálja. A legjelentősebb összegeket a város az oktatás finanszírozására költi.

Következtetésként azt mondhatjuk, hogy Barót önfinanszírozásának mértéke alacsony, elmarad a romániai városok átlagától és jóval elmarad a megyeszékhelyen rögzített értékektől. Ez megkérdőjelezi a helyi önkormányzatoknak a helyi fejlesztési projektek végrehajtására irányuló képességét. Továbbá ami a város saját jövedelem arányát illeti, a 35% körüli (+, -) értékek aggasztóak, hiszen a legjobban teljesítő településeken a mutató értéke 70%.

V.1.4 BARÓT ÖSSZEHAJONLÍTÓ ELEMZÉSE SEPSISZENTGYÖRGY ÉS KÉZDIVÁSÁRHELY MEGYEI JOGÚ VÁROSOKKAL, ILLETVE KOVÁSZNA ÉS BODZAFORDULÓ VÁROSOKKAL

Ebben a fejezetben összehasonlító elemzésre kerül sor, amelynek során több mutató vizsgálatára kerül sor, és Barót négy másik várossal hasonlítják össze.

A Kovászna megyei városi közösségek összehasonlító elemzése azt mutatja, hogy Barótnak jelentős problémái vannak a versenyképesség szempontjából (a négy várossal és önkormányzattal összehasonlítva), az alkalmazott kritériumoktól függetlenül.

Elsőként megállapításra kerül, hogy Barót népességének előregedési aránya volt a legmagasabb, hiszen míg 2003-ban a 14 évesnél fiatalabbak a 60 év felettiek számának körülbelül 95% -át képviselték, 2013-ban részarányuk már 70% fölötti, a tendencia pedig továbbra is csökkenő.

A felsőfokú végzettséget tekintve, a megyében itt is Barótnak van a legalacsonyabb pontszáma, ugyanis itt a legkisebb a diplomások aránya a teljes népességhez viszonyítva (kevesebb, mint 8%).

A Helyi Humán Fejlesztési Index a 2002 és 2011 között elért haladás szerint rangsorolja a közösségeket. Barót a negyedik helyet foglalja el a megyében, csak Kovászna városát előzi meg.

Akárcsak a HHFI esetében, Barót megyei szinten a pénzügyi autonómiát tekintve a negyedik helyet foglalja el, és csak Bodzaforduló városát előzi meg ilyen tekintetben. A 2007 és 2013 közötti időszakban a város pénzügyi autonómiájának szintje 34,5% volt, ami alacsonyabb a megyei 40,5%-os átlagnál és jóval az országos városi szinten mért 62,32% os átlag alatt volt.

Az egy főre jutó jövedelemadó mértékét tekintve Bodzaforduló az egyetlen város, ahol Baróthoz képest ez az érték alacsonyabb.

A vissza nem térítendő európai alapokból finanszírozott projektek támogatására fordított költségvetési kiadások arányát illetően Barót az, amely megyei szinten a legkisebb teljesítményt nyújtja, 2013-ig 0 értékű volt az ilyen jellegű költségvetési kiadás.

Az alkalmazottakra vonatkozó pontszámot az alkalmazottak számának a 2007-2012 közötti teljes népességhez viszonyított arányából számolták ki. A megye öt városa közül Barót a negyedik helyet foglalja el, 19,3%-kal, ami a megyei átlag alatt (28,3%) helyezkedik el.

A következtetés pedig, hogy Barót városának számos olyan rendszerszintű hiányossága van, amelyek nemcsak országos, hanem megyei szinten is veszélyeztetik a versenyképességét. A demográfiai vonzat, az adminisztratív kapacitás és a humán erőforrás fejletlensége azok a szempontok, amelyeknek tekintetében a város a megye többi városához képest hátrányban van, ez pedig jelentősen befolyásolhatja a város hosszú távú fejlődését.

V.1.5 A BARÓTI ÉLETMINŐSÉG ELEMZÉSE

Ebben a fejezetben megtudhatjuk, hogy 2014. szeptember-októberében a Baróthoz tartozó vidéki közösségekben közvélemény-kutatást végeztek, amelynek célja a lakók életminőséggel kapcsolatos véleményének felmérése volt. A kutatásból származó adatokat felhasználtuk a város helyi fejlesztési stratégiájának kidolgozásához. Továbbá ebben a fejezetben bemutatásra kerül a kutatás módszertana és a legfontosabb eredmények és következtetések.

Ami az életminőséget illeti, a válaszadók 17,76%-a elégedett vagy nagyon elégedett vele, míg a válaszadók 21,7%-a elégedetlen vagy nagyon elégedetlen a helyzetével. Általánosságban az életminőséget tekintve a vélemény enyhén pozitív tendenciát mutat, a válaszadók több mint fele (52,63%) viszonylag elégedett.

Az életminőség alakulása az elmúlt 4 évben Baróton enyhén pozitív tendenciát mutat a válaszadók szerint. Bár a válaszadók többsége a skála közepén helyezkedik el (a 3. és 4. helyen szereplő válaszok), a tendencia pozitív jellegű, a válaszadók több mint 61,19% -a gondolja úgy, hogy az életminőség szintje inkább növekedett az elmúlt 4 évben.

A válaszadók szerint jövőbeli perspektívák meglehetősen pozitívak. A megkérdezettek több mint 53%-a véli úgy, hogy a következő 4 évben az életminősége javulni fog. Ha a szélsőségeket nézzük, az egyensúly akkor is megmarad, a pesszimista válaszadók 20,87%-a úgy véli, hogy az elkövetkező 4 évben az életminőség alakulása egyáltalán nem lesz jó, szemben azzal a 23,48%-kal, akik úgy gondolják, hogy a fejlődés nagyon jó irányú.

Az elkövetkező 4 év életminőségének fejlődésével kapcsolatosan azt próbáltuk meghatározni, hogy hogyan vélekednek a válaszadók a közösség általános fejlődéséről. Az előző kérdéshez hasonlóan a válaszok most is viszonylag kiegyensúlyozott állapotot jeleznek, a válaszadók több mint 44%-a szerint a város jó irányba halad. Meg kell jegyezzük, hogy az előző kérdéssel ellentétben, ahol a következő 4 évre nézve létezett egy enyhe optimizmus, itt enyhe pesszimizmust észleltünk: 48,7% inkább nem ért egyet azzal, hogy a város fejlődése jó irányba halad. Továbbá a határozottabb válaszok következetesebben a skála negatív zónájában jelentkeznek: 21,05% egyáltalán nem ért egyet szemben a 11,84%-os teljes egyetértéssel.

A válaszadók döntő többsége (67,94%) szinte biztos abban, hogy nem hagyja el a várost, de eléggé jelentős azoknak a száma is, akik fontolóra veszik ezt a lehetőséget, vagy pedig nem biztosak abban, hogy végleg a városban maradnak (72%). A válaszadókat arról is megkérdezték, hogy miért fontolgatják a város elhagyását. A válaszok elemzése két meghatározó tényezőre világított rá: az álláskeresői szándék (44,19%), illetve az, hogy a város nem ajánl számukra semmilyen jövőbeli kilátást (41,86%). Egyértelmű tehát, hogy közösség azon gazdasági problémáit, amelyeket az előző fejezet részletez, a helyi döntéshozóknak figyelembe kellene venniük, hiszen ezek jelentősen befolyásolják a lakosok helyben maradását.

Az adatok elemzése alapján az alábbiakat állapíthatjuk meg: általánosságban elmondható, hogy – némi pozitív tendencia ellenére - a jelenlegi életminőségről alkotott vélemény, valamint a jövőbeli elvárások meglehetősen semlegesek. Illetve, hogy a munkahelyek hiánya és a jövőbeli kilátások miatti migráció komoly problémát képviselhet.

A havi jövedelem alacsony (58%-os elégedetlenségi arány), de a lakosok általában meg tudják oldani a szükségleteik kielégítését.

A közvéleménykutatás során megpróbálták azonosítani Barót lakosainak véleményét azokról a közszolgáltatásokról vagy létesítményekről, amelyek az életminőség általános szintjét befolyásolják. Megállapították, hogy viszonylagos elégedetlenség tapasztalható a megkérdezett lakosok körében az alábbi szolgáltatásokkal kapcsolatosan: közúti infrastruktúra (80%-os elégedetlenségi szint), vízellátás és csatornázás (70%-os elégedetlenségi szint), tömegközlekedés (62%-os elégedetlenségi szint). A zöldterületeket (69%-os elégedetlenség), valamint a szabadidős alternatívákat (65%-os elégedetlenség) szintén negatívan értékelik. A bevásárolóközpontokhoz való hozzáféréssel kapcsolatos megítélés szintén negatív kissé (53% elégedetlen). A gazdasági helyzet és a munkahelyek komoly problémát jelentenek: a válaszadók több mint 90%-a elégedetlen a városban rendelkezésre álló állásokkal, a válaszadók 79%-a pedig elégedetlen a jelenlegi gazdasági helyzettel. A két szempont összekapcsolódik és veszélyt

jelenthet a város fejlődésére, hiszen az egyik fontos kockázati tényező az elnéptelenedés. Nincsenek különösebb problémák az egészségügy, az oktatás, a szociális szolgáltatások, a lakhatási körülmények, illetve a gáz- és áramellátás terén. Ezek a kérdések meglehetősen pozitív átfogó értékelést kaptak. A megkérdezettek a kulturális tevékenységeket is pozitívan értékelik.

A továbbiakban a lakosságnak a helyi hatóságok tevékenységével kapcsolatos véleményét kutatták. Ezek a kérdések olyan kérdéseket érintettek, mint az általános elégedettség, az átláthatóság és a nyilvánosság részvétele, a közösség bevonása, a helyi igazgatási kapacitás stb. Erre vonatkozóan a következő következtetéseket vonták le: a lakosoknak a helyi közigazgatás tevékenységével szembeni elégedettségi szintje közepes mértékű. Magasabb arányban érvényesül az a vélemény, miszerint a hatóságok ismerik a lakosság problémáit, de a megoldási képesség értékelése alacsonyabb szintű. Bár a helyi közigazgatást meglehetősen átláthatónak és korrupciómentesnek tartják, negatív a vélemény a bürokrácia szintjéről, valamint az internet használatáról a lakosság tájékoztatásában.

Ezután megpróbálták felmérni a lakosság véleményét a város fő problémáiról, valamint a lakosság mobilitásáról. A lakosokat arra kérték, hogy csökkenő fontossági sorrendben (az 1. kérdés a legfontosabb) sorolják fel azt a 3 problémát, amellyel véleményük szerint a közösség, amelyben élnek, szembesül. A válaszadók mintegy 35%-a az infrastruktúrát jelölte meg fő problémaként (ideértve a közúti infrastruktúrára, a járdákra és hidakra adott válaszokat), 20-uk a munkahelyek hiányát, 15%-uk az ivóvíz és a szennyvízhálózatot, 5%-uk pedig a kóbor kutyákat és az egészségügyi szolgáltatásokat nehezményezték. Ugyanezek a problémák jelennek meg a második és harmadik helyen is, ami arra utal, hogy akut helyzettel állunk szemben. A nem válaszok aránya 6% volt.

Az adatok elemzése nyomán az alábbi következtetéseket fogalmazták meg: A lakosság fő problémái a város infrastruktúrájához kapcsolódnak: a közúti, illetve gyalogos infrastruktúrához, az ivóvíz és a csatornahálózatához, továbbá probléma a munkahelyek hiánya és a kóbor kutyák jelenléte. Az említett problémák némelyike, például a munkahelyek hiánya, nemcsak a helyi hatóságok felelőssége, hanem külső tényezők is meghatározzák őket, ez pedig megnehezíti a helyi beavatkozást. A versenyképes munkahelyek biztosítása nem áll teljes mértékben a helyi hatóságok ellenőrzése alatt, viszont az infrastruktúra fejlesztése, az ivóvízellátás és a kóbor kutyák problémájának megoldása egyértelműen a városháza feladata. A lakosok által értékelt fő jellemvonások a város nyugalomához és a zöldfelületekhez kapcsolódnak, amelyek előnyként szerepelnek a megye többi városához képest, ehhez adódik hozzá a magyar népesség és a természeti erőforrások jelenléte.

Barót lakói elsősorban Sepsiszentgyörgyre, Brassóba és Székelyudvarhelyre utaznak, ami a felsorolt településekhez való kötődést sugallja.

Ami a város körüli falvak lakosságát illeti, gyakran utaznak Baróra, több mint 30%-uk naponta, elsősorban adminisztratív és egészségügyi problémák megoldása, illetve vásárlás céljából. A vidéki közösségek tagjainak ingázását az is alátámasztja, hogy a megkérdezettek több mint 20%-ának munkahelye van a városban.

V.1.6 Barót város SWOT elemzése

Ebben a fejezetben ismertetjük Barót város SWOT elemzését, amelyet teljes egészében átemeltünk az eredeti dokumentumból. Ez a rész lényegében ugyanolyan elemzést – SWOT elemzést – tartalmaz, mint ami az ITS-ek kidolgozása során is gyakran készül, bár a magyarországi kormányrendelet nem állapít meg SWOT analízis kidolgozására vonatkozó kötelezettséget, és még ajánlásként sem szerepel benne.

Erősségek	Gyenge pontok
<ul style="list-style-type: none"> • Egyedi kulturális elemek (a Baróti Medence Múzeuma) • A városi kórház, amely a Baróti medencét látja el • Civil szervezetek (19) és helyi akciócsoportok (2), amelyek rendelkeznek a közösségfejlesztési projektek lebonyolításához szükséges tudással • Léteznek sikeresen fejlődő gazdasági ágazatok (mezőgazdaság, erdészet és egészségügy) • A helyi önkormányzat nyitott a helyi gazdasági és szociális szereplőkkel való együttműködésre • A helyi internet hálózat jól fejlett • A mind szociális, mind gazdasági szempontból jól értékesíthető helyi kulturális jelleg • Jelentős tapasztalat a közösségi kooperáció terén (3-5 helyi szereplő) a környező falvakban • Testvérközösségi kapcsolatok az Egyesült Államokkal, az Unitárius Egyházzal keresztül • Közel helyezkedik el Brassóhoz, amely számos turistát vonz 	<ul style="list-style-type: none"> • A nem megfelelő szállítási infrastruktúra kedvezőtlenül befolyásolja a kapcsolatot a környék nagyobb városai- val, csökkenti az elérhetőséget és növeli az elszigetelődés veszélyét (gazdasági, ill. szociális téren) • Alacsony szintű adminisztrációs kapacitás – több jelentős közszolgáltatást más városba helyeztek át (kereskedelmi kamara, bíróság) • A munkaerő gyengén képzett (alacsony az oktatás szintje + képzés hiánya) azokban az ágazatokban is, amelyek a város ipari jellege miatt potenciállal rendelkeznek • A népszaporulat negatív mutatói a lakosság elöregedéséhez vezetnek • A számítástechnikai infrastruktúra hiánya az iskolákban + a számítástechnikai képzettséggel rendelkező tanszemélyzet hiánya • A turisztikai szálláshelyek alacsony száma • Magas munkanélküliségi ráta • A helyi vállalkozókat támogató infrastruktúra hiánya (a helyi KKV-k számára nem biztosítanak olyan irodát, amely a megpályázható uniós forrásokkal kapcsolatosan tájékoztatná őket) • Gyenge együttműködés a helyi kereskedelmi egységek között a közös problémák megoldása érdekében • A városkép degradálódása építészeti szempontból, amely nem teszi vonzóvá a befektetőket, illetve turisták szempontjából • Alacsony pénzügyi kapacitás – nem biztosít önrészt az uniós projektek megvalósításához • A helyi közösségi szereplők gyenge kooperációs készsége: civil szervezetek, vállalkozói réteg, egyházak, adminisztráció
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • A társulási és részvételi potenciál kihasználása a Baróti medence civil szervezeti képviselői és a helyi önkormányzat közötti partneri kapcsolatok kialakítása által, a helyi problémák megoldása érdekében • Lehetőség a kulturális turizmusra, amely a régió multikulturális jellegének köszönhető (7 felekezet + a közösség multikulturalitása + a régió turisztikai látványai) – a turisztikai infrastruktúra fejlesztése • A földrajzi helyzet és a közösség kihasználása annak érdekében, hogy a medence fejlődési központjává váljon a város • A turisztikai fejlődés lehetősége Brassóval együttműködve, annak kiegészítéseként • A vállalkozások támogatása olyan információs/tanácsadói központ létesítése által, amely az új vállalkozásoknak, gazdasági kezdeményezéseknek nyújt segítséget • A mezőgazdaság és az erdészet támogatása technológiai modernizációs projektek révén • A helyi stratégiai célok és a regionális célok összehangolása a jövőben meghirdetésre kerülő finanszírozási lehetőségek megszerzésére 	<ul style="list-style-type: none"> • Az uniós alapok megszerzésének elmulasztása bizonyos törvényes előírások miatt (a 10.000 lakos létezésének feltétele) vagy a gyenge adminisztratív kapacitás miatt • A képzett lakosság migrációjának a szomszédos városok felé történő folytatódása • A tanulók (fiatal lakosság) számának további csökkenése és ezzel párhuzamosan az inaktív lakosság számának növekedése • A közösség gazdasági és szociális elszigetelődése az új, ipar utáni identitás kialakításának képtelensége miatt • A Baróti medence központjává válását célzó gazdasági potenciál kiaknázásának elhanyagolása • A város további degradálódása, amely elriasztja a befektetőket/turistákat • A helyi életminőség további csökkenése, a környező városokhoz viszonyított különbségek hangsúlyossá válása • A város számára létfontosságú projektek blokkolása külső okok miatt (az Apácára vezető híd, az Udvarhely felé vezető út, a strand) • A helyi költségvetés bevételi forrásainak csökkenése a városhoz tartozó kereskedelmi egységek, ill. az ásványvíz kiaknázásának ellehetetlenülése miatt (Bibarcfalva)

V.1.7 BARÓT VÁROS STRATÉGIAI PROFILJA

Ebben a fejezetben először Barót város stratégiai helyzetét ismerhetjük meg. Ez a rész lényegében ugyanazzal a kérdéssel foglalkozik, mint magyarországi ITS-ek megalapozó vizsgálata helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarészeiben a település gazdaságát tárgyaló pontok.

Itt olvashatjuk, hogy Barót problémás stratégiai helyzetét különféle tényezők befolyásolják. A helyzet elemzéséhez először meg kell értenünk azt a hatalmas veszteséget, amelyet az ipari (bányászati) profil elvesztése gyakorolt a városra. A változás erőteljes strukturális hatást fejtett ki. Néhány év alatt a város nemcsak a fő bevételi forrásait veszítette el, hanem hosszú idő alatt felépített identitását is. Az állam kevésbé avatkozott bele a degradálódási folyamatba. Az ország más, ugyanilyen közösségeihez hasonlóan a bányákat a helyi közösség felkészítése nélkül zárták be, a bányavárosokra vonatkozó kormányprogramok pedig nem vették figyelembe a közösség újjáépítésének valós szükségleteit. A helyzet egyetlen pozitív elemét azok a nyugdíjasok képezik, akik a bányászati ágazatban dolgoztak. Életkor szempontjából ez egy viszonylag fiatal csoport (a bányászati szektorban a nyugdíjazás kényszerű volt), amely közösségi szinten aktív erőforrás, és amelyet nem szabad figyelmen kívül hagyni, hiszen bevonható a város regenerálódásába. A bányaipar hanyatlása nemcsak sokkot, hanem visszafordíthatatlan identitásvesztési folyamat kezdetét is jelentette a baróti közösség számára, hiszen a bányászati profilt nem lehetett semmilyen más, hasonló kaliberű tevékenységgel helyettesíteni. Az állam fellépésének hiányában a „közösségi leépülés” folyamata évről évre erősödött (hasonlóan Európa más bányászat megszüntetése utáni közösségeihez). Az elhagyatottság érzése – amelynek fizikai vetülete a népességcsökkenés, illetve az infrastruktúra leromlása, mentális vetülete pedig a helyi dinamika és az alternatívák csökkentése – drámai hatással volt a helyi közösségre.

A fentiek tükrében a stratégiai tervezési folyamat kiterjedt előzetes elemzést kíván, amely segít abban, hogy felismerjük a város fő problémáit, a stratégiai fenyegetéseket, a stratégiai megoldásokat és a legfontosabb stratégiai tényezőket.

V.1.7.1 Jövőkép

Ebben a fejezetben a város jövőképe meghatározására kerül sor, amely a következőképpen hangzik: Barót olyan kulturális, gazdasági, kereskedelmi, egészségügyi, oktatási, vállalkozási és mezőgazdasági központ lesz, amely képes minőségi köz- és magánszolgáltatásokat nyújtani a teljes Baróti medencének, illetve olyan fejlesztési vonalat képvisel majd, amely a po-

larizáció és a potenciál felhasználásával képes új közösségi identitás kiépítésére. Mint láthatjuk, a jövőkép nem tartalmazza azt, hogy ez mennyi időre szól, és egyelőre nem jöttünk rá ennek okára. Ez a rész lényegében ugyanazzal – a jövőkép megfogalmazásával – foglalkozik, mint ami a magyarországi településfejlesztési koncepciók egyik legfontosabb tartalmi eleme. A magyarországi szabályozás szerint a településfejlesztési koncepció hosszútávra – 15 évre – vagy nagyobb távlatra készül. Ennek megfelelően a magyarországi szabályozás szerinti gyakorlatban a jövőkép is hosszútávon megvalósítható, és nem a középtávú stratégiában meghatározható középtávú, célállapotot jelent.

V.1.7.2 Stratégiai problémák

Ebben a fejezetben összesítve megismerhetjük a város stratégiai problémáit, amelyek a mi meglátásunkban mind jellezően társadalmi problémák, amelyek a következők: az elöregedésnek a kérdése, az elnéptelenedésnek a kérdése, az elvándorlásnak a kérdése, a vándorlási mérleg negatív jellege, a képzettségi szintnek a csökkenése.

Ezekből néhányat az alábbiakban a konkrétumok szintjén is ismertetünk: (1) a városnak olyan infrastrukturális problémái vannak, amelyek közvetlenül érintik a stratégiai fejlesztési keretet; (2) a várost komolyan fenyegeti a munkaerő migrációja, amely elsősorban a fiatalok körében hangsúlyos; (3) a város elveszíti a képzett lakosokat, amely stratégiai feltétele a jelentősebb befektetők odavonzásának; (4) a városban lassú, de folyamatos a gazdasági leépülés, amelyet a munkanélküliség szintje, az ingatlanok értékének csökkenése, illetve az alacsony fizetések jeleznek; (5) a város nem képes olyan civil társadalmat mozgósítani, amely a közösségi szellemet fejleszthetné; (6) az adminisztratív kapacitás gyenge, az állami szektornak nehéz döntéseket kell hoznia az erőforrások hiánya miatt. A város számos problémája kívül esik saját cselekvési körén. A város polgárai úgy érzik, hogy bár az adminisztráció megérti problémáikat, nem tudja megoldani őket; (7) a városnak a státusza miatt a közösségnek az elmúlt költségvetési évben nem volt hozzáférése európai forrásokhoz, ami Barótot a környező vidéki közösségeknél sokkal kedvezőlenebb helyzetbe hozza. Továbbá gyenge a helyi pályázati kapacitás is.

V.1.7.3 Kulcsfontosságú stratégiai tényezők

Ebben a fejezetben megismerhetjük azokat a tényezőket, amelyek meghatározott módon, hosszú távon érintik a közösséget, amelyből hármat azonosítottak be: (1) a mikrorégió belüli pozicionálás; (2) infrastruktúra; (3) helyi identitás.

V.1.7.4 Stratégiai lehetőségek

Ebben a fejezetben megismerhetjük azokat a stratégiai lehetőségeket, amelyeket a hivatalos stratégiai írói beazonosítottak, és ezek a következők:

A városnak új közösségi identitást kell felépítenie, amely azon alapul, hogy a városnak (a hagyományok és a történelmi értékek alapján) központi szerepet kell vállalnia a kistérségben (Baróti medence) számos jól meghatározott ágazatban. A városnak (a hagyományok és a történelmi értékek alapján) a kistérségen belül (Baróti medence) központi szerepet kell vállalnia számos jól meghatározott ágazatban.

Továbbá a városnak ki kell használnia azokat a felmerülő lehetőségeket, amelyek képesek megsokszorozni a közösségi erőforrásokat, mint például a kultúrát és a vállalkozói szellemet; a megyei és az országos közigazgatással együttműködve meg kell oldania azokat a súlyos infrastrukturális problémákat, amelyek komolyan korlátozzák a fejlődését; a városnak jelentős erőfeszítéseket kell tennie ahhoz, hogy a helyi közösséget bevonja a stratégiai fejlesztésbe. A helyi fejlesztési stratégiát a közösség a magáénak kell érezze; a városnak támogatnia kell a meglévő vállalkozói szellemet és ösztönöznie kell az új helyi kezdeményezések megjelenését. Ezek hiányában a város fejlődési pólus szerepe a medencében nehezen alkotható meg; a városnak ki kell fejlesztenie a helyi erőforrások előállítására és hatékony felhasználására vonatkozó képességét, amely lehetővé teszi a kulcsfontosságú területeken történő beruházásokat (pl. uniós projektek beazonosítása, megírása és megvalósítása).

V.1.8 OPERATÍV PROGRAMOK A 2015-2020 IDŐSZAKRA

Bár itt az operatív programokról szól a cím, azonban itt a stratégiában a célok után nem prioritások, tehát a nagy átfogó célok után nem prioritások és es stratégiai célok vannak ismertetve, hanem azonnal projektek. Az alábbiakban ezekről a projektekről is készítünk egy kivonatos ismertetést. Ez azt jelenti, hogy a jövőkép után azonnal a projektek következnek.

Láthatjuk, hogy fejlesztési célonként közelítik meg a problémát, elsőként a helyi infrastruktúra fejlesztése és rehabilitálása fejlesztési célra, másodikként a helyi gazdaság ösztönzésére, utána a helyi közszolgáltatások fejlesztésére és javítására elérhető pályázati- és projekt lehetőségekről olvashatunk.

Részletesebben lebontva, helyi infrastruktúra fejlesztés címén van iskolai campus fejlesztés, útaszfaltozás, csatornahálózat bevezetése, a városi utcák aszfaltozása a csatornahálózat beve-

zetése után, a víz- és csatornahálózat bevezetése, illetve az utcák aszfaltozása a városhoz tartozó falvakban, műfüves sportpálya létesítése, a város központjának rehabilitációja, a Baróti Medence Múzeumának fejlesztése, a Bányamúzeum megalapítása, a városi kórház és a városi piac rehabilitációja, illetve katasztrófavédelmi egység létrehozása a kistérség számára.

A helyi gazdaság ösztönzése címén van a fiatalok hazavonzása, telekkoncesszióval, Helyi Vállalkozástámogató Iroda létrehozása, helyi termékek népszerűsítése más piacokon, üzleti inkubátor központ, illetve ipari mikroözóna létesítése, program az induló kezdeményezések támogatására, és befektetőket vonzó program.

A helyi közszolgáltatások fejlesztése, javítása címén szerepel itt a polgármesteri hivatal honlapjának átszervezése és aktualizálása, illetve online szolgáltatások bevezetése, a Polgármesteri Hivatal alkalmazottainak képzése és a helyi költségvetési források hatékony felhasználása.

Ha jól értelmezzük, akkor ez erre benyújtható, és elnyerhető pályázati támogatások felsorolását tartalmazza, amelyek egyébként szép számban megjelennek itt.

A továbbiakban bemutatjuk ezt a táblázatot, amelyet átvettünk az eredeti forrásból.

Ssz.	Projekt neve	Haszonélvező		Célcsoport	Hely	Stádium (FP, SF, DALI, PT) ²³⁰	Tervezett költségvetés Lejben és euróban	Kivitelezési időszak	Pénzforrás		Megjegyzés
		Vezető	Partner						Helyi költ- ség-vetés	Más forrás	
Cél – A helyi infrastruktúra fejlesztése és rehabilitálása											
1	Az iskolai campus befejezése	Barót város Polgármesteri Hivatala	Oktatási Minisztérium	A városból, illetve a közeli községekből származó tanulók	Barót	TP	22.000.000 lej 5.000.000 euró	2014 -2015	-	Regionális Operatív Program	
2	2 km út/ helyi utca leaszfaltozása	Barót város Polgármesteri Hivatala	-	Helyi vállalkozók, a mikrorégió vállalkozói, szállítási vállalatok, lakosság	Barót	PK	6.300.000 lej 1.400.000 euró	2015	teljes	-	
3	A csatornahálózat bevezetése a város teljes területén	Barót város Polgármesteri Hivatala	-	Lakosság és vállalkozók	Barót	MT	8.000.000 lej 1.777.000 euró	2015-2016	teljes	-	
4	A városi utcák aszfaltozása a városi víz- és csatornahálózat bevezetése / cseréje után	Barót város Polgármesteri Hivatala	-	Helyi vállalkozók, a mikrorégió vállalkozói, szállítási vállalatok, lakosság	Barót	PK	4.400.000 lej 1.000.000 euró	2017-2020	Helyi költségvetés /hitel	-	
5	A víz- és csa-	Barót	-	Lakosság és vállal-	A városhoz	PK	30.000.000 lej	2017-2020	részben	ROP (lehet-	

²³⁰ Magyarázat: (PK) Pályázati kérelem, (MT) Megvalósíthatósági tanulmány, (KD) Kivitelezési dokumentáció, (TP) Technikai projekt

2021.06.22.

	tornahálózat bevezetése a városhoz tartozó falvakban (10 km)	város Polgármesteri Hivatala		kozók	tartozó falvak, Bibarcfalva, Bodos, Köpec, Miklósvár, Felsőrákos		6.666.000 euró			séges)	
6	Az utak / utcák aszfaltozása a városhoz tartozó falvakban (a víz- és csatornahálózat bevezetése után)	Barót város Polgármesteri Hivatala		Helyi vállalkozók, a mikrorégió vállalkozói, szállítási cégek, lakosság	A városhoz tartozó falvak, Bibarcfalva, Bodos, Köpec, Miklósvár, Felsőrákos	PK	20.000.000 lej 4.444.000 euró	2018- 2020	részben	ROP (lehetőséges)	
7	Műfüves sportpálya létesítése	Barót város Polgármesteri Hivatala		A város lakossága (különösen a diákok és fiatalok)	Barót	MT	130.000 lej 28.880 lej	2015-2016	teljesen	-	
8	A város történelmi és kulturális központjának rehabilitációja	Barót város Polgármesteri Hivatala		A város lakossága	Barót	PK	440.000 lej 100.000 euró	2017-2018	részben	ROP (lehetőséges)	
9	A Baróti Menedence Múzeumának fejlesztése A Bányamúzeum létrehozása és berendezése,	Barót város Polgármesteri Hivatala		Turisták	Barót	PK	225000 lej 50.000 euró 400.000 lej 90.000 euró	2020	részben	ROP (lehetőséges)	

	valamint az 1848-ban épült kohó megközelítésének megkönnyítése										
10	A Baróti Városi Kórház rehabilitációja	Barót város Polgármesteri Hivatala	Egészségügyi Minisztérium	A város és a környező községek lakossága	Barót	PK	3.000.000 lej 666.000 euró	2017-2018	részben	Egészségügyi Minisztérium	
11	A város piacának rehabilitációja	Barót város Polgármesteri Hivatala	Akciócsoportok Alutus regio Egyesület	A város és a környező községek lakossága	Barót	PK	220.000 lej 49.000 euró	2017-2018	részben	FEADR	
12	Katasztrófavédelmi egység létrehozása a kistérség számára	Barót város Polgármesteri Hivatala	Kovácsna Megyei Katasztrófavédelmi Hivatal	A város és a környező községek lakossága	Barót	PK	500.000 lej	2017-2018	részben	Közigazgatási és Belügyminisztérium	
Cél – A helyi gazdaság ösztönzése											
1	A fiatalok hazavonzása - telekkoncesszió ingatlanok építése céljából	Barót város Polgármesteri Hivatala	Civil szervezetek	Helyi közösség	Barót és a hozzá tartozó falvak	PK	220.000 lej (évente)	2016-2020	teljesen	-	
2	A Helyi Vállalkozástámogató Iroda létrehozása	Barót város Polgármesteri Hivatala	Helyi vállalkozások	Vállalkozások, potenciális vállalkozók (lakosok)	Barót	PK	35.000 lej 7.700 euró évente	2015-2020	50%	Vállalkozások – 50%	

3	Helyi termékek népszerűsítése más piacokon annak érdekében, hogy megkönnyítsék ezeknek a termékeknek az értékesítését	Barót város Polgármesteri Hivatala	Helyi vállalkozások	P	Brassó, Marosvásárhely	PK	13.000 lej 3.000 euró évente	2015-2020	50%	Vállalkozások – 50%	
4	Üzleti inkubátor létesítése a terület sajátos profilú tevékenységei számára (fafeldolgozás, növények és gyümölcsök gyűjtése és feldolgozása)	Barót város Polgármesteri Hivatala	Helyi vállalkozások	Helyi vállalkozások	Barót	PK	11.250.000 lej 2.500.000 euró	2016-2018	-	ROP (lehetőséges)	
5	Ipari mikroözóna / ipari park létesítése	Barót város Polgármesteri Hivatala	Helyi vállalkozások	Vállalkozások	Barót	PK	Kezdeti költségek: Telkek beazonosítása és bevonása a projektbe 5400000 lej / 1200000 euró Utólagos költségek: ipari csarnokok, platformok	2016-2020	50%	Regionális Operatív Program – Regio	

6	<p>Program az induló kezdeményezések támogatására a piacokhoz való hozzáférés, a tőke és az üzletfejlesztési támogatás megkönnyítése érdekében:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a kkv-k és egyéni vállalkozók hitelprogramja - aktív partnerség a bankszektoral - banki egységek bevonása a kisvállalkozások finanszírozásában, valamint a pénzügyi tanácsadásba - képzési és tanácsadási programok (pl. üzletvezetés és tervezés, emberi erőforrások stb.) - A kisvállalkozók képviselői és együttműködési struktúrákba tömörülésének elősegítése és ösztönzése 	<p>Partnerek: Barót Polgármesteri Hivatal és helyi akciócsoportok</p> <p>Kedvezményezettek: Helyi vállalkozók</p>	Barót	PK	<p>Költség: 900000 lej 200000 euró</p>			Bankszektor, POSDRU	
7	<p>Befektetőket vonzó és támogató program:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A befektetők számára elérhetővé tehető, jelenleg rendelkezésre álló (állami és magántuladonban levő) területek – épületek, földterületek - felmérése és leltározása, virtuális információs központ létrehozása a befektetők számára – általános információkat tartalmazó online adatbázis készítése (rendelkezésre álló földterületek, árak, életképességi tétel mértéke), a lehetséges befektetők számára; - Ösztönző csomag a befektetők számára – a befektetések ösztönzését elősegítő adók és illetékek megállapítása – de minimis támogatás vállalkozásoknak – és ingatlanadók (modellként szolgálhat – Sepsiszentgyörgy) 	<p>Partnerek: Barót város Polgármesteri Hivatala, bankszektor és helyi akciócsoportok</p> <p>Kedvezményezettek: Helyi vállalkozók</p>	Barót	PK	<p>Költség: 10000 lej 2200 euró</p>	2015 -	Helyi költségvetés		

	- A gazdasági társaságok fejlődésének támogatása - a helyi önkormányzatok bevonása az üzleti környezettel folytatott rendszeres találkozók tervezésébe és lebonyolításába										
Cél – A helyi közszolgáltatások fejlesztése, javítása											
1	A polgármesteri hivatal honlapjának átszervezése és aktualizálása	Barót város Polgármesteri Hivatala	-	Lakosság, vállalkozók, civil szervezetek	Barót	PK	10.000 lei 2.200 euro	2015	Teljesen	-	
2	On-line szolgáltatások bevezetése (adófizetés, időpont kérése, adatlapok letöltése és kitöltése stb.)	Barót város Polgármesteri Hivatala	-	Lakosság, vállalkozók, civil szervezetek	Barót	PK	10.000 lei 2.200 euro	2016	Teljesen	-	
3	A Polgármesteri Hivatal alkalmazottainak képzése	Barót város Polgármesteri Hivatala	-	A polgármesteri hivatal alkalmazottai	Barót	PK	270.000 lei 60.000 euro	2017-2018	részben – 10%	POCA – 90%	
4	A helyi költségvetési források hatékony felhasználása: - többéves költségvetés összeállítása a helység többéves beruházási listái alapján létrehozott tőkebefektetési program alapján. - Alternatív finanszírozási források keresése – hitelek, stb.			A Polgármesteri Hivatal és a Helyi Tanács	Barót		Barót	2015-2020	Helyi költségvetésből teljesen		

V.2 AJÁNLÁS BARÓT VÁROS FEJLESZTÉSI TERVÉNEK AKTUALIZÁLÁSÁRA A SAJÁT KUTATÁSOK ALAPJÁN A ROMÁNIAI JOGSZABÁLYI ELŐÍRÁSOK ALAPJÁN A FENTIEK SZERINT KIALAKULT GYAKORLAT KERETEI KÖZÖTT

Ez a fejezet azt tartalmazza, hogy az én saját helyi primer kutatásaim alapján hogyan lenne érdemes aktualizálni ezt a 2015-ben készült hivatalos városfejlesztési tervet, amely az előbbieken került bemutatásra. Saját helyi kutatásomat különösen a következők miatt tartom lényegesnek értekezésem szempontjából. Barót esetét alapvetően az alábbi szempontok szerint vizsgálom esettanulmányomban hipotéziseim aspektusából:

Barót, mint egy jellegzetes romániai magyar nemzetiségű kisváros esete a környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból fenntartható urbanizáció kihívásai szempontjából. Mennyire érvényesek ezek a kihívások Baróton, és így Barót jellegzetes példája tükrében, igen nagy valószínűséggel, a többi hasonló erdélyi kisváros esetében? Érvényesek-e egyáltalán, vagy különböző speciális okok miatt esetleg az lenne a helyzet, hogy Barótot és a hasonló városokat elkerülik ezek a kihívások.

Barótot, mint a romániai településfejlesztési tervezés legfontosabb eszköze, a Stratégiai Fejlesztési Terv (SFT) tárgyát vizsgálom, miközben az SFT alkalmazását és esetleges saját keretei közötti bővített alkalmazási lehetőségeit keresem annak az érdekében, hogy a jól megismert Barótra vonatkozóan egy professzionális, nagy nevű, nagyvárosi tervező csoport által készített SFT tartalmi elemeinek és belső összefüggéseinek megértése útján jól megérthessem az SFT, mint településfejlesztési eszköz használatát, illetve annak az alkalmazási határain belül kiterjesztett lehetőségeit, hogy empirikus kutatásom eredményeként jól megérthessem, mire alkalmas eszköz az SFT, és mire nem, hogy ne csak elvi és formális logikai alapon mondjak róla teoretikus véleményt, hanem alkalmazásának saját kutatás keretében történő modellezése alapján is.

A fent említett két ok mindegyikéből az következik, hogy a kolozsvári kollégák által készített SFT-t településfejlesztő szakemberként, a saját legjobb tudásom szerint ellenőriznem kell, az esetleges elavult adatokat frissítve, helyzetelemzésüket a saját szakmai és elméleti tudossággal ellenőrizve, hogy vajon minden úgy van-e most, a jelenlegi ismereteink fényében, az én saját kutatásom szerint is, ahogy ők hat évvel ezelőtt látták, annak érdekében, hogy a saját kutatásommal hitelesített hivatalos vizsgálatra támaszkodva tudjak megállapításokat tenni. Úgy, ahogy

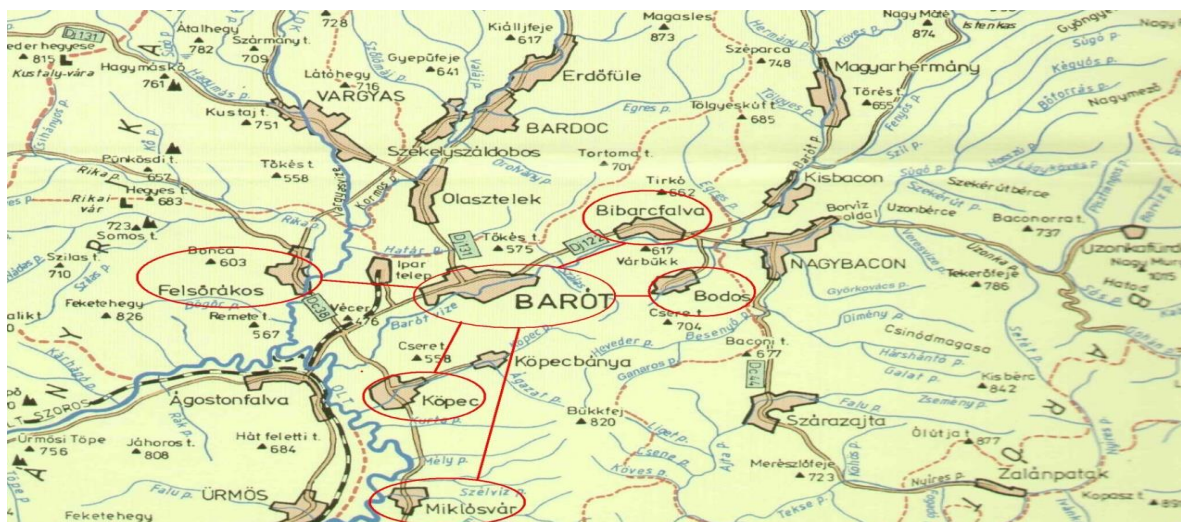
egy jó orvos sem fogad el érzékeny, nehéz egészségügyi problémák kezelése esetén más előzetes vizsgálati eredményeket, mint amelyeket saját maga – illetve az orvos esetében szervezete – hitelesített, és ahogy például egy szerkezettervező hídépítő mérnök sem fogad el más talajmechanikai szakvéleményt, mint amit saját maga, illetve szervezete készített, vagy hitelesített. Nem rendelkezővén saját szervezeti háttérrel, az említett analógiáknak megfelelően nekem, saját magamnak kellett elvégeznem ezt a hitelesítő vizsgálatot.

Míg az előző, a VI.1-es fejezetben egy kivonatos, elemző ismertetésre került sor, az én ismertetésem, amelyet ez a fejezet tartalmaz, nem kivonatos lesz, hanem teljes annak az eredménynek a szintjén és annak a tekintetében, amit elértem. Első lépésben a város földrajzi elhelyezkedéséről, illetve a településszerkezeti sajátosságokról fogunk írni. Ezek a szempontok nem voltak jelen Barót város hivatalos fejlesztési tervében, mi viszont fontosnak gondoljuk őket.

Földrajzi lehatárolás szempontjai, indoklása

Barót Erdővidéken található. Erdővidék a Barcasági medence északi nyúlványa, melynek határai keleten a Baróti-hegység, északkeleten és északon a Dél-Hargita, nyugaton pedig a Pársányi-hegység.

A mikrotérseget és egyben az Erdővidék–*Barótvidéket* alkotó, egymással szomszédos településeink a közép-erdélyi régióban, annak is a délkeleti szegletében helyezkednek el. A programban, és ennek megfelelően a vizsgálatunkban résztvevő települések: Barót, Bibarcfalva, Bodos, Köpec, Felsőrákos, Miklósvár, vagyis a tulajdonképpeni város és a hozzá tartozó települések.

1. Kép. Barót és a hozzá tartozó öt település térképe

Úgy véljük, hogy a Stratégiai Program elkészítésére szektorok közötti (helyi vezetés – civil szervezetek – lakosság) jó együttműködésre is szükség van. Ezért létre kell hozni egy úgynevezett *Helyi Vidékfejlesztési Munkacsoportot*. A települések polgármestere (mivelhogy az említett települések Baróthoz tartoznak, ezért csak egy polgármestere van a vidéknek) a civil szervezeteket kell megbízni azzal, hogy elkészítsék a programot a lakosság bevonásával, melynek főleg a vállalkozók lesznek a közvetlen kedvezményezettjei.

Mind a hat település tagja kellene legyen egy *Barótvidéki Települési Társulásnak*. Ezáltal több közmű üzemeltetését is közösen látnák majd el, mint egy korszerű szelektív hulladékgyűjtő, illetve a gáz- és szennyvízkezelő csatornahálózatot is közösen üzemeltetnék majd.

A *Barótvidék Alapítvány* egy olyan térségfejlesztéssel foglalkozó civil szervezetté kellene fejlődjön, amelynek tevékenysége túlmutat a települések határain.

Természeti és térszerkezeti adottságok – Településszerkezeti sajátosságok

A Helyi Vidékfejlesztési Munkacsoport célterületén lévő települések népessége és népsűrűsége: összesen 12 848 ha, közigazgatási terület van, amiből: 12 163 ha külterület és 685 ha belterület.

2. Táblázat. Települések hivatalos neve és népessége (2002-es, illetve a 2011-es népszámlálási adatok alapján)

Sorszám	Település hivatalos neve magyarul	Település hivatalos neve románul	Népesség (fő) 2002	Népesség (fő) 2011²³¹
1	Barót	Baraolt	5 914	5264
2	Bibarcfalva	Biborțeni	775	672
3	Bodos	Bodoș	446	416
4	Felsőrákos	Racoșul de Sus	893	878
5	Köpec	Căpeni	1 130	1 000
6	Miklósvár	Miclășoara	512	442

²³¹ Erdélystat – Erdélyi Statisztikai Portál: a 2011-es népszámlálási adatok: <http://statisztikak.erdelystat.ro/adatlapok/barot/1012> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

A célterület lakosainak száma: 2002-ben 9 670 fő volt, átlagos népsűrűsége pedig: 133 fő/ km². 2011-ben a lakosok száma 8672 fő volt, vagyis kevesebb, mint 10 év alatt majdnem 1000 fővel csökkent. Mivel a jelenlegi EU-s törvények alapján vidékinek tekinthető minden olyan település, ahol a lakosok száma nem haladja meg a 155 fő/km²-t, így mindjárt az összes romániai kisváros a vidéki térség behatárolása alá esett. Barót maga 1968-tól rendelkezik városi státussal.

A környezet állapota

Erdővidék földtani felépítése, sajátos természeti értékek

Az Észak-Persányt (vagy a Rikát) és a Baróti hegyvonulatokat másodkori (Triász, Jura, Kréta) mészkövek, homokkövek és ultrabázikus vulkáni kövek alkotják. Ami innen értékesíthető is, az a barnaszén-lignit. Ezen kőzeteken kívül található: diatomit, építőkövek (andezit, homokkő, mészkő, dácittufa stb.).

A törésvonalakon felszínre törő utóvulkanikus gázok a beszivárgó vizekkel találkozva ásványvizet képeznek – közel száz forrást. Ezen borvízforrások közül talán amileghíresebb és a mi kistérségünkbe tartozik, az a Bibarcfalvi borvíztöltőde által használt három fedett forrás és a lakosság számára is használható két mesterségesen fűrt forrás.

2. Kép. Bibarcfalvi alsó borvízforrás

3. kép. Bibarcfalvi felső borvízforrás

A térség, Barót vidéke, összeköti az erdélyi mezőséggel a Hargita-hegyvonulatot, illetve a Keleti-Kárpátok nyugati részét. A lapos részek 250–430 méter, a magasabbak viszont 1 100–1 400 méter körüli tengerszint feletti magasságban terülnek el²³²

Hidrológiai szempontból az Olt (mellékfolyói a Barót-patak, valamint a Kormos-patak) és a Feketeügy jelentős mennyiségű vízzel látják el ezt a területet, de több időszakos kisvízfolyás is található itt. Több természetes és mesterséges tavacska teszi változatossá a tájat.

A mélyebb fekvésű területek rossz vízgazdálkodású réti és szikes talajain a belvíz okozhatja a legnagyobb problémát. Víztisztaság-védelmi paraméterei a II. osztályú eléggé szennyezett felszíni új minősítésnek felelnek meg.

Ebben a zónában gyakoriak a fagyok, az évi középhőmérsékleti érték 7–8 °C, a csapadék mennyisége pedig 550–600 mm. A május elsejétől október elsejéig terjedő szakaszban a hőmérséklet összértéke 2 410 °C, és ebben a periódusban a csapadék mennyiség 352 mm.²³³ Az évi napfénytartam 1 750 óra.

A felszíni formák meghatározzák a széljárást, ezért ez övezetenként különbözik. A megye középkéleti részén ismeretes a Nemere – ez a *Crivăţ* egy változata, amely a Keleti Kárpátokban fúj és amely az Ojtozi-szoroson keresztül (863 m tengerszint felett) eléri Barótot és megkönnyíti az északkeleti légáramlások behatolását. Nyáron jellegzetes a nyugati, délnyugati széljárás, amelynek értéke 30 és 40% között van, sebessége pedig 2,2–2,7 m/s. A szelek irányát és sebességét befolyásolja az Olt és a Feketeügy völgye.²³⁴

A környezeti problémák és megoldásukra tett eddigi erőfeszítések

Kommunális hulladék

A kommunális hulladék képezi a térség legfontosabb környezeti problémáját. Barót mellett létezik ugyan egy hulladéklerakó, de az nem felel meg semmiképpen az EU-s előírásoknak.

Egy, az európai szintű elvárásoknak megfelelő és korszerű hulladéklerakó kellene legyen a kistérségben, ahova a lakosság behordhatja hulladékát. A kistérség települései számára az EU-s csatlakozás után lehetőség van arra, hogy kielégítően megoldják egy ilyen hulladéklerakó megépítését (EU-s forrásokból). E lerakó nagy hatásokkal működhet, ha megfelelő szinten sikerül majd elérni a lakosságnál a szelektív hulladékgyűjtést.

²³² Kisgyörgy, 1973: 10

²³³ Bartha–Janosi, 1999: 13

²³⁴ Ua.

Szennyvízkezelés

A települések csatornahálózatának kiépítettsége összességében rossznak mondható, ezt valószínűleg a pályázati rendszer keretében kell majd megoldani. Egyelőre még mindig nagy gond, hogy nem ellenőrizhető hova kerül a szennyvíz. Ezek gyakran illegális lerakóhelyre kerülnek. A keletkezett szennyvizek kezelése szintén megoldásra váró feladat. A csatornahálózat kiépítéséhez össze kell fogniuk a településeknek. Nagyobb szennyvízbefogadó, illetve -tisztító állomást kell majd létrehozni.

A következőkben néhány képet mutatok be, melyek bizonyítékkul szolgálnak arra, hogy valóban szükséges egy szennyvíztisztító megépítése.

4. Kép. Szennyvízbefolyó a Barót-patakba

5. Kép. A Barót-patakba ömlő savós víz

A fényképek szülővárosomban (Baróton) készültek, lakott zónában, épp a házuk előtt, amelynek következtében lehetetlenné vált a szellőztetés a borzasztó szag miatt. A patakpartban megépített szennyvízbefolyón keresztül a tejgyár engedi bele a „szennyvizét”; ezek láttán nem kétséges, hogy megoldásra szorulnak a szennyvízgondok.

Közlekedés

A térség aktív lakossága magas arányban ingázik Brassóba, illetve Sepsiszentgyörgyre. Ezen kívül a piacra és más ügyben elszórtan bejárók sok esetben korszerűtlen gépkocsi használatát jelent környezeti terhelést.

Barót közigazgatási területén belül a Transloc, helyi közszállítási vállalat nevű cég működteti a buszjáratokat. Ezek a járatok naponta kétszer (reggel és délután) indulnak a környező településekre, hogy a vidéki lakosokat (munkásokat, iskolásokat) Erdővidék központjába, Baróra szállítsák és majd visszaszállítsák.

A legközelebbi vasútállomásra, Ágostonfalvára, és vissza Baróra a Capitaly sepsiszentgyörgyi cég működtet buszjáratot. Ez a járat minden induló és érkező vonat esetére igénybe vehető.

Az 1990-es évek előtt jóval több buszjárat működött a térségben, hisz a bányában dolgozó 3 000 embert szállítani kellett, de a kilencvenes évektől, amikor megkezdődött a bányászat hanyatlása,

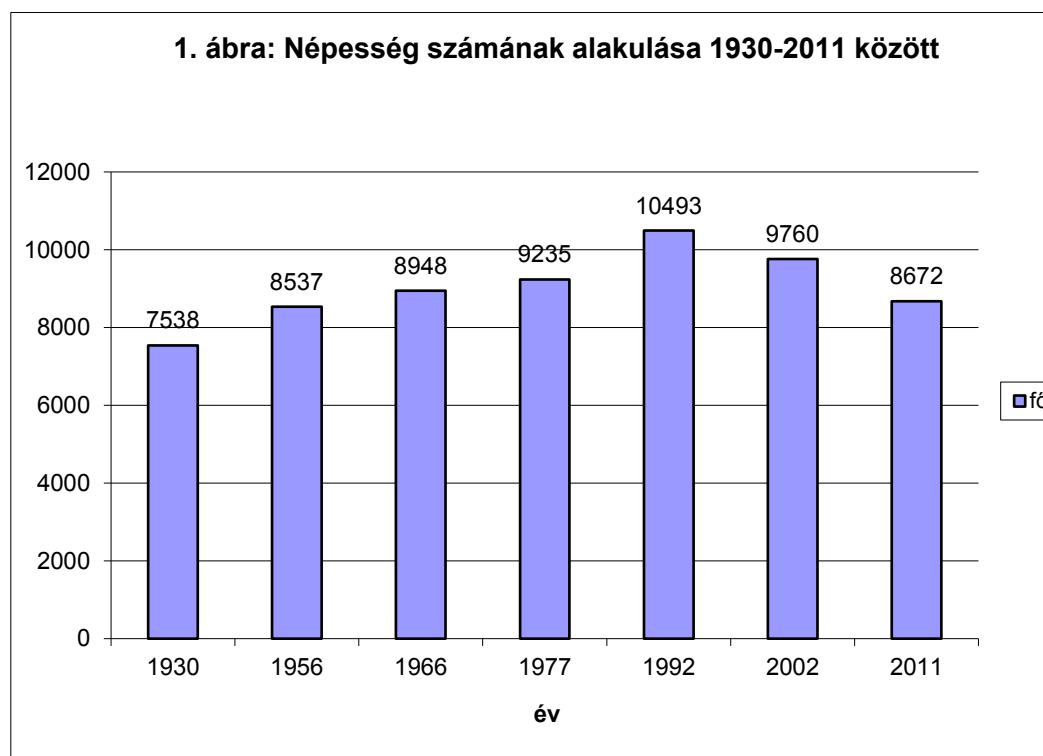
már nem volt szükség annyi buszjáratra, és egy ideig főként iskolás járatok működtek, utána pedig belépett a piacra a Bálint Trans, amely Kovászna, Hargita és Maros megyék különböző településeit köti össze, természetesen Barótot érintve.

V.2.1 A TÁRSADALOM ÉS A GAZDASÁG ÁLLAPOTÁNAK MENNYISÉGI JELLEMZÉSE BARÓTON

V.2.1.1 Népesedési folyamatok

V.2.1.1.1 A népesség száma és korösszetétele

A demográfiai helyzet, a népesség számának alakulása követi az országos trendeket, de kedvezőbb, mint a romániai magyarok lélekszámának alakulása,²³⁵ amint az alábbi ábra is illusztrálja ezt.

Forrás: a Baróti Polgármesteri Hivatal adatai alapján

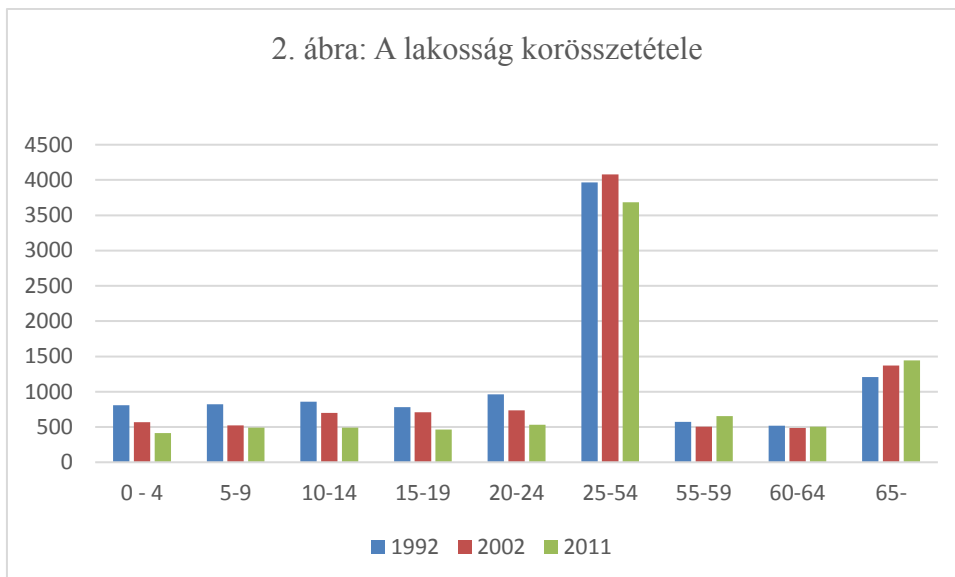
A népesség alakulásában folyamatos növekedés tapasztalható az 1930 és 1992 közötti időszakban, viszont az 1992-es népszámlálás után egy drasztikus csökkenés volt észlelhető, amikor szinte 1 000 fővel csökkent a vidék lakosainak a száma, amely 10 493 lélekszámról 9 670-re esett vissza. Ez a drasztikus csökkenés jórészt a munkahelyek megszűnésének, valamint a fiatalok elvándorlásának volt köszönhető.

²³⁵ Veres, 2015: 11

2011-ben a lakosok száma 8672 fő volt, vagyis kevesebb, mint 10 év alatt majdnem 1000 fővel csökkent. Így, ez 1990-től 2002-ig létező trend 2011-ig is megmaradt.

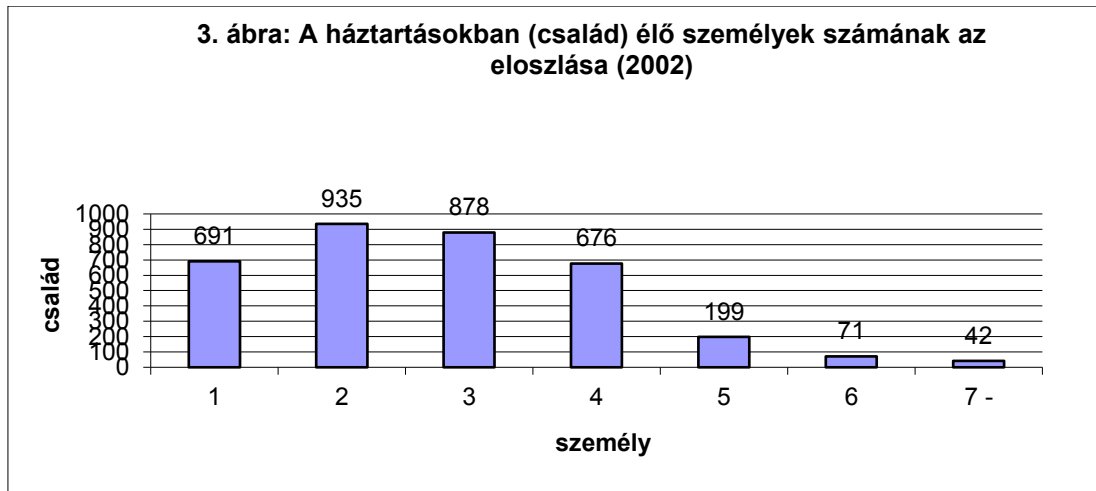
A 2011-es népszámlálás után 2015-ből állnak rendelkezésre adatok, ekkor a lakosság száma 9664 fő volt a lakosság száma a Megyei Statisztikai Hivatal szerint,. A legfrissebb adatok, amelyeket a Baróti Polgármesteri Hivatal bocsátott rendelkezésünkre, 2017-ből származnak, amikor a lakosság száma 9 324 fő volt. Megítélésünk szerint a lakosságszám 2011 utáni növekedésének az oka, hogy a népszámlálás módszertana tartalmazza azt a kérdést, hogy az adott személy esetleg máshol tölti-e az ideje nagy részét, mint az állandó lakcíme, és amennyiben igen, akkor nem az állandó lakcím szerinti lakosnak tekintik. A Helyi Polgármesteri Hivatal viszont csak az állandó lakcím szerinti lakosok számát ismeri, csak erre vonatkozóan rendelkeznek adatokkal.

A népesség korösszetétele a következőképpen alakul az 1992-es, a 2002-es és 2011-es népszámlálási adatok alapján:

Forrás: a Baróti Polgármesteri- és a Megyei Statisztikai Hivatal, illetve a 2011-es népszámlálási adatok alapján

Az ábrából kiderül, hogy nem változott lényegesen a népesség korstruktúrája ebben a majdnem húszéves periódusban (1992-től 2011-ig). Nem tapasztalható az országos átlaghoz viszonyítva előregedés ezen a vidéken, viszont ennek ellenére helyi szinten az előregedés társadalmi szintű problémát jelent.

Forrás: a Megyei Statisztikai Hivatal adatai alapján

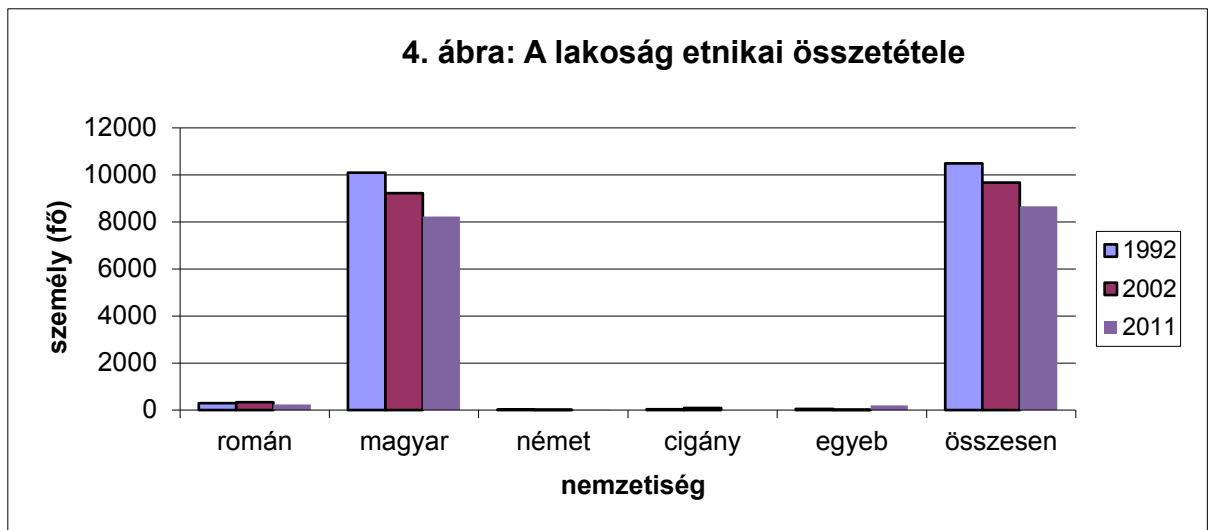
Erre vonatkozóan a legfrissebb adat, ami rendelkezésünkre áll, 2002-ből származik.

Az összesen 3 492 család közül a kétszemélyes családok vannak a legtöbben, szám szerint 935 család, ezt követik a háromszemélyes családok (878), majd visszaugrik az egyedülállókra (691), és csak ezután következnek a négyszemélyes családok és így tovább csökkenő sorrendben a 7-nél több személyből álló családokig.

Kiszámolva a családok százalékos eloszlását, elmondhatjuk, hogy a két fős családok aránya 27%, ezt követik a három fős családok 25%-al, az egyszemélyes családok 19,8%-al, a négy fős családok 19,4%-al, majd az öt fős családok 5,6%-al, a hat fős családok mindössze 2%-al és végül 1,2%-os a hétnél több főből álló családok száma. Így kijelenthetjük, hogy leginkább a kis család modellje van elterjedve a településen, és a nagycsaládok (amely alatt a két szülőt és legalább három gyermeket értünk, vagyis az ötfős családokat), ritka jelenség.

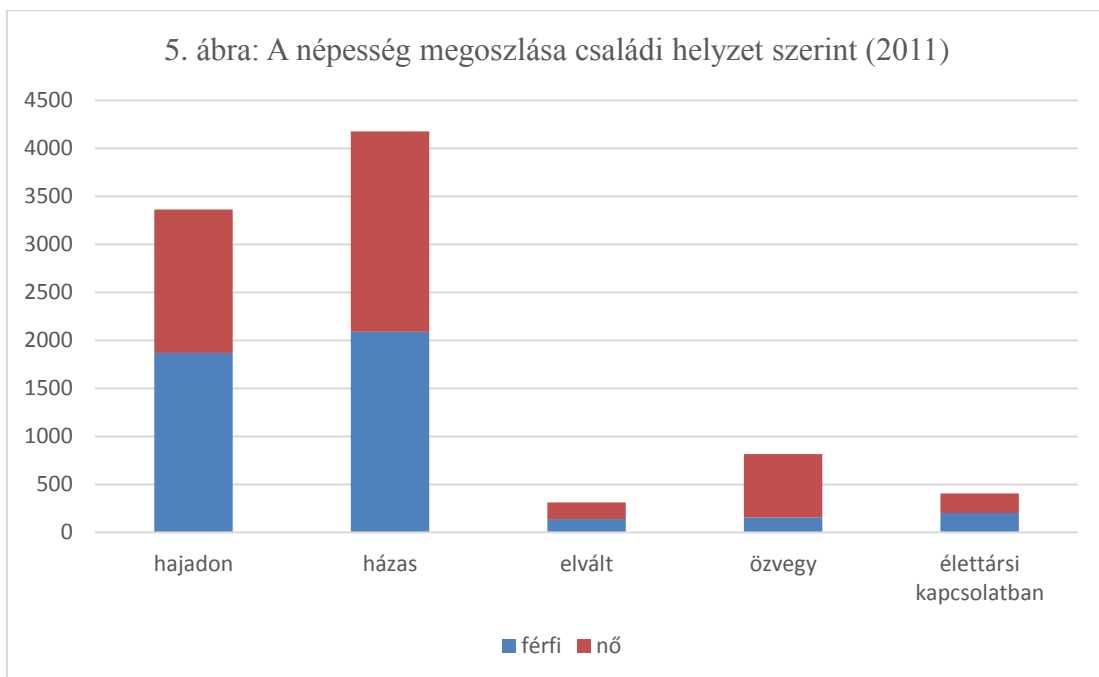
V.2.1.1.2 A lakosság megoszlása nemzetiség és családi állapot alapján

Nemzetiségi összetétel alapján a lakosság a következőképpen oszlik meg: 96% magyar, 3% román, 1% roma és egyéb.

Forrás: a Baróti Polgármesteri- és a Megyei Statisztikai Hivatal adatai alapján

Az ábrából kitűnik, hogy az a majdnem kétezernyi – tízévente ezer – lélekszámcsökkenés, ami 1992 és 2011 közötti időszakot jellemezte, az majdnem mind a magyarság terén volt tapasztalható – ez is az erdélyi trendeket követi nagyvonalakban.²³⁶

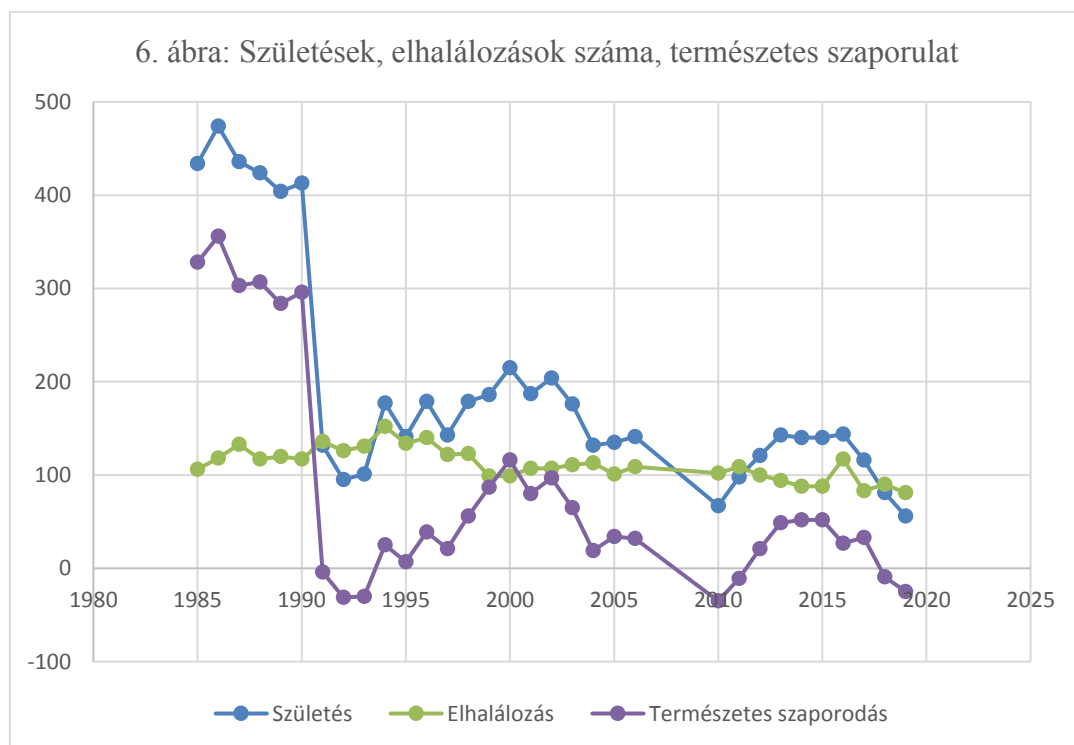
Forrás: a Helyi Polgármesteri Hivatal adatai alapján

²³⁶ Vö. még Kiss T., 2004: 8

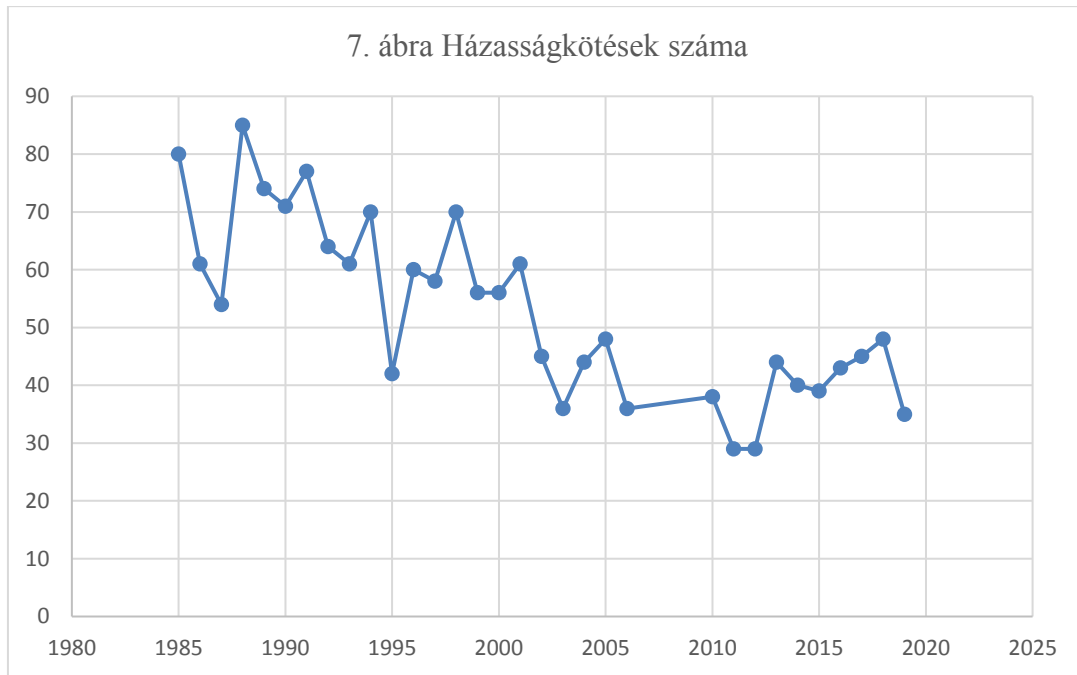
A fenti ábrából jól látható, hogy a hajadonok és a házások, illetve az élettársi kapcsolatban élők arányát tekintve eléggé egyenletesen oszlanak el a férfiak és a nők; ami szembetűnő különbség az az elváltaknál és az özvegyeknél tapasztalható, ui. jóval több az elvált vagy özvegy nő, mint az elvált vagy özvegy férfi. Ez utóbbi azt az álláspontot támasztja alá, miszerint a nők hosszabb ideig élnek, mint a férfiak.

V.2.1.1.3 A lakosság természetes szaporodása

Megvizsgáltuk a népesség alakulását a születések és a halálozások számának függvényében. Mint máshol is az országban, a születések száma 1990 után rohamosan csökken, ám az országos és erdélyi trendekhez képest Baróton 1995-től a születések száma a halálozások fölé emelkedett, a vizsgált periódusban erre két kivétel volt, a 2010-es és a 2020-as év. Ezáltal elmondható, hogy a népesség csökkenése majdnem kizárólag az elvándorlással magyarázható. Baróton a házasságkötések száma nagyon változik, gyakran eléggé hirtelen.

Forrás: a Baróti Polgármesteri Hivatal adatai alapján

Forrás: a Baróti Polgármesteri Hivatal adatai alapján

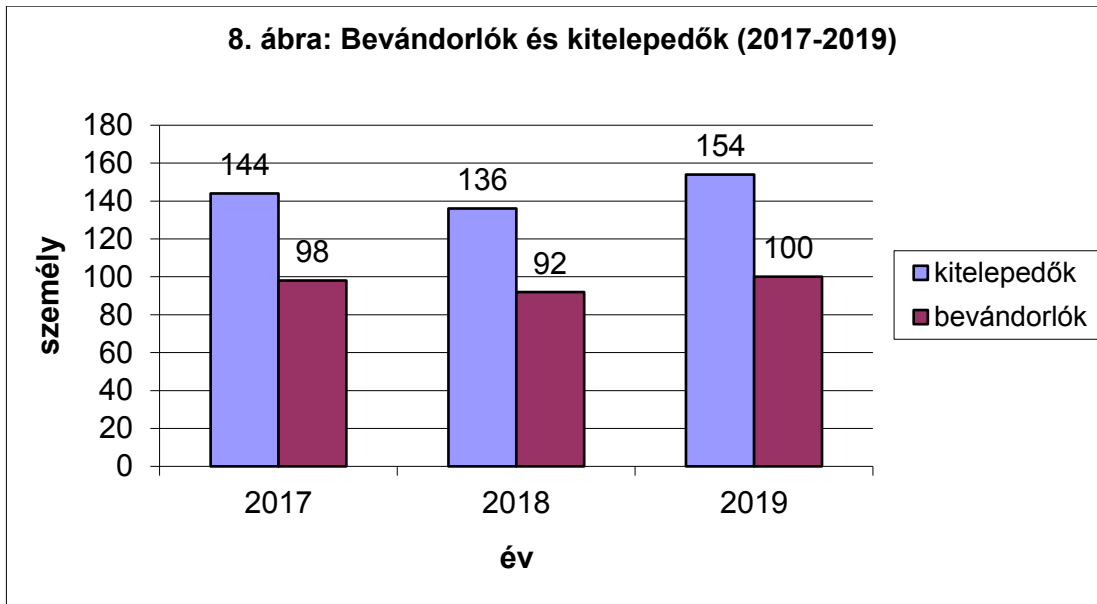
A születések általában a halálozások száma felett állnak: átlagosan 150-en születnek évente és 120 körül mozog az elhalálozások száma. A Ceaușescu korszak itt is érezteti hatását, hiszen a születések száma az 1980-as években 450 körüli értéket mutat, majd a diktatúra bukása után, 1990-től egynegyedére csökken a születések aránya.

Hogy miért történt mindez? Egyszerű és mindenki által jól ismeret a magyarázat rá. A Ceaușescu diktatúra nem engedélyezte a fogamzásgátlást és az abortuszt, aminek következtében a megfogant gyermeket köteles volt kihordania az anyának.²³⁷ A házasságkötések száma viszont stagnál: 50 és 100 közötti értéket mutat évente.

V.2.1.1. 4 A belső vándorlás mérlege: 2017–2019

A népesség számának alakulását a vándorlás is módosítja. Barótról az elmúlt években jelentős számban távoztak mind külföldre, különösen Magyarországra, mind pedig belföldre, a megyén belülre vagy a megyén kívülre, a nagyobb romániai városokba. A 1990 utáni romániai vándorlás egyik fő sajátossága, hogy nem tudják az elvándorlók számát pontosan követni, mert nem regisztráltatják magukat sem Baróton, sem pedig a célterületen.

²³⁷ Lásd még: Kligman, G., 2000: 23

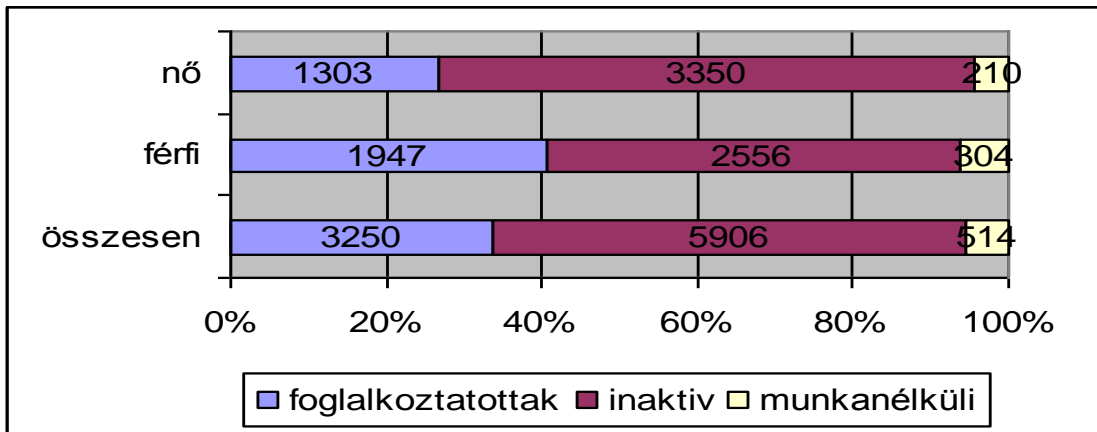
Forrás: a baróti rendőrségi adatok alapján

A bevándorlók és kitelepedők aránya nem sokban változott ebben az időszakban. A fenti ábrában szereplő statisztikai mutatók a hiányosság ellenére azt támasztják alá, hogy a térség felől jelentős elvándorlás tapasztalható, mivel a helyben foglalkoztatottság szintje igen alacsony. Az elvándorlás okozta az 1992 és 2011 közötti népességcsökkenést. E probléma megoldásához hozzá kellene járulnia a LEADER programnak.

V.2.1.1.5 A népesség aktivitása és foglalkoztatottsága

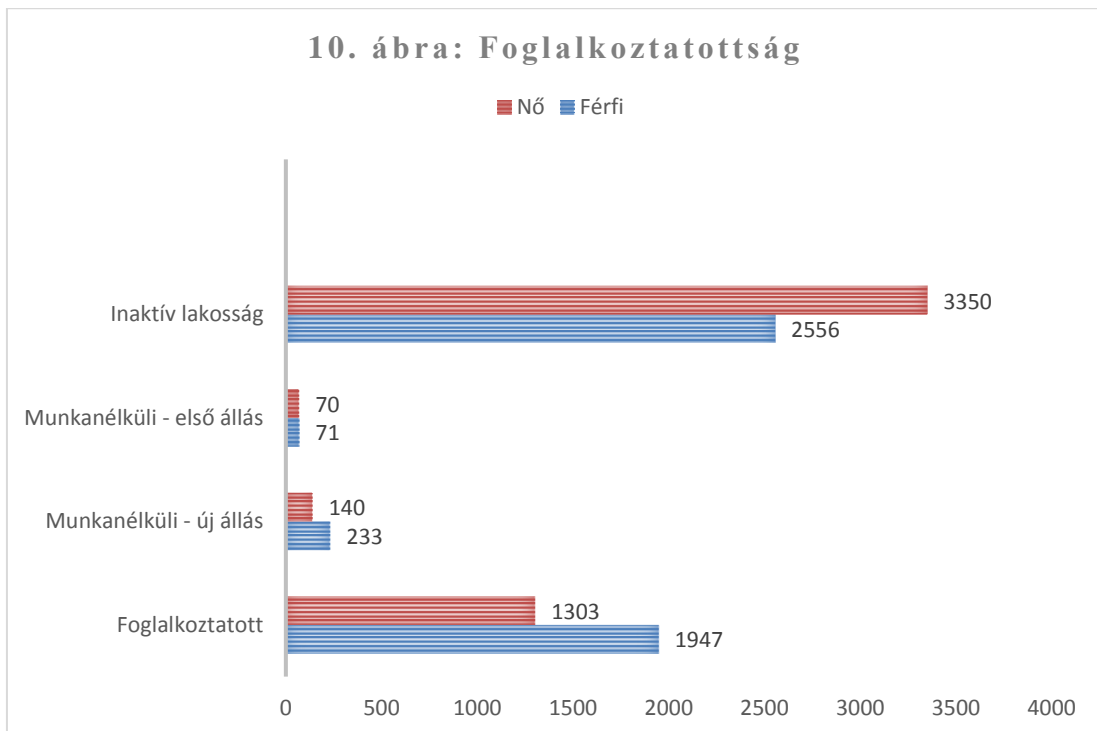
Erre vonatkozóan csak a 2002-es népszámlálásból származó adataink vannak, a 2011-es népszámlálási adatok sajnos nem tartalmaznak erre vonatkozó adatokat. A 2002-es adatok a következők: a népesség 61%-a inaktív, szám szerint 5 906 személy a 9 670 fős össznépegségből, míg 39%-a aktív – ez rendkívül alacsony érték, ami elmarad a 40,5%-os, Európa szintjén ugyan csak alacsony országos aránytól is. Ezen inaktív személyek egy része „kényszerű inaktív”, akik a gyenge munkahelyi kínálati viszonyok miatt kényszernyugdíjaztatták magukat vagy más módon tartoznak az inaktív kategóriába.

9. Ábra. A népesség aktivitása nemenként - 2002

Forrás: a Megyei Statisztikai Hivatal adatai alapján

Az alábbiakban ezt még részletesebben mutatjuk be, ugyanis a munkanélkülieket tovább bontjuk, még a következő két csoportra: új állást keresőkre, illetve az első állást keresőkre.

Forrás: a Megyei Statisztikai Hivatal adatai alapján

Az aktív népesség megoszlik foglalkoztatottakra és munkanélküliekre. Az aktív népességet 3 764 személy teszi ki: ebből 3 250 foglalkoztatott és 514 munkanélküli. Százalékban kifejezve az aktív népesség 86,3%-a foglalkoztatott és 13,7%-a munkanélküli. Látható, hogy a munkanélküliségi ráta messze meghaladja az országos átlagot, annak mintegy kétszerese.

A férfiak mindössze 40 százaléka tartozik a foglalkoztatott népességhez, a nők esetében pedig ez az arány még a 30 százalékot sem éri el. Ez az országos arányokhoz képest is igen alacsony.

V.2.1.2 A CIVIL SZERVEZŐDÉSEK

V.2.1.2.1 CIVIL SZERVEZETEK

A civil szervezetek száma a jelen pillanatban az Igazságügyi Minisztérium online adatbázisa²³⁸ szerint 38 egyesület, amelyből időközben 2 került megszüntetésre, és 4 alapítvány létezik. Így az 1 000 lakosra jutó civil szervezetek száma megközelítőleg 4,6.

Mivel nincs országos vagy megyei összehasonlító adat, így nem tudni, miként történik ez máshol, de a kistérség településein zajló közösségi életből nem érezhető, hogy ez a szám egyáltalán nem alacsony.

A fontosabb civil szervezetek a következők:

1. Baróti Szent Adalbert Egyesület²³⁹,
2. Dobó-Valál Egyesület²⁴⁰,
3. Gaál Mózes Közművelődési Egyesület²⁴¹.
4. Kálnoky Alapítvány²⁴²

A meglévő civil szervezetek mellé a népdalkörök, nyugdíjas klubok, gazdák szerveződései, népfőiskola, falufejlesztők és hasonlók körül tapasztalható valamelyes igény.

Bár nincsenek formailag civil szervezetként bejegyezve, több kórus is működik a településen: a Zathurecky dalárda, a Gyöngyharmat, valamint a Visszhang kórusok.

A civil élet aktivitása szempontjából kedvezőtlennek ítélnélhető a jelenlegi helyzet. A népi jellegű fesztiválok a 90-es években még szerveződtek, de azóta pangás érzékelhető és ezek mindössze az évente megrendezésre kerülő Barót-napokra szűkültek le. A gazdakörök szintjén ugyancsak ez a tendencia érezhető.

Ez a LEADER jellegű programok szempontjából különösen fontos, hisz azok merítése elsősorban a civil szervezetek aktivitására épül.

²³⁸ Igazságügyi Minisztérium Románia, Civil szervezetek adatbázisa: <http://www.just.ro/registrul-national-ong/> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

²³⁹ Civilek.hu internetes honlap és adatbázis: <https://www.civilek.hu/civil-szervezetek/baroti-szent-adalbert-egyesulet/> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

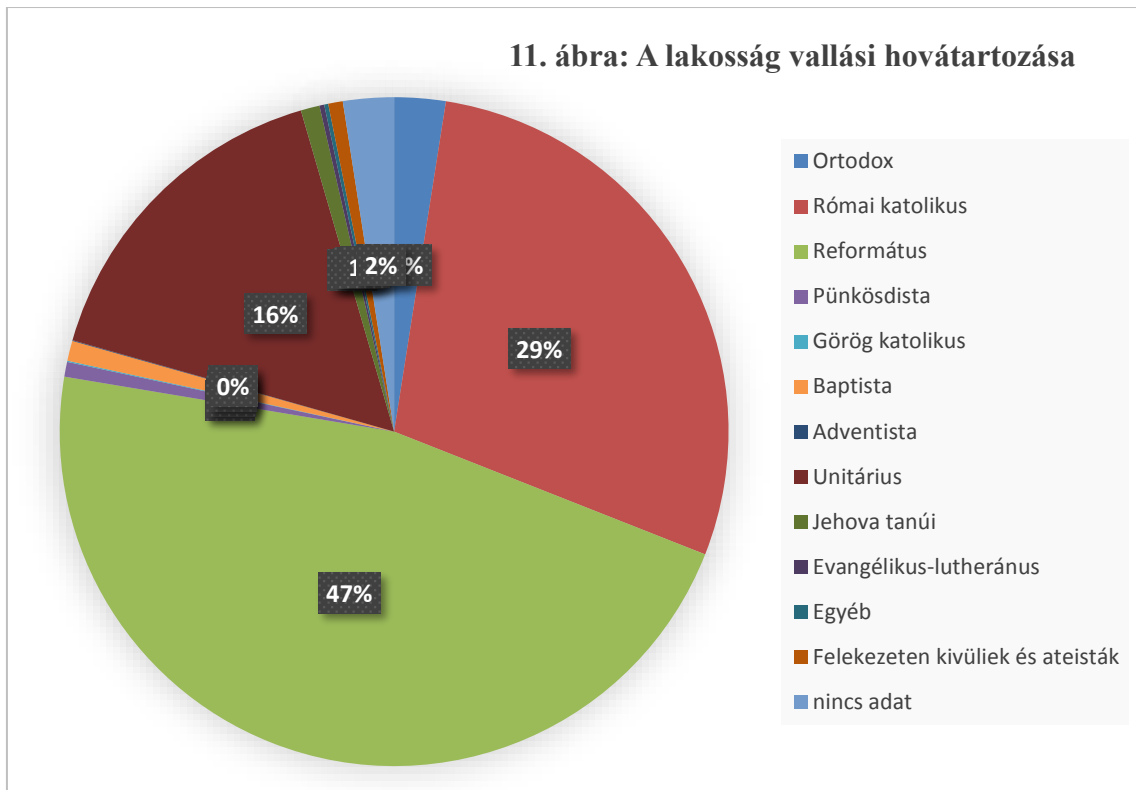
²⁴⁰ Erdélystat, Erdélyi Intézmények Tára, <http://intezmenytar.erdelystat.ro/intezmenyek/romaniai-magyar-civil-szervezetek/dobo-valal-egyeslet/20458> Utolsó megtekintés: 2021. február 28.

²⁴¹ Erdélystat, Erdélyi Intézmények Tára, <http://intezmenytar.erdelystat.ro/intezmenyek/romaniai-magyar-civil-szervezetek/gaal-mozes-kozmvelodesi-egyeslet-a-kozmvelodes-es-a-tudomanyosság-elsegitese-szekelyfoldon-elsorban-erdvideken/20488> Utolsó megtekintés: 2021. február 28.

²⁴² Kálnoky Alapítvány saját hivatalos honlapja: <https://kalnoky.org/hu/> Utolsó megtekintés: 2021. február 28., illetve van saját Facebook oldala is az Alapítvány által működtetett vendégháznak: <https://www.facebook.com/transylvaniacastle> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

V.2.1.2.2 EGYHÁZAK

A Baróton működő egyházak száma: 8, illetve itt van a székhelye egy egyházmegyének, az Erdővidéki Református Egyházmegyének. Ezek az egyházak a következők: római katolikus, görög katolikus, református, evangélikus, unitárius, baptista, adventista, és ortodox.

Forrás: a Helyi Polgármesteri Hivatal adatai alapján

Felekezeti hovatartozás szempontjából a település központját képező Barót falu valamikor majdnem teljesen római katolikus település volt, a hozzá tartozó falvak azonban református többségűek voltak. Mára egy református többségű várossal állunk szemben. Így mára a reformátusok vannak az első helyen a maguk 47%-ával, őket követik a római katolikusok 29%-al, majd az unitáriusok 16%-al. A többi vallás 1-2 százalékos arányban van jelen.

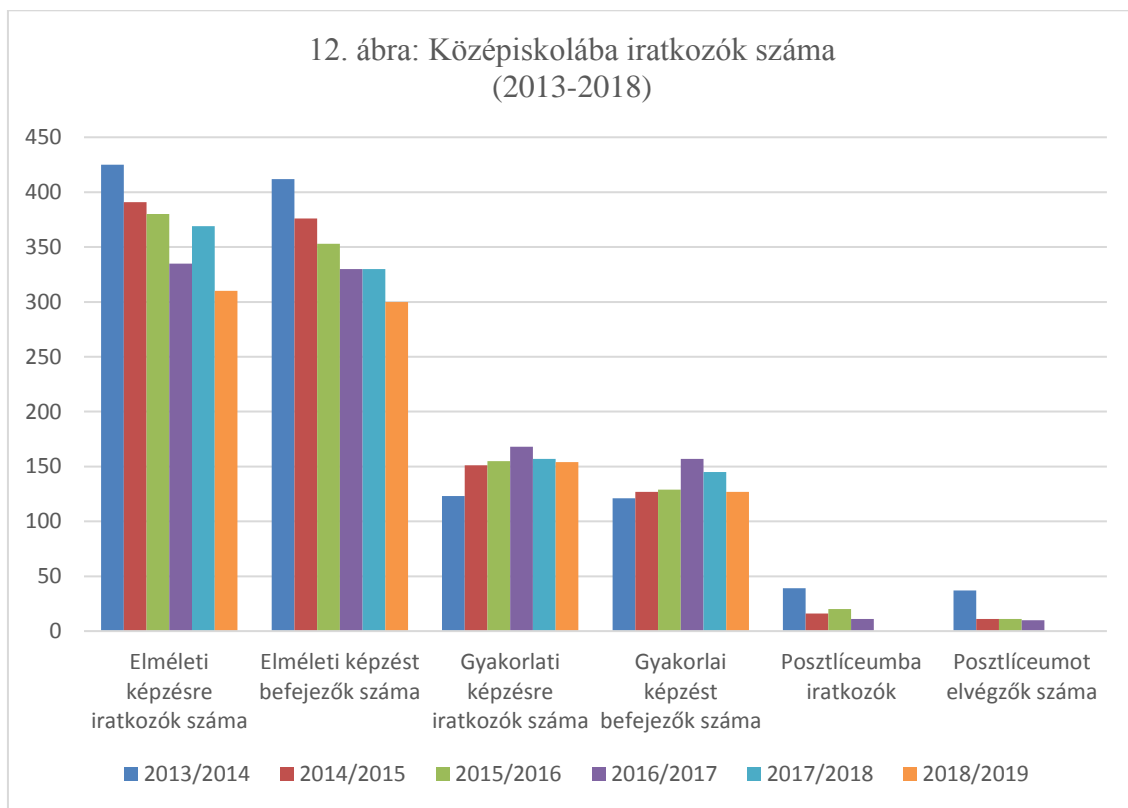
V.2.1.2.3 ISKOLÁK

Baróton két iskola működik: az egyik a Gaál Mózes nevet viseli, amely az I-VIII. osztályosoknak (elemi és általános iskola) ad otthont a maga négy épületével, a másik a Baróti Szabó Dávid pap költő nevét viselő középiskola, amelynek vannak érettségi oklevelet adó líceumi osz-

tályai, évfolyamonként négy osztállyal, és szakiskolai osztályai, évfolyamonként három osztállyal.

A középiskola a következő líceumi osztályokat indította évről évre, egészen a 2015/2016-os tanévig társadalomtudomány, matematika-informatika szakirány, könnyűipar-elektromechanika, ill. természettudományok.. A 2016/2017-es tanévtől a könnyűipar és elektromechanika szakirány helyett technológiai szakosítás kerül bevezetésre – emiatt megemelkedett a nem elméleti képzésben résztvevők száma.

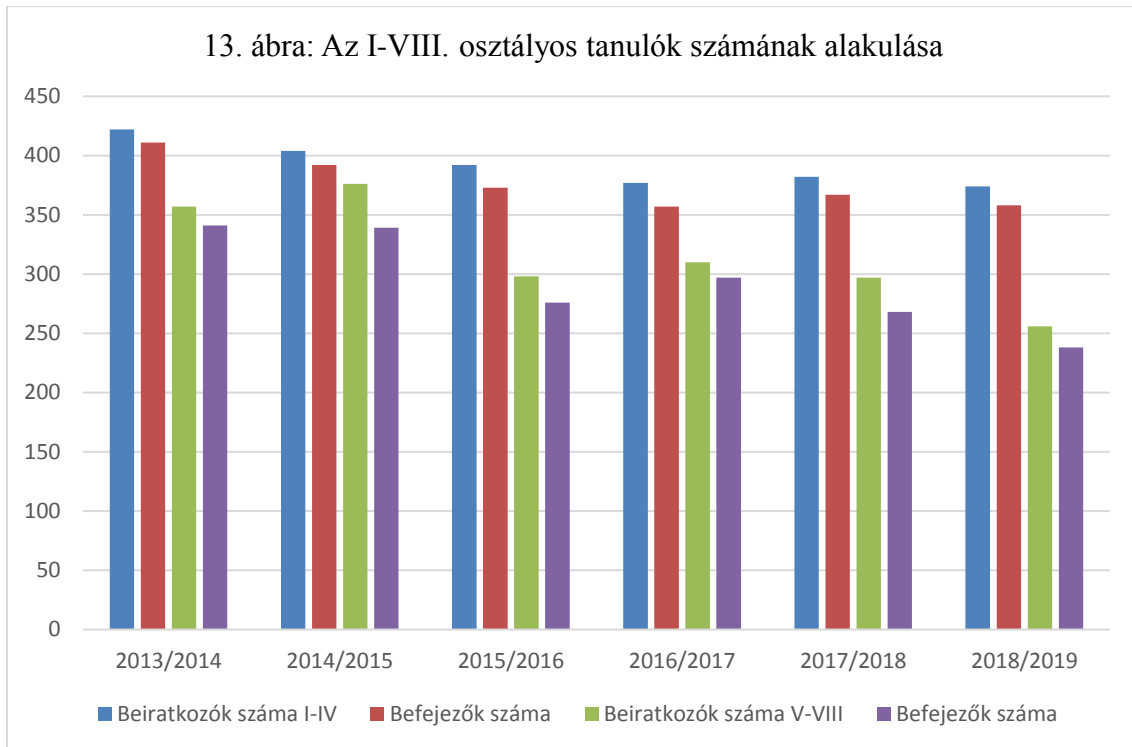
A szakiskola keretén belül faipari, autószerelői, ruhakészítői szakok működnek. Ezeken kívül évente indul egy esti tagozat is társadalomtudományi szakiránnyal. A környező településeknek is, 25-30 km-es körzetben ez az egyetlen középiskolája.

Forrás: a Baróti Szabó Dávid Középiskola által rendelkezésünkre bocsátott adatok alapján

A középiskolai osztályokba iratkozók eloszlását követve nyomon öt iskolai évre visszamenőleg jelentős csökkenés figyelhető meg, viszont a szakosztályokba iratkozóknál folyamatos növekedés tapasztalható. Ez részben az évente változó tanügyi törvényeknek köszönhető, miszerint nem iratkozhat líceumi osztályba az a tanuló, akinek a képességvizsgán elért eredménye a törvényben előírt érték alatt van. Így ezek a tanulók csak a szakiskolai osztályokba iratkozhatnak, esetleg idővel különbözeti vizsgák letételével juthatnak be líceumi osztályokba.

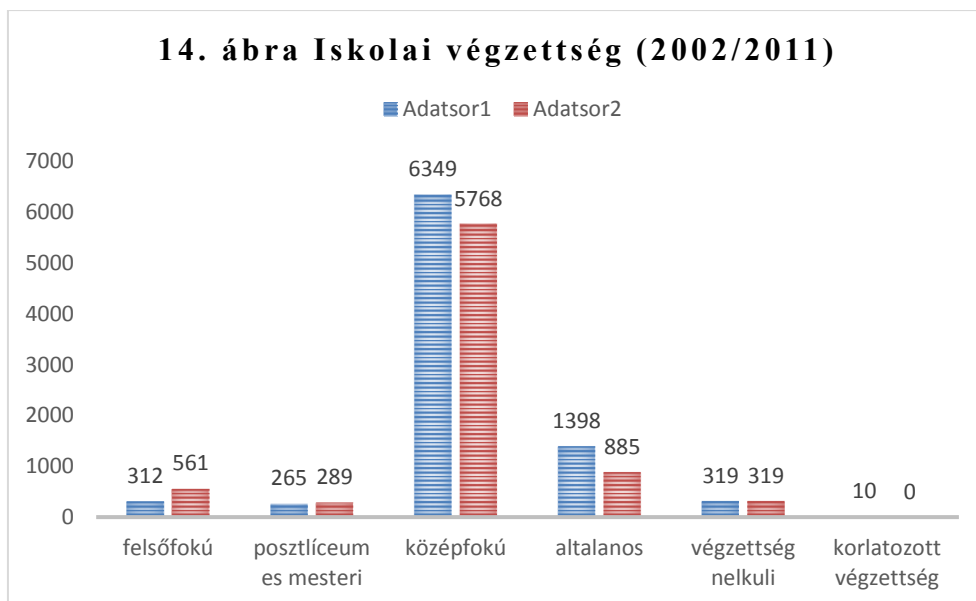
Fontos megemlíteni, hogy a 2017/2018-as tanévtől kezdődően már nem indult posztliceális képzés.

Forrás: a Gaál Mózes Általános Iskola adatai alapján

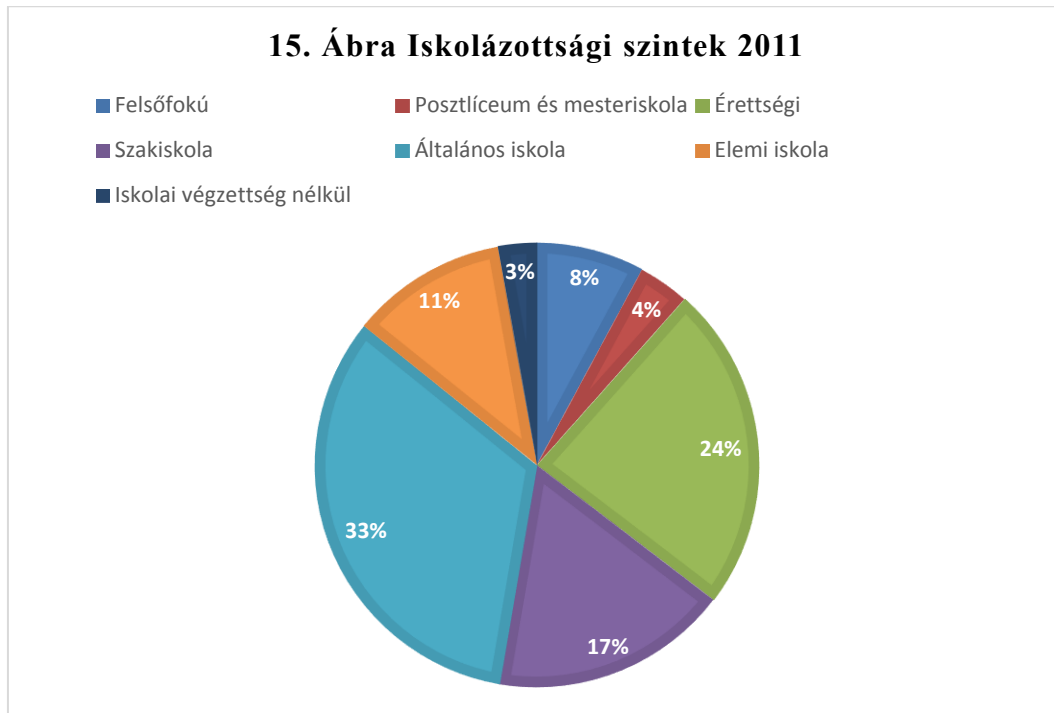
Megfigyelhető hogy az I-IV. és V-VIII. osztályosok kb. száma ugyanazon a szinten mozog (430, 427); a kiugró IX-XII-edikesek (beleértve a szakiskolai osztályokat is) magas száma (kb. 700 körül), ami a szomszédos vidéki településekről ingázó tanulóknak köszönhető, ugyanis Erdővidéknek ez az egyetlen iskolája, ahol középfokú képzés folyik.

A 10 évesnél idősebbek iskolai végzettsége a következőket mutatja:

Forrás: a baróti polgármesteri Hivatal és a Megyei Statisztikai Hivatal adatai alapján

Láthatjuk, hogy 2002 és 2011 között majdnem megduplázódott a felsőfokú végzettséget szerzők aránya a településen. A posztliceális végzettséget szerzők számát tekintve nem tapasztalható jelentős változás. Viszont a középfokú végzettséget szerzők aránya lecsökken pár százszal, az általános iskolát végzők aránya pedig kb. 40%-al csökken. A végzettség nélküliek számában nem történt változás.

Forrás: a Baróti Polgármesteri Hivatal

Kiszámolva a 2011-es adatok alapján az iskolázottsági szinteket, azt tapasztaljuk, hogy a lakosság 11%-a végzett általános iskolát, 74%-a középiskolát, 4%-a posztliceumot és 7%-a felsőfokú iskolát (egyetemet). Összehasonlítva a felsőfokú végzettséget a romániai átlaggal (7,1%), majd a romániai magyarok (5,1%) átlagával azt mondhatjuk, hogy Barót és környékén az egyetemi végzettek aránya eléri a romániai átlagot, míg a romániai magyarok egyetemi végzettségéhez viszonyítva meghaladja az átlagot.

Erre az a magyarázat, hogy a középiskolában a tanári kar kötelességének érezte, hogy továbbtanulásra ösztönözze a középiskolás hallgatókat, minden évben készült egy felmérés a középiskolai évek során, ami arra vonatkozott, hogy ki milyen szakmában szeretne elhelyezkedni felnőttként, illetve sikeres érettségik aránya nagyon magas volt, ami jelentősen megkönnyítette a romániai felsőoktatási rendszerbe való bekerülést, és mindenki, akinek érettségije volt, továbbtanult a felsőoktatásban.

V.2.1.3 A HELYI GAZDASÁG PROBLÉMA-ORIENTÁLT BEMUTATÁSA

V.2.1.3.1 ERDŐVIDÉK GAZDASÁGI ÉLETE

A vadászat, a halászat, majd a földművelés hagyományos sorát a kézműipar erőteljes fejlődése és a céhrendszer felvirágzása követte. Háromszéki viszonylatban Kézdivásárhely után Barótnak volt a legfejlettebb céhrendszere. A csizmadiák, a lábbelikészítők, szücsök, fazekasok és asztalosok mellett a baróti nemes céh behívótábláján már ott van a két kalapács, a bányászat jelképe is (Benkő L.,1999).

A XIX. század elején gazdasági erőként jelent meg a szeszgyárak sora, a nagybaconi cserép- és téglagyártás, a baróti gyufagyár, a tejfeldolgozó üzem, valamint néhány könyvnyomda. Vargyason, Száldoboson, Erdőfüleben, Magyarhermányban megkezdik a vaskő kitermelését és a nyersvasgyártást. Az erdőfülei és a bodvai vasgyár, később a baróti Mike-féle vasöntöde, majd az Erdővidéki Bányaeget Rt. képezik a kor gazdasági potenciálját.

V.2.1.3.2 GAZDASÁGI VÁLLALKOZÁSOK

A településen majdnem 500 céget tartanak nyilván, amelyből 272 aktív és 228 már nem működik.

A városban működő vállalkozások különböző működési területeken működnek, amelyek jelenleg a következők:

3. Táblázat. A város fontosabb vállalkozásai a múltban és a jelenben

Cégtípus	Darabszám
Élelmiszerbolt	30
Bemutató üzletek: virág, textil, elektronika	25
Nappali bár / étterem	15
Autójavító műhely	10
Szarvasmarha/disznó növelde	8
Építési munkák	8
Mindenféle árukereskedelem	8
Vegyes üzletek	8
Nem élelmiszer jellegű üzlet	7
Fodrászat	6
Erdészet	5
Kenyérgyártás	5
Egyéb cikkek gyártása	5
Szállítási vállalat	5
Közlekedés	5
Asztalosmunkák	4
Autóalkatrész üzlet	4

Vendégház	4
Számviteli szolgáltatás	4
Zálogház	4
Számítógép javítás	4
Vegyes gazdaság	3
Bútorgyártás	3
Szerelési munkák	3
Nagykereskedelmi lerakat	3
Biztosítási tevékenységek	3
Fotógrafikai tevékenységek	3
Sofőriskola	3
Kiegészítő gazdasági tevékenységek	2
Termelés	2
Desztillálás	2
Különböző műhelyek	2
Műszaki műveletek	2
Ékszerészet	2
Mészárszék	2
Mérnöki tevékenység	2
Szerves tevékenységek.	2
Kőkitermelés	1
Gyümölcsfeldolgozás	1
Szövettermékek előállítása	1
Vágás és tervezés	1
Nyomda	1
Gumigyártás	1
Játékok gyártása	1
Hulladékgyűjtés	1
Üvegező műhely	1
Autómosó	1
Használtruha kereskedelem	1
Távközlés	1
Pénzváltó	1
Állatgyógyszertár	1
Gyógytorna szolgáltatás	1
Szerencsejáték	1

Összesen: 229

Forrás: a Baróti Polgármesteri Hivatal adatai alapján

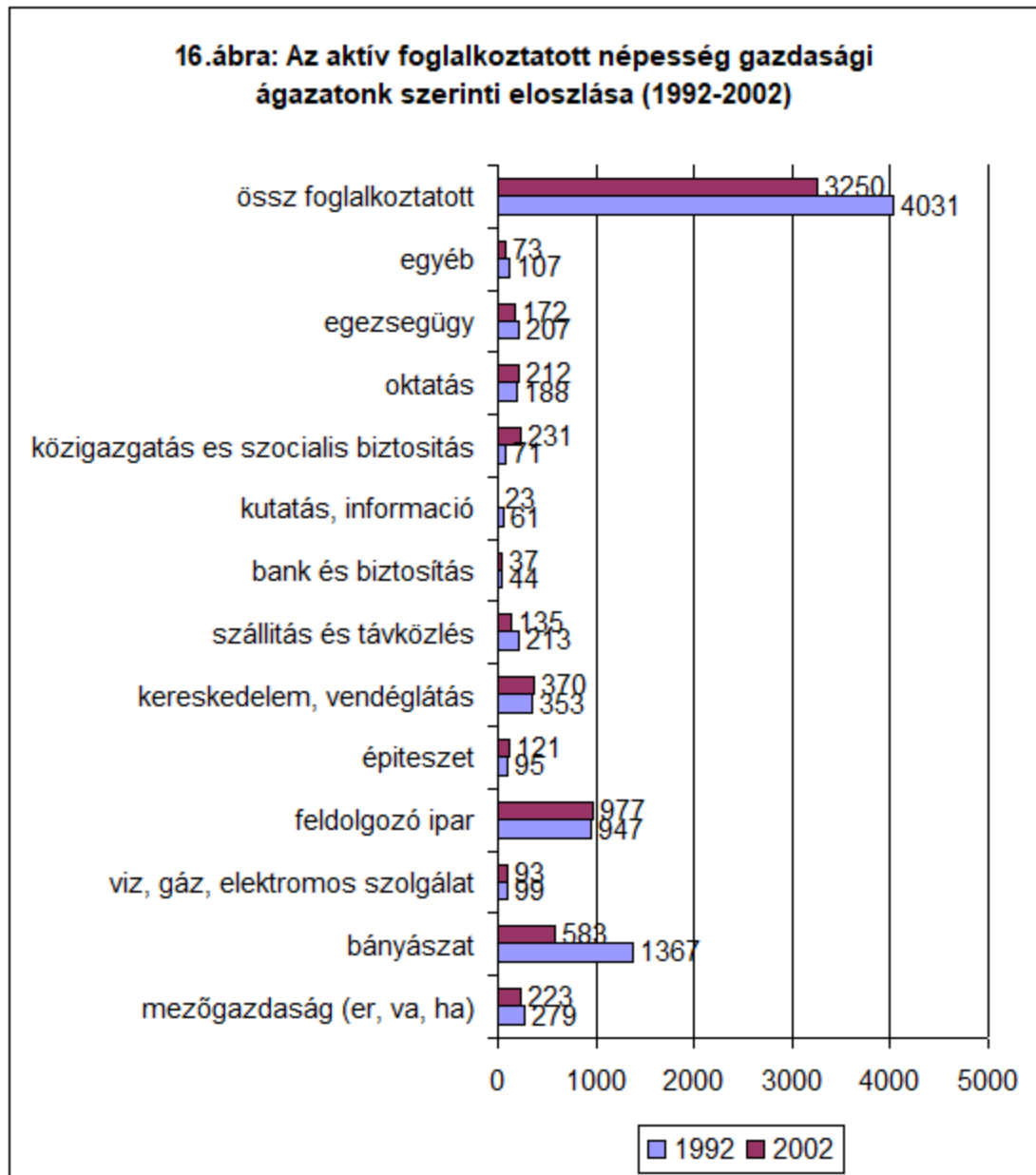
A fenti táblázat alapján elmondhatjuk, hogy a kereskedelem terén van a legtöbb vállalkozás, ezen belül pedig az élelmiszerkereskedelem áll az első helyen. A kereskedelmet a nappali bár, illetve az éttermek követik, majd az autójavító műhelyek követik. Legelenyészőbbnek mondható talán az információkat szolgáltató vállalkozások száma.

A település a működő vállalkozások tekintetében elmarad a megyei és az országos szintől. Arra következtethetnénk, hogy ez azért van így, mert a lakosság nagy hányada mezőgazdasági vállalkozóként biztosítja jövedelmét.

A legnagyobb foglalkoztatók helyzete és szerepének rövid bemutatása

Legnagyobb helyben foglalkoztató a bányaipar (volt), ezt követik a kisvállalkozások és a közszféra különböző intézményei (feldolgozóipar). Az agrárstruktúra mélyebb elemzését lehetővé tevő megbízható statisztikai adatok még mindig csak korlátozott mértékben állnak rendelkezésre.

1992 és 2002 között a foglalkoztatottak száma lényegesen lecsökkent és összetétele átalakult. Amíg 1992-ben 1 367-en dolgoztak a bányavállalatnál, addig 2002-re 588-ra, 2007-re pedig mindössze 10 személyre csökkent a bányai foglalkoztatottak száma (ld. a 14. ábrát).

Forrás: a baróti polgármesteri és a Megyei Statisztikai Hivatal adatai alapján

Arra vonatkozóan, hogy az aktív foglalkoztatott népesség milyen területen van alkalmazásban, 2011-es vsem az utáni adatok nem állnak rendelkezésünkre, így ezt 1992 és 2002 távlatában vizsgáljuk. A feldolgozóiparnál nem tapasztalhatunk változást, viszont a mezőgazdaságnál 279-ről 223-ra való csökkenést tapasztalhatunk, bár itt figyelembe kell venni, hogy a nyugdíjas népesség jelentős része önálló gazdálkodó, és e csökkenés mindössze egyeseknek inaktív státusba való kerülését jelenti, nyugdíjazás által. Egyedüli számottevő növekedés a közigazgatás és a szociális gondoskodás terén volt tapasztalható, ahol a mindössze 71 foglalkoztatottról az érték megugrott 231-re.

Az adatszolgáltatási rendszer megbízhatatlansága illetve a rosszul értelmezett „titkosítási mánia” miatt lehetetlen megállapítani, hogy például mennyi és milyen fajta terméket állítanak elő a térségben és annak mi a pontos értékesítési struktúrája.

Tudjuk, hogy Barót, Brassó, stb. valamennyi piacán ott vannak a térség zöldségtermelői, de mennyiségre és értékre vonatkozóan adat nem áll rendelkezésre. Az átlagos parcellaméret a térségben 1,26 ha körüli.²⁴³

V.2.1.3.3 BÁNYÁSZAT

Erdővidéken a bányászat több mint 136 éves múltra tekint vissza, ebből gyakorlatilag 45 éven át a vidék egyedüli iparágát képezte és meghatározta a vidék fejlődését minden vonatkozásban. Ritka az a család Erdővidéken, akinek ne lenne köze a bányászathoz – így elmondható, hogy a bányászat rányomta bélyegét a vidékre, befolyásolva annak gazdasági, társadalmi életét, meghatározva mentalitását. Jelenleg a bányászat gyakorlatilag megszűnt, nem jelent többé megélhetési lehetőséget az erdővidéki lakosoknak, átalakult a gazdaság, a társadalom. Felvetődik a kérdés, hogy mindennek fényében miként alakul majd az erdővidéki lakosok sorsa.

Az első ipari célú hasznosítása a szénnek Szabó Imre kovácsmester nevéhez fűződik, aki kezdetleges módszerekkel kiaknázott jelentéktelen mennyiségű szenet műhelyében, amit a vasmelegítéshez használt fel. Rendszeresebb kitermelésre 1856 után került sor, amikor a szenet az erdőfülei vashámorban is felhasználták. Az első bányavállalatot 1872-ben létesítették és az Erdővidéki Bányagyűjtő Rt. néven vonult be az erdővidéki ipartörténetbe. Ebben a korszakban, ami az iparosodás korszaka volt, a bányászat a vasutak és a gyáripar fejlődése által kibontakozó tüzelőanyag-konjunktúra eredményeként fejlődött. Az Erdővidéki Bányagyűjtő Rt. 1920-ban megszűnt.²⁴⁴

A munkaerőnek két domináns típusa alakult ki: a parasztbányászé és a bányászparaszté. A munkát keresők egy része a meglévő kicsi földjükhöz való ragaszkodásuknak köszönhetően csak a mezőgazdasági munkák szünetében, ősztől tavaszig jelentkezett bányászati munkára. A munkásoknak ez rétege a bányamunkát keresetkiegészítési céllal vállalta, a nem mezőgazdasági jellegű bémunkát alárendelve főfoglalkozásának, a földművelésnek.

Az erdővidéki szénbányászat munkásainak másik része a falusi földnélküli lakosság azon rétegeből verbuválódott, akik más választás hiányában az ipar felé orientálódtak létfenntartási megfontolásból; ezek kiléptek a tulajdonképpeni paraszti sorból és elindultak az ipari munkássá

²⁴³ A Baróti Polgármesteri Hivatal adatai szerint.

²⁴⁴ Kisgyörgy Z.–Vajda L.,1972:7

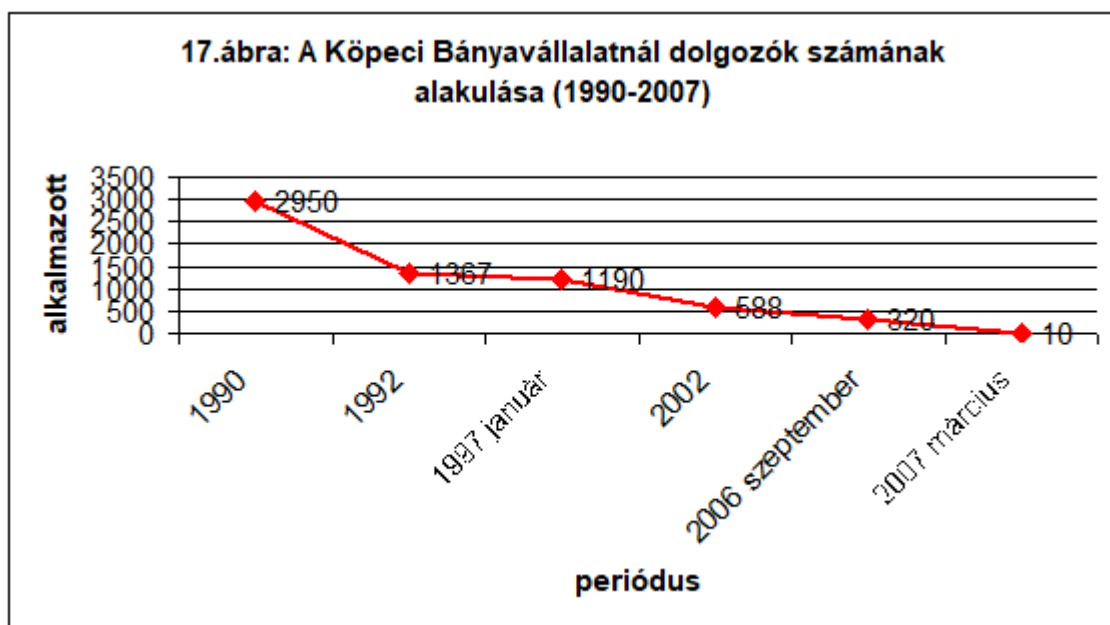
válás útján, s így azt az átmeneti típust alkották, amely már nem paraszt, de még nem is munkás.²⁴⁵

Erdővidék és a bányászat 1990 és 2007 között

Ez az időszak a bányászat és egyben Erdővidék gazdasági és társadalmi hanyatlását jelenti.

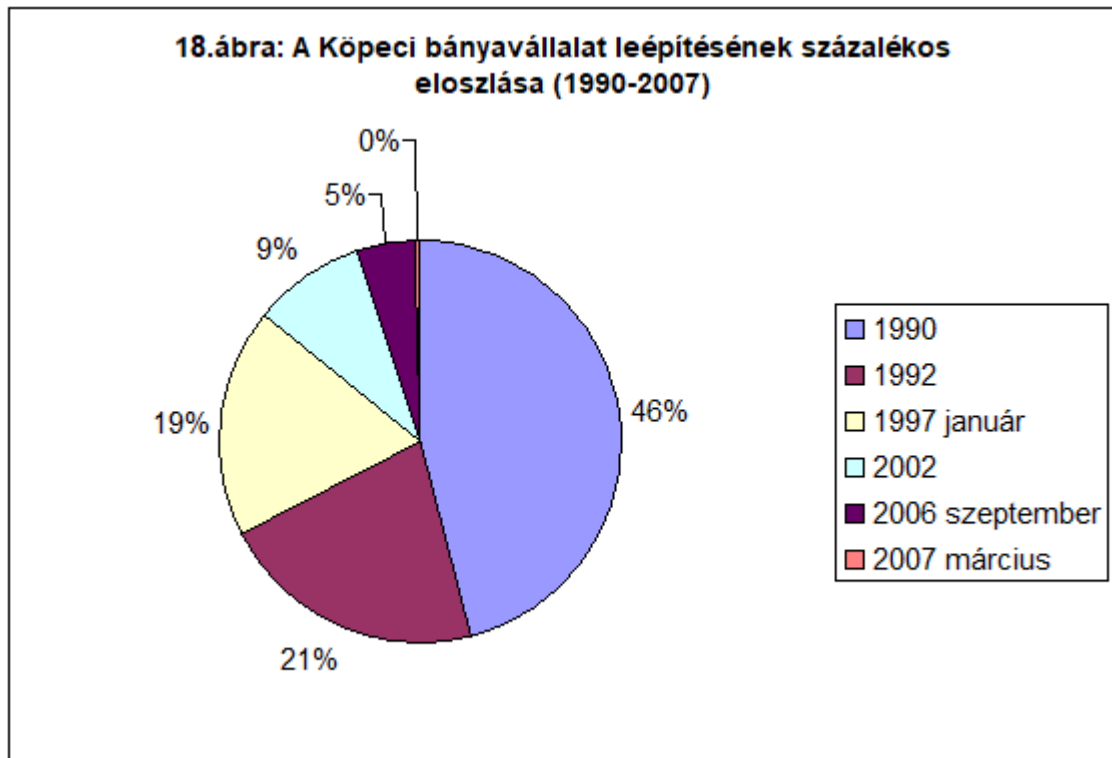
Mi is történt tulajdonképpen? A szénbányászat összefüggésben áll az állami energetikai stratégiával, a szénpiac alakulásával és a reálgazdaság tényezőivel. Az állam nem volt hajlandó tovább fedezni a gazdaságilag nem jövedelmező szénbányászatot, és ebből kifolyólag ennek volumenjét 1990-től szisztematikusan elsorvasztotta. Ennek a politikának hatásaként a bányában foglalkoztatott személyek száma Erdővidéken folyamatosan csökkent, ami 2007 januárjában gyakorlatilag a bányászat beszüntetését jelentette Erdővidéken. Ez a folyamat gyakorlatilag 17 év alatt ment végbe, és sajnos, senki semmilyen alternatív gazdasági stratégiát nem dolgozott ki a vidék számára.

A Köpeci Bányavállalat alkalmazottainak összlétszáma 1990 januárjában 3 264 személy volt, 1997 januárjában lecsökkent 1 980 személyre, majd 1997. szeptember és 2007. január között 11 leépítési hullám volt, ami további 1 666 személy leépítését jelentette. 2007 márciusában tíz személy volt alkalmazásban, akik gyakorlatilag a bánya beszüntetés utáni adminisztratív munkát végezték. Azóta már megtörtént a bányavállalat teljes felszámolása.

Forrás: a Köpeci Bányavállalat adatai alapján

²⁴⁵ Benkő L., 1999: 7

Forrás: a Köpeci Bányavállalat adatai alapján

1990 és 1992 között, két év alatt 46%-os leépítés tapasztalható: szám szerint 2 950 1 367-re csökkent az alkalmazottak száma. Ezt követően szűk öt évet stagnált a helyzet, amely idő alatt mindössze 177 alkalmazottat bocsátottak el a vállalattól, de hirtelen, 1997 januárjától 2002-ig felére csökkent az alkalmazottak száma (1 190-ről 588-ra), majd 2002 és 2006 között szintén lecsökkent a felére (588-ról 320-ra) a bányász alkalmazottainak a száma, 2007 márciusára pedig az addig megmaradt 320 emberből mindössze 10 maradt.

Sajnos, a bányabezárás és a 2 940 bányász leépítése nem az egyedüli hanyatlása volt a vidék gazdaságának. Ezt ugyanis a bibarcfalvi ásványvízpalackozó üzem követte: ez időszak alatt a létszám 600-ról közel 200-ra csökkent. Ugyanez a helyzet a Haladás Ipari Szövetkezetnél, ahol 540-ről 60-ra csökkent, míg a tejfeldolgozó üzemnek a létszáma 50-ről 28-ra, a gumigyáré pedig 90-ről 15 személyre csökkent. 1990 és 2007 között Erdővidéken és ennek központjában, Baróton, közel 3 930 munkahely szűnt meg. Tehát, Erdővidéken a bányászattal egyidőben gyakorlatilag hanyatlott a többi gazdasági egység is, habár azok nem álltak összefüggésben a bányászattal (borvízpalackozó, tejfeldolgozó, ipari szövetkezet stb.).

Miként alakult a bányákból felszabaduló munkáscsaládok munkaerőpiaci sorsa?

Falun: megszűntek párhuzamosan a termelőszövetkezetek is, az emberek visszakapták a földeket, megszűntek a városi (baróti) munkahelyek és gyakorlatilag visszaszorultak túlnyomórészt a mezőgazdaságba: ki-ki a maga földjét műveli, és ez jelenti az egyedüli megélhetési for-

rást. A földek rossz minősége, a mezőgazdasági gépek hiánya, az üzemanyagok drágulása negatívan befolyásolja a vidék mezőgazdaságát és nem hoz anyagi elégtételt.

Városon: akinek nem volt ahova visszavonulnia falura és városon maradt, az hamarosan elszegényedett és képtelenné vált a közköltségek fizetésére is, ami maga után vonta a közüzemek gyakorlati csődjét. Elindult a lakosság migrációja amelynek egzisztenciális okai voltak. Ez a következőképpen alakult: a képzett fiatalabb bányászok megpróbálták folytatni a bányászatot Magyarországon. Közel 300 személy dolgozott a 90-es években Magyarországon az Oroszlányi Bányában; nagyrészüket ott telepedett le, míg mások elmentek munkát keresni a legközelebbi nagyvárosba, Brassóba, és legtöbbjük építkezésben dolgozó munkás lett. Sajnos, nagy részük feketemunkára kényszerült, ami ha a mindennapi létüket biztosítja is, sajnos nem fogja maga után vonni a nyugdíjjogosultságot. Pár százra tehető azoknak a száma, akik az 1990-2007 között eltelt 17 évben Magyarországon kerestek munkahelyet, máshol mint a bányászatban, főként építkezésben vagy mezőgazdasági munkálatokban; ezek egy része szintén ott telepedett le, és nem hajlandó visszajönni Erdővidékre.

Tehát, ha ezeket a történéseket összegezzük, akkor megállapíthatjuk, hogy Erdővidék bányászata egyhelyben topog és nullára tehető azon esetek száma, amelyek a haladást sejtetik, míg valós, céltudatos gazdasági fejlesztésről és fejlődésről nem beszélhetünk. Erdővidék fejlesztésére gyakorlatilag három kísérletet könyvelhetünk el, melyek közül azonban egyik sem vezetett sikerhez:

1. a bányavidék szűk, 12 848 ha-s területének hátrányos helyzetűvé való nyilvánítása, ami az 1996–2000-es baróti önkormányzati ciklus alatt történt meg (törvény alapján) és amely rendelkezés gazdasági előnyöket jelentett volna a befektetőknek. Sajnos, a várt eredmények elmaradtak a fent említett okok miatt.
2. az Erdővidék Egyesület létrehozása, amely sajnálatos okokból kifolyólag képtelen volt a fejlesztő beavatkozás stratégiáját felállítani, mert képtelen volt asztalhoz ültetni a vidék értelmiségeit, vezető személyiségeit.
3. a Hargita, Kovászna és Brassó megyék összefogása a 131-es megyeközi út rehabilitációjára, amely biztosította volna a normál közlekedést Székelyudvarhelytől Brassóig, áthaladva Vargyason, Olaszteleken, Baróton, Köpecen, Miklósváron és Apácán, bekapcsolva Erdővidéket nagyrészt egy gazdasági körforgásba, amit sajnos nem sikerült megvalósítani a kellő profizmus hiányában.

V.2.1.3.4 MEZŐGAZDASÁG

A tulajdonviszonyok privatizáció révén történő átalakítása a foglalkoztatottak számának csökkenésével járt együtt. A magángazdaságok gazdasági megfontolásból kevesebb munkaerőt alkalmaznak a valóságban, és azok között is magas a fekete foglalkoztatás aránya. A munkanélküliek jelentős százaléka fizikai, illetve betanított munkásként dolgozott, ami csak jelentős anyagi támogatások bevonásával, illetve reális igényeknek megfelelő átképzési programokkal enyhíthető.

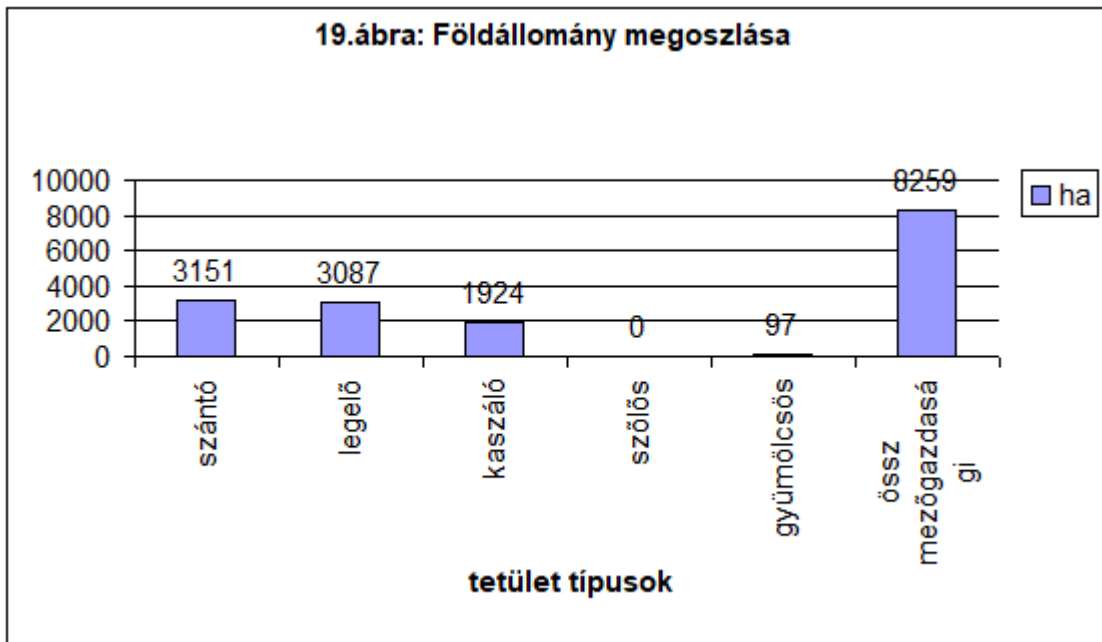
Az adó és közterhek magas szintje miatt a feketemunka elterjedése jelentős méreteket öltött. A helyben foglalkoztatás javításának kérdését állandóan napirenden kell tartani, különösen az ebből a szempontból legrosszabb helyzetben lévő településeken.

A térség mezőgazdasági termékeinek sem előállítása, sem értékesítése során – a látszat ellenére – nincsenek kihasználva a térség valódi lehetőségei. Ennek fő okát abban kell keresni, hogy az igen gyors piaci, gazdasági, törvényi stb. változásokra a térség mezőgazdasági szereplői nem reagálnak megfelelő módon és gyorsasággal.

A kis- és középüzemek termelési kultúrája különböző (pénzügyi, piaci, technikai stb.) korlátok miatt nem tudott elég gyorsan alkalmazkodni, reagálni.

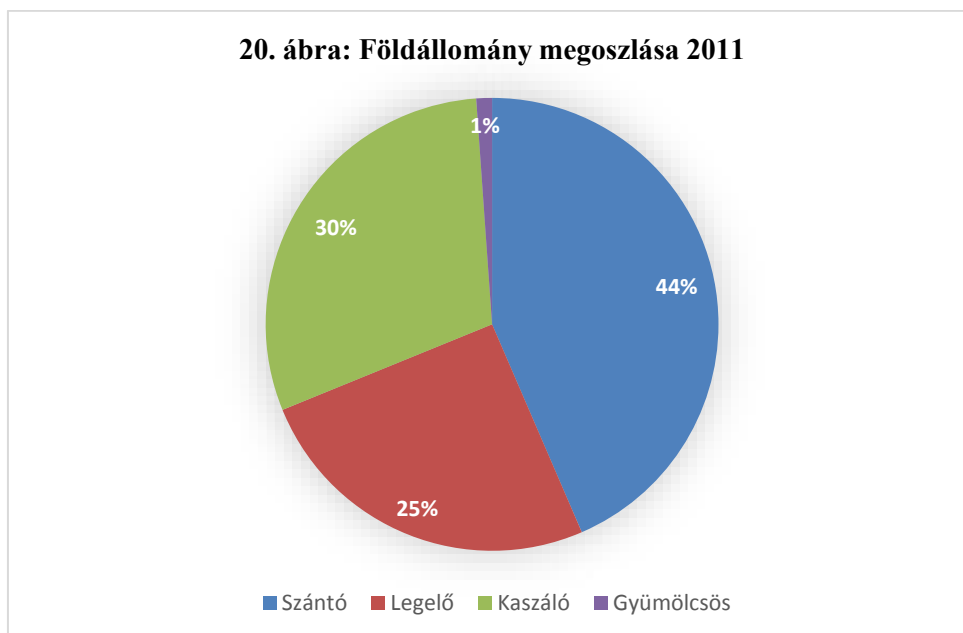
Az újrainduló családi gazdaságok fejlesztését célzó kormányzati programok életmentő értéküket elvesztették, mivel nem rendelkeztek megfelelő kezdeményező készséggel és átgondolt stratégiákkal. A termelés és az értékesítés családonkénti felaprózódottsága azonban kedvezőtlen a versenyképesség szempontjából. Ahol a gazdák elegendő önbizalommal, ismerettel rendelkeznek, ott a szövetkezés az értékesítés alternatívája kecsesgató, ahol pedig ez már/még nem áll rendelkezésre ott a gazdálkodók termékei értékesítésének korrekt módjával kell ezt megoldani.

Erre a különböző formájú integrációs rendszerek bevezetését és a megfelelő piaci ismeretekkel rendelkező integrátor (esetleg felvásárló szövetkezet) bevonását kell kieszközölni.

Forrás: a Megyei Statisztikai Hivatal adatai alapján

Az ábrából kitűnik, hogy közel ugyanannyi hektárral rendelkezik a térség, mint legelővel, amely érték 3 000 ha körüli. A kaszáló értéke megközelíti a 2 000 ha-t, gyümölcsös nagyon kevés van, csupán közel 100 ha-nyi, a szőlős ültetvények pedig teljesen hiányoznak erről a környékről.

Forrás: a Baróti Polgármesteri Hivatal adatai alapján

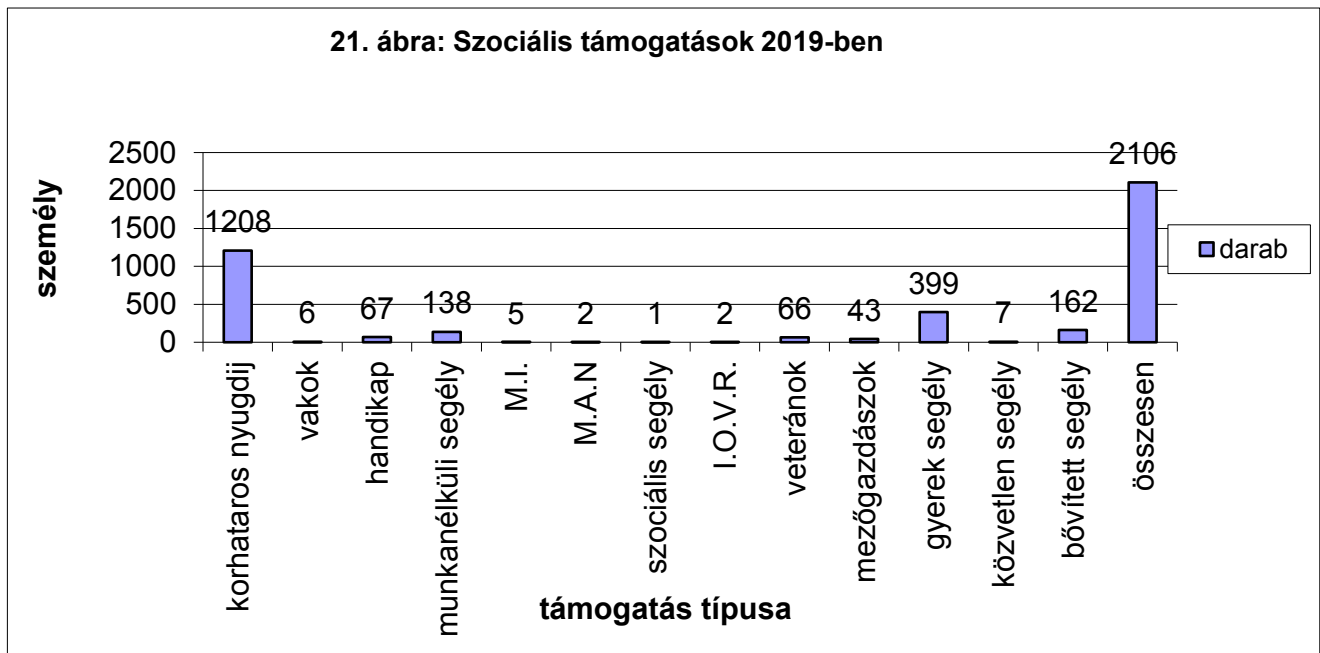
Láthatjuk, hogy 2011-re megnövekedett a szántók területe, a legelők területe lecsökkent, ezeket feldraborták, egy picit beszántották, és kaszálónak használják.

2019 májusáig Erdővidéken az Európai Unió terület alapú támogatást 970-en igényelték, aminek az az oka, hogy minimum 30 ár terület/személy volt az EU által meghatározott alsó határ, ami fölött ezt lehetett igényelni.

V.2.1.4 A SZEGÉNYSÉG ÉS SZOCIÁLIS GONDOSKODÁS PROBLÉMÁJA

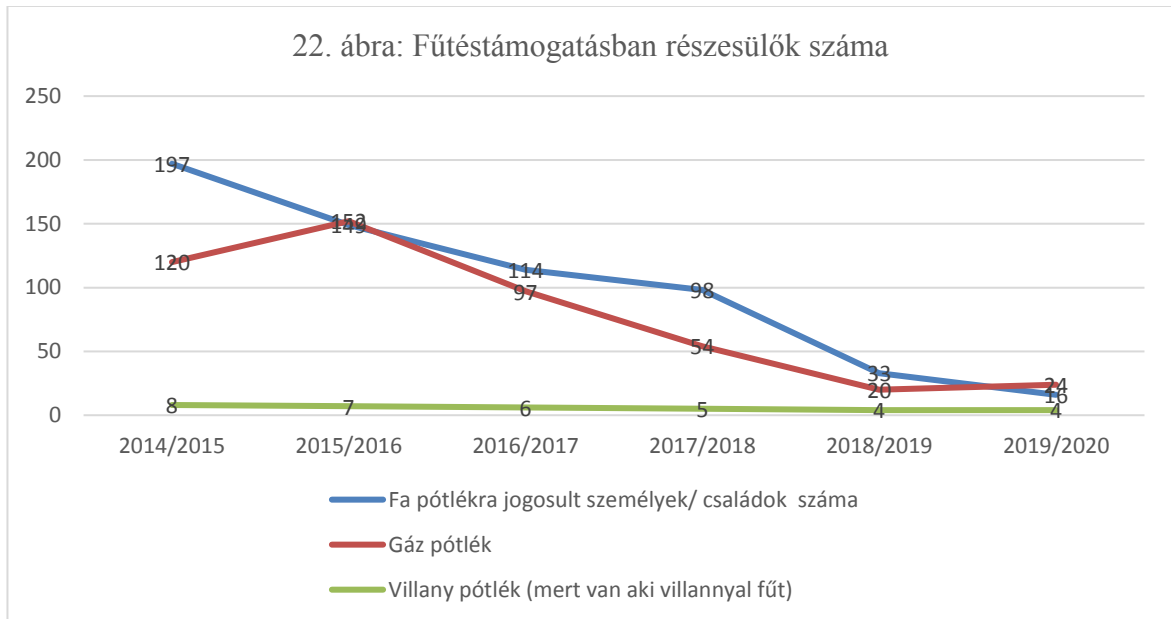
V.2.1.4.1 SZOCIÁLIS TÁMOGATÁSOK

A településen a leépülő bányászat és ipar következtében megnövekedett a különböző szociális juttatásokban részesülők száma: 2 106 személy valamilyen juttatásban, ebből 1 208 személy korhatáros nyugdíjban, 399 személy gyereksegélyben, 162 személy bővített segélyben, 138-an munkanélküli segélyben, 67-en fogyatékkal élőknek nyújtott segélyben, 66-an veterán segélyben és meg további 100 ember egyéb különböző segélyekben részesül.

Forrás: a baróti postahivatal adatai alapján

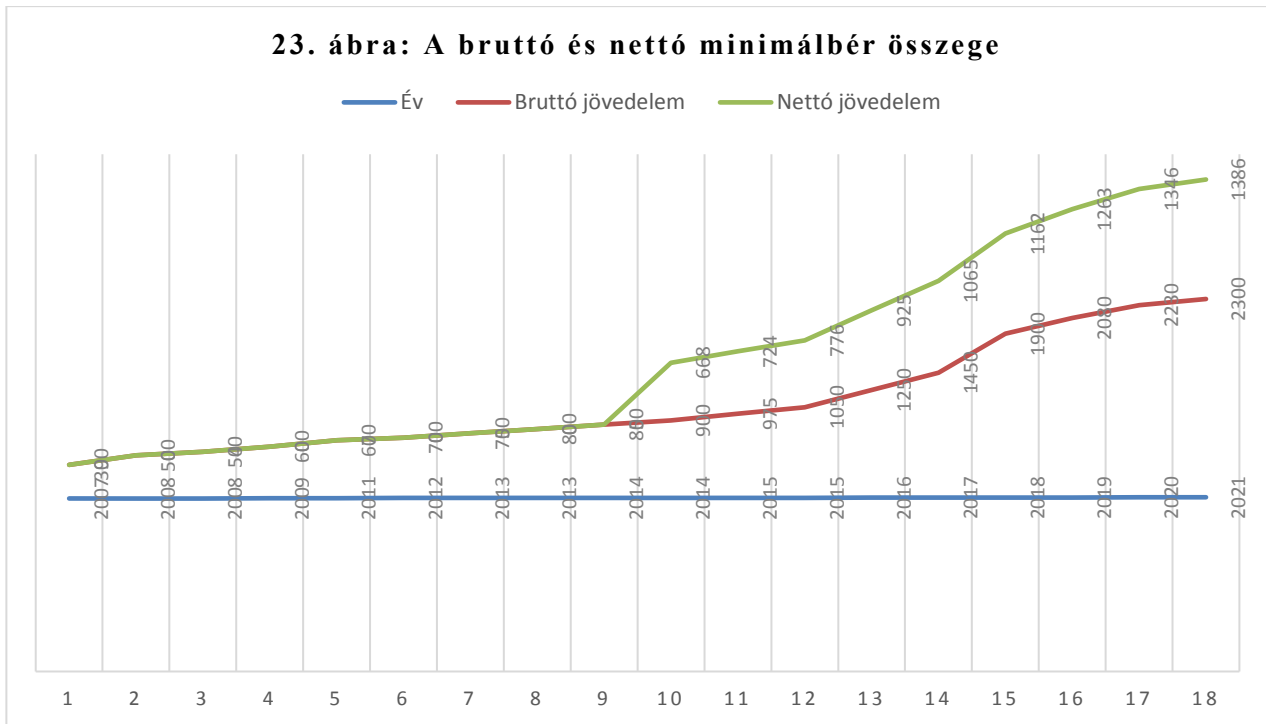
V.2.1.4.2 FŰTÉSTÁMOGATÁS

Forrás: a baróti polgármesteri hivatal adatai alapján

Láthatjuk, hogy 2014/2015-ben 197-en igényeltek fapótlékot, 120-an gázpótlékot és 8-an pedig villanypótlékot. A fapótlék igénylőinek száma fokozatosan és egyenletesen csökkent, 2019/2020-ban már csak 16-an igényelték. A gázpótlék igénylőinek száma kezdetben 120 volt, ami egy évvel megugrott, 152-re, de utána ez is folyamatosan csökken, 2019/2020-ban már csak 24-en igényelték. Villanypótlékot a kezdetekben 8-an igényelték, de a legutóbbi évben ez a szám a felére csökkent. Első ránézésre azt mondhatnánk, hogy ez azt jelentheti, hogy az elszegényedés -időközben ez megoldódni látszik. De ez sajnos nem így van, az igénylők alacsony számának más okai vannak. Ez a csökkenés meggyőződésünk szerint egyrészt a minimálbér változásával magyarázható (lásd az alábbi táblázatot), ugyanis ez folyamatosan emelkedett, de nem emelték ezzel arányosan a pályázati követelményekben meghatározott jövedelmi plafont. Ugyanis a fűtéspótlék igénylése a jövedelemszinttől/fő függ. A jövedelemszint pedig évekig 615 RON volt, majd 2019-től ezt 750 lejtől/fő igényelhető.

Kijelenthetjük, hogy a lakosok nem azért nem igénylik a fűtéspótlékot, mert elkezdtek jobban élni, hanem annyi történt, hogy már formailag nem feleltek meg a pályázati kiírásnak.

Forrás: Ced.ro – bérszámfejtési honlap²⁴⁶

V.2.1.5 AZ INFRASTRUKTURÁLIS ELLÁTÁS ÉS SZOLGÁLTATÁSOK HELYZETE

Erdővidéket átszeli – Barót érintésével – a Brassót Székelyudvarhelyel és Barótot Sepsiszentgyörggyel összekötő közlekedési útvonal. A megyei illetve a helyi szintű utak nagy hányada ápolatlan, elhanyagolt. Sok helyen a helységeket csak kövezett utak kötik össze. A kiépített belterületi önkormányzati utak százalékos aránya elmarad az országos átlagtól, de még a megyei állapotok közelében sincs.

A legközelebbi vasútállomás az ágostonfalvi, amely 5,5 km-re van Barót belvárosától.

Fontos azonban követni a szennyvíz útját is: hogy ha már egyszer megépül egy hálózat, ha már valamilyen arányban már rákötötték a háztartásokat, akkor vajon a szennyvíz milyen tisztítottsági fokkal kerül újra az élővizekbe?

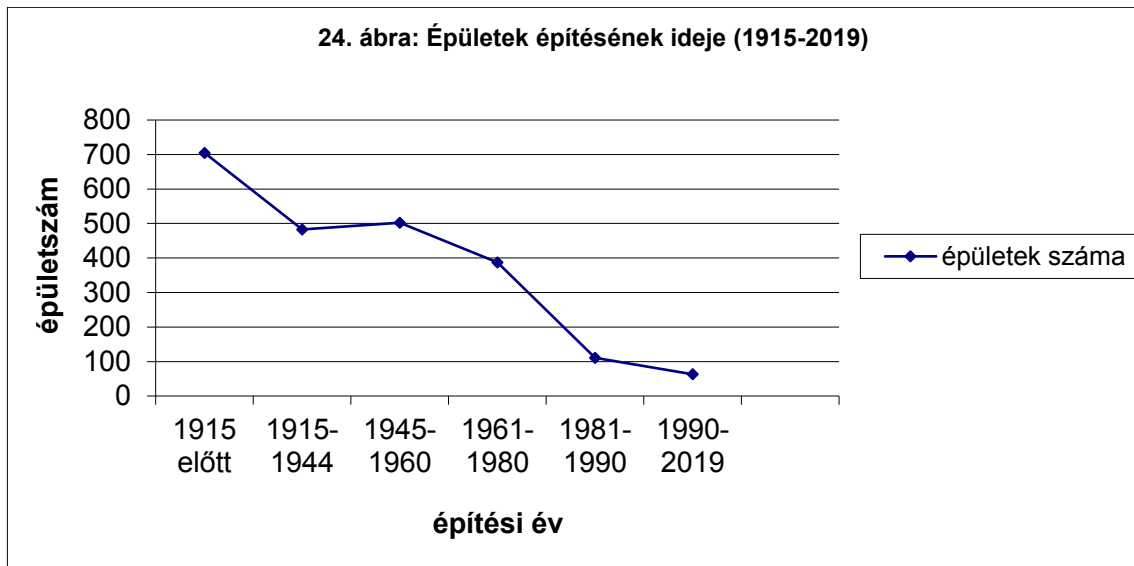
Erre világítana rá a tisztított szennyvíz arányát mérő mutató. A tisztított szennyvíz aránya a kistérségben javuló tendenciát kell majd mutasson.

A térség telefonhálózati ellátottsága gyenge annak ellenére, hogy több telefontársaság is kiterjesztette mobiltelefonhálózatát (Orange, Vodafone, DigiMobil) – legalábbis gyengébb, mint

²⁴⁶ Ced.ro, bérszámfejtési honlap: <https://ced.ro/articole/2021/evolutia-salariului-minim-brut-garantat-in-plata-pana-la-ianuarie-2020/> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

a megyei átlag. A térség vállalkozóinak elég sok gondot okoz, amennyiben további vonalra lenne szükségük külön fax- vagy internethasználat (Telekom hálózat) céljából.

V.2.1.5.1 AZ ÉPÜLETEK SZÁMA A BEFEJEZÉS ÉVE SZERINT

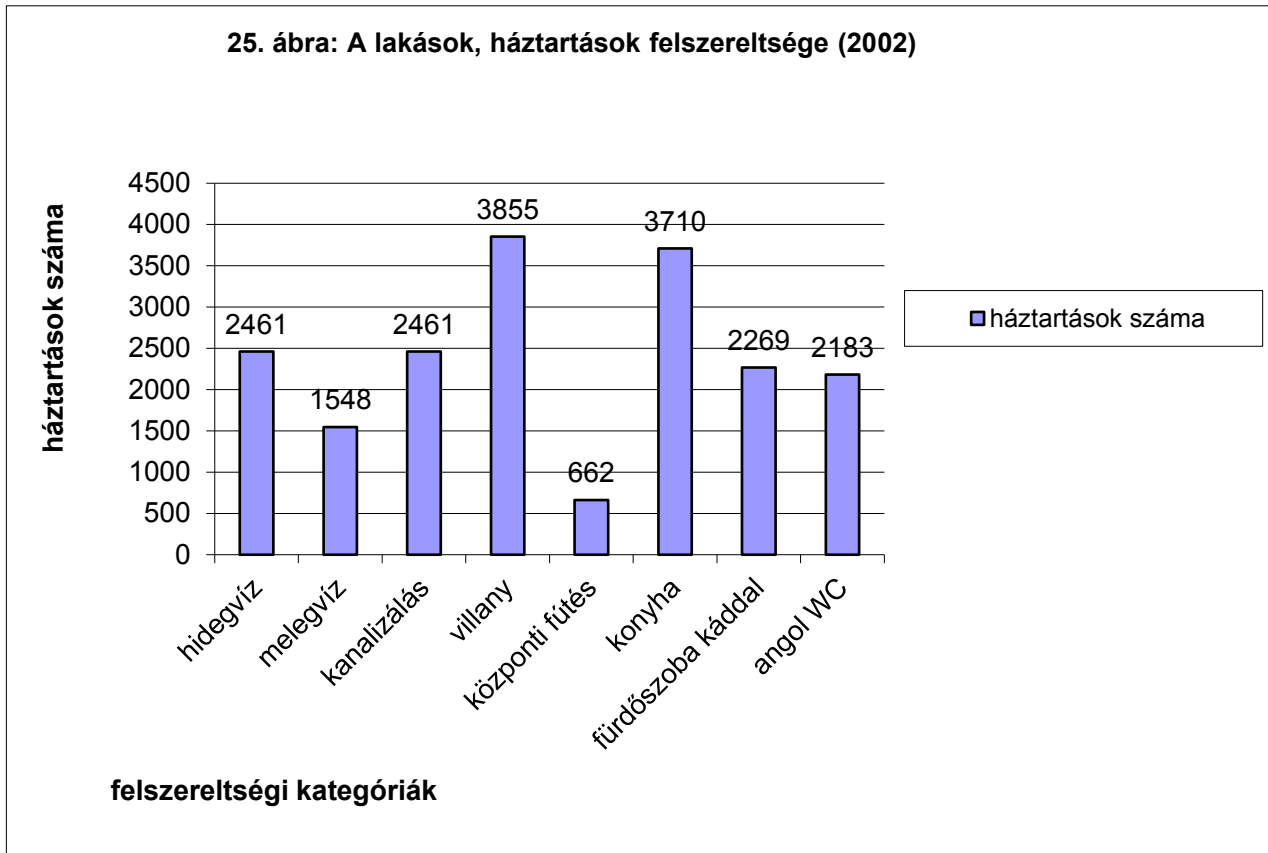

Forrás: a baróti polgármesteri és a Megyei Statisztikai Hivatal adatai alapján

A város területén összesen 2 251 épületet tartanak nyilván. A fenti ábrából kitűnik, hogy folyamatos csökkenés jellemzi az építkezést a környéken: az elmúlt 100 évben még véletlenül sem tapasztalható egy enyhe növekedés. Az 1915 és 1980 között eltelt 65 év alatt az építkezés 500 körüli értéket mutat, viszont 1980 utántól napjainkig, ebben a 30 éves periódusban egynegyedére esett vissza az építkezés: 387 épületről 63-ra.

V.2.1.5.2 AZ ÉPÜLETEK, CSALÁDI HÁZAK FELSZERELTSÉGE

A lakások, háztartások felszereltsége, közüzemi ellátottsága az egyik fontos életszínvonalat mutató indikátoregyüttes.

Forrás: a Megyei Statisztikai Hivatal adatai alapján

A város 3 899 háztartásából a közüzemi felszereltség esetében nagyon alacsony értéket mutat a gázzal való központi fűtés, amely mindössze az összháztartások 17%-ánál van jelen, ami nem a gázhálózat hiányának, hanem inkább a magas gázáraknak köszönhető; így a lakosok szívesen visszatérnek a hagyományos fával való fűtésre.

Még a hidegvízzel való ellátás értéke is mindössze 63%-ot mutat, nem beszélve a melegvízzel való ellátásról, ami mindössze 39,7%. Fürdőszobával és vízöblítéses WC-vel a háztartások körülbelül fele rendelkezik (58%). A legjobb értéket a villamos energiával való ellátottság mutatja, amely a háztartások 98,9%-nál van meg, valamint a konyha, ami a háztartások 95,8%-nál része a lakásnak, ezek az országos átlagon levő értékek viszont máshol is ilyen magasak és már évtizedek óta kiépültek a településen.

A 2011-es népszámlálási adatok nem követik ugyanezeket a kategóriákat, de ennek ellenére fontosnak tartjuk megjeleníteni ezeket az adatokat is.

Forrás: a 2011-es népszámlálási adatok alapján

Az elektromos árammal ellátott lakások aránya az összes lakáson belül 98,3%, a vezetékes vízzel ellátott lakások aránya 76,8%, a szennyvízelvezetéssel ellátott lakások aránya 75%, a konyhával rendelkező lakások aránya 98,5%, a fürdőszobával rendelkező lakások aránya pedig 72,8%. Tehát kijelenthetjük, hogy minden területen jelentős előrelépés történt 2002-höz képest.

V.2.1.6 A VÁROS BEVÉTELEI ÉS KIADÁSAI

V.2.1.6.1 BEVÉTELEK

A település költségvetésének fő bevételi forrásai 2016-2019 között nagyrészt helyi adókból és illetékekből származtak, illetve a központi állami támogatásból. A pénzügyi bevételek legjelentősebb része a befizetett ÁFÁ-ból származik, nagyságrendben a második a jövedelemadó, a harmadik pedig a tulajdonjogi adók és befizetések.

4. Táblázat. Fő bevételi források

Bevételek	Tervezett bevétele	Reális bevétele	Tervezett bevétele	Reális bevétele	Tervezett bevétele	Reális bevétele	Tervezett bevétele	Reális bevétele
	2016		2017		2018		2019	
Pénzügyi bevételek (adók)	13 923 500 lei	13 806 311 lei	16 411 670 lei	16 629 121 lei	8 907 090 lei	8 617 674 lei	12 400 390 lei	11 597 333 lei
Más bevételek (nem adójellegű)	2 233 770 lei	2 386 393 lei	1 497 360 lei	1 533 025 lei	1 489 210 lei	1 375 687 lei	1 372 480 lei	1 445 522 lei
Állami támogatás	5 474 520 lei	5 372 802 lei	2 242 760 lei	2 125 746 lei	27 876 490 lei	5 157 010 lei	29 223 980 lei	9 763 917 lei
Összesen	21 631 790 lei	21 565 506 lei	20 151 790 lei	20 287 892 lei	38 272 790 lei	15 150 371 lei	42 996 850 lei	22 806 772 lei

Pénzügyi bevételek	Tervezett bevétele	Reális bevétele	Tervezett bevétele	Reális bevétele	Tervezett bevétele	Reális bevétele	Tervezett bevétele	Reális bevétele
	2016		2017		2018		2019	
Jövedelmi adó	3 030 000 lei	3 111 801 lei	3 336 300 lei	3 700 140 lei	2 731 090 lei	2 720 988 lei	4 347 300 lei	3 974 905 lei
Tulajdonjogi adók és fizetések	1 357 500 lei	1 317 785 lei	1 504 370 lei	1 373 131 lei	1 520 500 lei	1 346 251 lei	1 666 620 lei	1 309 533 lei
ÁFA	9 064 500 lei	8 915 583 lei	11 093 100 lei	11 060 948 lei	4 114 300 lei	4 026 859 lei	5 748 400 lei	5 719 904 lei
Tulajdonok használatára való adó	450 500 lei	457 333 lei	460 000 lei	475 652 lei	516 900 lei	499 287 lei	595 950 lei	548 518 lei
Egyéb adók és illetékek	21 000 lei	3 809 lei	17 900 lei	19 250 lei	24 300 lei	24 289 lei	42 120 lei	44 473 lei
Összesen	13 923 500 lei	13 806 311 lei	16 411 670 lei	16 629 121 lei	8 907 090 lei	8 617 674 lei	12 400 390 lei	11 597 333 lei

Forrás: a Baróti Polgármesteri Hivatal költségvetési adatai alapján

V.2.1.6.2 KIADÁSOK

5. Táblázat. Kiadások összegzése

Kiadások	Tervezett kiadás	Reális kiadás	Tervezett kiadás	Reális kiadás	Tervezett kiadás	Reális kiadás	Tervezett kiadás	Reális kiadás
	2016		2017		2018		2019	
Helyi közigazgatás működési költségei	3 001 340 lei	2 900 115 lei	3 446 030 lei	3 367 307 lei	4 064 460 lei	3 944 707 lei	6 608 390 lei	5 142 426 lei
Más általános közszolgáltatások (biztonsági tartalékalap, népességnyilvántartás)	152 960 lei	146 955 lei	237 680 lei	230 721 lei	310 770 lei	304 245 lei	363 430 lei	273 165 lei
Közrend, közbiztonság (helyi rendőrség és tűzoltóság)	86 270 lei	83 365 lei	202 260 lei	176 165 lei	249 550 lei	194 468 lei	511 920 lei	346 626 lei
Oktatás	8 119 160 lei	7 950 098 lei	9 148 480 lei	9 077 189 lei	1 073 720 lei	969 630 lei	1 284 850 lei	1 240 770 lei
Tervezett építkezés (iskola épület)					13 110 000 lei	100 000 lei	12 964 400 lei	194 809 lei
Egészségügy	426 300 lei	386 194 lei	365 790 lei	287 842 lei	286 650 lei	201 723 lei	3 392 680 lei	3 325 496 lei
Kultúra, szabadidő, vallás	1 138 670 lei	1 097 925 lei	856 770 lei	814 901 lei	787 910 lei	769 541 lei	771 170 lei	724 899 lei
Európai fejlesztési alap (FEDR)-kultúra, szabadidőre							8 027 450 lei	0 lei
Szociális védelem	1 422 170 lei	1 391 121 lei	1 633 640 lei	1 579 045 lei	1 755 250 lei	1 694 943 lei	1 884 830 lei	1 819 220 lei
Lakásalap és közszolgáltatások fejlesztése (vízhálózat, közvilágítás, stb.)	4 731 320 lei	4 624 237 lei	3 340 000 lei	3 276 377 lei	5 834 980 lei	2 641 729 lei	7 071 820 lei	5 454 119 lei
Környezetvédelem	183 500 lei	183 451 lei	208 300 lei	208 294 lei	204 000 lei	157 845 lei	224 000 lei	223 902 lei
Közlekedési infrastruktúra (úthálózat, hidak, stb.)	2 184 320 lei	260 310 lei	2 293 240 lei	367 246 lei	765 100 lei	764 871 lei	1 195 000 lei	1 159 326 lei
Tömegközlekedés	237 980 lei	237 759 lei	217 140 lei	217 134 lei	3 589 290 lei	287 691 lei	3 064 640 lei	751 609 lei
Utak/utcák rehabilitációja	494 800 lei	483 364 lei	570 160 lei	466 639 lei	8 827 900 lei	2 434 294 lei	6 477 860 lei	2 638 861 lei
Összesen	22 178 790 lei	19 744 894 lei	22 519 490 lei	20 068 860 lei	40 859 580 lei	14 465 687 lei	53 842 440 lei	23 295 228 lei

Forrás: a Baróti Polgármesteri Hivatal költségvetési adatai alapján

A 2016-2019-es időszakra Barót város költségvetési kiadásainak legjelentősebb része az oktatás területén keletkezett. Ebben nincs változás a vizsgált 4 évben, de a ráfordított összeget majdnem állandó növekedést mutatnak. Nagyságrendben a második nagy költségvetési ráfordítást a lakásalapra és a közszolgáltatások fejlesztésére fordították, de ez csak 2016-ra és 2019-re igaz. Nagyságrendben a harmadik költség a helyi közigazgatás működési költségei voltak, ame-

lyek folyamatosan növekedtek az előző évhez képest. Jelentős költségvetési ráfordítást igényelt a közlekedési infrastruktúra fejlesztése 2016-ban és 2017-ben, de utána ez jelentősen lecsökkent. További jelentős költséget jelent a szociális védelem is. Ez a kijelentés minden vizsgált évre érvényes. A város a legkevesebbet a tömegközlekedésre, illetve a közrend, közbiztonság fenntartására fordít.

Következtetésképpen kijelenthetjük, hogy a költségvetés szerkezete tipikusan a nagyon szegény települések kiadási felépítését mutatja. A fejlesztésre és infrastruktúrára fordítandó összegek elhanyagolhatók a kurrens, mindennapi működést jelentő oktatásra, egészségügyre, köz-igazgatásra és szociális védelemre fordítandó költségek arányához képest.

V.2.2 BARÓT SWOT ELEMZÉSE

<p>Erősségek</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Melyek a város előnyei? 2. Mit csinál jól? 3. Milyen kedvező adottságokkal rendelkezik? 	<p>Lehetőségek</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Melyek a város számára fontos pozitív külső változások, folyamatok? 2. Hol rendelkezik jó eséllyel?
<p>Gyengeségek</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Mit csinál rosszul? 5. Mit csinálnak mások jobban? 6. Melyek a hátrányai? 	<p>Veszélyek</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Milyen követelmények fogalmazódnak meg, amelyeket nehéz teljesíteni? 4. Melyek azok a környezeti változások, amelyek hátrányosan érintik a várost?

V.2.2.1 FÖLDRAJZI ADOTTSÁGOK, TELEPÜLÉSSZERKEZETI VISZONYOK

Erősségek

- felhasználható természeti erőforrás: szén, fa, borvíz;
- viszonylagos közelség Brassóhoz és Sepsiszentgyörgyhöz, valamint Székelyudvarhelyhez;
- természeti szépségek, ritkaságok.

Gyengeségek:

- A túlzott elvárosiasodás a falvak elnéptelenedését, a mezőgazdasági területek művelés alól való kivonását eredményezte, a falvak pedig a városok élelmiszertermék-forrásává alakultak át.

Lehetőségek:

- bizonyos tájegységek védett területté való nyilvánítása,
- infrastrukturális fejlesztések megpályázása,
- a megyeközpontokhoz való jobb adminisztratív és a közelebbi városokhoz való szorosabb gazdasági kapcsolódás.

Veszélyek:

- elszigeteltség, periférikus helyzet;
- a területi erózió felgyorsulása, kiterjedése, áradásveszély;
- kutak vizében a nitrát tartalmának emelkedése.

V.2.2.2 HUMÁN ERŐFORRÁS, DEMOGRÁFIAI VISZONYOK

Erősségek:

- stabil népességi korösszetétel,
- kezdeményező személyek megléte,
- 2015 és 2020 között a középiskolába iratkozók száma fokozatosan csökkent
- A felsőfokú végzettséggel rendelkező aránya magasabb, mint 7%

Gyengeségek:

- munkanélküliség különösen magas aránya;
- , a felsőfokú végzettséggel rendelkezők ennek ellenére sem tudnak elhelyezkedni;
- jövőkép hiánya;
- nincs álláslehetőség a felsőfokú végzettségű fiatalok számára.
- nem hat ösztönzőleg a helyi gazdaság a felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok hazaköltözésére

Lehetőségek:

- pályázati és képzési lehetőségek,
- közösségfejlesztő programok,
- a csíkszeredai Sapientia Egyetem felsőfokú képzési lehetőségei, illetve a Sapientia EMTE sepsiszentgyörgyi kirendeltségén beindított (erdőmérnök szak), illetve elindítani tervezett képzések (sportedzői szak, ápolói felsőfokú szakképzés)

- idegen nyelvek tanulásának ösztönzése.

Veszélyek:

- a képzetesebb, fiatal munkaerő elvándorlása.

V.2.2.3 KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG, CIVIL TÁRSADALOM

Erősségek:

- civil szerveződések,
- rendezvények (városnapok, farsangi bálók, szüreti bál, búcsú). Ezek a rendezvények még mindig léteznek, de 2020-tól a Covid miatt nem kerültek megszervezésre, de feltételezhető, hogy a Covid után ezek újraindulnak, abból a példából kiindulva, hogy a helyi templomi búcsú már megvalósult, 2021. április. 23-án. Szent Adalbert búcsú.
- több kórus működik (Zathurecky dalárda, Gyöngyharmat, Visszhang kórusok).

Gyengeségek:

- Kismértékű a lakosság összefogása a helyi közösségi problémák megoldására. A térségi szemlélet hiányzik, bár az öt falu és maga Barót egyetlen közigazgatási egységet képez.
- A régi házak, értékes épületek elhanyagolt állapotban vannak.

Lehetőségek:

- külföldi partnerkapcsolatok hatékony kihasználása,
- ifjúsági népdal- és néptáncsoportok működtetése.

Veszélyek:

- a házak, területek valódi értékének nem megfelelő vételár díjszabályozása.

V.2.2.4 GAZDASÁGI SZERKEZET, MAKROGAZDASÁGI VISZONYOK

Erősségek:

- A természeti adottságok kedveznek a szarvasmarha- és juhtenyésztésnek, ugyanis a mezőgazdasági összterület 35%-át legelők teszik ki.
- A vállalkozások száma magas.

Gyengeségek:

- a telekkönyvrendszer pontatlanságai, rendezetlen vagy vitatott tulajdonjogok;
- a természeti adottságok nem kedveznek a növénytermesztésnek, a diverzifikáció alacsony fokú, főleg takarmány-, és burgonyatermesztés folyik;
- a géppark hiányos;

- a vállalkozások minimálbérben, nem teljes állásban foglalkoztatják az alkalmazottakat, és a felsőfokú végzettséggel rendelkezőket nem tudják foglalkoztatni.

Lehetőségek:

- környezetkímélő gazdálkodás struktúrájának megteremtése;
- mezőgazdasági termékfeldolgozók, tárolók létesítésének megpályázása.

Veszélyek:

- az ingatlan és földpiac fejletlensége,
- a hulladékkezelés megoldatlansága.

V.2.2.5 TURIZMUS

Erősségek:

- szép táj, egészséges környezet, kiterjedt erdők;
- közeli ásványvízforrások;
- műemléktemplomok és -épületek (a miklósvári Kálnoky-kastély);
- Kiterjedt testvérvárosi kapcsolatok: Magyarországon 5 testvérvárosa van: Zirc, Szarvas, Budafok, Dabas, Sarkad, Szlovákiában pedig egy, Párkány. Romániában pedig Érmihályfalva
- szimpátia és vendégszeretet.

Gyengeségek:

- hosszútávú turisztikai stratégia hiánya,
- turisztikai helyek kiépítetlensége,
- turisztikai termékek hiánya,
- szálláshelyek hiánya,
- nincsenek speciális helyi termékek.

Lehetőségek:

- vendégek étkeztetése panziós házakban,
- túraútvonalak kijelölése,
- kerékpárút-hálózat kialakítása,
- ásványvízforrás jobb kihasználása.

Gyengeségek:

- erdővidék turisztikai kiépítésére és a meglévő épületek, történelmi maradványok restaurálására meglévő kismértékű anyagi forrás;

- nehezen megközelíthető a rossz utak miatt, távol van a vasútállomás, nincs közel repülőtér

V.2.2.6 INFRASTRUKTÚRA

Erősségek:

- a lakások 98,3%-ában van villamos energia, 98,5%-ában konyha, 75%-ában vízszolgáltatás, 72,8%-ában pedig fürdőszoba és WC;
- az egészségügyi ellátás biztosított;
- kiépített digitális telefonhálózat.

Gyengeségek:

- E vidék épületeire és építési technológiájára nézve kevés és hiányos adattal rendelkezünk.
- a földrajzi helyzet az elérhetőség szempontjából kedvezőtlen: a megyeközpont 49 km-re található, és ez a 49 km mindvégig gyenge minőségű út.
- A közösségi utak állapota nem megfelelő.
- Nem mindig jó a mobilhálózati lefedettség.
- Nincs megfelelő szennyvízhálózat.
- Szórakoztató létesítmények hiánya.

Lehetőségek:

- pályázatok igénybevétele úthálózat javítására, kiépítésére;
- szennyvíztisztító kiépítése.

Veszélyek:

- megfelelő hozzáértésű szakemberek hiánya.

V.2.3 PROBLÉMAFA

A tanulmányozott kistérség szintjén felmerülő problémákat megpróbáltam rendszerezni és problémafa formájában ábrázolni. A problémafa összeállításánál azokra a tulajdonképpeni problémákra helyeztem a hangsúlyt, amelyeknek kezelése célként szerepelhet a következőkben.

6. Táblázat. A problémák kategorizálása

Alapvető problémák	
1. Gazdasági marginalizáció: munkahelyek megszűnése, a vállalkozók érdektelenek a térségi beruházások iránt, a gazdasághoz szükséges infrastruktúra fejletlen, a humán tőke alacsony értékű, a helyi problémák politikailag keveseket érintenek.	
Speciális problémák	Operatív problémák
1.1 Nagymértékben csökkent az elérhető munkahelyek száma a bányászat megszűnésével, valamint a helyi és környékbeli termelési és fogyasztási szövetkezetek munkaerejének leépítésével.	1.1.1 A visszakapott földek csak részidős foglalkoztatást biztosíthatnak a munkahelyüket elvesztett emberek számára.
	1.1.2 A helyi kiaknázatlan erőforrások (ásványvíz, téglagyár, gyógynövény-termesztés) hasznosítására tett erőfeszítés elégtelen.
	1.1.3 Még nem tárták fel az új viszonyok közötti piac-képes belső erőforrásokat (vidéki turizmus).
1.2 A helyi gazdálkodási környezetvédelmi infrastruktúra fejletlen (szennyvízelvezetés hiánya), nehézkes a közlekedés (rosszak az utak, drága a közszállítás).	1.2.1 A vezetékes, jó minőségű ivóvíz és a szennyvízelvezetés és -tisztítás hiánya gátolja az élelmiszeripari cégek megtelepedését.
	1.2.2 A közlekedési infrastruktúra rossz állapota és a magas szállítási költségek nehezítik a munkaerő mobilitást, a termékszállítást és az idegenforgalom fellendülését.
	1.2.3 A falusi lakások alacsony komfortszintje ösztönzi a fiatalok nagyvárosra való kitelepülését.
1.3 Nincs elég munkahely, és ami van ahhoz nem megfelelő képzettségű a helyi munkaerő.	1.3.1 A helyben és a közelben elérhető szakmai képzések nem diverzifikáltak.
2. Demográfiai, társadalomszerkezeti problémák: növekszik a szegénység, valamint az egyedülálló és a szociális támogatásokra szoruló személyek részaránya.	

2.1 Sok az egyedülálló, támogatásra szoruló személy, ami megterhelést jelent az önkormányzat számára és fejlesztési forrásokat von el.	2.1.1 A munkahelyek megszűnésének eredményeképpen nagyszámú az inaktív lakosok és a szociális gondokkal küszködők aránya (Fűtéstámogatást a családok 65%-a igényelt a 2000-es évek elején.).
	2.1.2 Az önkormányzat túlterhelt és forráshiányos.
2.2 A civil szerveződések nem rendelkeznek elegendő vonzerővel, a közösségi kohézió alacsony szintű, az önkéntes tevékenység nem vonzó.	2.2.1 A civil kezdeményezések erőtlenek, és az emberek bizalmatlanok egymás iránt.
	2.2.2 A térségi identitástudat nem mozgósít közösségi tevékenységekre.
	2.2.3 Az elesettekkel és különösen a romákkal szembeni szociális érzékenység és szolidaritás alacsony fokú.

V.2.4 CÉLFA

A jelzett problémákból kiindulva felvázolom a fejlesztési célok rendszerét. A felsorolt problémák közül elsősorban azok kezelését tűztem ki célként, amelyeknek megvalósítására remélhetőleg van reális esély a jövőben.

7. Táblázat. A célok kategorizálása

STRATÉGIAI CÉL	
A térség gazdasági és társadalmi hanyatlásának megállapítása	
ÁTFOGÓ CÉLOK: 1. Megélhetési viszonyok javítása, munkahelyteremtés, kiegészítő jövedelem biztosítása.	
Specifikus célok	Operatív célok
1.1 alternatív jövedelemtermelési lehetőségek kialakítása munkahelyek teremtés-	1.1.1 a helyi vállalkozások erősítése: a meglévő munkahelyek megőrzése és újak teremtése

ével: szolgáltató, feldolgozó, értékesítési vállalkozások helybeni létesítése, odavonása	1.1.2 kisipari, közműipari, szolgáltatói tevékenységek, vidéki turizmus kezdeményezése
1.2 a mezőgazdasági termelés fejlesztése	1.2.1 a földtulajdonviszonyok tisztázása, a közbirtokosságok megfelelő működtetése
	1.2.2 Biotermékek előállítása, kemikáliák (műtrágya, növényvédőszer) kis mennyiségben való alkalmazása és ennek hivatalos ellenőrzése és elismertetése
1.3 A jövedelmek növelése a beszerzés és értékesítés jobb megszervezésével, összefogással	1.3.1 társulások, egyesületek keretében megszervezni az inputok beszerzését és különösen a burgonya értékesítését (mivel jó burgonyatermő vidékről van szó)
	1.3.2 bővíteni a helyi gépparkot és jobb szervezéssel biztosítani annak hatékony kihasználását
1.4 a lakások komfortszintjének emelése, különösen a környező településeken	1.4.1 a vezetékes ivóvíz bevezetése
	1.4.2 fürdőszoba és WC létesítése a lakásokon belül
ÁTFOGÓ CÉLOK: 2. Humán erőforrás fejlesztése	
2.1 a fiatalok szakismereteinek és műveltségi szintjének emelése	2.1.2 a helyi oktatók szakmai felkészültségének és munkamoráljának erősítése
2.2 a fiatalok munkaerőpiacra való jutásának elősegítése	2.2.1 a modern kommunikációs eszközök és technikák használatának elterjesztése, az információ-hozzáférés feltételeinek biztosítása
	2.2.2 helyi tanfolyamok szervezése (megpályázása) a munkát kereső emberek számára
ÁTFOGÓ CÉLOK: 3. Az infrastruktúra fejlesztése	
3.1 a közlekedési infrastruktúra fejlesztése	3.1.1 a megyei és községi útviszonyok javítása
	3.1.2 a belterületek és külterületek közti utak fejlesztése
	3.2.1 megfelelő minőségű ivóvíz biztosítása
	3.2.2 a talajvízszennyezés csökkentése

3.2 a vízhálózat és szennyvízelvezetés problémájának kezelése	3.2.3 a szennyvíz elvezetése, összegyűjtése és kezelése
3.3 tájspecifikus elemek megőrzése	3.3.1 a tájspecifikus építkezés fenntartása, népi építészeti kincsek megőrzése
	3.3.2 műemlékek gondozása, megőrzése (Kálnokykastély)
	3.3.3 az ásványvíz kutak környékének rendben tartása

V.2.5 BARÓT FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA

Összegezve a fentieket, kockázat nélkül kijelenthetjük, hogy *Erdővidék megérett a fejlesztésre*, azonban ennek megtörténte több módozatot látunk, és ezek a következők: a munkanélküliek átképzése, online képzésekkel, készségfejlesztéssel, illetve olyan szakmát elsajátítása, amire helyben is van felvevő piac, pl. fodrász, szépségipar, kézügyességet igénylő szakmák, a turizmus adta lehetőségek kihasználása, a látnivalók könnyű elérésének biztosítása szárazföldön és vasúton, továbbá azok akik távmunkában, és felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, Barótról is végezhetik a munkájukat, illetve kihasználni Romániának EU-s tagságát.

Maga a bányászat mint kitermelés megszűnése Baróton csak a jelen helyzetben tűnik a vidék gazdasági romlás egyedi okának. A bányászat megszűnésének azonban vannak pozitív hatásai is: így például a bányabezárás mint ökológizálás határozottan pozitív két okból kifolyólag:

1. Visszaállítja a természet eredeti állapotát ott, ahol bányakitermelés folyt, lebontva minden használatlan építményt, visszaállítva a föld állapotát termelő helyzetbe, így megteremtve a feltételeket a visszaszolgáltatásra.
2. Ideiglenesen munkalehetőséget biztosít néhány embernek, ami gazdasági előnyt jelent.

V.2.5.1 ERDŐVIDÉK ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ

2007. január 1-től Románia az Európai Unió tagja, melyből kifolyólag Erdővidék jövőjét egy Európai Uniós régió kontextusában lehetett azóta elképzelni. Ismert, hogy az Európai Unió kohéziós politikát folytat, melynek lényege, hogy a tagállamok és ezen belül a különböző régiók közötti fejlődési nívókülönbségeket kiegyenlítse; ennek értelmében célkitűzései a következők:

- infrastruktúrafejlesztés,
- a környezet minőségének fejlesztése,

- a munkanélküliség csökkentése,
- az üzleti élet és a vállalkozói kedv növelése,
- a technológiai innováció használata az üzlet és a vállalkozói életben.

Az Európai Unió kohéziós politikáját strukturális eszközökkel valósítják meg, ami pénzügyi terminusokban kifejezve a második századrészt jelenti nagyságrendben az Európai Unió költségvetésében.

Az Európai Unió terminológiájában a strukturális eszközök a következőket tartalmazzák:

- Európai Regionális Fejlesztési Alap (**FEDER**),
- Európai Szociális Alap (amit úgy is neveznek, hogy Strukturális Alapok – **FSE**),
- Kohéziós Alap (**FC**).

Az Európai Unió 2007 és 2013 között évente a bruttó nemzeti össztermék 4%-át átutalta át Romániának; ez képezte azt a nívót, amit európai praxis szerint akármelyik állam reálisan fel tudott használni évente. Mindegyik eszköznek megvan a maga jól meghatározott elérési célja:

A **FEDER**, vagyis az Európai Regionális Fejlesztési Alap, kétirányú befektetést támogat:

a) különböző infrastrukturális befektetések előfeltétele új vállalkozások létrehozásához, turizmus fejlődésére, városfejlődés és -regeneráció, egészségügyi egységek, tanügyi egységek fejlesztése, a környezet minőségének javítása, helyi és regionális utak és a közszállítás feljavítása és fejlesztése;

b) befektetések, kis- és középvállalkozások, kutatási fejlesztési és technológiai áthelyezések, valamint határmenti kooperációs kezdeményezések.

Az **FSE**, vagyis az Európai Szociális Alap, befektetéseket támogat a humán erőforrások formálásában az Európai Unió stratégiájának megfelelően a következő célkitűzésekben:

a) a munkanélküliek munkába való bevonása új szakmai kiképzés révén, ill. különböző intézkedések a munkaerőpiacon;

b) a vállalkozók támogatása a felkészültség szintjének és a munkavállalók termelékenységi szintjének növekedésére,

c) a kiközösített csoportok bevonása a társadalomba,

d) az oktatás javítása, beleértve a szakképzést is.

Az **FC**, vagyis a Kohéziós Alap, segíti a nagy infrastrukturális beruházásokat, mint például a nagy európai szállítási folyósók fejlesztését vagy a környezetvédelmet. Ezt az alapot azoknak az államoknak biztosítják, amelyek PIB-je kisebb, mint az európai átlag 90%-a. Románia PIB-je 32%-át képezi az Európai Unió átlagának (ld.

[www.mie.ro/ documente/POR/consultare_mediu/POR_ian_07.pdf](http://www.mie.ro/documente/POR/consultare_mediu/POR_ian_07.pdf): Programul operațional regional 2007–2013, domeniul de intervenții).

V.2.5.2 ERDŐVIDÉKEN FELHASZNÁLHATÓ EURÓPAI ALAPOK

Az Európai Unió célkitűzései a régiófejlesztésre nézve 6 elsőbbségi beavatkozási tengelyt határoznak meg:

1-es beavatkozási elsőbbségi tengely: a helyi és regionális szállítási infrastruktúra feljavítása

Célkitűzés: gazdasági fejlődés, a lakosság és a munkaerő mobilitásának növelése és ugyanakkor különböző régiók elérhetőségének megkönnyítése, amit a közlekedési infrastruktúra javításával lehet elérni.

A beavatkozás célkitűzése: a megyei és helyi úthálózat modernizálása és rehabilitációja.

Kovászna megye és ezen belül Erdővidék út- és híd hálózata nem felel meg jelenleg a közlekedési fejlődés szintjének. Ezek az utak és hidak a közlekedés súlya és a tengelyre eső súly szempontjából megszorított, amiből kifolyólag a nehézgépjárművek nem közlekedhetnek, ami így gátolja a gazdasági fejlődést. A rossz útviszonyok gátolják a régió elérhetőségét és a munkaerőmobilitást, amiből kifolyólag a befektetők elkerülik a vidéket és nem fejlődik a turizmus. Szükségképpen a vidék fejlesztésének elsőszámú beavatkozása az út- és hídhálózat rehabilitációja kell legyen, ami előfeltétele a gazdasági fejlődésnek. Ezt csak Európai Unió alapokból lehet elérni, és ezek elérésére a helyi és megyei önkormányzatok megvalósítható tervekkel kell rendelkezzenek (az Unió a tervek elkészítését is finanszírozza). Ebben az esetben egy terv megvalósítása nem haladhatja meg a 36 hónapot, a kérvényezők pedig a megyei önkormányzat és Barót városa lehet (kizárva a községi önkormányzatokat).

Erdővidék esetében a következők a megvalósíthatók: a 131-es megyei út, ami összeköti Hargita megyét Kovászna és Brassó megyékkal, biztosítva az E60-as főútvonalhoz való kijutást. Ebből az alpból meg lehet valósítani Barót város kerülőútját, összekötve a megyei 122-es utat a 131-sel.

2-es beavatkozási elsőbbségi tengely: a helyi és regionális szociális infrastruktúra javítása

Célkitűzései: az egészségügy, a szociális szolgáltatások, a sürgősségi szolgálatok sürgősségi esetekben és a tanügyi infrastruktúra feljavítása abból a célból kifolyólag, hogy a lakosoknak biztosítsák a lényeges szolgáltatásokat Európai Unió szinten.

Az **egészségügyben:** a célkitűzés kifejleszteni egy olyan megelőző és kezelő korszerű, performáns hálózatot, amely elérhető a lakosság minden rétege számára. Jelenleg Erdővidéken ennek a szolgáltatásnak az infrastruktúrája jóval az Uniós standardok alatt van, és a megfelelő menedzsment és beruházások hiánya állandó visszafejlődést jelent.

Erdővidék esetében ez a járóbeteg rendelői és mentőszolgálati szolgáltatások fejlődésében használható ki. Ennek eredményeként elvárható, hogy az ambulatóriumok felszerelése modern investigációs, egészségvizsgáló, fizioterápiás és kezelő felszerelésekkel könnyebben megoldhatóvá tegye a kezelést, a kórházon kívül helyezve azt. Így kórházon belül csak a súlyos esetek, a sebészeti esetek maradnának, és ez is minél közelebb az intervenció pillanatához, a kórházban való beutalás idejét lecsökkentve a felére. Ez konkrétan Erdővidéken a baróti kórházban alkalmazható és a községközponti orvosi rendelőkben. A tervek megvalósíthatósági ideje 24 hónap, a kérvényezők pedig a helyi önkormányzatok lehetnek. A finanszírozás vissza nem térítendő alapokból történne meg.

A szociális szolgáltatások terén: ismert az a helyzet, hogy a szociális szolgáltatások terén az infrastruktúra elavult, rossz állapotban van és beruházások szükségesek azokban az épületekben, ahol ezek a szolgáltatások megtörténnek. A beruházások szükségessége abból is ered, hogy a szociális szolgáltatások egy minimális minőségi standardnak kell megfeleljenek a 24 órás menhelyeken és a hosszabb időn át befogadó menhelyeken is. A menhelyeknek multifunkcionális rendeltetése kell legyen és le kell fedje a bajba esett és elesett személyek problémáinak specifikus megoldását ideiglenesen vagy véglegesen, biztosítva az anyagi, pénzügyi, kulturális, jogi, adminisztratív, egészségügyi és elfoglaltsági problémák megoldását.

Erdővidéken a szükségleteknek megfelelően egy ilyen terv megvalósítása 24 hónap alatt kell megtörténjen, a kérvényezők lehetnek helyi önkormányzatok, összefogásban a szolgáltatások szolgáltatóival, a finanszírozás pedig vissza nem térítendő segélynyújtásból történne meg.

Tanügyi infrastruktúra fejlesztése: a lényege létrehozni és fejleszteni középiskolai oktatóbázisokat, úgynevezett campusokat. Elképzelések szerint ezek területén biztosítva a következő aktivitások kerülnének lebonyolításra: elméleti oktatás, gyakorlati képzés, szociális tevékenység, kikapcsolódási tevékenység. Ebben az esetben a campus a következőket foglalja magába: iskola, bentlakás, étkezdé, könyvtár, különböző kiképzésekben részesítő műhelyek, tornatermek és játékterek, amelyek folytonos kiképzésre használhatók helyi szükségletekre.

Erdővidék esetében a Baróti Szabó Dávid iskolaközpontot lehetne campus-szintre kifejleszteni, ahol a kérvényező a baróti önkormányzat kellene legyen. A terv megvalósítására 24 hónapot határoztak meg, a finanszírozás pedig vissza nem térítendő alapokból történne meg.

3-as beavatkozási elsőbbségi tengely: a regionális és helyi üzleti élet támogatása

Befektetni a modern üzleti élet eszközeibe kulcsfontosságú a helyi és regionális fejlődésnek és biztosítja a versenyképesség fejlődését a kiterjesztett Európai Unió kontextusában. A tengely lényege beavatkozni oly módon, hogy a vidék beruházásokat vonzzon, ill. ezáltal újraéleszteni és fejleszteni a helyi gazdaságot.

A következők megvalósíthatók: épületek felhúzója, rehabilitációja vagy fejlesztése kizárólagosan a termelés és szolgáltatások megsegítésére:

- új vagy meglévő infrastrukturális közszolgáltatások létrehozása vagy fejlesztése, mint például vízkezelő állomások, villanyenergia-szolgáltatók, földgázszolgáltatók, csatornázás stb.;
- lebontások vagy épületek rendeltetésének felszámolása;
- bemutató tevékenység.

Erdővidéken kiválóan alkalmazható ez a tengely különböző bányalétesítmények, épületek, csarnokok stb. felhasználására, más iparágakban való termelésre, helyt adva a befektetőknek. Ezek a terveknek a megvalósítási ideje 36 hónap, kérvényezők lehetnek a helyi önkormányzatok, ill. állami vagy magántőkéjű kereskedelmi társaságok.

A finanszírozási forma vissza nem térítendő alap, amely alkalmazható városi vagy falusi környezetben egyaránt. Ennek értelmében alkalmazható Baróton, Köpecbányán Vargyason, Bodosban, Rákoson stb.

Egy lényeges beavatkozás, amit ez a tengely biztosít az **a regionális vagy helyi vállalkozások támogatása kisvállalkozások létrehozására vagy fejlesztésére**. Ez a beavatkozás termelő- vagy szolgáltató-vállalkozásokat támogat, olyanokat, amelyek a helyi talajkincseket, helyi nyersanyagokat, helyi humán erőforrásokat használják fel. Ezek a kisvállalkozások segítve lesznek új technológiák, felszerelések beszerzésében, biztosítva nekik az anyagi forrásokat. A megvalósítási idő 18 hónap, kérvényezők lehetnek a kisvállalkozások, akik termelői, szolgáltatói vagy építkező tevékenységeket folytatnak.

Erdővidéken rengeteg lehetőség van – ez az a beavatkozási tengely, amely az erdővidéki talajkincsek értékesítését biztosítaná, mint például: az erdőfülelő diatomit-lelőhely (Európa egyik legnagyobb tartaléka), a vargyasi mészkő, a rákosi-vargyasi dacit tufa, a vidék ásványvizei, lignit mint helyi energetikai forrás, a baconi agyag, a szárazajtai-zalánpataki szilíciumhomok, fa mint nyersanyag stb. A finanszírozás vissza nem térítendő alapokból lehetséges.

4-es beavatkozási elsőbbségi tengely: a helyi és regionális turizmus fejlesztése

A turizmus és kultúra területén biztosított támogatás egy átfogóbb kontextusban úgy értelmezhető, mint támogatás a vidék turisztikai potenciáljának értékesítésére, beleértve a történelmi és kulturális hagyományok értékesítését is. Ha ez megvalósul, nő a vidék vonzereje a turisták számára, de egyben a beruházók és a helyi lakosság számára is.

Célkitűzések:

- gazdasági növekedés a turizmus lényeges fejlesztésével, ami serkentő tényezője a vidék hosszú távú fejlődésének, beleértve a környezetvédelmet is;
- a turisztikai szezon kiterjesztése;
- a turisták létszámának növelése, értékesítve a helyi kulturális turizmus lehetőségeit a nemzeti és nemzetközi turisztikai piacon;
- a természetes talajkincsek hosszú távú értékesítése a turizmus fejlesztésére;
- turisztikai szálláshelyek rehabilitációja, modernizációja vagy növelése és kikapcsolódási lehetőségek fejlesztése.

A megvalósítási idő 24 hónap; területtől függően kérvényezhetik a helyi önkormányzatok, kereskedelmi társaságok, jogi személyek, akik nem kereskedelmi társaságok. Finanszírozása vissza nem térítendő alapokból lehetséges. Erdővidéken gyakorlatilag a turizmus minden kategóriáját lehet fejleszteni e beavatkozási tengely keretén belül.

5-ös beavatkozási elsőbbségi tengely: hosszú távú városi fejlesztés

Az 1990-től eltelt időszak a romániai gazdaság átalakulását jelentette, valamint az ipar és főleg a nehézipar hanyatlását, ami nyomokat hagyott főként azokban a városokban, ahol azelőtt gyakorlatilag egyetlen iparág működött, mint például Baróton is. A munkahelyek drasztikus csökkenése az iparban egyedi helyzetet teremtett Romániában Európával szemben: a városi lakosság tömeges migrációját a falvak felé – visszakapva földterületeiket, megélhetésüket ehhez kötötték más hiányában. A városi lakosság jövedelemcsökkenése negatívan hatott a helyi önkormányzatra mert ennek a jövedelme is csökkent és képtelen volt közbefektetéseket eszközölni, ami a városi élet minőségét rontotta az utóbbi 31 évben. Ezekre a városokra az a jellemző, hogy a közterületek (utcák, terek) jelenleg romlott állapotban vannak, a közvilágítás hiányossága és a vállalkozói kedv csökkenése pedig kizárja az önerőből megvalósítható befektetéseket.

A fő célkitűzése e beavatkozási tengelynek a következő: regenerálni és újraéleszteni a városok gazdaságát. A következőképpen határozza meg ennek a tengelynek a megvalósítását az Európai Unió:

- az infrastruktúra rehabilitációja és a városi szolgáltatások feljavítása;

- az elhagyatott épületek renoválása, esetleges átépítése, gazdasági vagy szociális rendeltetésnek megfelelően;
- történelmi vagy kulturális jelentőségű épületek restaurálása, pl. a Kálnoky-kastély;
- hasznavehetetlen, rossz állapotú épületek lebontása és helyettük új közérdekű épületek építése vagy zöldövezetek létesítése;
- közművek rehabilitációja vagy fejlesztése, beleértve a városi utcák feljavítását a közterekkel együtt, közvilágítás, stb.;
- zöldövezetek létrehozása vagy a meglévők konzerválása kikapcsolódási tevékenységek támogatása céljából;
- beruházások a városi lakosság mobilitásának növelésére (autóbuszmegállók kiterjesztése, felújítása stb.);
- kerékpársávok létrehozása;
- ökológiailag megfelelő közszállítási járművek beszerzése;
- lakások renoválása;
- kollektív lakások (tömbházak) külső renoválása, beleértve az épületek struktúráját, a tetőszerkezetek, lépcsőházakat, az épület gépészetét, hőszigetelések és regenerálható energetikai forrásokat;
- információs és kommunikációs felszerelések beszerzése a közhivatalok lakossággal való kommunikációja feljavításának céljából;
- az üzleti élet fejlesztése kis- és középvállalkozások megsegítésével, beruházási grantok odaítélésével olyan modern technológiák vásárlására, amelyek környezetbarátok; továbbá támogatás nyújtása üzleti infrastruktúra létrehozására;
- szociális beruházások gyerekek és idősek gondozására, asszisztencia a rászorultaknak stb.

Egy terv megvalósítása 36 hónap, a kérvényezők pedig lehetnek a helyi önkormányzatok. Finanszírozás vissza nem térítendő alapokból lehetséges.

6-os beavatkozási elsőbbségi tengely: technikai asszisztencia

Ahhoz, hogy a regionális, operacionális program (POR) megvalósítható legyen a legjobb feltételek között és a pénzalapok megfelelő felhasználása végett, szükséges a technikai asszisztencia.

Célkitűzés: a POR megvalósítása gazdaságos és transzparens módon. Ezt a célkitűzést a Technikai Asszisztencia Stratégiáján keresztül lehet elérni, amit a Monitorizáló Bizottság hagy jóvá. A román kormány 402/4-es határozata alapján a POR megvalósítási hatósága az Európai

Integrációs Minisztérium, a közbeeső hatóságok pedig a regionális fejlesztési ügynökségek. Erdővidék a 7-es Központi Fejlesztési Ügynökséghez tartozik.

A célkitűzések elérését a következőképpen határozza meg az Európai Unió:

- a Menedzsment Hatóság támogatása a POR különböző fázisainak megvalósításában, beleértve a tervek meghatározását, fejlesztését, előkészítését, kiválasztását, monitorizálását, értékelését, ellenőrzését és auditálását;

- az informatív anyagok előkészítése, szétosztása és publikálása: könyvek, útmutatók, broszúrák (füzetek) honlapok, poszterek stb.;

- konferenciaszervezések, fórumok, bemutatók, informálási karavánok, haszonélvezők tréningje, stb.

Egy terv megvalósításának ideje 24 hónap, kérvényezők pedig lehetnek a Menedzsment Hatóság, fejlesztési ügynökségek, megyei struktúrák. Finanszírozása vissza nem térítendő alapokból lehetséges.

V.2.6 JÖVŐKÉP ÉS A FEJLESZTÉS TANULSÁGAI

A fejlesztési program a jövőkép, amellyel teljes mértékben azonosulni tud mindenki.

A program, a megfogalmazott célok megvalósulásának egyenes következménye lesz a fenti jövőkép valósággá válása, mert:

- a program összeállításának fontos kritériuma – az innovatív megközelítés mellett – a helyben foglalkoztatás javítása,
- a program megvalósulása nyomán kialakult arculatot vonzerőként kívánatos hasznosítani a térség kulturális és turisztikai promóciója során.

VI. A BARÓT PÉLDÁJÁN BEMUTATOTT ROMÁNIAI STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI TERV (SFT), MINT A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS TERVEZETÉNEK ESZKÖZE ÖSSZEHASONLÍTVA A MAGYARORSZÁGI INTEGRÁLT TELEÜLÉSFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁVAL (ITS)

Dolgozatom témája a településfejlesztés tervezése Romániában és Magyarországon. A magyarországi 314/2012-es kormányrendeletet hasonlítjuk össze a 215/2001 romániai kormányrendelettel, mert ezt tudtuk beazonosítani romániai szabályozásként.

A fenti törvényi háttérből az látható, hogy a településfejlesztési tervezés eszköze a romániai törvényi szabályozás szerint a Stratégiai Fejlesztési Tervet (SFT) 215/2001-es törvény meghatározza, hogy ilyet kell készítenie minden önkormányzatnak, de nem határozza meg a tartalmi követelményeket, ezért az hogy Romániában hogyan, milyen tartalommal készül egy ilyen településfejlesztési stratégia, nem ismerhető meg a jogszabályok elemzésével, hanem ez esettanulmányok tükrében elemezhető értékelhető.

A magyarországi 314/2012. sz. kormányrendelet 1., illetve 2-es számú melléklete viszont nagyon részletes követelményrendszert tartalmaz a településfejlesztési terv elkészítéséhez. A 314/2012-es magyar kormányrendeletnek az ITS-re vonatkozó részeit vizsgálom meg. Főképp a két fentebb említett melléklete az érdekesebb, az egyik a megalapozó vizsgálat tartalmi elemeit rögzíti, a másik pedig a stratégia tartalmi elemeit. A megalapozó vizsgálat tartalmi követelményrendszere egy hosszú lista, amit meghatároz a magyar rendelet, de ez egy jó sorvezető és alkalmazható is Magyarországon, így a baróti léptékű települések esetében is érvényesíthető kisebb-nagyobb eltérésekkel, amit – a megalapozó vizsgálat tematikájában szereplő pontok helyi adottságoknak megfelelő, rugalmas alkalmazását – a Baróthoz hasonló kisebb magyarországi városok vonatkozásában a magyar kormányrendelet eleve lehetővé tesz

A megalapozó vizsgálat úgy tagolódik, hogy van helyzetfeltárás és elemzés, plusz a másik rész a helyzetértékelés. Ebből áll a megalapozó vizsgálat, és hogy mi mindent kell vizsgálni és elemezni, azt felsorolja ennek a kormányrendeletnek a melléklete.

A fejlesztési terv tükrében már körvonalazódnak az elágazások és különbségek. A helyzetfeltárás és helyzetelemzés jellegű részében a romániai stratégiai fejlesztési terv a magyarországi integrált településfejlesztési stratégiához hasonló tematika szerinti felépítésben és mélységben vizsgálja a település társadalmi gazdasági valóságát és annak a folyamatait, de a magyarországihoz képest sokkal kisebb figyelmet fordít a település műszaki fizikai adottságainak a vizsgálatára.

Láthattuk a romániai törvényi háttér elemzése kapcsán, hogy vannak a fentebb említett törvényi előírások a területfejlesztési és területrendezési tervezésre, valamint azok rendszerébe illeszkedve a településfejlesztési tervezésre. A romániai 215-ös törvény úgy rendelkezik a településfejlesztés tervezéséről, hogy előírja, kell stratégiai fejlesztési tervet készíteni, de nem írja elő a kötelező tartalmi oldalát, ez teljes mértékben az önkormányzatokra van bízva. Az önkormányzatok gyakorlatában pedig nem érvényesül a Lipcsei Charta abban a megközelítésben, ahogy az EU benne (a Lipcsei Chartában) megnyilvánuló orientációja alapján a településfejlesztés tervezésére vonatkozó magyarországi szabályozásban, és ennek megfelelően a gyakorlatban is érvényre jut.

Barót vizsgálata azt célozta, hogy egy esettanulmányként vizsgáljuk meg hogy az említett törvény, ami nem határozza meg a stratégiai terv tartalmi követelményeit, hogyan érvényesül a gyakorlatban a tényleges stratégiai tervezés során egy Barót nagyságrendű kisváros esetében. Az esettanulmányhoz azért Barótot választottam, mert erre vonatkozóan rendelkezem részletes adatokkal, ismerem a háttérét, és itt készült egy professzionális stratégiai terv, amit neves egyetemi oktatókból álló elismert kolozsvári cég, a Cluj Management and Planning Group²⁴⁷, továbbiakban CMPG készített. A CMPG a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Karának munkatársaiból álló, ismert szakemberek által működtetett gazdasági társaság, amely többek között kidolgozta Kolozsvár fejlesztési stratégiáját is. A jellemző romániai településfejlesztési tervezési gyakorlat szempontjából relevánsnak tartottuk értekezésünk aspektusából, hogy az a cég, amely kiváló romániai egyetemi háttérrel, nagy tapasztalattal és szakmai presztízzsel rendelkezik, saját bevált gyakorlat alapján a romániai jogszabályok és a romániai szakmai megközelítések alapján, hogyan közelíti meg a településfejlesztés kérdését.

A baróti eset vizsgálata két szálon fut előre, az egyik az Barótnak a helyzetértékelő elemzése és a stratégiai tervezése, a másik szál magának ennek az eszköznek a vizsgálata, amelyben a román törvényi szabályozás és a Stratégiai Fejlesztési Terv (SFT) jellegzetes tartalmi elemei vannak.

Látható, hogy – bár ez nem külön, kiemelten, hanem mindössze a SWOT elemzés szintjén történik – a romániai stratégiai fejlesztési tervben is meghatározásra kerülnek fejlesztési célok, de az a különbség a román stratégia esetében az ITS-hez képest, hogy az SFT nem megy ennél messzebbre, és nem megy tovább a célok valóra váltásához szükséges beavatkozások területi, ágazati, funkcionális, fizikai és műszaki szempontból stratégiai szinten szükséges, összehangolt rendszerben történő, előre vetítésének irányában. Az SFT nem mondja meg stratégiai

²⁴⁷ Cluj Management and Planning Group honlapja: <https://cmpg.ro/> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

szinten, hogy pl. a városközpontban ezt és ezt kellene változtatni, amíg a magyar stratégia meghatározza az irányát annak, hogy konkrétan mit, hol és hogyan kellene a városi szöveten belül változtatni. A következőkben Barót város hivatalos fejlesztési tervét, az általam elkészített elemzést, illetve a romániai és a magyarországi törvényi előírásokat vetjük össze, ezáltal négy szempontú megközelítést alkalmazva.

Barót város hivatalos fejlesztési terve, bár a demográfiai mutatók ismertetésével kezd, és ez olyan kérdés, amelyet saját kutatásomban is tárgyalok, erre a román jogszabály nem ír elő tartalmi követelményeket, viszont a magyarországi jogszabály igen. Továbbá a magyarországi kormányrendeletben a demográfia kérdéskörét megelőzi további 10 kérdéskör, amelyek a következők: (1) Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok; (2) A területfejlesztési dokumentumokkal (Országos Területfejlesztési Koncepcióval és a területileg releváns megyei, valamint térségi területfejlesztési koncepciókkal és programokkal) való összefüggések vizsgálata, (3) A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata; (4) A szomszédos települések hatályos településszerkezeti terveinek - az adott település fejlesztését befolyásoló - vonatkozó megállapításai, (5) Hatályos településfejlesztési döntések bemutatása; (6) A hatályos fejlesztési koncepció, integrált településfejlesztési stratégia vonatkozó megállapításai, (7) Hatályos településfejlesztési és településrendezési szerződések, (8) A település településrendezési tervi előzményeinek vizsgálata, (9) A hatályban lévő településrendezési eszközök, (10) A hatályos településszerkezeti terv megállapításai, megvalósult elemek. Ezeket az elemeket a baróti hivatalos városfejlesztési stratégia jellemzően egyáltalán nem tárgyalja az (1), (2), (3), (5) kivételével, vagy ha igen, akkor nem ebben a sorrendben.

A hivatalos SFT-t a romániai jogi szabályozás keretei közötti tematikával aktualizáltam kutatásomban, hogy vizsgálatunk tárgya a lehető legjobban kitöltse a romániai jogi szabályozás által alkotott kereteket. Kutatásomban az alábbi eredményekre jutottam.

A demográfia témakörében megfogalmazott legfontosabb következtetések, hogy (1) Barót természetes és migrációs szempontból nézve is lakosokat veszít, ami a település vonzerejének hiányára vezethető vissza; (2) Barót demográfiai problémája a lakosság elöregedése, és, hogy a népesség elöregedési tendenciája Baróton hangsúlyosabb, mint az országos átlag a városok szintjén, (3) 2007 óta a város születési rátája az országos városi szint alá esett, továbbá, 2001 óta a halálozás folyamatosan meghaladja az országos átlagot, sőt az elmúlt két évben (2012, 2013 – a szerző kiegészítése) a teljes országos átlagot is meghaladta. Barót tehát demográfiai szempontból inkább Románia vidéki, mintsem városi részéhez hasonlítható, (4) A házasságok száma 1990 óta állandó jelleggel a városi országos átlag alatt helyezkedik el, illetve a válások szintje ugyanakkor alacsonyabb az országos átlagnál, ez pedig a párok magasabb stabilitását sugallja az országos

városi átlaghoz képest, de ez nem valószínű, hogy így van, mert ez utóbbi jelenségnek az okait nem vizsgálták. (5) Ami az elvándorlást és bevándorlást illeti, az adatok azt sugallják, hogy egyrészt a lakosok „elvesztésének” aránya más országok javára az országos átlag határértékei között helyezkedik el, másrészt, hogy a közösség rendkívül alacsony vonzerejű a külföldi állampolgárok számára, hiszen olyan évek is léteznek, amikor egyetlen külföldi sem telepedett le a közösségben.

A saját kutatásom eredményeképpen részben hasonló következtetésre jutottam, és megállapítottam, hogy bár nem tapasztalható az országos átlaghoz viszonyítva előregedés ezen a vidéken, viszont ennek ellenére helyi szinten az előregedés társadalmi szintű problémát jelent. Érdekes módon a hivatalos stratégia nem tér ki a lakosság etnikai összetételének és vallási hovatartozásának vizsgálatára, amelyet viszont a magunk részéről fontos kérdésnek tartunk, ezért mi ezt be is építettük a saját kutatásunkba. Továbbá mi ebben a részben vizsgáltuk a népesség aktivitását és foglalkoztatottságát is, amelyet a hivatalos stratégia egy másik pontban tárgyal.

Következő lépésben az oktatás kérdését tárgyalja a hivatalos stratégia. Ezt a kérdést saját városfejlesztési stratégiánkban is tárgyaljuk, az Iskolák c. alfejezetben, illetve részét képezi a magyarországi törvényi előírásnak is. Ennek a hivatalos stratégiában található fejezetnek a legfontosabb megállapításai a következők: érzékeny probléma a helyi lakosság iskolázottsági szintje, hiszen a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya egyharmada a városi átlagnak, és csaknem a fele az országos átlagnak, amely nemcsak a városi, hanem a vidéki környezetet is figyelembe veszi. Ezenkívül a lakosság mintegy 45%-a legfeljebb egy általános iskolát végzett, és 23% -a érettségizett. Ezek az adatok aggasztóak és azt mutatják, hogy a közösség nem képes az olyan, jelentősebb gazdasági tevékenységek bevonására, amelyek magas jövedelmet biztosíthatnának a munkavállalók számára. Ugyanakkor, figyelembe véve a közösség elhagyásának arányát, a demográfiai öregedési mutatókat, valamint a lakosság oktatási profiljának megváltoztatására irányuló nehézségeket, a hátrányos helyzet krónikusnak tűnik és sürgős beavatkozást igényel. Helyi szinten nincsenek olyan oktatási egységek, amelyek képesek oktatási szolgáltatásokat nyújtani a felnőtt lakosság számára – főiskolák, mesterképző szakiskolák –, ami magyarázatként szolgálhat arra nézve, hogy miért alacsony azoknak az aránya, akik a középiskola vagy a gimnázium elvégzése után folytatták tanulmányaikat. A gazdasági nehézségek miatt a más közösségben folytatott tanulmányok költségei általában túl magasak ahhoz, hogy ez megvalósítható legyen.

A mi elemzésünkben részletesen megjelenik az általános iskolai tanulók és a középiskolai tanulók száma, 6 tanévre vonatkozóan. A hivatalos stratégiában erre vonatkozó adat nem szerepel.

Ezek az adatok jelentős mértékben összhangban vannak a mi adatainkkal, kivéve azt, hogy 2002 és 2011 között majdnem megduplázódott a felsőfokú végzettséget szerzők aránya a településen, és így magasnak ítéljük meg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányát, ami 7%, mert ez a romániai magyarok egyetemi végzettségéhez viszonyítva meghaladja az átlagot.

A harmadik kérdés, amivel foglalkozik a hivatalos stratégia, az az egészségügyi és szociális ellátás kérdése, amellyel mi is foglalkozunk a saját kutatásunkban, amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként. Az egészségügyi és szociális ellátás vizsgálata után ennek legfontosabb megállapításai a következők: Barót egészségügyi infrastruktúrája viszonylag gyengén fejlett, a városnak egyetlen kórháza, egy, a kórházba integrált ambulanciája, négy család orvosi rendelője, három fogorvosi rendelője, három szakorvosi rendelője, három gyógyszertára, egy óvodája, három orvosi laboratóriuma és két fogtechnikai műhelye van. Nincs poliklinika, az orvosi és iskolai orvosi rendelő kevés. Hiányoznak az egészségügyi magánvállalkozások: két gyógyszertárat és két fogtechnikai műhelyt leszámítva az összes egészségügyi szolgáltatás állami tulajdonban van. Továbbá a demográfiai mutatók az orvosi infrastruktúra csökkenéséhez vezettek.

Itt meg kell állapítanunk, hogy tévedtek a hivatalos stratégia készítői, ugyanis az a tény, hogy Baróton minden egészségügyi szolgáltatás állami tulajdonban van, nincs egy sem, amelyik magántulajdonban lenne. Mi az egészségügyi ellátás kérdésével a SWOT elemzésben, illetve a Problémafa és a Célfelkészítése során foglalkoztunk.

Negyedik kérdés, amellyel foglalkozik a hivatalos baróti városfejlesztési terv, az a közigazgatás és igazgatási kapacitás kérdése, amellyel mi magunk csak érintőlegesen foglalkoztunk a saját kutatásunkban, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként.

Itt a legfontosabb következtetések pedig az alábbiak: 2013-ban a polgármester apparátusának szervezeti ábrája 124 állást tartalmazott, amelyekből 110 állást töltöttek be. Az elégtelen adminisztratív kapacitásra az elektronikus adatbázisok használata terén mutatkozó hiányosságok is rámutatnak. A Baróti Polgármesteri Hivatal által közölt adatok azt jelzik, hogy a szakapparátus technikai felszereltsége is hiányos, továbbá technikailag sem megfelelő. Ami pedig a közbiztonságot illeti, Baróton az 1000 lakosra jutó bűncselekmények aránya magasabb, mint Sepsiszentgyörgyön.

Az ötödik kérdés, amivel Barót város hivatalos stratégiája foglalkozott, az a művelődés kérdésköre, amivel mi magunk is foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként. Nagy általánosságban elmondhatjuk, hogy a baróti művelődési élet, bár gazdag, elsősorban mégis a helyi hagyományok kifejezésére és meg-

őrzésére irányul, és kevésbé kapcsolódik a helység gazdasági életéhez (vásárok, turizmus). Nagyobb erőfeszítést igényelne a környező falvak kulturális eseményeinek integrálása, valamint a környező kulturális örökségek (például a miklósvári Kálnoky kastély) kihasználása. Ezt ki kell egészítenünk a saját kutatási eredménnyel, hogy a kulturális élet művelői egyrészt a helyi közintézmények, de ebben legalább ugyanolyan fontos szerepet töltenek be a civil szervezetek is. Továbbá, mint ahogyan már említettük, A meglévő civil szervezetek mellé a népdalkörök, nyugdíjas klubok, gazdák szerveződései, népfőiskola, falufejlesztők és hasonlóak körül tapasztalható valamelyes igény.

A hatodik kérdés, amivel Barót város hivatalos stratégiája foglalkozott, az a civil társadalom és egyesületi élet kérdésköre, amivel mi magunk is foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként, ha nem is pontosan ugyanúgy, mint ahogyan ez a romániai gyakorlatban megjelenik. Általánosságban véve megállapíthatjuk, hogy Baróton sokrétű a civil szervezetek hálózata, amely a kultúra, oktatás, ifjúság, társadalom és vallás, valamint a környezetvédelem területén működik. Ezek a szervezetek aktívan részt vesznek pl. a művelődési intézmények (pl. Erdővidéki Múzeum) működésében. Kutatási eredményünk alapján ezt még azzal egészítenénk ki, hogy kb. 40 civil szervezet működik itt, ami egy viszonylag magas szám, de sajnos a civil szervezetek érdekérvényesítő ereje nem jelentős.

A hetedik kérdés, amivel Barót város hivatalos stratégiája foglalkozott, az a sport. A sport kérdésével mi nem foglalkoztunk, és ezt a román jogszabály nem, és konkrétan megfogalmazva a magyar jogszabály sem írja elő alkalmazandó szempontként, bár a verseny- és szabadidő sport fizikai kereteit biztosító közcélú létesítmények fejlesztésének, illetve építésének stratégiai szintű megalapozása az ITS-ek készítésének magyarországi gyakorlatában elterjedt tartalmi eleme a stratégiáknak. Kijelenthetjük, hogy Barótnak jó a sport infrastruktúrája, de a hozzá tartozó falvakban (Bibarcfalva, Bodos, Felsőrákos, Köpec és Miklósvár) a sportolási lehetőségek korlátozottak.

A nyolcadik kérdés, amivel Barót város hivatalos stratégiája foglalkozott, az a turizmus. Ezzel mi magunk is foglalkoztunk mind a SWOT elemzésben, mind a Probléma, mind a Célfelügyelt tárgyalása során, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály közvetve előír alkalmazandó szempontként. A hivatalos stratégia leírja, hogy szálláskapacitás kihasználtságát nézve az elmúlt 12 évben mind a turisták érkezése, mind az eltöltött éjszakák száma csökkenő tendenciát mutat, a mi megállapításunk pedig az, hogy jelenleg nem működik piacképesen Baróton a gazdaság, és ezt piacképesé kell tenni.

A kilencedik kérdés, amivel Barót város hivatalos stratégiája foglalkozott, az az e-ügyintézés. Ezzel mi magunk is foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként, bár nem pont így nevezi, de mi ebbe a kategóriába sorolnánk: az önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz- és intézményrendszere. A baróti polgármesteri hivatal honlapját értékelve megállapíthatjuk, hogy az e-ügyintézés intézményi szinten jelentős javításra szorul (különösen a felkínált online szolgáltatások, valamint az elérhető információk adatbázis alapú strukturálása szempontjából).

A baróti hivatalos településfejlesztési stratégia ezután áttér a stratégiai keret – vagyis a területfejlesztési keretrendszer hierarchikusan felépülő területi tervi rendszerének – elemzésére, amelyben elemzi az európai szintű dokumentumok közül az Európa 2020 stratégiát, elemzi a romániai országos szintű dokumentumok közül a Nemzeti Reform Programot 2011-2013-ra, a 2014-es Nemzeti Reform Programot, illetve a Nemzeti Gazdasági Versenyképességi Stratégiát (NGVS) a 2014-2020 közötti időszakra, a regionális szintű dokumentumok közül a Központi Régió Fejlesztési Tervét 2014-2020 közöttre, a megyei szintű dokumentumok közül a Szociális szolgáltatások fejlesztési stratégiája Kovászna megyében 2014-2020-ra, és a helyi szintű dokumentumok közül a Barót fejlesztési stratégiája 2007-2013-t. Mi ezzel nem foglalkoztunk, és ezt a román jogszabály nem, és a magyar jogszabály azonban előír alkalmazandó szempontként a helyzetfeltáró munkarész 1.2. pontjának szövegében.

Fontosnak tartjuk ezeket röviden bemutatni, hiszen ezek a dokumentumok szervesen kapcsolódnak egymáshoz. Az Európa 2020 stratégia ambiciózus célokat tűzött ki a 2014-2020 közötti 7 éves időszakra, a dokumentum 5 fő területre összpontosít: (1.) Oktatás; (2.) Kutatás és fejlesztés, (3.) Gazdasági fejlődés, (4.) Társadalmi fejlődés, (5.) Éghajlatváltozás / környezet / fenntartható fejlődés.

A Nemzeti Reform Program 2011-2013 c. stratégiai dokumentum ésszerű felhasználása – az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek elérésére irányuló erőfeszítésekkel, a szükséges reformok felvállalásával – lehetővé teszi a román gazdaság és társadalom modernizálása érdekében tett nemzeti erőfeszítések összehangolását, illetve támogatja a gazdasági és társadalmi konvergenciát más EU-tagállamokkal. A közigazgatás reformjának kivételével a NRP nagyrészt megfelel az európai szinten megfogalmazott irányvonalaknak.

Az Európa 2020 stratégia nemzeti célkitűzéseinek szemszögéből nézve Románia nagyon jól áll az energia és az éghajlatváltozás terén, ahol a célok nagyon közel helyezkednek el a megvalósításhoz. Másrésztől nehéz lesz elérni az oktatásra vonatkozóan kitűzött célt, a korai iskolaelhagyók 16,7% -ról 11% -ra történő csökkentését, figyelembe véve, hogy 2011 utolsó 3 negyedében ez a százalék növekedett. Egy másik nehézségbe ütköző célkitűzés a lakosság (20-

65 év) foglalkoztatási rátájára vonatkozik, amelynek a jelenlegi gazdasági viszonyokat figyelembe véve több mint 7% -kal (70% -os cél) kell növekednie. Végül, de nem utolsósorban, a kutatásnak és a fejlesztésnek a GDP 2% -ának megfelelő allokációs célkitűzése nagyon ambiciózus, de nehezen megvalósítható, ha figyelembe vesszük a jelenlegi allokációt, amely nem haladja meg a 0,5% -ot.

A 2014-es Nemzeti Reform Program kidolgozása és alkalmazása egybeesik a gazdasági fellendüléssel, így a jelenlegi időszakban lehetőség nyílik olyan költségvetési és strukturális reformintézkedések végrehajtására, amelyeknek köszönhetően a román gazdaság könnyebben bírkózhatsz meg a hosszú távú globális versenyképességgel, amely a külföldi befektetések bevonására és a munkahelyek teremtésére vonatkozik.

A Nemzeti Gazdasági Versenyképességi Stratégia (NGVS) 2014-2020 c. dokumentumban megfogalmazott jövőkép így hangzik: versenyképes üzleti rendszerkialakítása szükséges, amely stabil szabályozási környezetben alapul, amely a vállalkozói szellemre, az innovációra és a kreativitásra összpontosít, és amely a bizalomra, a hatékonyságra és a kiválóságra alapulva Romániát Európa első 10 gazdasága közé juttatja, ehhez meghatározza a prioritásokat és a célkitűzéseket.

Végezetül a gazdasági szempontok mellett megoldást kell találnia a társadalmi kihívások rendezésére, különös tekintettel a szegénységre és a társadalmi kirekesztettségre, a foglalkoztatás szintjére, valamint a lakosság iskolázottsági szintjére (felsőoktatás, iskolai lemorzsolódás). A negyedik országos dokumentum a Románia – EK partnerségi megállapodás a 2014–2020 közötti időszakra.

A Központi Régió Fejlesztési Terve 2014-2020 c. dokumentum az a fő tervezési és ütemezési dokumentum. a Központi Fejlesztési Régió szintjén a stratégiai dokumentum nagyrészt az Európa 2020 stratégia fő irányelveire épül. A dokumentum készítői három új stratégiai területet is meghatároznak: a turizmus vonzerejének növelését, a vidékfejlesztést és a kulturális és rekreációs tevékenységek támogatását. Hiányoznak azonban a közszolgáltatásokra és a kormányzásra vonatkozó stratégiai célkitűzések.

A Szociális szolgáltatások fejlesztési stratégiája Kovászna megyében 2014-2020 c. dokumentumban megfogalmazott következtetések: (1.) A Szociális Szolgáltatások Igazgatósága számára a gazdaságilag vagy társadalmilag hátrányos helyzetű csoportok (kisebbségek) részét képező személyek nem képviselnek közvetlen célcsoportot, bár az igényelemzés során sajátos társadalmi igényekkel rendelkező csoportként azonosítják őket. Ez a csoport (hátrányos helyzetű társadalmi csoportok) mind az Európa 2020 stratégia szintjén, mind a regionális szinten kiszolgáltató csoportként szerepel. (2.) Létezik egy viszonylag fejlett civil szervezeti hálózat Kovász-

na megyében, amely különféle szociális szolgáltatásokat kínál, a többségük azonban Sepsiszentgyörgyön végzi ezeket a szolgáltatásokat. Ebben az összefüggésben az állami és a nonprofit szektor közötti együttműködés időszerű és fontos tényezővé válhat a lakosság számára nyújtott szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés és azok minőségének javasolt célkitűzéseinek elérésében. A kisebb városokban, például Baróton is, korlátozott a hozzáférés a nonprofit szolgáltatásokhoz (a 10 szervezetből csak 2 nyújt szolgáltatást Baróton).

A hivatalos SFT-hez alapul vett Barót fejlesztési stratégiája 2007-2013 c. helyi szintű dokumentumról megállapítható, hogy az ebben megfogalmazott stratégia ellentmondásos, töredezett – a város jövőképe nem tartalmazza és nem is utal azokra az elvekre, amelyeket a dokumentum készítői alapvetőeknek neveznek. A meghatározott stratégiai célkitűzésekkel, valamint a meghatározott prioritásokkal és intézkedésekkel való kapcsolat szintén vitatható. Továbbá a stratégiai célok, prioritások és intézkedések közötti kapcsolat hiánya – nem világos, hogy az egyes stratégiai célok milyen prioritásokat állapítanak meg. Ráadásul a stratégiai célkitűzéseket csak a cím említi, de a dokumentumban nem egyértelműsítik, hogy melyek az általuk követett célok. Még a prioritások és intézkedések meghatározása hiányos – az egyes (új célként definiált) stratégiai prioritások intézkedései általánosan, félreérthetően vannak megfogalmazva, a kitűzött célok elérése érdekében szükséges tennivalók többféleképpen értelmezhetőek. Ezen túlmenően az intézkedések prioritásokhoz való hozzárendelése hiányos.

Mindezek után, a stratégia végrehajtása nem értékelhető – a célok, prioritások és intézkedések meghatározása nem teszi lehetővé a stratégia végrehajtásának értékelését. Ezenkívül a dokumentum nem tartalmaz operatív programokat sem a stratégiai célok, sem a prioritások szintjén.

A stratégiai keretet jelentő európai, országos, regionális, megyei és helyi szintű dokumentumainak elemzése alapján ez a legfontosabb következtetés: az európai, nemzeti és regionális stratégiai keretek viszonylag jól meghatározottak, de léteznek befejezetlen dokumentumok – Az EUROPA 2020 stratégia, valamint a nemzeti dokumentumok nagyrészt kiegészítik egymást, jó támogatást nyújtva a helyi szintű stratégiai tervezési erőfeszítésekhez, különösen a prioritások meghatározása során. Az EK 2014 augusztusában jóváhagyta Románia és az EU közötti, a 2014–2020 közötti időszakra szóló partnerségi megállapodást, amely az EUROPA 2020 stratégia célkitűzéseit az országos szintre ülteti át. Még mindig vannak azonban kérdések számos olyan ágazati stratégiai dokumentummal kapcsolatban, amelyek vagy a befejezés ideiglenes szakaszában vannak, vagy nem is léteznek. Ebből a szempontból a helyi hatóságokat kedvezőtlenül érintheti a stratégiai tervezési folyamat, különös a helyi stratégiának a nemzeti stratégiával való komplementaritását, illetve integrálását tekintve.

Barót város hivatalos stratégiájának következő eleme a gazdasági elemzés, amely a következő szempontokat tartalmazza: a gazdaság, a gazdasági tevékenységi területek, ágazatok, a helyi gazdasági ágazatok teljesítményének elemzése, a helyi költségvetés elemzése.

Ezzel mi magunk is foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként. A hivatalos településfejlesztési stratégia a következő gazdasági problémákat azonosítja be: Barót korábban bányaváros volt és a bánya kormány általi bezárása komoly problémákat okozott a településen. Továbbá jelenleg a Megyei Munkaügyi Hivatal adatai szerint Baróton a munkanélküliség aránya 4,12%, de a helyi hatóságok szerint a munkanélküliség aránya eléri a 20%-ot. Mindezek mellett a város gazdasági fejlődésének egyik fő problémája a más piacokkal – elsősorban főleg Brassóval való közúti összeköttetés.

A mezőgazdasági és erdészeti ágazat kivételével a helyi gazdaság fő ágazataiban foglalkoztatottak számának alakulása minden területen csökkenő tendenciákat mutat. Az ipar esetében folyamatosan csökkenő tendencia figyelhető meg, amely igazolja a város gazdaságának strukturális átalakulásában végbemenő kedvezőtlen folyamatokat.

Az iparban foglalkoztatottak számának drasztikus csökkenése a fő oka a bányászati tevékenység beszüntetése a térségben. Ami a bányászatot illeti, a fejlesztési terv készítői úgy gondolták, hogy az energia- és üzemanyagpiac stratégiai alakításának (pl. túlzott áremelkedés vagy a gázellátás válsága) szerepe lehetett volna a bányászat újjáélesztésében. A bányászat megszűnése után a mezőgazdaság vált a térség lakóinak fő foglalkozásává.

A versenyképesség csökkenése Barót gazdaságának egyik fő problémája. Az elmúlt 20 évben negatív értékű volt a foglalkoztatottak számának változása (a 2014-ben alkalmazottak száma a 1991-ben mért érték 30%-a), továbbá a lehetőségek is lecsökkentek, a vállalatok felhagytak a beruházásokkal és más területekre költöztek, ez pedig negatívan befolyásolta a helyi közösség tagjainak jövedelmi szintjét és a lakosság életszínvonalát;

Vannak olyan ágazatok, amelyekben úgy tűnik, hogy a helyi gazdaság versenyelőnyben van az országos szinttel szemben: ilyen a kitermelőipar, valamint az adminisztratív szolgáltatási tevékenységek, ezek azonban elhanyagolható számú alkalmazottat foglalkoztatnak (70 főt).

A versenyképes, 0-nál nagyobb lokációs együtthatóval rendelkező ágazatok a az összes foglalkoztatottnak mindössze 18%-át tömörítik. A város foglalkoztatottjainak 28%-a hanyatló ágazatokban dolgozik, ez pedig aggodalomra ad okot. A magunk részéről egyetértünk ezekkel a következtetésekkel.

A rendelkezésünkre álló adatok alapján kiegészítésként elmondhatjuk, hogy helyi szinten a kereskedelem terén van a legtöbb vállalkozás, továbbá részletesen bemutatjuk a bányászati iparág átalakulását, illetve hogyan változott ennek szerepe az idő folyamán.

Barót város hivatalos stratégiájában sor kerül a helyi költségvetés elemzésére is. Ezzel a kérdéssel mi magunk is foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként.

A hivatalos településfejlesztési stratégiában megállapításra kerül, hogy Barót önfinanszírozásának mértéke alacsony, elmarad a romániai városok átlagától és jóval elmarad a megyeszékhelyen rögzített értékektől. Ez megkérdőjelezi a helyi önkormányzatoknak a helyi fejlesztési projektek végrehajtására irányuló képességét. Továbbá ami a város saját jövedelem arányát illeti, a 35% körüli (+, -) értékek aggasztóak.

Ezekkel a kijelentésekkel mi teljes mértékben egyetértünk, a mi következtetéseink is azt mutatják, hogy a város költségvetésének legnagyobb része oktatással kapcsolatos kiadás, a második legnagyobb összegű kiadása lakásalapra és a közszolgáltatások fejlesztésére, pl. vízhálózat kiépítésére, illetve közvilágítás bevezetésére volt fordítva 2016-2019 között. A harmadik legnagyobb költségvetési kiadási tétel a helyi közigazgatás működési költségei, a negyedik pedig a közlekedési infrastruktúra, úthálózat, hidak építése volt.

Érdekes fordulat következik a település hivatalos fejlesztési stratégiájában, ugyanis következő lépésben összehasonlítják Barótot Sepsiszentgyörgy és Kézdivásárhely megyei jogú városokkal, illetve Kovászna és Bodzaforduló városokkal. Ezzel mi magunk nem foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként, csak picit másképpen fogalmaz, a jogszabályban ugyanis így szerepel: Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok vizsgálata.

A Kovászna megyei városi közösségek összehasonlító elemzése azt mutatja, hogy Barótnak jelentős problémái vannak a versenyképesség szempontjából (a négy várossal és önkormányzattal összehasonlítva), az alkalmazott kritériumoktól függetlenül. Elsőként megállapításra kerül, hogy Barót népességének előregedési aránya volt a legmagasabb, hiszen míg 2003-ban a 14 évesnél fiatalabbak a 60 év felettiak számának körülbelül 95% -át képviselték, 2013-ban részarányuk már 70% fölötti, a tendencia pedig továbbra is csökkenő.

A felsőfokú végzettséget tekintve, a megyében itt is Barótnak van a legalacsonyabb pontszáma, ugyanis itt a legkisebb a diplomások aránya a teljes népességhez viszonyítva (kevesebb, mint 8%). A Helyi Humán Fejlesztési Index a 2002 és 2011 között elért haladás szerint rangsorolja a közösségeket. Barót a negyedik helyet foglalja el a megyében, csak Kovászna városát előzi meg. Akárcsak a HHFI esetében, Barót megyei szinten a pénzügyi autonómiát tekintve a negyedik helyet foglalja el, és csak Bodzaforduló városát előzi meg ilyen tekintetben. A 2007 és 2013 közötti időszakban a város pénzügyi autonómiájának szintje 34,5% volt, ami alacsonyabb a megyei 40,5%-os átlagnál és jóval az országos városi szinten mért 62,32% os átlag alatt volt. Az

egy főre jutó jövedelemadó mértékét tekintve Bodzaforduló az egyetlen város, ahol Baróthoz képest ez az érték alacsonyabb. A vissza nem térítendő európai alapokból finanszírozott projektek támogatására fordított költségvetési kiadások arányát illetően Barót az, amely megyei szinten a legkisebb teljesítményt nyújtja, 2013-ig 0 értékű volt az ilyen jellegű költségvetési kiadás. Az alkalmazottakra vonatkozó pontszámot az alkalmazottak számának a 2007-2012 közötti teljes népességhez viszonyított arányából számolták ki. A megye öt városa közül Barót a negyedik helyet foglalja el, 19,3%-kal, ami a megyei átlag alatt (28,3%) helyezkedik el. A következtetés pedig, hogy Barót városának számos olyan rendszerszintű hiányossága van, amelyek nemcsak országos, hanem megyei szinten is veszélyeztetik a versenyképességét. A demográfiai vonzat, az adminisztratív kapacitás és a humán erőforrás fejletlensége azok a szempontok, amelyeknek tekintetében a város a megye többi városához képest hátrányban van, ez pedig jelentősen befolyásolhatja a város hosszú távú fejlődését.

A következő elemzési szempont a Baróti hivatalos stratégiában, a baróti életminőség elemzése. Ezzel mi magunk nem foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként, már a demográfia alpontban.

2014. szeptember-októberében a Baróthoz tartozó vidéki közösségekben közvéleménykutatást végeztek, amelynek célja a lakók életminőséggel kapcsolatos véleményének felmérése volt. Általánosságban elmondható, hogy – némi pozitív tendencia ellenére - a jelenlegi életminőségről alkotott vélemény, valamint a jövőbeli elvárások meglehetősen semlegesek. Illetve, hogy a munkahelyek hiánya és a jövőbeli kilátások miatti migráció komoly problémát képviselhet. A havi jövedelem alacsony (58%-os elégedetlenségi arány), de a lakosok általában meg tudják oldani a szükségleteik kielégítését. Viszonylagos elégedetlenség tapasztalható a megkérdezett lakosok körében az alábbi szolgáltatásokkal kapcsolatosan: közúti infrastruktúra (80%-os elégedetlenségi szint), vízellátás és csatornázás (70%-os elégedetlenségi szint), tömegközlekedés (62%-os elégedetlenségi szint). A zöldterületeket (69%-os elégedetlenség), valamint a szabadidős alternatívákat (65%-os elégedetlenség) szintén negatívan értékelik. A bevásárolóközpontokhoz való hozzáféréssel kapcsolatos megítélés szintén negatív kissé (53% elégedetlen). A gazdasági helyzet és a munkahelyek komoly problémát jelentenek: a válaszadók több mint 90%-a elégedetlen a városban rendelkezésre álló állásokkal, a válaszadók 79%-a pedig elégedetlen a jelenlegi gazdasági helyzettel. A két szempont összekapcsolódik és veszélyt jelenthet a város fejlődésére, hiszen az egyik fontos kockázati tényező az elnéptelenedés. Nincsenek különösebb problémák az egészségügy, az oktatás, a szociális szolgáltatások, az lakhatási körülmények, illetve a gáz- és áramellátás terén. Ezek a kérdések meglehetősen pozitív átfogó értékelést kaptak, a saját

kutatási adataink ennek ellentétesek, mint ahogyan az a problémafa is ábrázolja. A megkérdezettek a kulturális tevékenységeket is pozitívan értékelik.

Magasabb arányban érvényesül az a vélemény, miszerint a hatóságok ismerik a lakosság problémáit, de a megoldási képesség értékelése alacsonyabb szintű. Bár a helyi közigazgatást meglehetősen átláthatónak és korrupciómentesnek tartják, negatív a vélemény a bürokrácia szintjéről, valamint az internet használatáról a lakosság tájékoztatásában.

A lakosokat arra kérték, hogy csökkenő fontossági sorrendben (az 1. kérdés a legfontosabb) sorolják fel azt a 3 problémát, amellyel véleményük szerint a közösség, amelyben élnek, szembesül. A válaszadók mintegy 35%-a az infrastruktúrát jelölte meg fő problémaként (ideértve a közúti infrastruktúrára, a járdákra és hidakra adott válaszokat), 20-uk a munkahelyek hiányát, 15%-uk az ivóvíz és a szennyvízhálózatot, 5%-uk pedig a kóbor kutyákat és az egészségügyi szolgáltatásokat nehezményezték. Ugyanezek a problémák jelennek meg a második és harmadik helyen is, ami arra utal, hogy akut helyzettel állunk szemben.

A lakosság fő problémái a város infrastruktúrájához kapcsolódnak: a közúti, illetve gyalogos infrastruktúrához, az ivóvíz és a csatornahálózathoz, továbbá probléma a munkahelyek hiánya és a kóbor kutyák jelenléte. Az említett problémák némelyike, például a munkahelyek hiánya, nemcsak a helyi hatóságok felelőssége, hanem külső tényezők is meghatározzák őket, ez pedig megnehezíti a helyi beavatkozást. A versenyképes munkahelyek biztosítása nem áll teljes mértékben a helyi hatóságok ellenőrzése alatt, viszont az infrastruktúra fejlesztése, az ivóvízellátás és a kóbor kutyák problémájának megoldása egyértelműen a városháza feladata. A lakosok által értékelt fő jellemvonások a város nyugalmához és a zöldfelületekhez kapcsolódnak, amelyek előnyként szerepelnek a megye többi városához képest, ehhez adódik hozzá a magyar népesség és a természeti erőforrások jelenléte.

Ezután a hivatalos stratégia SWOT elemzést ismertet, ezzel a kérdéssel mi is foglalkoztunk. Az egyetlen, ami keletkezik Romániában az a SWOT analízis, ami Magyarországon is ez egy speciális eszköz, ezt nem írja elő Magyarországon nevesítve a jogszabály, de készül ott is.

A hivatalos stratégiában szereplő SWOT elemzés megállapításaival nagyrészt egyetértünk, de van pár kivétel. Az egyik kivétel pl. az, hogy „a munkaerő gyengén képzett (alacsony az oktatás szintje, illetve képzések hiánya van) azokban az ágazatokban is, amelyek a város ipari jellege miatt potenciállal rendelkeznek”, ugyanis a mi kutatási eredményeink éppen azt támasztják alá, hogy magas a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya, illetve mi a Sapientia EMTE sepsiszentgyörgyi kirendeltségén már működő, vagy elindítani tervezett szakokkal is számoltunk. Továbbá, és bár ezt érdekes lehetőségnek tartjuk, „A helyi stratégiai célok és a regionális célok összehangolása a jövőben meghirdetésre kerülő finanszírozási lehetőségek megszer-

zésére”, azt látnunk kell, hogy a város eddig a pillanatig egyáltalán nem élt ezzel a lehetőséggel.²⁴⁸

Az általunk készített SWOT elemzés nem egy általános SWOT elemzés, hanem több részre tagoltuk, aminek az első pontja a földrajzi adottságok, településszerkezeti viszonyok témaköre volt. Másodikként a humán erőforrás, demográfiai viszonyok témakör, harmadikként a kulturális örökség, civil társadalom témaköre következik, utána pedig a gazdasági szerkezet, makrogazdasági viszonyok, majd a turizmus, és az infrastruktúra.

A SWOT elemzés során beazonosítottuk az általunk legfontosabbnak tartott társadalmi problémákat. Pl. társadalmi probléma az elöregedésnek a kérdése, az elnéptelenedésnek kérdése, az elvándorlásnak a kérdése, a vándorlási mérleg negatív jellege, az elvándorlás évente nagyobb, mint az odavándorlás, társadalmi probléma a képzettségi szintnek a csökkenése, a magasabban képzett, az-az főiskolai vagy egyetemi diplomával rendelkező népesség számának és arányának a csökkenése.

A következőkben Barót város stratégiai profilját ismerteti a hivatalos településfejlesztési stratégia. Ezzel mi magunk nem foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként, bár nem szó szerint így, de mi így értelmezzük.

Ezután a város jövőképeinek meghatározására kerül sor a hivatalos településfejlesztési stratégiában. Ezzel mi magunk is foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként, és ez jelen van a magyarországi gyakorlatban is, csak jövőképek Magyarországon a hosszú távú jövőképet nevezi a jogszabály, amelyet nem középtávra kell megfogalmazni, hanem csakis hosszú távra. Magyarországon a jogszabály meghatározza azt is, hogy időtávlatban mit jelent a jövőkép a fejlesztési tervekben: a 15 év és hosszabb távlat a település fejlesztési koncepciónak a témaköre és jogszabályok szerint változó a 7, vagy 8-10 év az meg a stratégiának a témaköre.

Barót olyan kulturális, gazdasági, kereskedelmi, egészségügyi, oktatási, vállalkozási és mezőgazdasági központ lesz, amely képes minőségi köz- és magánszolgáltatásokat nyújtani a teljes Baróti medencének, illetve olyan fejlesztési vonalat képvisel majd, amely a polarizáció és a potenciál felhasználásával képes új közösségi identitás kiépítésére. Mint láthatjuk, a jövőkép nem tartalmazza azt, hogy ez mennyi időre szól, és egyelőre nem jöttünk rá ennek okára.

A jövőkép utáni 3 pont: stratégiai problémák, kulcsfontosságú stratégiai tényezők, stratégiai lehetőségek, azaz röviden a problémák, tényezők, lehetőségek ez három olyan pont, ami Magyarországon a vizsgálatba tartozik, Romániában inkább a magának a stratégiának nevezett

²⁴⁸ Erdélystat. Erdélyi statisztika portál, <http://statisztikak.erdelystat.ro/adatlapok/barot/1012> Utolsó megtekintés ideje: 2020. november 28.

terv fázisába, ez is inkább azonosság a magyarországi vizsgálattal, csak bizonyos árnyalatnyi eltéréseket jelent. Maga a fejlesztési tervből annyit látunk ebben a tükörben, hogy van jövőkép, ami egy célállapotot fogalmaz meg Romániában is és Magyarországon is, és ezzel kezdődik egy fejlesztési tervnek maga a tervi munka része.

A jövőkép után a stratégiai problémák beazonosítására kerül sor. Ezzel mi magunk is foglalkoztunk, amit a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként. Kicsit eltérő megközelítéssel gyakorlatilag itt hozza azt a hivatalos stratégia, amit a magyar szabályozás is hoz, hogy a problémákat kell definiálni, a stratégiai problémákkal foglalkozik a romániai fejlesztési stratégia is.

A város hivatalos stratégiája a következő stratégiai problémákat azonosítja be, amelyek a mi meglátásunkban jellemzően mind társadalmi problémák: az elöregedésnek a kérdése, az elnéptelenedésnek a kérdése, az elvándorlásnak a kérdése, a vándorlási mérleg negatív jellege, a képzettségi szintnek a csökkenése. Mi azt tapasztaltuk, hogy az iskolázottsági szint, a végzettségek növekedési tendenciát mutatnak, főleg, ami a felsőoktatást illeti.

A stratégiai problémák után a kulcsfontosságú stratégiai tényezőket ismertetik. Ezzel mi magunk is foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként. Három ilyen kulcsfontosságú stratégiai tényezőt azonosítottak be: (1) a mikrorégió belüli pozicionálás; (2) infrastruktúra; (3) helyi identitás.

A stratégiai tényezők után pedig a stratégiai lehetőségeket ismertetik. Ezzel mi magunk is foglalkoztunk, és amelyet a román jogszabály nem, de a magyar jogszabály előír alkalmazandó szempontként. A következő stratégiai tényezőket azonosították be: A városnak új közösségi identitást kell felépítenie, amely azon alapul, hogy a városnak (a hagyományok és a történelmi értékek alapján) központi szerepet kell vállalnia a kistérségben (Baróti medence) számos jól meghatározott ágazatban. A városnak (a hagyományok és a történelmi értékek alapján) a kistérségben belül (Baróti medence) központi szerepet kell vállalnia számos jól meghatározott ágazatban. Továbbá a városnak ki kell használnia azokat a felmerülő lehetőségeket, amelyek képesek megsokszorozni a közösségi erőforrásokat, mint például a kultúrát és a vállalkozói szellemet; a megyei és az országos közigazgatással együttműködve meg kell oldania azokat a súlyos infrastrukturális problémákat, amelyek komolyan korlátozzák a fejlődését; a városnak jelentős erőfeszítéseket kell tennie ahhoz, hogy a helyi közösséget bevonja a stratégiai fejlesztésbe. A helyi fejlesztési stratégiát a közösség a magáénak kell érezze; a városnak támogatnia kell a meglévő vállalkozói szellemet és ösztönöznie kell az új helyi kezdeményezések megjelenését. Ezek hiányában a város fejlődési pólus szerepe a medencében nehezen alkotható meg; a városnak ki kell fejlesztenie a helyi erőforrások előállítására és hatékony felhasználására vonatkozó képességét,

amely lehetővé teszi a kulcsfontosságú területeken történő beruházásokat (pl. uniós projektek beazonosítása, megírása és megvalósítása). Ezekkel a javaslatokkal mi is egyetértünk.

Az utolsó tartalmi része a hivatalos településfejlesztési stratégiának az Operatív programok a 2015-2020-as időszakra vonatkozóan. Ezzel fejeződik be a romániai helyzetértékelés és ha itt szembeállítjuk a magyarországi helyzetértékelésnek a tartalmi követelményeivel, akkor megállapíthatjuk, hogy itt szó sincs arról, hogy le kellene határolni városrészeket és komplex városfejlesztési akcióterületeket, szó sincs arról, hogy műszaki, vagy hogy funkcionális szempontból probléma térképet kellene készíteni a várossal, a városi szövegről, a helyzetértékelés keretében. A romániai gyakorlat megelégszik egy SWOT elemzéssel, ahogy kvalitatív jelleggel szövegesen le lehet írni, hogy mi a probléma, de a városfejlesztési gondolkodás és tervezés elválaszthatatlan részét képező térbeli tervezés, képzőterületi tervezés szó szerinti értelemben is, hogy hogyan is néz ki a fizikai valóság és mik a problémái az a rész hiányzik.

Ezzel áttekintettük és pontról pontra kimutatható és pontról pontra kifejthető, ha vesszük a magyarországi kormányrendeletnek a tematikáját és olvassuk pl. morfológiai terv: ilyen a romániai tervben nincs a Barót léptékű település esetében.

Az Operatív Programokkal mi magunk is foglalkoztunk, és amelyet sem a román jogszabály, sem a magyar jogszabály nem ír elő alkalmazandó szempontként.

Jönnek az operatív programok, ami a magyarországi gyakorlatban annak felel meg, amit Magyarországon beavatkozásnak nevezünk a stratégiában, tehát, hogy mit csinálunk, mi történik.

Azt látjuk, hogy ez az operatív program fejezet Magyarországon egy olyan terv fázisnak felel meg ami az ITS-en túl van, ami a programozás fázisa, amikor területi programokat készítünk, ami már nem az említett kormányrendelet előírásnak megfelelően történik, hanem ez már Magyarországon is az EU-s programozás és projekt előkészítés logikájából fakad, ugyanúgy létezik, csak az ilyen projektszintű programozás az Magyarországon már nem a stratégiai fejlesztés része, hanem a programozás és operatív fejlesztés része, viszont, ebből, hogyan látjuk, hogy mi van Romániában és mi nincs, és mi van Magyarországon és mi nincs. Ebből azt látjuk, hogy a Baróton megnyilvánuló romániai gyakorlatban hiányzik az a fázis, ami a magyarországi kormányrendeletben előírtak szerint egy kötelező tervezési fázis és egy kötelező tartalmi eleme az ITS-nek, hogy az ITS-ben a stratégia szintjén is átfogó jelleggel és még nem projekt szinten részletezve megjelenítésre kerülnek a beavatkozások. Vannak területi típusú beavatkozások, vannak hálózatos típusú beavatkozások, mint például közúthálózat fejlesztés szempontjából, vízvezeték, elektromos hálózat szempontjából, szennyvíz vezetési hálózat szempontjából stratégiai szinten előrevetítve a célállapotnak, a jövőképeknek megfelelően. Ez a rész az, ami egy jól beazonosítható része a 314/2012 kormányrendelet második mellékletében meg van írva, ez viszont teljesen hi-

ányzik a Baróton megnyilvánuló gyakorlatban, és azt a Magyarországi tapasztalatokból tudjuk hogy az ilyen esetek előfordulása, amikor Magyarországon a jogszabályi előírások ellenében is a valóságban hiányzik ez a fázis, akkor ez sok probléma melegágya, hisz egy komplex városfejlesztési folyamat megtörik.

Honnan tudjuk, hogy ez jó? Hogy pont ezt kell csinálni? Ez nincs levezetve és ez inkább azokra az esetekre hasonlít, amik Magyarországon is vannak.

Bár itt az operatív programokról szól a cím, azonban itt a stratégiában a célok után nem prioritások, tehát a nagy átfogó célok után nem prioritások és es stratégiai célok vannak ismeretve, hanem azonnal projektek. Az alábbiakban ezekről a projektekről is készítünk egy kivonatolt ismertetést.

Láthatjuk, hogy fejlesztési célonként közelítik meg a problémát, elsőként a helyi infrastruktúra fejlesztése és rehabilitálása fejlesztési célra, másodikként a helyi gazdaság ösztönzésére, utána a helyi közszolgáltatások fejlesztésére és javítására elérhető pályázati- és projekt lehetőségekről olvashatunk.

Részletesebben lebontva, helyi infrastruktúra fejlesztés címén van iskolai campus fejlesztés, útaszfalozás, csatornahálózat bevezetése, a városi utcák aszfaltozása a csatornahálózat bevezetése után, a víz- és csatornahálózat bevezetése, illetve az utcák aszfaltozása a városhoz tartozó falvakban, műfüves sportpálya létesítése, a város központjának rehabilitációja, a Baróti Medence Múzeumának fejlesztése, a Bányamúzeum megalapítása, a városi kórház és a városi piac rehabilitációja, illetve katasztrófavédelmi egység létrehozása a kistérség számára.

A helyi gazdaság ösztönzése címén van a fiatalok hazavonzása, telekkoncesszióval, Helyi Vállalkozástámogató Iroda létrehozása, helyi termékek népszerűsítése más piacokon, üzleti inkubátor központ, illetve ipari mikrozóna létesítése, program az induló kezdeményezések támogatására, és befektetőket vonzó program.

A helyi közszolgáltatások fejlesztése, javítása címén szerepel itt a polgármesteri hivatal honlapjának átszervezése és aktualizálása, illetve online szolgáltatások bevezetése, a Polgármesteri Hivatal alkalmazottainak képzése és a helyi költségvetési források hatékony felhasználása.

Szeretnénk még megemlíteni a saját kutatásunkban (a VI.2 fejezetben) megjelenő plusz szempontokat, amelyeket a hivatalos településfejlesztési stratégia nem tartalmaz: Földrajzi lehatárolás, természeti és térszerkezeti adottságok – településszerkezeti sajátosságok, a környezet állapota; Erdővidék földtani felépítése, sajátos természeti értékek; A környezeti problémák és megoldásukra tett eddigi erőfeszítések; Kommunális hulladék; Szennyvízkezelés; Közlekedés; A lakosság megoszlása nemzetiség és családi állapot alapján; Egyházak és felekezeti hovatartozás; Iskolák; Gazdasági vállalkozások közül a legnagyobb foglalkoztatók helyzete és szerepének rö-

vid bemutatása; Az épületek száma; Földrajzi adottságok, településszerkezeti viszonyok; Problémafa; Célfa. Ezek az elemek egyébként a romániai törvényes előírásokban nem szerepelnek kötelező elemként, de a vizsgálatra és tervezésre vonatkozó magyarországi törvényes előírásokban az itt felsorolt tematikus elemek – nem a tervezésmódszertani eszközök, mint a SWOT, a célfa, stb. – kötelező tartalmi elemként van nevesítve. Ezen kívül a magyarországi szabályozásban olyan vizsgálati szempontok és módszerek (helyzetfeltárás, helyzetelemzés, helyzetértékelés, és a rájuk vonatkozóan meghatározott tartalmi elemek) kerültek meghatározásra az ITS kellékeként, amelyek az SFT készítésének jellemző romániai gyakorlatában nem jelennek meg.

Következtetésképpen, azt láthatjuk, hogy a romániai SFT-ben alkalmazott fontosabb helyi vizsgálati témákban a helyzetfeltárás és a helyzetelemzés nagyjából ugyanolyan elemzési szempontok szerint – bár valamivel szűkebb spektrumban – működik, mint amit a magyar kormányrendelet is előír az ITS-ben, tehát ezek azonosságok. Az SFT elemzi a stratégiai kereteket a fejlesztési tervek hierarchikus rendszerében, ezt is hasonlóképpen követeli meg a magyar jogszabály, ez is hasonlóság. A gazdasági elemzésnél van egy részletes elemzés, sőt még egy összehasonlító elemzés is, ennek a tükrében, van egy hosszú ágazati elemzés. Továbbá, a hivatalos stratégia tartalmaz célokat, ami úgy épül fel, hogy vannak, gazdaságfejlesztési célok, közszolgáltatás fejlesztési célok, célok és ez egyébként nagyon hasonlít egy magyarországi célrendszer fogalmi struktúrájához is. Vannak nagy általánosságban, területi és műszaki meghatározottság nélküli infrastruktúra fejlesztési célok is, ez már komoly különbség a magyarországi jogszabályi előírások szerint készülő ITS-ekhez képest.

Ami a célok előtt, a város társadalmi, gazdasági valóságának az elemzéseként megjelenik a hivatalos baróti SFT szerint egy romániai stratégiai fejlesztési tervben, erre azt lehet mondani, hogy ez lényegében véve ugyanolyan jellegű a romániai gyakorlatban, mint amit a magyar kormányrendelet előír, ami benne van az mind olyan, amit előír a magyar kormányrendelet is, viszont a magyar kormányrendelet felől nézve hiányzik belőle jó pár tétel, amit most nem fogunk teljes körűen ismertetni. Példázó jelleggel, a jogszabályi kontextus különbségeiből is adódó eltéréseken is túlmenően, és túlmutató jellemző példajaként az eltérő szemléletű megközelítésnek mindenképpen meg kell említenünk, hogy a magyar kormányrendelet előírja a település fizikai valóságának, épített városi szövetének a morfológiai vizsgálatát, tehát, hogy az hogyan jelenik meg a térben, milyen struktúrában, hogyan tagolódik különböző szerveződési szinteken, különböző tervezési, funkcionális és tulajdonjogi szempontok szerint, milyenek a beépítési jellemzői, stb. Tehát máris látható a vizsgálatok helyzetfeltáró, elemi szintű részeiben is egy nagy-nagy eltérés, ami egyébként is rávilágít arra a különbségre, amit már az infrastrukturális és a műszaki-fizikai, térbeli dimenzió megjelenésével kapcsolatos kérdések előrevetítettek. A műszaki infra-

struktúra, a közművek, az utak elemzése és stratégiai szintű tervezése Romániában az SFT-ben nem téma, akcióterületeken megvalósításra kerülő összehangolt komplex fejlesztésekké, akcióterületi terveké még kevésbé, és ez nagy különbség a megalapozó vizsgálat szempontjából. Már is látjuk azt a különbséget, hogy a városi szövet morfológiai, funkcionális, műszaki beépítési elemzése teljesen hiányzik. az infrastruktúra elemzése műszaki szempontból nagyon madártávlati jellegű, a területi tervezés, potenciális akcióterületek kijelölésének igénye – ameddig a magyarországi ITS megalapozó vizsgálatának abban a helyzetértékelő részében, aminek a megfelelője a romániai gyakorlatban nem létezik, el kell jutni – fel sem merül. Maga a magyarországi kormányrendelet mellékletében definiált stratégiához hasonlítható munkarész, amelynek tartalmi elemei közül a két legfontosabb csoportot a középtávú településfejlesztési célok és a valóra váltásukat szolgáló, azt lehetővé tevő beavatkozások alkotják, egyáltalán nem mutatkozott a kutatásom adott keretei között számomra megismerhetővé vált romániai településfejlesztési tervezési gyakorlatban, amit pedig a romániai jogszabályok és ottani jó gyakorlatként számon tartott tervezési megnyilvánulások által számomra kijelölt keretek között saját helyi kutatásaimmal is igyekeztem még teljesebbé tenni.

Következtetésem lényegeként saját kutatásom eredményeként azt kell megállapítanom, hogy Barót városa nagyon komoly kihívásokkal néz szembe a társadalmi és gazdasági szempontból fenntartható fejlődés/urbanizáció terén, és ha másként is, mint a fejlettebb és nagyobb városok, a környezeti szempontból fenntartható fejlődés/urbanizáció terén is, mint ahogyan az körvonalazódik már a város önkormányzatának megbízásából készített SFT-ben is, amit ebben a tekintetben saját kutatásom megerősít. Saját kutatásom a kollégák által készített SFT-t aktualizálja, kiegészíti, pontosítja és finomítja bizonyos kérdések szempontjából, de nem cáfolja, és nem írja egészében felül, legfeljebb az általam tett módosító megállapítások tekintetében, amelyek azonban nem érintik az eredeti SFT 2015-ös megállapításainak helytállóságát.

VII. ÖSSZEGZÉS ÉS HIPOTÉZISEK KIÉRTÉKELÉSE

A Barót helyzetével és potenciális fejlesztési perspektíváival foglalkozó empirikus kutatásaim összefoglalása a következő.

A SWOT elemzések alapján felszínre került, hogy Erdővidék kistérség lakói jelentős erősségnek tekintik kulturális örökségüNemzeti Községi Egyetemt, és erre büszkék is.

Erdővidék földrajzi elhelyezkedése és gazdag ásványkincsei kiemelt gazdasági potenciált jelentenek. Ennek ellenére a vidék gazdasági fellendülésének semmilyen jelét nem lehet felfedezni.

Az olyan környezeti veszélyek elhárításának célkitűzése, mint például a szennyvíz- és hulladékproblémák megoldása, újabb erőfeszítések megtételére kell ösztönözzék az önkormányzatokat. Kevés helyen van meg például a szelektív gyűjtésre alapozott hulladékgazdálkodás, de a szennyvíz-csatornázás teljes kiépítése is sok feladatot jelent még.

A népesedési folyamatokat tekintve a környékre nem jellemző a népesség számának változása 1930 és 1992 között, viszont a rákövetkező húsz évben tízevenként kb.10%-os csökkenés volt tapasztalható. Így azt mondhatjuk, hogy évente kb. 140-en hagyják el a térséget a megélhetési lehetőségek hiánya miatt, és a nincstelenség következtében.

Szembetűnő változás tapasztalható ugyanakkor a természetes szaporodás terén az 1985 és 2020 közötti vizsgált időszakban, amikor a Ceaușescu diktatúra bukása után negatív érték is tapasztalható. Mint máshol is az országban, a születések száma 1990 után rohamosan csökken, ám az országos és erdélyi trendekhez képest Baróton 1995-től a születések száma a halálozások fölé emelkedett, a vizsgált periódusban erre két kivétel volt, a 2010-es és a 2020-as év. Ezáltal elmondható, hogy a népesség csökkenése majdnem kizárólag az elvándorlással magyarázható.

A civil élet aktivitása szempontjából igen kedvezőtlen a helyzet, bár ez egyáltalán nem a civil szervezetek alacsony számából adódik, hanem abból, hogy a civil szervezeteknek nagyon gyenge az érdekvérvényesítő képességük, továbbá nem rendelkeznek társadalmi beágyazottsággal, és a civil szervezetek működéséhez szükséges önkéntesekből hiány van, ugyanis a lakosság nem motivált arra, hogy önkéntes munkát végezzen. Ez egy Barót kategóriájába tartozó vidéki kisváros LEADER programokhoz sok tekintetben hasonló fejlesztése szempontjából különösen kedvezőtlen, hisz azok merítése eleinte főleg a civilek aktivitására épülhet.

A bányá helyzete nem csak a gazdasági életre, hanem a társadalmi életre is rányomta bélyegét társadalmi, mentális és identitási szempontból is. A bányá alkalmazottai helyzetükből adódóan előnyt élveztek másokhoz viszonyítva. Ebből következően egy bizonyos bányászmenta-

litás született meg, ami a mai napig is tapasztalható, és nem feltétlen a város fejlődését előre vivő tényezők közé tartozik.

A térség iparát elemezve felszínre kerül, hogy a bánya mélyművelésű kitermelésének a beszüntetése nem az egyetlen akadályozó tényező abban, hogy a vidék gazdasági élete tovább fejlődhessen.

Bár erről a hivatalos adatok 2002-re datálhatóak, és ennél frissebb adat nem áll rendelkezésünkre, úgy véljük, hogy a trend azóta nem változott lényegesen. 2002-ben a lakosság foglalkoztatottsága alacsonynak minősíthető volt és óriási volt a munkanélküliség, ugyanis 61% az inaktív lakosok száma és a mindössze 39% aktív lakosok egynegyede munkanélküli.

Jelenleg a lakosság nagyon kevés része igényel fűtéstámogatást, de ez nem azt jelenti, hogy az elszegényedés megoldódni látszik. Sőt, csak annyi történt, hogy az országosan folyamatosan emelt minimálbér miatt már nagyon sokan kikerülnek abból a körből, akik beadhatnának erre igénylést, ugyanis a fűtéspótlék szűrőkövetelményeként funkcionáló havi bér/1 fő átlagot nem emelték meg arányosan az országos minimálbér növekedésével.

Az SFT megvalósítása után optimálisan a legalább szakiskolát végzett fiatalok az új helyi kisipar valamely ágában találhatnának elfoglaltságot, növelve ezzel a helyben foglalkoztatottság igen alacsony szintjét. A felsőfokú diplomával rendelkezők, akiknek aránya jelentős (több, mint 7%) helyet foglalhatnak a különböző újonnan induló vállalkozások adminisztratív és más felsőfokú végzettséget igénylő munkahelyein, a bányából kikerülő emberek pedig részt vehetnek a szénbánya rekultivációjában.

Az infrastruktúra és turizmus szempontjából is kedvezőtlen a helyzet (annak ellenére, hogy a kistérség turisztikai szempontból rendelkezik több napra elfoglaltságot jelentő vonzerővel) a rossz utak és az elszigeteltség következtében.

Ezek mind azok a gondok, melyeken sürgősen segíteni kell, és úgy gondolom, hogy ezt egyrészt Barót város vezetése saját kútfőből, másrészt pedig az Európai Unió hathatós segítségét igénybe véve ezt sikerülni fog orvosolnia a térségnek. Az viszont tény, hogy az első lépést Barót város helyi polgármesteri hivatalának kell megtennie. Több területen van szükség konkrét intézkedésekre, és ezek a következők: foglalkozni kell a munkanélküliek átképzésével, olyan szakmák megtanítása a cél, amire helyben is van felvevő piac, pl. fodrász, szépségipar, kézügyességet igénylő szakmák, stb. Ezt akár online képzésekkel, de tantermi foglalkozással is meg lehet valósítani. Bár a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya viszonylag magas a településen, ezt lehet, hogy érdemes lenne tovább növelni, és ehhez pedig ki kellene használni a Sepsiszentgyörgyön működő felsőoktatási intézmények (Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Sapientia – Erdélyi

Magyar Tudományegyetem) jelenlegi szakkínálatát, és természetesen a közeljövőre tervezett bővített szakkínálatot is.

Ami a felsőfokú végzettségük megtartását vagy hazavonzását illeti, azoknak akik távmunkában, és felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, és helyileg bárhol, így Barótról is végezhetnek a munkájukat, kedvező letelepedési feltételeket és az online munkavégzéshez szükséges infrastruktúrát (pl. internet optikai kábelen, mobiltelefonhálózatok lefedettsége) feltétlenül biztosítani kell. Ilyen típusú ösztönző rendszert működtet Sepsiszentgyörgy, így talán érdemes lenne példaként tekinteni erre, és kidolgozni egy ilyen ösztönző rendszert Baróton is.

Továbbá nagyon fontos lenne a turizmus adta lehetőségek kihasználása is, ehhez pedig a látnivalók könnyű elérésének biztosítása szükséges szárazföldön és vasúton, illetve élni kell az online marketing eszközeivel is. Érdemes lenne kihasználni Románia EU-s tagságát annak érdekében, hogy Barót egy élhetőbb várossá váljon, és olyan támogatásokat megszerezni, amelyekkel ez lehetővé válik.

Egyértelmű az is, hogy nem lehetséges az összes felmerülő társadalmi problémát párhuzamosan megoldani, mindenképpen szükség lesz prioritások meghatározására, és véleményünk szerint az első prioritás humán erőforrást rendelni az EU-s pályázatokhoz, viszont kulcsfontosságú, hogy ennek a humán erőforrásnak olyannak kell lennie, aki kimozdítja Barót arról a holtpontról, ahol jelenleg van, mégpedig, hogy jelen pillanatig 0 RON EU-s támogatást tudott szerezni a város. Mivel nem úgy látszik, hogy ezt belső körben sikeresen meg lehetne oldani, ezért valószínűleg szükség lesz egy külsős, minőségi munkát végző szakértőre. Valószínűleg ezt nem is helyi önkormányzati alkalmazotti jogviszonyban lehetne sikerre venni, hanem ehhez egy olyan cégre van szükség, ahol rendelkezésre áll az ehhez szükséges erőforrás, és természetesen a szak tudás is.

A továbbiakban az eredetileg megfogalmazott hipotézisek vizsgálatának eredménye kerül bemutatásra. A dolgozat előző fejezetei alapul szolgálnak annak a bizonyítására, hogy az eredetileg megfogalmazott hipotéziseim helyesek voltak.

1. hipotézis: *Barót esete arra utal, hogy a fenntartható urbanizáció kihívása Románia hasonló léptékű városai esetében is érvényes.*

Az értekezésem II., III., IV., V. és VI. pontjainak – azon belül különösen az V. és VI. pontnak a helyi elemzései, a kolozsvári kollégák vizsgálatai és a saját kutatásaim – valamint a hivatkozott magyarországi szakirodalomban és európai uniós közpolitikai iránymutatásokban, jogszabályokban foglaltak hipotézisem helyességét igazolják.

Barót esetében érvényes a környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból fenntartható urbanizáció kihívása, és ebből következik, hogy Barót esete arra utal, hogy a fenntartható urbanizáció kihívása Románia más, hasonló léptékű városai esetében is érvényes.

Barót jellegzetes romániai kisváros Erdély keleti szélén. Barót egy olyan város Romániában, ahol ma is túlnyomó többségben van a magyar nemzetiségű népesség.

Barót Város nem a XIX.-XX. századi urbanizáció terméke, hanem olyan település, ahol az erős kohéziójú helyi közösség és a város fizikai valósága egységet alkot.

A városi világ Françoise Choay által mélységében feltárt válságának korszakában Barót esetében az elmúlt évszázad radikális átalakulásai után is igaz még mindig, hogy a város egy társadalmi közösségnek és a tér egy elkülönült részének az elválaszthatatlan egysége.

A kutató munka során bebizonyosodott, hogy különböző társadalmi-gazdasági jellemzők és folyamatok tükrében Barótnak válaszolnia kell a társadalmi szempontból fenntartható urbanizáció kihívására és a gazdasági szempontból fenntartható fejlődés kihívására. Az a tény, hogy a környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból fenntartható urbanizáció kihívásai közül Barót vonatkozásában kétségtelenül érvényesek a társadalmi és gazdasági szempontból fenntartható urbanizáció kihívásai, azt jelentik, hogy Barót esetében érvényes a fenntartható urbanizáció kihívása.

Abból, hogy az említett legfontosabb jellemzőkkel leírt Barót esetében érvényes a fenntartható urbanizáció kihívása, az következik, hogy ez az eset arra utal, hogy a fenntartható urbanizáció kihívása Románia más hasonló helyzetű városai esetében is érvényes.

Románia városainak túlnyomó többsége esetében ugyanis, Barót fent leírt alaphelyzetével szemben nem mondható el, hogy egy társadalmi közösségnek és a tér egy elkülönült részének az elválaszthatatlan egysége.

Esetükben ugyanis az elmúlt száz év folyamán lezajlott politikai és társadalmi átalakulások léptéke, mélysége és intenzitása következtében egyáltalán nem lehet arról beszélni, hogy a város egy társadalmi közösségnek és a tér egy elkülönült részének az elválaszthatatlan egysége lenne.

Márpedig, ha nem az, akkor az elmúlt száz év urbanizációs folyamatai – különböző megjelenési formákban – automatikusan termelték ki azt a helyzetet, hogy különböző tényezők miatt társadalmi helyzetüket és fejlődési pályájukat nem az egyensúlyi állapot jelenti.

Ezáltal azok a kihívások, amelyek Barót társadalmi szempontból fenntartható fejlődésével kapcsolatban tapasztalhatóak, az ő esetükben is minimum ugyanúgy, ha más megjelenési formában is, jelentkeznek, mint Barót esetében. A helyi gazdaság elválaszthatatlan a helyi társadalomtól.

Tehát, ha a társadalmi szempontból fenntartható urbanizáció kihívásai érvényesek az esetükben, akkor a gazdasági szempontból fenntartható fejlődéséi is érvényesek.

Tézisünk nem azt állítja, hogy Barót esete bizonyít valamit a többi romániai városra vonatkozóan, hanem azt, hogy utal valamire a vonatkozásukban. Ezt pedig a leírtak bizonyítják.

2. hipotézis: Barót esete arra utal, hogy az integrált településfejlesztési stratégiának (ITS) a magyarországi jogi szabályozásban – 314/2012 (XI. 8.) Korm. rendelet – alkalmazott megközelítése Barót és a Baróthoz hasonló léptékű romániai városok esetében is használható lenne a fenntartható urbanizáció tervezéséhez.

Az értekezésem II., III., IV., V. és VI. pontjainak elemzései, valamint a hivatkozott magyarországi szakirodalomban és európai uniós közpolitikai iránymutatásokban, jogszabályokban foglaltak hipotézisem helyességét igazolják.

Az ITS-ek készítése során a magyarországi szakpolitikai iránymutatások és a kormányrendelet előírásai alapján alkalmazott megközelítés lényege, hogy a Lipcsei Chartának megfelelően, az EU által a strukturális alapok városfejlesztési célra történő felhasználásának előfeltételeként megkövetelt integrált helyi fejlesztési stratégiaként, területi funkcionális és ágazati szempontból összehangolt, integrált, cselekvés orientált stratégiaként készül, annak érdekében, hogy középtávon, stratégiai szinten, a stratégiai szintnek megfelelő mélységben és pontossággal meghatározza, milyen műszaki-fizikai beavatkozásokat kell végrehajtani a hosszú- és középtávú társadalmi, gazdasági és fizikai (közvetlenül az épített városi szövetre vonatkozó) célok valóra váltása érdekében, amelyek:

- a város fizikai, társadalmi és gazdasági valóságának helyzetfeltárásából, helyzetelemzéséből és helyzetértékeléséből, valamint
- a megalapozó vizsgálatban foglaltaknak megfelelően meghatározott célokból és beavatkozásokból, következnek.

A városfejlesztés, településfejlesztés tervezésére vonatkozóan a II. fejezetben szereplő elemzések és tudományos szakirodalmi hivatkozások, valamint a hivatkozott szakirodalmak elméleti szinten igazolják, hogy hipotézisem helyes.

A III. fejezetben szereplő európai uniós, romániai és magyarországi hivatkozásokból, valamint a hivatkozott közpolitikákból, iránymutatásokból és alátámasztó szakpolitikai dokumentumaikból elméleti szinten ugyancsak az következik, hogy hipotézisem helyes.

Két részből álló baróti esettanulmányom tükrében a romániai SFT jellemző megközelítésének és tartalmi elemeinek az elemzése során elért kutatási eredményeim az empirikus kutatások eszközeivel is azt a következtetést alapozzák meg, hogy hipotézisem helyes, mivel a romániai SFT megalapozó vizsgálatként és stratégiai tervként beazonosítható részei csak szükségesek, de nem elégséges tartalmi elemeket foglalnak magukba mindabból, amit a

- a Lipcsei Chartának alapján, az EU által a strukturális alapok városfejlesztési célra történő felhasználásának előfeltételeként megkövetelt integrált helyi fejlesztési stratégiaként,
- a fentiek szerinti tudományos szakirodalmi hivatkozások, és a hivatkozott szakirodalomban foglaltak alapján,
- a példaként vizsgált magyarországi ITS-ben a fentiek szerint megjelenő tartalmi elemek tükrében,
- a romániai szabályok között a normatív mellett említett operatív településfejlesztés szempontjából

egy stratégiai szintű településfejlesztési tervnek tartalmaznia kellene. Mindez kitűnik az alábbi részletekből is.

A Lipcsei Charta alapján kialakított magyarországi és romániai településfejlesztési tervezési rendszer különbségének lényege, hogy a magyarországi módszertan továbbmegy a romániai

módszernél, ami itt megjelenik, hisz nemcsak SWOT analízis révén definiál célokat (ami a romániai esetek 99%-ában történik) és a problémák megoldásának általános irányait, hanem konkrétan összehangolt akcióterületi és hálózati jellegű műszaki-, fizikai beavatkozásokra tesz javaslatot. Ebben az értelemben egy magyar stratégia az akcióterületi és a hálózati jellegűfejlesztési beavatkozások konkrét irányít határozza meg műszaki-fizikai jellemzőkkel, nem csak tematikus értelemben megfogalmazott infrastruktúra-fejlesztési célokat közöl.

A legegyszerűbb példákat véve, durva leegyszerűsítésekkel ezt a problematikát az alábbiakkal lehet szemléltetni.

Tematikus például, hogy a vízellátás problémáját meg kell oldani, a vezetékes ivóvizet el kell juttatni a lakások 100%-ba és gondoskodni kell, hogy az a víz jó minőségű, tiszta és egészséges ivóvíz legyen. Ez az első lépcső a tematikus irány, de utána egy magyar, vagy nyugat-európai stratégia továbbmegy. Beazonosítja, hogy egy város egyes utcáin van ivóvíz vezeték, egyes utcáin nincs és a stratégiánk az, hogy közép, vagy hosszútávon ezt és ezt az utcát el kell látni vezetékes ivóvízzel.

Ez úgy függ össze itt, hogy ahol, Barót esetében az ivóvizet a felszíni vízből veszik ki, az már egy több 100 éve korszerűtlen eljárásnak minősül Európában, de ha ezt fűrt kutakból is vennék ki, akkor is a nyers vizet kezelni kellene, megszüntetni a szennyezéseket, ami sajnos Barót esetében nem történik meg. Egy másik probléma viszont az, hogy arra a részre ahonnan kivesszük a vizet azon a vízgyűjtő területen 100%-os csatornázás szükséges, és ha a szennyvizet beleeresztik (mint sajnos Barót esetében) ebbe a felszíni vízbe, akkor nyilván belekerülnek tisztítatlan szennyvizek, amelyek soha nem láttak csatornát, vagy a csatorna-hálózatból egyszerűen tisztítás nélkül kerülnek bele, és akkor azt meg kell tisztítani.

Ez a kérdés összefügg az első hipotézissel, és ott vagyunk, hogy a környezeti szempontból fenntartható urbanizáció erősen jelentkezik Baróton, bár más szempontból, hisz itt éppen a tisztítatlan vezetékes vízzel mérgezzük az embereket. Ezeket nézve Magyarországon ez már nem probléma, hanem az a probléma, hogy például a robbanómotoros gépjárműveinkkel az életmódunk miatt sok energiát pazarlunk el, és nagy mennyiségű széndioxidot, illetve más üvegházhatású gázt juttatunk a levegőbe.

Egy másik fontos probléma, hogy egyáltalán nincs földkábel a Baróthoz hasonló léptékű romániai városok esetében, csak kizárólag elektromos légkábel.

Ahhoz, hogy egy akármekkora városba korszerű, versenyképes gazdasági-, ipari tevékenységet folytató vállalkozások települjenek, akik akár ipari, akár szolgáltatási tevékenységet végeznek, olyan elektromos energia-szolgáltatás szükséges, aminek nemcsak a kapacitása, hanem üzemza-

varmentes szolgáltatása is kielégítő. Ez is egy fenntarthatósági probléma a gazdaság működésének szempontjából és a népesség szempontjából is.

A globális klímaváltozás előtérbe hozza, hogy megnövekszik az özönnvizeszerű esőzések és az azokhoz kapcsolódó szélviharok gyakorisága és ereje, így a légekábeles áramszolgáltatás üzembiztonsága, üzemzavarmentes szolgáltatása sokkal kisebb valószínűséggel működik, mint egy földkábeles ellátás esetén.

Ez azt jelenti, hogy ha valami csoda folytán Barót képbe kerülne befektetési, fejlesztési szempontból, mert a természet-, környezet szempontjából jó itt élni, mert szép a táj, jó a levegő erdők veszik körül, bár a vezetékes ivóvíz nem megfelelő, de van forrásvíz, amit értékesíteni lehetne. Jöhetnének akár infotechnológiai szolgáltatások, vagy akár olyan lakosság, akik az interneten keresztül dolgozik bárhová a világba, csak azért mert itt jó élni. Ezt marketing eszközökkel fel is lehetne építeni. Fizikai akadály az, hogy a telekommunikációs kábelek is légekábelek, így ezek kapacitása sokkal kisebb, mint egy optikai földkábélé, így egy befektető nem is vizsgálja az ilyen területet, hisz a teljes légekábeles rendszer miatt az üzembiztonsága alacsony, így nem vállalja a kockázatot, hogy befektessen ide. Látható, hogy a helyi adottságra reagál a tervezés.

Elmondhatjuk, hogy amíg Romániában jó esetben egy SWOT analízis eljut a jéghegy csúcsára (de hogy azt milyen ütemben kellene és lehetne átalakítani, először a város központot, a városi magot, vagy a gazdasági szolgáltatású városrészt fejleszteni), addig ezt egy magyarországi ITS megvizsgálja és javaslatot ad, egy Romániai SFT nem jut el ide (megáll a fogalmi szinten) és nem ad javaslatot.

A kérdés az, hogy az én meglátásom jól tükrözi-e ezt saját kutatásaim alapján? Álláspontom szerint igen. Jól tükrözi. Így azonnal látszik, hogy a romániai stratégiai tervezés megáll egy olyan szinten, amin egy magyarországi messzemenően tovább lép és konkrét javaslatokat tesz.

A magyarországi ITS-nek a megközelítése a romániai legalábbis a Baróthoz hasonló léptékű romániai városok esetében is jól használható lenne.

3. hipotézis: Barót esete arra utal, hogy a Baróthoz hasonló léptékű romániai városok integrált helyi fejlesztési stratégiáinak kidolgozásakor használható az a módszertan, amely a város középtávú stratégiai céljainak és operatív városfejlesztési beavatkozásainak a helyi adottságok és elképzelések alapján történő megfogalmazására épül.

Hipotézisem az előző hipotézishez képest jelentős lépéssel megy tovább, amikor azt hangsúlyozza, hogy a jó településfejlesztési tervezés a helyi adottságokra épít, többi részének bizonyítását már az előző hipotézis tartalmazza. Ez a jelen hipotézisemben az előzőhöz képest megfogalmazott többlet a településfejlesztésnek olyan kiemelkedő fontosságú alapkövetelménye, aminek a jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni már csak azért sem, mert – bár az európai uniós közpolitikai iránymutatásokból és jogszabályokból is egyenesen következik – a közigazgatási és közszervezési intézményrendszerek változásának állandó folyamatában rendszeresen megjelennek olyan tendenciák, amelyek a központosításnak a szubszidiaritás kárára történő érvényesülésével olyan járulékos jelenségekben nyilvánulnak meg, amelyek során különböző jellegű döntési központokban olyan döntéseket hoznak – a saját logikájuk szerint ezek akár jók is lehetnek – településfejlesztési beavatkozások funkcionális és műszaki tartalmára vonatkozóan, amelyeket a fentiekben kifejtett szempontoknak megfelelően, a konkrét lokális adottságok alapján készített helyi integrált fejlesztési stratégiából nem lehetne levezetni.

Az értekezésem II., III., IV., V. és VI. pontjainak elemzései, valamint a hivatkozott magyarországi szakirodalomban és európai uniós közpolitikai iránymutatásokban, jogszabályokban foglaltak hipotézisem helyességét igazolják.

Maga az esettanulmányban elemzett eredeti SFT is igazolja, hogy a helyi adottságokra kell építeni. Akár így is felfogható lenne a romániai szabályozásnak az a megközelítése is, amikor az SFT készítésének tartalmi követelményeként csak a saját logikái szerint fontosnak tartott abszolút minimumot követeli meg kötelező tartalmi elemként, és a többit az érintett helyi szereplőkre bízta.

Ugyanez következik a magyar ITS kidolgozására vonatkozó tartalmi követelményekből, amelyeket a magyarországi jogszabály mind a megalapozó vizsgálatra, mind magára az ITS-re vonatkozóan megállapít.,

Előfordulnak tipikus helyzetek, általánosan jelentkező problémák a településfejlesztés tervezésében, de ezek csak tematikus szinten tipikusak. A maguk konkrét fizikai, társadalmi és

gazdasági valósága szempontjából már minden ilyen fogalmi síkon tipikusként jelentkező probléma különbözik az összes többitől.

Az például tipikus helyzet a romániai városokban, hogy a vezetékes vízellátás kiépítése távol áll a 100%-tól, a minősége szintén távol áll a 100%-tól, a szennyvíz elvezetés csatorna rendszerének kiépítettsége még a vízellátásénál is alacsonyabb szintű szennyvíztisztítás pedig alig létezik. Az azonban, hogy ennek az általános problémának a megoldása érdekében melyik városban hol mit, hogyan, mennyiért, milyen ütemezésben szükséges és lehetséges csinálni az városról városra, városi területről városi területre teljesen különbözik a többitől, és kizárólag a helyi adottságok alapján határozható jól meg. A stratégiára pedig azért van nélkülözhetetlen szükség, mert az egyes szakágak, speciális problémák, városi területek, településrészek partikuláris nézőpontjaiból nem adódik spontán össze az az egész integrált helyi fejlesztési terv, aminek a készítése legalább a lehetőséget megteremti az érintett döntéshozók számára, hogy a város egésze és részei szempontjából jó döntést hozzanak.

Ilyen jellegű problémák valószínűleg nagyon sok helyen előfordulnak Romániában és Magyarországon egyaránt. Az tehát, hogy pontosan hol, milyen műszaki tartalommal, milyen pénzügyi paraméterekkel, milyen ütemezésben szükséges és lehetséges beavatkozni Baróton, vagy pl. a Barót közigazgatása alá tartozó másik öt település akármelyikén, vagy más hasonló nagyságú, de teljesen más, eltérő konkrét fizikai, társadalmi és gazdasági adottságú morfológiájú városi szövettel rendelkező városban, az teljesen különböző. Ahhoz, hogy ezeket a különböző beavatkozásokat stratégiai szinten előre lehessen vetíteni szükségesek az ITS-nek azok a tartalmi elemei, amelyek az SFT-nek nem képezik részét.

4. hipotézis: A stratégiai szintű településfejlesztési tervezésre vonatkozó romániai jogi szabályozás alapjaiban hasonló a magyarországihoz, így megvannak az alapok a Magyarországon sikerrel alkalmazott, Romániában kevésbé elterjedt, bevált európai megközelítések alkalmazásához.

Az értekezésem II., III., IV., V. és VI. pontjainak elemzései, valamint a hivatkozott magyarországi szakirodalomban és európai uniós közpolitikai iránymutatásokban, jogszabályokban foglaltak hipotézisem helyességét igazolják.

A két összehasonlított jogi szabályozás és azon alapuló településfejlesztési gyakorlat hasonlósága nyilvánvaló a fenti elemzéseimből, hipotéziseimből, és azok bizonyításában foglaltakból. Nyilvánvaló már elméleti megközelítésben abból a tényből is elméleti szinten, hogy mindkét

ország az Európai Unió tagállama, amelynek nem csak közpolitikai iránymutatásai vonatkoznak rájuk ugyanúgy, hanem azok a kötelező jogszabályi előírások is, amelyek a strukturális alapok városfejlesztési célú önkormányzati felhasználásának szakmai, módszertani előfeltételeit határozzák meg, és integrált helyi fejlesztési stratégiák készítésének kötelezettségét állapítják meg ennek részeként, hiszen mindkét ország jelentős összegeket fordít európai uniós forrásaiból helyi fejlesztések finanszírozására. A hasonlóságot alátámasztja a jogi és elméleti háttér megtörtént elemzése mellett két részből álló esettanulmányom is, amiből kitűnik, hogy mindaz, ami konkrét előírásként szerepel a romániai szabályozásban, és ami megjelenik ennek keretei között a gyakorlatban, nagyon hasonló mindahhoz, ami Magyarországon ugyanebben a tekintetben tapasztalható. Még maga az operatív szemlélet is meghatározó módon van jelen a romániai jogi szabályozásban – az elvek szintjén – Benedek József elemzésének megállapítása szerint. A különbség, ami az integrált helyi fejlesztési stratégiák értelme és lényege szempontjából nagyon jelentős, nem abból adódik, hogy a két szabályozás és gyakorlat nem egy töről fakadna, és nem lennének jelentős hasonlóságok közöttük, hanem abból, hogy az operatív településfejlesztés elméleti szinten jelen lévő megközelítésének európai módszertana és eszköztára – és ennek részeként a közép-távú településfejlesztési terv stratégiai szintű műszaki-fizikai dimenziója – a romániai SFT-re vonatkozó konkrét jogi szabályozásban, és annak keretei között folyó gyakorlati településfejlesztési tervezési tevékenységben – már nem érvényesül, szemben a magyarországi és a fejlett nyugat-európai, például franciaországi városfejlesztési tervezési gyakorlattal – amelynek ez a lényege.

Irodalomjegyzék

- Alberti, L.-B., *L'art d'édifier*. Eredeti cím: *De re aedificatoria*. Paris, Éditions du Seuil, 2004 [1485]
- Aberasturi, Antonio Lopez de: *Cerdá életműve* In: Cerdá I.: Az urbanizáció általános elmélete. Budapest, 2013, Scolar Kiadó.
- Alberti, L. B., *L'art d'édifier*. Paris, Éditions du Seuil, 2004 [1485].
- Andorka, R. *Szegénység és szociálpolitika a 90-es években*. Budapest, Közgazdasági Kiadó, 1995.
- Apostol Tofan, Dana, *Drept administrativ*, vol. 1., Bukarest, All Beck, 2003.
- Asztalos Miklós, *A kisebbségi történetírás feladatai és módszere*. Lugos, Husvéth és Hoffer Könyvnyomdája, 1929.
- Bachmann Bálint, *Integrált örökségvédelem (optimalizált terek építésze Pécsset)*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2006. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/7421/bachmann-balint-tesis-hun-2006.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (utolsó letöltés: 2021. március 25.)
- Bajnai László, *Városfejlesztés*, Budapest, Scolar Kiadó, 2007.
- Bevezetés*. In: Aczél, G.–Bajnai, L. *Az akcióterületi terv módszertana és a városfejlesztő társaság*. Budapest, Scolar Kiadó, 2009.
- L'aménagement urbain opérationnel basé sur la coopération structurelle des secteurs publique et privé et la protection intégrée du patrimoine du patrimoine architectural*. In: Engineering research Anniversary Volume Honoring Amália and Miklós Iványi. Komló, Rotari Press, 2010.
- Az építészeti örökség integrált védelme az operatív városfejlesztés eszköztárával. PHD-ÉRTEKEZÉS*. Budapest, Scolar Kiadó, 2011.
- Bevezetés a stratégiaalkotásba*. Budapest, Scolar Kiadó, 2014a.
- A településfejlesztés és a változó közigazgatás – a település, a járás, a megye és a régió átalakuló szerepe*. In: Végh József (szerk.) *Településfejlesztési Konferenciák Nyíregyházán*. Nyíregyháza, Art vital, 2014b.
- The "Smart City" in the service of sustainable urban development*. In: Architectural, engineering and information sciences, Abstracts of the ELEVENTH INTERNATIONAL MIKLÓS IVÁNYI PHD AND DLA SYMPOSIUM. Pécs, Pollack Press, 2015.

Bevezetés az urbanisztikába. A fenntartható urbanizáció tervezése és megvalósítása. Budapest: Scolar kiadó, 2016.

Fejezetek a városfejlesztésből. Budapest: Scolar Kiadó, 2018a.

A fenntartható urbanizáció kihívásai. In: Tózsza István (Szerk.): *KÖZSZERVEZÉSI ÉS KÖZIGAZGATÁSTANI MŰHELY - FÓRUM 2016 Tanulmánykötet.* E-Government Alapítvány a Közigazgatás Modernizációjáért Budapest. 2018b.

A településfejlesztés teljesítményeinek, jó működésének értékelési, mérési lehetőségei. In: Belényesi, Emese; Gáspár, Mátyás (szerk.): *A JÓ ÖNKORMÁNYZÁS MÉRÉSE : ELVI, MÓDSZERTANI ÉS MŰKÖDÉSI MEGALAPOZÁS* Kézirat lezárva : 2018, Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020a

A településfejlesztés támogatása a jelen és a jövő technológiáival. In: Gáspár, Mátyás; Kovács, Róbert : *A jó önkormányzás technológiai háttere a digitális transzformáció korszakában.* Kézirat lezárva : 2018, Budapest NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020b.

Fenntartható urbanizáció. In: Kis Norbert – Koltay András (Sorozatszerkesztő) *Fenntartható biztonság és társadalmi környezet tanulmányok.* Smuk Péter (szerk.): *Társadalmi fenntarthatóság.* Budapest, 2020, LUDOVIKA EGYETEMI KIADÓ.

Fenntartható urbanizáció - A városfejlesztés története, elmélete és gyakorlata, Budapest, Scolar Kiadó, 2021

Bajnai László–Józsa Attila, *An Insight into Operational Urban Development in Hungary in the Light of Regulation-Based Urban Development.* Acta Universitatis Sapientiae, European and Regional Studies, 2018. 13, 39–64.

Bajnai László–Józsa Attila: *A Few Chapters of the Earlier History of Operational Urban Development in Central Europe.* Acta Universitatis Sapientiae, European and Regional Studies, 2020. 11–28.

Bajnai László – Balogi Anna – Ernhöffer Mónika – Flender Erika –Gergye Péter – László Miklós – Vörös Szilvia, *Szombathely Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája,* Szombathely, Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata – Budapest, Városfejlesztés Zrt., 2014b.

Bajnai László – Balogi Anna – Ernhöffer Mónika – Flender Erika –Gergye Péter – László Miklós – Vörös Szilvia, *Nagykanizsa Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stra-*

tégiája, Nagykanizsa, Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata – Budapest, Városfejlesztés Zrt., 2014c.

Bajnai László – Balogi Anna – Ernhöffer Mónika – Flender Erika – Gergye Péter – László Miklós – Vörös Szilvia, *Salgótarján Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája*, Salgótarján, Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata – Budapest, Városfejlesztés Zrt., 2014d.

Bakk Miklós, Aszimmetrikus regionalizmus és az államszerkezet átalakulása az Európai Unió tagállamaiban, In: *Magyar Kisebbség*, 2016/1., 38-76. Elérhető: http://epa.oszk.hu/02100/02169/00051/pdf/EPA02169_magyar_kisebbsseg_2016_1_038-076.pdf Utolsó megtekintés: 2021. május 15.

Balogh Márton–Daniel Pop, *Cooperarea intercomunitara ca exercitiu pentru implementarea guvernantei regionale*. In: Bakk Miklós–Benedek József (szerk.), *Politicile regionale in Romania*, Iasi, Polirom Kiadó, 2010.

Baranyi Béla, *Integrált területfejlesztés*. Debrecen: Debreceni Egyetem, AGTC, 2013.

Bartha I.–Ianos, S., Condițiile hidrotermice la SC „ZOOCOMP” SA. Sf. Gheorghe, (studiu climatic). *Anale ICPC Braşov*, vol. XXVI, 1999.

Beczásy István, *Bekerített élet*. Nagyvárad: Literator Kiadó, 1995.

Benedek József, *A társadalom térbelisége és térszervezése*. Kolozsvár: Risoprint, 2000.

Organizarea spațiului rural în zona de influență apropiată a oraşului Bistrița. Kolozsvár: Presa Universitară Clujeană, 2000.

Amenajarea teritoriului și dezvoltarea regională. Kolozsvár: Presa Universitară Clujeană, 2004.

Területfejlesztés és regionális fejlődés. Kolozsvár: Presa Universitară Clujeană, 2006.

A társadalom térbelisége és térszervezése. A romániai regionális egyenlőtlenségek társadalomföldrajzi vizsgálata. Kolozsvár: Egyetemi Műhely Kiadó, 2015.

Benkő, L., *Hova mennek a bányászok?* Sepsiszentgyörgy, 1999.

Biasini, E.–Lebrat, J.–Bezombes, D.–Vincent, J.-M., Le Grand Louvre: *Metamorphose d'un musée* 1981–1993. Milánó–Párizs, *Electa Moniteur*, 1989. 9.

Bodó Barna, *Politica regională și dezvoltarea teritoriului*. Timișoara: Fundația Diaspora, 2003.

Boengiu, S., *Piemontul Bălăciței. Studiu de geografie*. Craiova: Universitaria Publishing House, 2008.

Boengiu, S.–Ionuș, O.–Marinescu, E., Man-Made Changes of the Relief Due to the Mining Activities within Husnicioara Open Pit (Mehedinți megye, Romania). *Procedia Environmental Sciences*, 2016. 32: 256–263. DOI: 10.1016/j.proenv.2016.03.030.

- Boia, Lucian, *Strania istorie a comunismului românesc (și nefericitele ei consecințe)*. București: Editura Humanitas, 2016.
- B. Szűcs Margit, *Reneszánsz (Az építészet története Újkor)*. Egyetemi tankönyv. Budapest, 1985, Tankönyvkiadó.
- Buskó, Tibor László: *Településüzemeltetés: közigazgatási urbanisztika II. Településüzemeltetés*. Budapest, 2011, Aula Kiadó.
- Budai, Balázs: *Smart governance, avagy az okos (ön)kormányzás alapjai*. Budapest, 2018, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Caras, Ana, *Etica și dezvoltare comunitară*. Iasi: Editura Lumean, 2010.
- Cândea, Melinda–Bran, Florina, *Spațiul geografic românesc: organizare, amenajare, dezvoltare durabilă*. București: Editura Economică, 2001.
- Cerdá, I., *Az urbanizáció általános elmélete*. Budapest, Scolar Kiadó, 2013 [1867].
- Choay, F., *L'urbanisme, utopies et réalités. Une anthologie*. Paris, Points, 1965.
- La règle et le modèle. Sur la théorie d'architecture et de l'urbanisme*. Paris, Seuil, 1996 [1980].
- Pour une anthropologie de l'espace*. Paris, 2006, Éditions du Seuil.
- Introduction*. In: Alberti, L.-B., *L'art d'édifier*. Eredeti cím: *De re aedificatoria*. Paris, Éditions du Seuil, 2004 [1485].
- Claval, P., *Breve histoire de l'urbanisme*. Paris, Fayard/Pluriel, 2014.
- Cs. Tompos, Erzsébet; Zádor, Mihály; Sódor, Alajos: *Az építészet története. Középkor. Egyetemi tankönyv*. Budapest, 1978, Tankönyvkiadó.
- Culiciu, Cristian, *Urbanizare și sistematizare urbană în România comunistă*. *Revista Philohistoris*, 2016. 3(2): 88–106.
- Cziprián-Kovács Lóránd, *Szervezeti kultúra jellemzői a háromszéki közintézményekben*. In: Cziprián-Kovács Lóránd–Kozma Csaba (szerk.), *A második erdélyi nemzetközi közigazgatás-tudományi konferencia magyar nyelvű tanulmányai*. Kolozsvár, 2017, okt. 31, Kolozsvár, Accent Kiadó, 2018, 236–251.
- Dan, Viorel–Pop, Florin (koord.), *Urbanizare sustenabilă*. Kolozsvár: Editura U. T. Press, 2012.
- Dower, M., *Vidékfejlesztés Európában: elmélet és gyakorlat. AVOP LEADER+ Készségek Elsajátítása tananyag*. <http://www.promei.hu/index.php?m=1134&id=1066> Utolsó megtekintés: 2017. október 20.
- Elek S.–Nemes G., *Az agrárpolitika és a vidékfejlesztés néhány összefüggése*, 2000; <http://www.sapientia.sicilorum.ro/www/hallginf/agrargazd/AGR-VID2.doc>.
- Enyedi György, *A területfejlesztés tudományos megalapozása*. In: Glatz Ferenc (szerk.), *Területfejlesztés és közigazgatás-szervezés (megye, régió, kistérség)*. Budapest: MTA, 2000.

- (szerk.), *Magyarország településkörnyezete*. Budapest: MTA, 2000.
- Faragó László, *Kortárs térelméletek kelet-közép-európai kontextusban*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 2018.
- Fierro, A., *Histoire et dictionnaire de Paris*. Paris, Robert Laffont, 1996.
- G. Fekete Éva, „Együtt! – De hogyan?” *Innovációk a kistérségi fejlesztésekben*. Miskolc–Pécs, 2001.
- Gionea, Vasile–Pavel, Nicolae, *Curs de drept constituțional*. Bukarest, Holding Reporter, 1998.
- Glatz Ferenc (szerk.), *Területfejlesztés és közigazgatás-szervezés (megye, régió, kistérség)*. Budapest, MTA, 2000.
- Goethe, Johann Wolfgang: *Zur Farbenlehre*, Tübingen 1810
- Groza, Octavian, *Trupul țării: determinism și excepționalism geografic sau România de la astfel la altfel*. In: Vintilă Mihăilescu (koord.), *De ce este România astfel? Avatarurile excepționalismului românesc*. Iași: Polirom Kiadó, 2017. 90–107.
- Hajnóczi Gyula, *Az építészet története. Ókor*. Egyetemi tankönyv. Budapest, Tankönyvkiadó, 1983.
- Hamman, Philippe (szerk.): *Penser le développement durable urbain: regards croisés*. Paris, 2008, L’Harmattan.
- Horváth Gyula, Az európai regionalizmus kihívásai és a magyar regionális politikai stratégia. In: Glatz Ferenc (szerk.), *Területfejlesztés és közigazgatás-szervezés (megye, régió, kistérség)*. Budapest, MTA, 2000.
- Horváth Réka, A területrendezés és regionális fejlesztés céljai, dokumentumai és szereplői Romániában. *Közgazdász Fórum*, 2009. https://www.academia.edu/7452556/A_teruletrendezes_es_regionalis_fejlesztes_celjai_dokumentumai_es_szereploi_Romaniaban (utolsó megtekintés ideje: 2019.05.11).
- Iancu, Gheorghe, Inundațiile din România din 1970. Studiu de caz: Transilvania. *Acta Musei Napocensis*, 2008–2009. 310–322.
- Ianoș, I., *Orașele și organizarea spațiului geografic*. București: Editura Academiei, 1987.
- Sisteme teritoriale. O abordare geografică*. București: Editura Tehnică, 2000.
- Dinamica urbană (Aplicații la orașul și sistemul urban românesc)*. București: Editura Tehnică, 2004.
- Iațu, C.–Muntele, I., *Geografia economică*. București: Editura Economică, 2002.
- Ilyés Sándor, *Kolozsvári munkásklubok az 1950–1960-as években*. Kolozsvár: Kriza, 2013.
- Iorgovan, Antonie, *Tratat de drept administrativ*, vol. I., 3. kiadás, Bukarest, Allbeck, 2001.

- Isaac, Joseph – Grafmeyer, Yves: *L'école de Chicago. Naissance de l'écologie urbaine*. Párizs, 2004, Champs essais.
- Kisgyörgy Z. *Erdővidék*. Sepsiszentgyörgy, 1973.
- Kisgyörgy Z.–Vajda L., *Köpecbánya 1872–1972*. Sepsiszentgyörgy, 1972.
- Kaiser, Tamás: *A kormányzati teljesítmény értékelése, mérése – nemzetközi modellek*. Budapest, 2017, Dialóg Campus
- Kaiser, Tamás – Kis Norbert (szerk.): *A Jó Állam mérhetősége. Tanulmányok*. Budapest, 2014, Nemzeti Közszerológálati Egyetem.
- Kaiser, Tamás: *A kohéziós politika 2020 utáni perspektívái*. COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE 28 : 229 pp. 36-46., 11 p. (2018)
- Kis, Norbert: *"Tanuló közigazgatás": a tisztviselők közszerológálati továbbképzése*. ÚJ MAGYAR KÖZIGAZGATÁS 8 : 1 pp. 68-77., 10 p. (2015)
- Kis, Norbert: *A megújuló közszerológálati szakemberképzés kihívásai és lehetőségei*. MAGYAR KÖZIGAZGATÁS 3 pp. 10-24., 15 p. (2011)
- Kiss T., *Természetes népmozgalmi folyamatok az erdélyi magyarság körében* In: Erdélyi Társadalom társadalomtudományi szakfolyóirat, 2004/1., elérhető: <https://erdelyitarsadalom.ro/files/et03/et-bbu-03-01.pdf> Utolsó megttekintés: 2021. április 17.
- Kiss T., *Népesedési folyamatok az ezredfordulón Erdélyben*. Kolozsvár, Kriterion Kiadó, 2005.
- Kligman, G., *Politica duplicității*. Bukarest, Humanitas, 2000.
- Kristó, Gyula: *Tájszemlélet és térszervezés a középkori Magyarországon*. Szeged, 2003, Szegedi Középkorász Műhely.
- Krolopp, A.–Marticsek, J.–Petri Márta–Szuda, Z.–Francia Rita, *Egy európai eszme és hazai megvalósítása*. Budapest, CEEWEB, 2005.
- Lacaze, Jean-Paul: *L'aménagement du territoire*. Paris. 1995, Flammarion,
- Lacaze, J.-P., *Introduction á la planification urbaine. Imprécis d'urbanisme á la française*. Paris, Presses de l'école nationale des ponts et chaussées, 1995.
- Lacaze, Jean-Paul: *Paris, urbanisme d'État et destin d'une ville*. Paris, 1994, Géographes Flammarion.
- Lakatos Artúr, Globalizáció és regionalizmus. *A Hét*, 2004. 30. 6–8.
A szocialista iparosítás következményei Erdélyben. Kolozsvár: Művelődés, 2018.
- Leahu, Gheorghe, Relația dintre statul comunist al dictatorului Ceaușescu și viața privată a populației capitalei între anii 1977 și 1989. In: Cosmin Budeancă–Florentin Olteanu (szerk.), *Stat și viață privată în regimurile comuniste*. Iași: Polirom, 2009, 236–241.

- Licurici, M.–Ionuș, O.–Popescu, L.–Vlăduț, A.–Boengiu, S.–Simulescu, D., *Evaluarea și reducerea hazardelor naturale și tehnologice*. Craiova: Editura Universitaria, 2013.
- Madarász I., A vidékfejlesztés néhány közgazdaságtani vonatkozása. *A falu*. Budapest, Agroinform, 2000.
- Mannheim, Károly: *A gondolkodás strukturái*. Budapest, 1995, Atlantisz.
- Márczis Márta, *A vidékfejlesztés szerint a világ... A falu*. Budapest, Agroinform, 2002.
- Meggyesi Tamás, *Telepüfejlesztés* (egyetemi jegyzet). Budapest, 2006.
<http://www.urbanisztika.bme.hu/segedlet/telepulesfejleszt-es-jegyzet.pdf>. Utolsó megtekintés: 2019.05.26.
- Városépítészeti alaktan*. Budapest, TERC, 2009.
- Merlin, P., *L'aménagement du territoire*. Presses Universitaires de France, 2002.
- Merlin, P.–Choay, F., *Dictionnaire de l'urbanisme et de l'aménagement*. Paris, Presses Universitaires de France, 2010.
- Mitchievici, Angelo, Biografia unei secunde: 4 martie 1977 și Mitul Marelui Arhitect – Nicolae Ceaușescu, eroul fondator. In: Ruxandra Cesereanu (koord.), *Comunism și represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid național*. Iași: Polirom, 2006, 234–250.
- Montesquieu: *A törvények szelleméről*. Budapest, 2000, Osiris Kiadó
- More, T., *Utópia*. Budapest: Officina Könyvtár, 1941 [1516].
- Muntele, I., *Populația Moldovei în ultimele două secole*. Iași: Corson, 1998.
- Muntele, I.–Iașu, C., *Geografia turismului. Concepte, metode și forme de manifestare spațio-temporală*. Iași: Editura Sedcom Libris, 2006.
- Nagy, Béla: *A település, az épített világ*. Budapest, 2005, B+V (Medical&technical) Lap-és Könyvkiadó Kft.
- Nagy Egon, *A román-magyar határrégió és határmenti együttműködések a Kárpátok Eurorégióban*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2015.
- Neményi Ágnes, *Erdélyi falvak – gazdasági, szociális struktúrák és folyamatok*. Kolozsvár, Al-sand, 1997.
- Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium (szerk.) – Aczél G.–Bajnai L.–Lunk T.–Wachter B.–Somogyi E.–Gerőházi É.–, *Városfejlesztési kézikönyv*. Budapest, NFGM, 2009.
<https://www.google.hu/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=utf-8#q=v%3%a1rosfejleszt%3%a9si+k%3%a9zik%3%b6nyv> (utolsó megtekintés: 2017.11.05).

- Németh, József – Birkner, Zoltán: *Turizmusbiztonság a városi fogadó területeken*. In: Michalkó Gábor, Németh József, Ritecz György (szerkesztők): *Turizmusbiztonság*. Budapest, 2020, Dialóg Campus, p.317-330.
- Norton, A., *International Handbook of Local and Regional Government*. Aldershot: Edward Elgar, 1994.
- Oțoiu Damiana, *Construind Victoria Socialismului. Metamorfoze ale spațiului urban în România socialistă*. In: Ruxandra, Ivan (coord.), *Transformarea socialistă. Politici ale regimului comunist între ideologie și administrație*. Iași, Editura Polirom, 2009, 175–180.
- Perényi Imre: *Korunk urbanisztikája*. Budapest, 1979, Műszaki könyvkiadó
- Péter L., *Elszegényedés és szegregálódás egy ipari kisvárosban*. 11. 21–28. Available at: https://www.researchgate.net/publication/255602584_Elszegenyedes_es_szegregalodas_egy_ipari_k-isvarosban, 2003.
- Új szegények túlélési életstratégiái. *Erdélyi Társadalom* 2003/1.
- Petrescu Iustinian, *Mari catastrofe*. Bukarest, Editura Tehnică, 1993.
- Podaru, Ovidiu: *Legea 215/2001 a administrației publice locale comentată*. Kolozsvár, Sfera Juridică, 2004.
- Pogány Frigyes, *Párizs*. Budapest, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1965.
- Porojan, Dumitru–Iftimoaie, Cristian, *Dezvoltare locală durabilă în contextul globalizării*. București: Irecson, 2008.
- Pinol, Jean – Luc: *Histoire de l'europe urbaine II. De l'ancien régime à nos jours*. Paris, 2003, Seuil.
- Rechnitzer János, *Területi stratégiák*. Budapest – Pécs, Dialóg Campus Kiadó. 1998.
- Sageata, Radu, *Models of political-administrative regionalisation of the territory*. București: Top Form, 2004
- European Regions. Methodology of Regional Analysis*. București: România de Măine, Found. Press House, 2008
- Organisation of the Geographical space and Territorial planning*. Sibiu: Lucian Blaga University Press House, 2008.
- Soós Edit, *Területfejlesztési szereplők Csongrád megyében*. In: Glatz Ferenc (szerk.), *Területfejlesztés és közigazgatás-szervezés (megye, régió, kistérség)*. Budapest: MTA, 2000, 127–142.
- Szentkirályi Zoltán, *Az építészet világtörténete (első kötet)*. Budapest, 1980, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat.
- Szentkirályi Zoltán, *Az építészet világtörténete (második kötet)*. Budapest, 1980, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat.

- Szentkirályi Zoltán, *Barokk (Az építészet története Újkor)*. Budapest, 1986, Tankönyvkiadó.
- Szigeti Ernő (szerk.), *Terület- és településfejlesztési ismeretek. Tankönyv a köztisztviselők továbbképzéséhez*. Budapest: Magyar Közigazgatási Intézet, 2006.
- Szirmai Viktória, Közép-európai új városok az átmenetben. *Szociológiai Szemle*, 1996. 3–4.
- Tăraș, Silviu: Döntéshozatali mechanizmusok kialakulása a helyi közigazgatásban a romániai rendszerváltást követően. In: Cziprián-Kovács Lóránd–Kozma Csaba (szerk.), *A második erdélyi nemzetközi közigazgatás-tudományi konferencia magyar nyelvű tanulmányai*. Kolozsvár, 2017, okt. 31, Kolozsvár, Accent Kiadó, 2018, 191–209.
- Țiu, Ilarion, Ceașescu și problema sistematizării rurale. In: *Sfera Politicii*, 2014. 2(178): 100–106.
- Tomescu, Viorica–Golea, C.–Boengiu, S.–Șoșă, Cristina, *Didactica geografiei*. Craiova: Universitaria Publishing House, 2011.
- Topalov, C., L. Coudroy de Lille, J-C. Depaule, B. Marin (szerk.): *L'aventure des mots de la ville à travers le temps, les langues, les sociétés*. Paris, 2010, Robert Laffont, Bouquins.
- Tóth Tamás, *Területfejlesztés*. Gödöllő: Szent István Egyetem, 2011.
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0019_Teruletfejlesztés/ch09.html
 Utolsó megtekintés: 2020. november 28.
- Tóth Zoltán - Hübner Mátyás – Gömörly János: *Településtervezés I. Általános rész – A tervezés dokumentumai – Nemzetközi kitekintés*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2003.
- Tózsza, István: *Településtan*. Budapest, 2011, Aula Kiadó.
- Tózsza, István: *Az eladó önkormányzat: településmarketing – a fenntarthatóság záloga* In: Kis Norbert – Koltay András (Sorozatszerkesztő) *Fenntartható biztonság és társadalmi környezet tanulmányok*. Smuk Péter (szerk.): *Társadalmi fenntarthatóság*. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest, 2020
- Ungureanu, Al., *Orașele din Moldova. Studiu de geografie economică*. București: Editura Academiei, 1980.
- Ungureanu, Al.–Groza, O.–Muntele, I., Moldova. *Populația, forța de muncă și așezările umane în tranziție*. Iași: Corson, 2003.
- Ungureanu, Irina–Muntele, I., *Geografia mediului. Omul și natura la început de mileniu*. Iași: Editura Institutul European, 2003.
Geografia populației. Iași: Sedcom Libris, 2006.
- Veres Valér, *Népességszerkezet és nemzetiség*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár, 2015.
- Vincze Mária, *Régió- és vidékfejlesztés. Elmélet és gyakorlat*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár, 2000.

Vidéki helyzetelemzés. Kászoni esettanulmány. Hargita Kiadóhivatal, Csíkszereda, 2002.

Románia vidékpolitikája felül - és alulnézetből. Pécs, 2005.

Nemzeti identitás Erdélyben – szociológiai olvasatban. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2005.

Vofkori László, *Település- és területfejlesztés Udvarhely térségében* (Regionális fejlesztési koncepció és területrendezési kerettanulmány). Székelyudvarhely: Székelyudvarhely Megyei Jogú Város Önkormányzata és Polgármesteri Hivatala, 1997.

Wittkower R., *A humanizmus korának építészeti elvei.* Budapest, Gondolat Kiadó, 1986 [1949].

Zolnay, László: *A budai vár.* Budapest, 1981, Gondolat.

Zubánics László. *Tájba írt történelem. Kultúrtörténeti időutazás Kárpátalja legmagyarabb városában és vonzaskörzetében.* Intermix Kiadó, Budapest – Ungvár, 2010 – 117 p. – Elérhető: <http://mek.oszk.hu/12300/12350> Utolsó megtekintés: 2021. május 15.

INTERNETES FORRÁSOK, WEBOLDALAK

1996. évi XXI. Törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről. Elérhető: Wolters Kluwer Net Jogtár:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600021.TV&kif=ter%C3%BCletfejleszt%C3%A9s%2A#xcel> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

2004. évi CXL. Törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.

Elérhető: Wolters Kluwer Net Jogtár:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0400140.TV×hift=20170101&txreferer=A1100190.TV> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

Budapesti

Nyilatkozat:

<https://ngmszakmaiterulek.kormany.hu/download/a/a4/b0000/Ter%C3%BCleti%20Agenda%202020.pdf> Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

Civilek.hu internetes honlap és adatbázis: <https://www.civilek.hu/civil-szervezetek/baroti-szent-adalbert-egyesulet/> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

Cluj Management and Planning Group honlapja: <https://cmpg.ro/> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

Erdélystat – Erdélyi Statisztikai Portál: a 2011-es népszámlálási adatok: <http://statisztikak.erdelystat.ro/adatlapok/barot/1012> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

Erdélystat, Erdélyi Intézmények Tára: <http://intezmenytar.erdelystat.ro/intezmenyek/romaniai-magyar-civil-szervezetek/dobo-valal-egyeslet/20458> Utolsó megtekintés: 2021. február 28.

Erdélystat, Erdélyi Intézmények Tára: <http://intezmenytar.erdelystat.ro/intezmenyek/romaniai-magyar-civil-szervezetek/gaal-mozes-kozmveldesi-egyeslet-a-kozmveldes-es-a-tudomanyosság-elsegítése-szekelyfoldon-elssorban-erdvideken/20488> Utolsó megtekintés: 2021. február 28.

Európai Beruházási Bank hivatalos honlapja: JESSICA program: <https://www.eib.org/en/publications/jessica#> Utolsó megtekintés: 2021. április 17.

Európai Bizottság: Agenda 2000. For a stronger and wider Union; Brüsszel.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l60001&from=EN> Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

Európai Bizottság: Ex-post Evaluation Urban Community Initiative: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/urban/urban_expost_evaluation_9499_en.pdf. Utolsó megtekintés: 2018. november 7.

Európai Bizottság: URBACT II, https://ec.europa.eu/regional_policy/hu/atlas/programmes/2007-2013/crossborder/operational-programme-urbact-ii Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

Európai Bizottság: URBAN II. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2000-2006/european/urban-ii-urbact Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

Európai Bizottság hivatalos honlapja: URBAN II. http://publications.europa.eu/resource/cellar/d101709b-1157-41ed-8a2b-ed83ea869c9d.0004.02/DOC_2 Utolsó megtekintés: 2021. április 17.

Európai Unió Regionális Fejlesztési Alap, URBACT I: <https://urbact.eu/files/urbact-i-programme> Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

Európai Regionális Fejlesztési Alap, URBACT III, <https://urbact.eu/files/urbact-iii-operational-programme> Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

ET 121. egyezmény, 1985

Eurostat a NUTS régiókról: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background> Utolsó megtekintés: 2019. február 5.

Az Európai Unió hivatalos honlapja: https://europa.eu/european-union/eu-law/decision-making/procedures_hu Utolsó megtekintés: 2019. február 25.

European Union Sustainable Cities Platform: <http://www.sustainablecities.eu/the-aalborg-charter/>. Utolsó megtekintés: 2018. december 5.

Az Európai Unió Területi Agendája 2020, <https://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/download/a/a4/b0000/Ter%C3%BCleti%20Agenda%202020.pdf> Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

Igazságügyi Minisztérium Románia, Civil szervezetek adatbázisa: <http://www.just.ro/registrul-national-ong/> Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

Kálnoky Alapítvány saját hivatalos honlapja: <https://kalnoky.org/hu/> Utolsó megtekintés: 2021. február 28.

Kálnoky Alapítvány vendégház Facebook oldal: <https://www.facebook.com/transylvianycastle>
Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

Lipcsei Charta a fenntartható európai városokról, https://2010-2014.kormany.hu/download/d/fd/30000/lipcsei_charta.pdf Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

Magyarország Alaptörvénye Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV>
Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

Magyarország Kormányának hivatalos honlapja: Területi Agenda 2020: <https://regionalispolitika.kormany.hu/download/4/73/10000/Ter%C3%BCleti%20Agenda%2020.pdf> Utolsó megtekintés: 2021. április 17.

Marseille-i Nyilatkozat: https://www.eib.org/attachments/jessica_marseille_statement_en.pdf
Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

Programul operațional regional 2007–2013, domeniul de intervenții. www.mie.ro/documente/POR/consultare_mediu/POR_ian_07.pdf: Utolsó megtekintés: 2019. február 5.

Románia *Alkotmánya:*
http://jog.sapientia.ro/data/hallgatok/letoltesek/Romania_alkotmánya_HU.pdf Utolsó megtekintés: 2020. november 28.

Románia Kormány, Állami Építésügyi Hivatal: [https://isc.gov.ro/files/2020/Legislatie/Lege%2050%201991\(r2\).pdf](https://isc.gov.ro/files/2020/Legislatie/Lege%2050%201991(r2).pdf) Utolsó megtekintés: 2021. április 18.

Románia Hivatalos Közlönye, 215/2001. számú törvény
<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/79638?isFormaDeBaza=True&rep=True>
Utolsó megtekintés: 2021. április 18.

Románia Hivatalos Közlönye: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/29453> Utolsó megtekintés: 2021. április 18.

The Cork Declaration, http://www.terport.hu/webfm_send/545 Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

Toledo *Nyilatkozat:*
https://www.eukn.eu/fileadmin/Lib/files/HU/2010/2010_06_22_TOLEDOI_NYILATKOZAT_approved_HU.pdf Utolsó megtekintés: 2021. április 16.

URBAN I: Az Európai Bizottság hivatalos honlapja:
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/urban/urban_expost_evaluation_9499_en.pdf. Utolsó megtekintés: 2018. november 7.

Wolters Kluwer Net Jogtár: 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet,
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200314.kor> Utolsó megtekintés: 2021. április 18.

FÜGGELÉK

I. MAGYAR JOGSZABÁLYOK

- 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról;
- 1992. évi LXXXIX. törvény a helyi önkormányzatok címzett és céltámogatási rendszeréről;
- 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről;
- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről;
- 2004. évi CVII. törvény a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról;
- 2005. évi CLIII. törvény a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséről;
- 184/1996.(XII.11.) Korm. rendelet a területfejlesztési koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjéről;
- 189/1996. (XII.17.) Korm. rendelet a vállalkozási övezetek létrehozásának és működésének szabályairól;
- 112/1997.(VI.27.) Korm. rendelet a területfejlesztéssel és területrendezéssel kapcsolatos információs rendszerről és a kötelező adatközlés rendjéről;
- 61/2000. (V. 3.) Korm. rendelet a területfejlesztési önkormányzati társulások működéséhez kapcsolódó költségvetési hozzájárulásról;
- 7/2003. (I. 14.) Korm. rendelet a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések jegyzékéről;
- 24/2003. (III. 4.) Korm. rendelet a területfejlesztési célok megvalósítását szolgáló fejezeti kezelésű előirányzatok pályázati rendszerben történő felhasználása összehangolásának rendjéről;
- 26/2003. (III. 4.) Korm. rendelet a területfejlesztési célelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól;
- 27/2003. (III. 4.) Korm. rendelet a térség- és településfelzárkóztatási célelőirányzatról;

- 47/2003. (IV. 3.) Korm. rendelet a legkedvezőtlenebb helyzetű megyék – Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg – felzárkóztatására szolgáló keretek felhasználásáról;
- 244/2003. (XII. 18.) Korm. rendelet a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről;
- 64/2004. (IV. 15.) Korm. rendelet a területfejlesztés kedvezményezett térségeinek jegyzékéről;
- 75/2004. (IV. 15.) Korm. rendelet az országos jelentőségű területfejlesztési programokra szolgáló fejezeti kezelésű előirányzatok felhasználásának részletes szabályairól;
- 90/2004. (IV. 25.) Korm. rendelet a terület- és régiófejlesztési célelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól;
- 137/2004. (IV. 29.) Korm. rendelet a tervpályázati eljárások részletes szabályairól;
- 258/2004. (IX. 16.) Korm. rendelet a megyei (fővárosi) közigazgatási hivataloknak a kistérségi fejlesztési tanácsok és a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács létrehozásával és a térségi fejlesztési tanács átalakulásával kapcsolatos feladatairól, a megalakulással és átalakulással kapcsolatos eljárás rendjéről, továbbá az egyeztető fórumok létrejöttének és működésének szabályairól;
- 271/2004. (IX. 29.) Korm. rendelet a kistérségi megbízottak és a regionális koordinátorok jogállásának és tevékenységének részletes szabályairól;
- 293/2004. (X. 28.) Korm. rendelet a regionális fejlesztésért és felzárkóztatásért felelős tárca nélküli miniszter feladat- és hatásköréről;
- 359/2004. (XII. 26.) Korm. rendelet az INTERREG III Közösségi Kezdeményezés programok végrehajtásának részletes szabályairól;
- 19/2005. (II. 11.) Korm. rendelet a helyi önkormányzatok címzett és céltámogatása felhasználásának részletes szabályairól;
- 27/2005. (II. 14.) Korm. rendelet a decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok előirányzatai, valamint a vis maior tartalék felhasználásának részletes szabályairól;
- 36/2005. (III. 1.) Korm. rendelet a többcélú kistérségi társulások megalakulásának 2005. évi ösztönzéséről és modellkísérletek támogatásáról;
- 51/2005. (III. 24.) Korm. rendelet a területfejlesztés intézményei törvényességi felügyeletének részletes szabályairól;

- 186/2005. (IX. 13.) Korm. rendelet az „Ipari Park” címről és az ipari parkok fejlesztését szolgáló rendszer működéséről;
- 295/2005. (XII. 23.) Korm. rendelet a decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok előirányzatai, valamint a vis maior tartalék felhasználásának részletes szabályairól;
- 7/2006. (I. 13.) Korm. rendelet a 2006. évi decentralizált fejlesztési programok előirányzatainak régiók és megyék közötti felosztásáról, valamint a terület- és régiófejlesztési célelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól szóló 90/2004. (IV. 25.) Korm. rendelet és a decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok előirányzatai, valamint a vis maior tartalék felhasználásának részletes szabályairól szóló 295/2005. (XII. 23.) Korm. rendelet módosításáról;
- 15/2006. (III. 14.) BM rendelet a helyi önkormányzatok európai uniós fejlesztési pályázataihoz szükséges önkormányzati saját forrás kiegészítése 2006. évi támogatásának rendjéről;
- 130/2006. (VI. 15.) Korm. rendelet a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségről;
- 168/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet az önkormányzati és területfejlesztési miniszter feladat- és hatásköréről;
- 5/2000. (II.11.) FVM rendelet a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek nyilvántartásáról, továbbá az építésügyi műszaki dokumentációk megőrzésének és hasznosításának részletes szabályairól;
- 53/2001. (VIII. 17.) FVM rendelet „Magyarország SAPARD Terve 2000-2006” kihirdetéséről;
- 172/2004. (XII. 23.) FVM rendelet az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program kihirdetéséről;
- 137/2004. (IX. 18.) FVM rendelet a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv kihirdetéséről, valamint az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásokkal összefüggésben a kedvezőtlen adottságú területek és az azokhoz tartozó települések megállapításáról;
- 21/1992. (XII. 4.) KTM rendelet a területi főépítészekről;
- 9/1998. (IV.3.) KTM rendelet az önkormányzati főépítési tevékenység ellátásának részletes szakmai szabályairól és feltételeiről;
- 18/1998. (VI.25.) KTM rendelet a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről;

- 4/2003. (V. 8.) MeHVM rendelet a vállalkozási övezetek támogatására irányuló célelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól;
- 5/2003. (V. 20.) MeHVM rendelet a kistérségi támogatási alap célelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól;
- 6/2005. (III. 23.) TNM-FMM-FVM-GKM-KvVM-PM-TNM együttes rendelet az Európai Unió strukturális alapjaiból, valamint Kohéziós Alapjából származó támogatásokhoz kapcsolódó költségvetési előirányzatok felhasználásának részletes szabályairól;
- 24/2001. (IV. 20.) OGY határozata területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszeréről;
- 96/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióról;
- 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Konceptióról.

II. EU-S JOGSZABÁLYOK

- 2006/493/EK: A Tanács határozata (2006. június 19.) a 2007. január 1-je és 2013. december 31-e közötti időszakra vonatkozó közösségi vidékfejlesztési támogatás összege, annak éves bontása, valamint a konvergencia-célkitűzés alapján jogosult régiókban összpontosítandó legkisebb összeg meghatározásáról;
- 2006/593/EK: A Bizottság határozata (2006. augusztus 4.) a regionális versenyképesség és foglalkoztatás célkitűzés keretében történő kötelezettségvállalási előirányzatok tagállamonkénti indikatív felosztásának a 2007-től 2013-ig terjedő időszakra történő rögzítéséről;
- 2006/594/EK: A Bizottság határozata (2006. augusztus 4.) a konvergencia célkitűzés keretében történő kötelezettségvállalási előirányzatok tagállamonkénti indikatív felosztásának a 2007-től 2013-ig terjedő időszakra történő rögzítéséről;
- 2006/595/EK: A Bizottság határozata (2006. augusztus 4.) a strukturális alapokból a konvergencia célkitűzés alapján 2007–2013 között nyújtott támogatásra jogosult régiók jegyzékének felállításáról;
- 2006/596/EK: A Bizottság határozata (2006. augusztus 4.) a Kohéziós Alapból a 2007–2013. közötti időszakra történő finanszírozásra jogosult tagállamok jegyzékének megállapításáról;
- 2006/597/EK: A Bizottság határozata (2006. augusztus 4.) a 2007 és 2013 közötti időszakban a regionális versenyképességi és foglalkoztatási célkitűzés keretében a strukturális alapokból átmeneti és egyedi alapon történő finanszírozásra jogosult régiók jegyzékének megállapításáról;
- 2006/609/EK: A Bizottság határozata (2006. augusztus 4.) az európai területi együttműködés célkitűzés keretében történő kötelezettségvállalási előirányzatok tagállamonkénti indikatív felosztásának a 2007-től 2013-ig terjedő időszakra történő rögzítéséről;
- 1080/2006/EK: Az EP és a Tanács rendelete az Európai Regionális Fejlesztési Alapról és az 1783/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről;
- 1081/2006/EK: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete (2006. július 5.) az Európai Szociális Alapról és az 1784/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről;
- 1082/2006/EK: A Tanács rendelete az Európai Területi Együttműködési Csoportosulásról;

- 1083/2006/EK: A Tanács rendelete (2006. július 11.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és az 1260/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről;
- 1084/2006/EK: A Tanács rendelete a Kohéziós Alap létrehozásáról és az 1164/94/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről.

III. A TÉRSÉGI FEJLESZTÉSI TANÁCS JOGKÖRE

A Térségi Fejlesztési Tanács jogköréről a jogszabály a következőképpen értekezik:

15. § (1) A régió határokön, illetve a megyehatárokon túlterjedő, továbbá egyes kiemelt területfejlesztési feladatai ellátására a megyei közgyűlések a szervezeti és működési szabályzat elfogadásával térségi fejlesztési tanácsot hozhatnak létre. A térségi fejlesztési tanács jogi személy, amelyet, megalakulását követően, a kincstár vesz nyilvántartásba.

(1a) A térségi fejlesztési tanácsnak működésével kapcsolatos gazdálkodására a költségvetési szervek gazdálkodására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

(2) A területfejlesztési koncepció és program kidolgozását, a területrendezési terv készítésében való közreműködést és más közös területfejlesztési feladatokat a Balaton Kiemelt Üdülőkörzete térségében a Balaton Fejlesztési Tanács látja el. Ennek keretében:

a) vizsgálja és értékeli a kiemelt térség társadalmi és gazdasági helyzetét, környezeti állapotát, adottságait, a vizsgálatok során felhasznált információkat és a vizsgálatok eredményeit pedig a területi információs rendszer rendelkezésére bocsátja;

b) az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepcióval összhangban kidolgozza és a Kormánynak elfogadásra benyújtja a kiemelt térség területfejlesztési koncepcióját, illetve – a kiemelt térség területrendezési tervének figyelembevételével – a kiemelt térség területfejlesztési programját;

c) előzetesen véleményezi az országos, valamint a kiemelt térséget érintő ágazati fejlesztési koncepciókat és programokat;

d) figyelemmel kíséri az operatív programok kiemelt térségben jelentkező feladatainak végrehajtását; külön döntés alapján közreműködik azok végrehajtásában.

(8) A térségi fejlesztési tanács tagjai:

a) a tanács illetékességi területén működő megyei közgyűlések elnökei,

b) az érintett megyei közgyűlés egy-egy képviselője,

c) a Balaton Fejlesztési Tanács tekintetében: a területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter képviselője,

d) az ágazati operatív programok végrehajtásáért felelős miniszterek egy-egy képviselője.

(10) A térségi fejlesztési tanács felkérhet a tanács munkájában való részvételre egyéb szervezeteket, személyeket is.

(11) A térségi fejlesztési tanács ülésein állandó meghívottként részt vesznek a területi gazdasági kamarák, kamaránként egy-egy képviselője, a kormányhivatal vezetője, az állami főépítész, valamint mindazon gazdasági, civil és egyéb szervezetek képviselői, amelyeket a térségi fejlesztési tanács döntése közvetlenül érint vagy akit az ülésen való részvételre felkérnek.

(14) A Balaton Fejlesztési Tanács dönt a hatáskörébe utalt pénzeszközök felhasználásáról és megállapodást köthet az érintett tárcákkal az egyes fejlesztési programok finanszírozásáról.

(15) A területfejlesztési koncepció és program kidolgozását és más közös területfejlesztési feladatokat a Tokaj Borvidék térségében a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács látja el. A Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács ennek keretében:

a) vizsgálja és értékeli a kiemelt térség társadalmi és gazdasági helyzetét, környezeti állapotát, adottságait, a vizsgálatok során felhasznált információkat és a vizsgálatok eredményeit pedig a területi információs rendszer rendelkezésére bocsátja;

b) az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepcióval összhangban kidolgozza és a területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter útján a Kormánynak elfogadásra benyújtja a kiemelt térség területfejlesztési koncepcióját;

c) előzetesen véleményezi az országos, valamint a kiemelt térséget érintő ágazati fejlesztési koncepciókat és programokat;

d) figyelemmel kíséri az operatív programok kiemelt térségben jelentkező feladatainak végrehajtását; külön döntés alapján közreműködik azok végrehajtásában.

(16) A Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács tagjai a tanács illetékességi területén működő megyei közgyűlés elnöke, az érintett megyei közgyűlés egy képviselője, a Tokaj Borvidék Hegyközségi Tanács elnöke, a Tokaj Kereskedőház Felügyelő Bizottságának elnöke, továbbá a terü-

letfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter és az általános politikai koordinációért felelős miniszter egy-egy képviselője.

IV. KORMÁNYRENDELETEK ÉS –HATÁROZATOK

KORMÁNYRENDELETEK:

- 4/2011. (I. 28.) Kormányrendelet a 2007–2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának rendjéről;

- 37/2010. (II. 26.) Kormányrendelet a területi monitoring rendszerről;

- 16/2010. (II. 5.) Kormányrendelet a területfejlesztéssel és a területrendezéssel összefüggésben megőrzendő dokumentumok gyűjtéséről, megőrzéséről, nyilvántartásáról és hasznosításáról;

- 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól;

- 160/2009. (VIII. 3.) Kormányrendelet a 2007–2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alap, valamint az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz pénzügyi alapok egyes, a területi együttműködéshez kapcsolódó programjainak végrehajtásáról;

- 94/2009. (IV. 24.) Kormányrendelet az egyes területfejlesztési és önkormányzati fejlesztési célokat szolgáló hazai támogatási előirányzatokról szóló kormányrendeletek módosításáról;

- 311/2007. (XI. 17.) Kormányrendelet a kedvezményezett térségek besorolásáról;

- 49/2007. (III. 26.) Kormányrendelet a 2007–2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alap, valamint az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz és az Európai Szomszédsági és Partnerségi Eszköz pénzügyi alapok egyes, a területi együttműködéshez kapcsolódó programjaiból származó támogatások hazai felhasználásának intézményeiről;

- 31/2007. (II. 28.) Kormányrendelet a területfejlesztéssel és a területrendezéssel kapcsolatos információs rendszerről és a kötelező adatközlés szabályairól;

- 130/2006. (VI. 15.) Kormányrendelet a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségről;

- 51/2005. (III. 24.) Kormányrendelet a területfejlesztés intézményei törvényességi felügyeletének részletes szabályairól;

- 2/2005. (I. 11.) Kormányrendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról;
- 360/2004. (XII. 26.) Kormányrendelet a Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjai, az EQUAL Közösségi Kezdeményezés program és a Kohéziós Alap projektek támogatásainak fogadásához kapcsolódó pénzügyi lebonyolítási, számviteli és ellenőrzési rendszerek kialakításáról;
- 75/2004. (IV. 15.) Kormányrendelet az országos jelentőségű területfejlesztési programokra szolgáló fejezeti kezelésű előirányzatok felhasználásának részletes szabályairól;
- 27/2003. (III. 4.) Kormányrendelet a térség- és település-felzárkóztatási célú előirányzat felhasználásának részletes szabályairól;
- 26/2003. (III. 4.) Kormányrendelet a területfejlesztési célú előirányzat felhasználásának részletes szabályairól;
- 189/1996. (XII. 17.) Kormányrendelet a vállalkozási övezetek létrehozásának és működésének szabályairól.

314/2012(XI.8) Kormányrendelet

A Kormány az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 62. § (1) bekezdés 22., 23. és 24. pontjában,

a 47–56. § tekintetében az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 62. § (1) bekezdés 5–6. pontjában,

az 57. § tekintetében az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 62. § (1) bekezdés g) pontjában,

az 58. §, a 60–61. § tekintetében az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 62. § (1) bekezdés 4. pontjában,

az 59. § tekintetében a külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény 67. § (1) bekezdésében,

a 62–63. § tekintetében az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény 31. § a) pontjában

kapott felhatalmazás alapján, az Alaptörvény 15. cikk (1) bekezdésében meghatározott feladatkörében eljárva a következőket rendeli el:

1. § E rendelet hatálya

a) a településfejlesztési koncepcióra (a továbbiakban: koncepció),

b) az integrált településfejlesztési stratégiára (a továbbiakban: stratégia),

- c) a településrendezési eszközökre,*
- d) a településképi követelményekre és azok megalapozását szolgáló településképi arculati kézikönyvre (a továbbiakban: kézikönyv), a településképi véleményezési eljárásra, a településképi bejelentési eljárásra, a településképi kötelezési eljárásra és a közterület-alakításra (a továbbiakban együtt: egyes településrendezési sajátos jogintézmények),*
- e) a településképi-védelmi tájékoztatásra és szakmai konzultációra, továbbá*
- f) az a)–c) pontban foglaltak, valamint a településképi rendelet és a kézikönyv elkészítésének, egyeztetésének, elfogadásának és módosításának rendjére*
terjed ki.

2. § E rendelet alkalmazásában:

1. akcióterület: az integrált településfejlesztési stratégiában kijelölt egybefüggő terület, ahol az önkormányzat a fejlesztéseket alapvetően befolyásoló pozícióban van, és amellyel kapcsolatban középtávon jelentős beavatkozást tervez;

1a. arculati jellemző: a települési környezet vizuális megjelenését meghatározó jellemző, amely lehet kulturális, léptékbeli, formai, anyaghasználati (közvetített érzet) és minőségi (stílus);

1b. cégér: valamely mesterségre vagy tevékenységre utaló tárgyat, figurális elemet, címerszerű ábrát tartalmazó épülettartozék;

1c. egyéb műszaki berendezés: épületre szerelt műszaki eszköz;

2. együtt tervezendő terület:

a) egy vagy több településszerkezeti egység, vagy

b) legalább a sajátos használat szerint azonos, vagy a tervezett szabályozás szempontjából kapcsolódó telektömbök együtteséből álló, együttműködő összefüggő terület;

2a. helyi építészeti örökség: a település múltja szempontjából meghatározó építészeti örökség;

3. hosszútáv: 10 évet meghaladó időtáv;

4. kerületi építési szabályzat: a fővárosi kerületben az építés rendjét a helyi sajátosságoknak megfelelően megállapító és biztosító önkormányzati rendelet;

4a. kiemelt fejlesztési terület: egy adott fejlesztés megvalósítása céljából, képviselő-testületi döntésben változásra kijelölt terület;

5. középtáv: legalább 4, legfeljebb 10 éves időtáv;

5a. okos város: olyan település, amelyik az integrált településfejlesztési stratégiáját okos város módszertan alapján készíti és végzi;

5b. okos város módszertan: települések vagy települések csoportjának olyan településfejlesztési módszertana, amely a természeti és épített környezetét, digitális infrastruktúráját, valamint a

települési szolgáltatások minőségét és gazdasági hatékonyságát korszerű és innovatív információtechnológiák alkalmazásával, fenntartható módon, a lakosság fokozott bevonásával fejleszti.

6. prioritás: célok fontossági sorrendje;

7. szabályozási elem: a szabályozási terven feltüntetett rajzi elem, lehatárolás és adat, amelyhez a jogszabály előírást rendel;

7a. szegregációs mutató: a 10. mellékletben meghatározott módon, a legutolsó népszámlálási adatok alapján a Központi Statisztikai Hivatal által számított mutató, amely a szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek lehatárolásának alapja;

8. szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület: szegregációs mutatóval lehatárolt olyan egybefüggő terület, amelyen az alacsony társadalmi státuszú családok koncentráltan élnek együtt vagy a társadalmi státuszcsökkenés jelei tapasztalhatók, s ezért a területen közösségi beavatkozás szükséges; szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület lehet egy önálló településrész, de részét képezheti egy vagy több településrésznek is;

9. telepítési tanulmányterv: egy adott építési beruházással kapcsolatos önkormányzati döntést elősegítő dokumentáció, amely bemutatja a tervezett építési beruházást és annak az épített és természeti környezettel való viszonyát;

9a. településkarakter: az épített és a természeti környezet településképi jellemzőinek összessége, így a természetes környezet, a település megjelenése a tájban, a településszerkezet, a jellegzetes épülettípus, a tömegformálás, a homlokzati kialakítás, az anyaghasználat és növényzet;

9b. településkép: a település vagy településrész épített és természeti környezetének vizuális megjelenése;

9c. településképi szempontból meghatározó terület: jellegzetes, értékes, hagyományt őrző építészeti arculatot, településkaraktert hordozó vagy meghatározó település, vagy egy település ilyen jellemzőkkel bíró lehatárolható településrésze;

9d. települési szolgáltatások: a településen elérhető szolgáltatások összessége.

10. településszerkezeti egység: a környezet sajátosságai, adottságai, karaktere szempontjából egy egységként kezelendő gyűjtőút vagy magasabb rendű út, vasútvonal, vízfolyás, természeti elem által határolt összefüggő településrész;

11. területi mérleg: a település közigazgatási területének egészére vonatkozó, az eltérő területfelhasználási kategóriába tartozó meglévő és tervezett területek meghatározása és összegzése hektárban.

A 314/2012. SZÁMÚ KORMÁNYRENDELET 1. SZ. MELLÉKLETE:

*1. melléklet a 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelethez **

A MEGALAPOZÓ VIZSGÁLAT TARTALMI KÖVETELMÉNYEI

1. HELYZETFELTÁRÓ MUNKARÉSZ

1.1. Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok

1.2. A területfejlesztési dokumentumokkal (Országos Területfejlesztési Koncepcióval és a területileg releváns megyei, valamint térségi területfejlesztési koncepciókkal és programokkal) való összefüggések vizsgálata

1.3. A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata

1.4. A szomszédos települések hatályos településszerkezeti terveinek - az adott település fejlesztését befolyásoló - vonatkozó megállapításai

1.5. Hatályos településfejlesztési döntések bemutatása

1.5.1. A hatályos fejlesztési koncepció, integrált településfejlesztési stratégia vonatkozó megállapításai

1.5.2. Hatályos településfejlesztési és településrendezési szerződések

1.6. A település településrendezési tervi előzményeinek vizsgálata

1.6.1. A hatályban lévő településrendezési eszközök

1.6.2. A hatályos településszerkezeti terv megállapításai, megvalósult elemek

1.7. A település társadalma

1.7.1. Demográfia, népesesség, nemzetiségi összetétel, képzettség, foglalkoztatottság, jövedelmi viszonyok, életminőség

1.7.2. Térbeli-társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok

1.7.3. Települési identitást erősítő tényezők (történeti és kulturális adottságok, társadalmi élet, szokások, hagyományok, nemzetiségi kötődés, civil szerveződések, vallási közösségek stb.)

1.8. A település humán infrastruktúrája

1.8.1. Humán közszolgáltatások (oktatás, egészségügy stb.)

1.8.2. Esélyegyenlőség biztosítása

1.9. A település gazdasága

1.9.1. A település gazdasági súlya, szerepköre

1.9.2. A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői

1.9.3. A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai települést érintő fejlesztési elképzelése

1.9.4. A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők (elérhetőség, munkaerő képzettsége, K+F stb.)

1.9.5. Ingatlanpiaci viszonyok (kereslet-kínálat)

1.10. Az önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz- és intézményrendszere

1.10.1. Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program

1.10.2. Az önkormányzat településfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere

1.10.3. Gazdaságfejlesztési tevékenység

1.10.4. Foglalkoztatáspolitikai

1.10.5. Lakás- és helyiséggazdálkodás

1.10.6. Intézményfenntartás

1.10.7. Energiagazdálkodás

*1.11. * Településüzemeltetési szolgáltatások, okos városi települési szolgáltatások*

1.12. A táji és természeti adottságok vizsgálata

1.12.1. Természeti adottságok

1.12.2. Tájhasználat, tájszerkezet

1.12.2.1. tájtörténeti vizsgálat

1.12.2.2. tájhasználat értékelése

1.12.3. Védett, védendő táji-, természeti értékek, területek

1.12.3.1. tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek

1.12.3.2. nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék

1.12.3.3. ökológiai hálózat

1.12.4. Tájhasználati konfliktusok és problémák értékelése

1.13. Zöldfelületi rendszer vizsgálata

1.13.1 A települési zöldfelületi rendszer elemei

1.13.1.1. szerkezeti-, kondicionáló szempontból lényeges valamint a zöldfelületi karaktert meghatározó elemek

1.13.1.2. zöldfelületi ellátottság értékelése

1.13.2. A zöldfelületi rendszer konfliktusai és problémái

1.14. Az épített környezet vizsgálata

1.14.1. Területfelhasználás vizsgálata

1.14.1.1. a település szerkezete, a helyi sajátosságok vizsgálata

1.14.1.2. az ingatlan-nyilvántartási adatok alapján, termőföld esetén a művelési ágak és a minőségi osztályok

1.14.1.3. beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek

1.14.1.4. funkció vizsgálat (intézményi ellátottság, funkcionális és ellátási kapcsolatos)

1.14.1.5. alulhasznosított barnamezős területek

1.14.1.6. konfliktussal terhelt (szlömösödött, degradálódott) terület

1.14.2. A telekstruktúra vizsgálata

1.14.2.1. telekmorfológia és telekméret vizsgálat

1.14.2.2. tulajdonjogi vizsgálat

1.14.3. Önkormányzati tulajdon kataszter

1.14.4. Az épületállomány és a környezet geodéziai felmérése

1.14.5. Az építmények vizsgálata

1.14.5.1. funkció, kapacitás

1.14.5.2. beépítési jellemzők (beépítési mód, beépítési mérték, sűrűség)

1.14.5.3. magasság, szintszám, tetőidom

1.14.5.4. településkarakter, helyi sajátosságok: utcakép, térarány, jellegzetes épülettípusok

1.14.6. Az épített környezet értékei

- 1.14.6.1. településszerkezet történeti kialakulása, történeti településmag*
- 1.14.6.2. régészeti terület, védett régészeti terület, régészeti érdekű terület*
- 1.14.6.3. védett épített környezet, a helyi, egyedi arculatot biztosító építészeti jellemzők*
- 1.14.6.4. világörökségi és világörökségi várományos terület*
- 1.14.6.5. műemlék, műemlékegyüttes*
- 1.14.6.6. műemlékvédelem sajátos tárgyai: a történeti kert, temető és temetkezési emlékhely*
- 1.14.6.7. műemléki terület: történeti táj, műemléki jelentőségű terület, műemléki környezet*
- 1.14.6.8. nemzeti emlékhely*
- 1.14.6.9. helyi védelem*
- 1.14.7. Az épített környezet konfliktusai, problémái*
- 1.15. Közlekedés*
 - 1.15.1. Hálózatok és hálózati kapcsolatok*
 - 1.15.2. Közúti közlekedés*
 - 1.15.3. Közösségi közlekedés*
 - 1.15.3.1. közúti*
 - 1.15.3.2. kötöttpályás*
 - 1.15.4. Kerékpáros és gyalogos közlekedés*
 - 1.15.5. Parkolás*
- 1.16. Közművesítés*
 - 1.16.1. Víziközművek*
 - 1.16.1.1. vízgazdálkodás és vízellátás (ivó-, ipari-, tűzoltó-, öntözővíz, termálvíz hasznosítás)*
 - 1.16.1.2. szennyvízelvezetés*
 - 1.16.1.3. csapadékvíz elvezetés, felszíni vízrendezés*
 - 1.16.2. Energia*

1.16.2.1. energiagazdálkodás és energiaellátás (villamos energia, közvilágítás, gázellátás, távhőellátás és más ellátórendszerek)

1.16.2.2. megújuló energiaforrások alkalmazása, a környezettudatos energiagazdálkodás lehetőségei

1.16.2.3. az önkormányzati intézmények energiahatékonysági értékelése

1.16.3. Elektronikus hírközlés (vezetékes elektronikus hálózat, vezeték nélküli hírközlési építmények)

1.17. Környezetvédelem (és településüzemeltetés)

1.17.1. talaj

1.17.2. felszíni és a felszín alatti vizek

1.17.3. levegőtisztaság és védelme

1.17.4. zaj- és rezgésterhelés

1.17.5. sugárzás védelem

1.17.6. hulladékkezelés

1.17.7. vizuális környezetterhelés

1.17.8. árvízvédelem

1.17.9. Fennálló környezetvédelmi konfliktusok, problémák

1.18. Katasztrófavédelem (területfelhasználást, beépítést, befolyásoló vagy korlátozó tényezők)

1.18.1. építésföldtani korlátok

1.18.1.1. alábányászott területek, barlangok és pincék területei

1.18.1.2. csúszás-, süllyedésveszélyes területek

1.18.1.3. földrengés veszélyeztetett területei

1.18.2. vízrajzi veszélyeztetettség

1.18.2.1. árvízveszélyes területek

1.18.2.2. belvívveszélyes területek

1.18.2.3. mély fekvésű területek

1.18.2.4. árvíz és belvívvédelem

1.18.3. egyéb

1.18.3.1. kedvezőtlen morfológiai adottságok (pl. lejtés, falszakadás)

1.18.3.2. mélységi, magassági korlátozások

1.18.3.3. tevékenységből adódó korlátozások

1.19. Ásványi nyersanyag lelőhely

1.20. Városi klíma

2. HELYZETELEMZŐ MUNKARÉSZ

2.1. A vizsgált tényezők elemzése, egymásra hatásuk összevetése

A vizsgálatok alapján a tényleges állapotok elemzése, egymásra hatásuk összevetése, folyamatok elemzése

3. HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZ

3.1. A helyzetelemzés eredményeinek értékelése, szintézis

A tényleges állapot értékelése, továbbá a szélsőséges, a települési környezettel szemben támasztott általános követelményeknek ellentmondó, problematikus témakörök kiemelése. A település adottságainak, lehetőségeinek és a fejlesztés korlátainak összefoglalása, a település-veszélyeztető hatások alapján készített kockázatértékelés figyelembevételével.

3.1.1. A folyamatok értékelése

3.1.2. A település és környezetének fejlesztését befolyásoló külső és belső tényezők összefoglaló értékelése

3.1.3. A településfejlesztés és -rendezés kapcsolata

3.2. Problématérkép/értéktérkép

A település problémáinak és értékeinek összefoglalója térképi formában, a területi lehetőségek és korlátok térképi ábrázolása

3.3. Eltérő jellemzőkkel rendelkező településrészek

3.3.1. településrészek kijelölése, pontos lehatárolása, a lehatárolás indoklása, térképi ábrázolása, a lehatárolt településrészek rövid bemutatása

3.3.2. szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek lehatárolása, térképi ábrázolása és helyzetelemzése (potenciális akcióterületek)

3.3.3. egyéb szempontból beavatkozást igénylő területek lehatárolása, térképi ábrázolása és helyzetelemzése (potenciális akcióterületek)

2. MELLÉKLET A 314/2012. (XI. 8.) KORM. RENDELETHEZ

A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ ÉS AZ INTEGRÁLT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA TARTALMI KÖVETELMÉNYEI

I. A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ TARTALMI KÖVETELMÉNYEI

1. JÖVŐKÉP

1.1. A település jövőképe a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetére vonatkozóan

1.2. Város esetében a város jövőképe a térségi szerepére vonatkozóan

1.3. A településfejlesztési elvek rögzítése

2. CÉLOK

2.1. A település átfogó fejlesztését szolgáló célok meghatározása

2.2. Részcélok és a beavatkozások területei egységeinek meghatározása

2.2.1. A jövőkép, a településfejlesztési elvek, az átfogó cél és a részcélok kapcsolata

2.2.2. A fejlesztési célok értelmezése az egyes településrészekre

3. KIINDULÓ ADATOK A TOVÁBBI TERVEZÉSI FELADATOKHOZ

3.1. A stratégiához és a településrendezési eszközök készítéséhez szükséges társadalmi, gazdasági és környezeti adatok meghatározása

3.2. A meghatározott területigényes elemek alapján, javaslat a műszaki infrastruktúra fő elemeinek térbeli rendjére és a terület-felhasználásra irányuló településszerkezeti változtatásokra

3.3. Az örökségi értékek és a védettség bemutatása, javaslatok az örökség védelmére és az örökségi érték alapú, fenntartható fejlesztésére

4. HA STRATÉGIA NEM KÉSZÜL, A MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI ÉS AZOK NYOMON KÖVETÉSE

4.1. A koncepció megvalósítását szolgáló eszköz- és intézményrendszer

4.2. Javaslat a koncepció és a változások nyomon követésére, a felülvizsgálat rendjére

II. AZ INTEGRÁLT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA TARTALMI KÖVETELMÉNYEI

1. KÖZÉPTÁVÚ CÉLOK, ÉS AZOK ÖSSZEFÜGGÉSEI

1.1. A stratégiai fejlesztési célok meghatározása

1.2. A tematikus és a területi célok közötti összefüggések bemutatása

2. A MEGVALÓSÍTÁST SZOLGÁLÓ BEAVATKOZÁSOK

2.1 Akcióterületek kijelölése, a kijelölés és a lehatárolás indoklásával

2.2. Az egyes akcióterületeken a megvalósításra kerülő fejlesztések összefoglaló jellegű bemutatása, a fejlesztések ütemezése

2.3. A településfejlesztési akciók összehangolt, vázlatos pénzügyi terve

2.4. Az akcióterületeken kívül végrehajtandó, a település egésze szempontjából jelentős fejlesztések és ezek illeszkedése a stratégia céljaihoz

3. ANTI-SZEGREGÁCIÓS PROGRAM (amennyiben a településen található szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület)

3.1. A szegregáció mérséklését vagy megszüntetését célzó intézkedések (a település egészét érintő és az egyes szegregátumokra vonatkozó fejlesztések, programok meghatározása)

3.2. A fejlesztések szegregációs hatásának kivédésére hozott intézkedések

3.3. A szegregációt okozó folyamatok megváltoztatására, hatásuk mérséklésére teendő intézkedések

4. A STRATÉGIA KÜLSŐ ÉS BELSŐ ÖSSZEFÜGGÉSEI

4.1. Külső összefüggések (a stratégia illeszkedése a településrendezési eszközökhöz, az ágazati stratégiákkal, az önkormányzat gazdasági programjával, a települési környezetvédelmi programmal és más környezetvédelmi tervekkel, a területfejlesztési tervdokumentumokkal, védettségekkel való összhang bemutatása)

4.2. Belső összefüggések (a célok logikai összefüggései, a helyzetértékelésben beazonosított problémákra ad-e megoldást, a stratégia megvalósíthatósága, a célok megvalósítása érdekében tervezett tevékenységek egymásra gyakorolt hatása)

5. A STRATÉGIA MEGVALÓSÍTHATÓSÁGÁNAK FŐBB KOCKÁZATAI

6. A MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI ÉS NYOMON KÖVETÉSE

6.1 A célok elérését szolgáló fejlesztési és nem beruházási jellegű önkormányzati tevékenységek

6.2. Az integrált településfejlesztési stratégia megvalósításának szervezeti kereteinek meghatározása

6.3. Településközi koordináció mechanizmusai, együttműködési javaslatok

6.4. Monitoring rendszer kialakítása (output és eredményindikátorok meghatározása az egyes akcióterületi beavatkozásokra és az integrált településfejlesztési stratégia intézkedéseire, azok mérési módjának, gyakoriságának rögzítése; a monitoring rendszer működtetési mechanizmusának meghatározása)

MINISZTERI RENDELETEK:

- 5/2009. (III. 18.) NFGM rendelet a 2007–2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alap, valamint az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz pénzügyi alapok egyes, a területi együttműködéshez kapcsolódó programjaiból származó állami támogatások felhasználásának szabályairól és egyes támogatási jogcímeiről.

ORSZÁGGYŰLÉSI HATÁROZATOK:

- 67/2007. (VI. 28.) OGY határozat a területfejlesztési támogatásokról és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszeréről;

- 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Konceptióról;

- 96/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióról, az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptiókról Készült a területfejlesztési politika megújításáról, az új Országos Területfejlesztési és az új Országos Fejlesztési Konceptió kidolgozásáról szóló 1254/2012. (VII. 19.) Korm. határozat alapján.